

مَكَايِبُ نَقِيصَا

جُصْرَتِ شَاهِ غَلَامِ عَلِي دِهْلَوِي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِمَا

حَكِيمُ الْحَمِيدِ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِمَا

قد اعنتى بطبعه طبعة جديدة بالأوفست
حسين حلمي بن سعيد استانبولي

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاع ٧٢

استانبول - تركيا

١٣٩٦ هجري ١٩٧٦ ميلادي

مکاتیب نسیا

خُصِرَتْ شَاةٌ عَلَامٌ عَلَى دِ قُلُوبِي رَحِمَ اللَّهُ عَلَيْهَا

حکیم العبد المذنب احمد رضا

قد اعتنى بطبعه طبعة جديدة بالأوفست
حسين حلمي بن سعيد استانبولي

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢

استانبول - تركيه

١٣٩٦ هجرى ١٩٧٦ ميلادى

Işık Bookstore presents this
gift to your noble person

CALI MATBAASI 270461

الحاج صاحبزاده محمد حفيظ الرحمن معصومی
در بار عالیہ نقشبندیہ معجمہ شری شریف
تخصیص کراچی ضلع گجرات پاکستان

کلمہ تشکر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ - الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
شکر بے حد آل و اہلب العطا یا راتعالی شاکر کہ اس فقیر بے بضاعت را تو فوق کرامت فرمود کہ مکاتیب شریفہ
حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ بطبع آوردہ

الحق کتابے است کہ در تشریح و توضیح طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ ثانی نداد و عبارتش نہایت سادہ و عام فہم است
اس کتاب بار اول در ۱۳۲۲ھ در مطبع عزیزی مدراس بطبع آمدہ بود۔ بمطابق آل نسخہ کہ مولانا محمد سعید خان صاحب
مرحوم و مغفور مفتی عدالت عالیہ حیدرآباد دکن در حدود ۱۳۹۶ھ از نسخہ مخطوطہ بخط جامعہ مکاتیب حضرت شاہ غلام
مجددی رحمۃ اللہ علیہ از کتب خانہ مظہریہ بمدرستہ طیبہ علی ساکنہ الف الف تحیہ نقل برداشتہ بودند
اما از عرصہ دراز آن مخطوطہ ناپدید و اس مطبوعہ ہم نایاب گردیدہ بود۔

بوجہ تعدد قلم ناسخین نسخہ مطبوعہ مدراس از اغلاط و کتب پاک نبود۔ و دیگر نسخہ قلمی کہ از کتب خانہ مولانا شریف
بہم رسید۔ آل ہم چنداں صحیح نبود۔ تا ہم غنیمت شمرده در تصحیح و کتابت اس اشاعت ہر دو نسخہ را پیش نظر داشتہ
مساعی ممکنہ در صحت آل بجا آوردہ شد و مکتوباتے چند کہ در سبوح شیارہ و کلمات طیبات و ہدایت الطالبین مذکور
بودند۔ آنہا را ہم بصحت بکار آوردہ شد۔ تا ہم در بعض مواقع سہوے و فرو گذاشتہ در کتابت و طباعت ہائی باشد
براہ کرم در دست کنند و اس فقیر را معذور داشتہ معاف فرمایند و بدو علیٰ خیر یاد دارند۔

قطعہ تارنجیہ و مدحیہ

از مولانا محبوب الہی صاحب وفاتی سلمہ

۱	شاہ عبد اللہ غلام با علی	۱	خاندانہ خاسان مولائے کریم
۲	قطب عرفان، گوہر تلج و لا	۲	ہادی عالم برادر مستقیم
۳	بد مجتہد قرن ثالث العشر	۳	حجۃ اللہ فی الدین القویم
۴	از مکاتیب منور شرق و غرب	۴	از تجلی ہائے رحمان و رحیم

۵	آل طریق خاص شاہ نقشبند	۵	اقرب و ہم مؤسل و ہم مستقیم
۶	نغم آزاد زمین مہند کاشت	۶	خواجہ ماباقی باللہ رحیم
۷	گشت اصلش ثابت و فرس بعش	۷	از مجتہد الف ثانی و نغم
۸	شارح اخبار ختم المرسلین	۸	کاشف اسرار قرآن حکیم
۹	گفت دین چہ اتباع مصطفیٰ	۹	زاں طریقت شد شریعت را حکیم
۱۰	دادہ آرایش با فرائض زحق	۱۰	آداب اہل برحق دیار قسیم

قاسم آمد صبح آمد شاہ سنا ۱۱ بر ملا گویم ندایم بیج بیم

باز از دوسے دادہ تجدید جدید ۱۲ شیخ ماراداد ان رب علم

بھ عرفان شیخ عبداللہ ما ۱۳ کین زمان گردید فیضانش علم
نائب بوسعہ احمد آمد ست ۱۴ کو بقیوم زمان بودہ و سیم
اوست نورے از سراج دین حق ۱۵ دان عثمان گلشن عنبر شمیم
اوز شیخ قندھاری نائب ست ۱۶ دان بشہ احمد سعید آمد ضمیم
گر برسی نسبت آن پاک ذات ۱۷ او رشاہ بوسعید آمد مقیم
او خلیفہ شاہ راپس این چنین ۱۸ شیخ ما با شاہ مے گردندیم
فیض عبداللہ بوسعید رسید ۱۹ شکر اللہ العلی و العظیم

شیخ ما چون این چمن را آب ۲۰ شد مشام طالبان پر از نسیم
ہم بھمت ہم بطبعش رنج برد ۲۱ تا بر آورد آب چوں در یقیم
چوں و ذاتی فکر سال لیم کرد ۲۲ گفت ہاتف این باند ہر فیم
عظمت و عرفان حق را مژدہ ست ۲۳ زان بیامد سال او شان عظیم
لا ترمید غیر وجهت بالانی ۲۴ قد عملنا ربنا انت العظیم

عہ دریں زمان حامل این اسرار و معارف و صاحب رشد و ہدایت این طریقہ شریفہ سیدنا و مرشدنا حضرت لانا
محمد عبداللہ صاحب مد ظلم العالی اند کہ محرک طباعت این رسالہ شریفہ شدند۔ ایشان خلیفہ اعظم و سجادہ نشین
حضرت قیوم زمان محبوب رب العالمین سیدنا مولانا ابوالسعد احمد قدس سرہ العزیز ربانی خالقہ سراجیہ
مجددیہ اند کہ نزد کنڈیاں ضلع میانوالی بفاصلہ ۲ میل بجنوب مائل بہ شرق واقع است ہ
دریں اشعار قطعاً مبالغہ نیست حضرت ممدوح دریں زمان پرفتن ہم طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ را محافظ
اند ہم این راہ سلوک را ہادی و مرشد ہ

ہنوز آن ایر رحمت درخروش است خم و خمخانہ و ساقی بجوش است
این حقیقت بر ارباب نظر و بصیرت محفی نیست ہ

این فقیر از عمدہ شکر پروردگار خود بر نیاید اگر ہم شکر مساعی و ذرہ نوازی شیخ خویش حضرت لانا محمد عبداللہ
صاحب مد ظلم العالی ممدوح الصدر بجا نیارد۔ مَنْ لَمْ يَشْكُرِ النَّاسِ لِمَشْكُرِ اللَّهِ - رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا
وَأَسْرَأْ فِتْنَانَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ - وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى
وَالسَّلَامُ مُتَابِعَةُ الْمُصْطَفَى عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ہ

العارض بندہ عاجز فقیر عبدالمجید احمد سیفی عنی عنہ

۲۱ شعبان المعظم ۱۳۴۱ھ

مکاتیب شریفہ

قطب الارشاد سیدنا مولانا حضرت شاہ عبداللہ دہلوی
معروف بہ شاہ غلام علی دہلوی قدس سرہ
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله الذي جعل التصوف صفاء لقلوب الاصفياء واعد التعرف جلاء
لجنان العرفاء والصلوة والسلام على سيدنا امام الانبياء وعلى آله واصحابه الاتقياء

ترجمہ حضرت مصنف - قطب فلک ارشاد غوث ابد الخ اوتاد قدوة الواصلين امام العالمين
زبدۃ الاولیاء اکامین نائب سید المرسلین حضرت شاہ عبداللہ دہلوی الشہید شاہ غلام علی الدہلوی قدس سرہ
سرہ وفاضل علمائہ برہ ولادت در سنہ یکہزار ویک صد و پنجاہ و ہشت در قصبہ بٹالہ پنجاب بطور
آمد نسب شریف بحضرت علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ میرسد بعد تحصیل علوم دینیہ بمرسیت و دوسالگی اخذ
طریقہ شریفہ از حضرت مرزا جاجانان مظہر شہید قدس اللہ سرہ نمودند و بکمال ریاضت و مجاہدات
شاہ سرآمد اولیاء عارفین گشتند و فیض ارشاد و ہدایت ربی سکون را در گرفت ہزاران علماء و صلحا
از اقلیم بعیدہ بخدمت شریف شافند بعضی بحکم آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم آستانہ علیا رسیدند
مثل مولانا خالد دہلوی شیخ احمد کوردی و سید اسمعیل مدنی و بعضی بدلات بزرگان بیت نمودند
بر خفیات مقتضی را در خواب دیدہ مشرف شدند قبولیت تمام و مرجعیت خاص و عام پیدا شد
چون عمر شریف بہشت نمود و در سیدور عین مرض بواہر و خلش حضرت شاہ ابوسعید قدس سرہ
ساکہ خلیفہ اقل ایشال بودند برای جانشینی خود تا کہ تمام طلب فرمودند و رؤوسے خود قائم مقام
خویش ساختند و بتاریخ بست و دوم صفر سنہ یکہزار و دو صد و چل و ہجری بعد از شراق در ہیئتہ
احتیاد و کمال استغراق مشاہدہ حق ازین دایرہ طلال انتقال فرمودند خوش گفت

سال تولید و حیات و فوت آن سلطان پاک
منظر حود و امام و مظہر سیر یزدان پاک

و مزار پرنوار و درہ علی اندرون خانقاہ شریف واقع است نیز ابو یوسف رضی اللہ عنہ فاضل عین خود
و مرکاتہ - مزار مرزا جاجانان و ابوسعید فاروقی و ابو الخیر نیز درین خانقاہ

بصنعت غیر منقوله و توشیح مودا سر علوم و حکم و حاکم کل عالم علم امام و مہر کرم ماہ عطا
 بقولہ و فاضل عالم اہل و دادہ صلی اللہ علیہ و علی آلہ و اصحابہ وسلم اما بعد امیدوار مغفرت ایندوی
 رؤف احمد مجدوی عفی عنہ گزارش می نماید کہ بالقاء غلبی بخاطر رنجیت کہ مکتوبات متفرقات تھی
 سہات حضرت پیر دستگیر من کاروان طریقت من سالکان حقیقت رب نخل عرفان بر مرتبہ احسان
 بحر فیوض نبویہ حامی طریقت مصطفویہ قاف استقامت و تمکین امام ملت و دین حاکم شریعت خیر البشر
 مجدد مائتہ ثالثہ و العشر و افق ظلمات و لها و الی و لایات اولیا بانی مبانی عرفان و ارث کمالات مرسلان
 بشیر معارف و حقائق کتاب علوم و قلوب رحمت دل و جان ولی انس و جان ہادی سالکان لاہوتی ہای صفا
 ہا ہوتی عالم علوم نبویہ مالک شریعت مصطفویہ رافت عالم و عالمیان عظمت آدم و میان ثلثہ گمراہ اولیا
 مقبول جناب کبریا و ید قاصدان ہدایت نقیب شکریان ولایت واقف یقین حامی دین ید اللہ
 لا فذبیعت المریدین دلیل قدرت رب العالمین را و دار فانیما تو لو انتم و جہ اللہ واقف نشیب و فراز
 راہ حاوی اسرار معیت و اقربیت سرور سر مجتبی و محبوبیت نایب جناب مصطفی السیر فرمای عسر و حلا
 ناظم مناظم ولایت واقف ہوا واقف ہدایت باعث تجدید دین تابع رضای سید المرسلین ولی خدا لعل سجدہ
 عالم امیر آدم کنز اسرار علما شہادت کاتبیہ امیر امیل خلیل رب جلیل وزیر سلطان لولاک شاہ
 ایوان فلک الافلاک و ادس مظلومان آیت رحمان رہبر عالم دفع ظلم رہنمائے انس و جان دارگاہ امن جان
 وسیلہ مغفرت نیاز مندان عارف معارف نقش بندان آفتاب آسمان ہدایت و یقین لعل کان ولایت
 و احسان مروج شریعت و طریقت واقف حقیقت و معرفت و علمہ سخا و عطا ہادی ما و شما عاشق خدا شیدا
 کبریا قیوم نان خازن عرفان و الہ رسول الثقلین و او و کونین مرای الطاف رب العالمین را کب تو سن
 تمکین افضل فضلا کل عرفا نافع امت مصطفویہ مقبل ذات بزریہ ناصب لوائی رہمونی کاسب ضیائی
 بیچونی شمس فلک احسان خمر زمین و آسمان حافظ امانت قاف استقامت یار و ناصر اہل ایمان قانع
 بدعت و بطلان توضیح احکالات و وحدیت شارح متن احدیت رہ نور و دشت بحر عابد بادیشین
 تضریر رہبر اعظم سرور اکرم و ارث کمالات انبیاء و اولو بعدخا ہتدای و پیشوائے انس و ملک آبروی
 زمین و فلک کتاب اسرار الشیخا و امامنا و وسیلتنا الی اللہ اللہ تعالی ظلال رافتہم علی غارق
 الطالبین الی یوم الدین آمین۔

متنوی مشملہ صنعتیکہ از حروف سر تائے تمام مصابیح اعلی و کذاک از سر تائے مصباح
 آخری ہر دو نام مبارک آنجناب مشہور و غیرہ مشہوری برآید بہین پنج نام ہندہ
 لائے از حروف پائے ہائے مصابیح اظہار قدوسی خودی نماید تا بہ شعر کہ طور این صنعتیں متنوی

همذو بحزن است حامی دین مالک هر بحر و بر : حاکم کل نایب خیر البشر : ضابط سر مرشد راه
 قمار : همام نواز پهل و لا : رحمت حق قاطع همتار زود : رهبر دین دافع دلو و حدو : تارک
 دنیا و دین را صدف : ترک اندو : یافته عز و شرف : غلبه حق و الهی هر دو سر و سر : غره پیشانی
 اهل صفاء : لعل نواز پهل : ترویج نوح : لجنه و در بحر فتوح : اکرم عالم : عز و کرم : افضل آدم
 شه اهل حکم : محزن اسرار و در بحر حمد : معدن انوار و در بحر حمد : عالم علی که علی دشمنی است : عارف
 اسرار نبی و دلی است : کوکب عمان سخا و کرم : لعل فیضان و جوب مقدم : یار و مدد کار جهان حق
 لیس کن عسوفیضان حق : عارف و عریف بحر فان ذات : عالم علمی که گذشت از صفات
 بانی ایوان صفاء و صفاء باعث عز و ان و فاد و فنا : دارم که استقام جان جهان : دافع آلام تن
 انس و جان : آئینه چهره مقصود خلق : آب ده مرزعه امید خلق : لعل انوار کرم الرحیم : لجه اسرار
 علیم الحکیم : لیس کشا : زو جودش نشان : لامع و ساطع نیرین و زمان : کاف و آنکه هدایت نشان
 است : هدایت حق است که رافت حیان است : معماء اسم مبارک مشهور است بجناب
 اکلیل غرثیت بستر آن ماه من پدید آید : عین عنایت بهر من رافت ظهوری ساخته : ایضا
 منع نظاره را مکن لطفت توانی قدر پس است : بنده چشم خویش خوان بهر من این نظریں است :
 معماء اسم غیر مشهور زنگس تو بدست یافت جلائے عصا قیامت : زمین و دولا گزیر نیست کاش
 بچاه او فتم کو بنده قامت و زلفین و دلمان یارم : غنچه و سنبل و سر و نیست که در دل دارم :
 که هر یک مکتوبی از انباشتگی بر حقائق شریعت مطهر است است و متضمن دقایق حقیقت و معرفت
 بل هر سطر از ان چون ملک لای منشوره صفاتش دلهای عارفان است و هر لفظی از ان برنگ
 و در غر منشوره ضیا افزائش تیره بلمان لای هر حرف ملاحظت ظرفش چشمی است برائے تقارن و یار و هر
 نقطه فیض لقطه اش مرو که است زیب دیده اولی الابصار جمع نمایم تا عالمی از او متسع گردد و جهان از او منتفع
 شود مطالع اش طالع انرا بره راست هدایت نماید و خواندش خواهند گانز البصائر مستقیم دلالت فرماید
 صفات صوفیان افزاید و رات لای فیان زواید مریدان را بمقام مرادان رساند و مرادان را واصل تر گرداند
 ابراهان اتمام قربان عطا فرماید و مقربان را بکمال محبوبان رساند و نمایم مکتومی عابدان را عاشقان حق کند :
 عاشقان را واصل مطلق کند : شوق افزاید و محبان را زود : کور یا بدیده بینا اند : سالکان را می برد از راه
 جذب : هر مریدی را کند آگاه : جذب : مع بذ اخوت پناه کمالات و دستگاه عالم علوم دینی عارفان
 یقینیه اخوی اعظمی که نام نایشش ازین بیت بطر تعبیه پیدا است معماء قدرت را بوی معطر و دید : کلاه
 سعادت پوشید عید : و در میان ایشان و این تراب الاقدام در ویشان از آیام طفولیت تا الان اتحاد
 بحسبیت که در تحریر نبی آید و مودت بر تبتا است که در تفسیر نبی بخند و یا یک جان و دو قالب ایم بل ازین هم

غالب بسلسلہ جتبان این امر جلیل القدر گردیدند پس سنہ ہجری کہ اعدادش ازین قطعی برآیند بمن التراکیب شروع در جمع این مکاتیب فیوض اسالیب نمودم قطعه تاریخ جمع آن نامہا کز انہا ہر حرف قلب فرج ست ہر نقطہ ایست نکتہ الموفق غرایب و دادہ چو انتظامش یافت بگفت یافت و دریاب سال جمعش از مظہ عجائب و اللہ الموفق لاتمام ہذا الامر الصواب والیہ المرجع والمآب ۔

۱۲۵ھ

مکتوب اول

در بیان عقیدہ در حق اصحاب کرام و تفصیل آنحضرت بر اولیاء اُمت و تفصیل حضرات شیخین و محبت خلیفین علیہم الرضوان و فی فضل متقدمین مشایخ زہد متاخرین و اثبات تجدید حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ثمرہ در دفع شبہات بعضی منکران کہ بر کلام آنجناب نموده اند و مائتہ ایک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ صمد کثیر الطیب المبارکاتیہ مبارکاً علیہ کما یحب ربنا و یرضی علی ما نعم علینا و من قبلنا و فضل شکر نعمتہا کما منکثرہ منعم برحق عم نوالہ مقدور بیان نیست کہ ما را از امت مرحومہ محمدیہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ساخت و بعقاید اہل سنت و جماعت سرفراز گردانید و تفصیل شیخین بر سایر اہل امت و محبت خلیفین علیہم الرضوان و محبت و تعظیم اہل بیت عظام و احترام و اکرام اصحاب کرام و این محبت و تعظیم دو رکن ایمان و نجات اند ممتاز فرمود رضی اللہ تعالیٰ عنہم و تفصیل انبیاء علیہم السلام بر اولیاء رحمۃ اللہ علیہم عقیدہ کرامت فرمود ذوق و شوق و اسرار و علوم بیخ و بن بطافت نسبتہا علیہم بیخ و بن میرسد کہ آن از تجلی صفاتی صدور یافتہ و این از تجلیات ذاتی ناشی گردیدہ اولیاء را تابع خود نموده بکدام اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بر اولیاء فضل ثابت است کہ بشرط صحبت مبارک خیر الانبیاء و صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عیون حکمت الہی و نیایم فیض کمالی گردیدہ ہدایت امت محمدیہ پناہ خلد و بنظر عنایت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فیض و نور در دلہا یافتہ صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم سرایہ حیات خود نموده بتجدد و توافل عبادات بحیث رسید خود گردانیدہ اند

حاشیہ مطلقہ و سیاچہ لا ان اقل حروف مر بقرہ اذا غار عبارت درجہ کہ در وصف پیغمبر خود نوشته اند این عبارت می برآید یا رب بحق احمد بکریم رحمان و حیدر رحمن و قول پاک خوش دارد در دو عالم درخش خود مرا کن مشکف حقیقت شروع و دل پاک

(۱) آری تامل تشبہ الف مراد در شتہ و چون با بولصق شد ابو شکر کلا و سعادت کہ بین است چون عبد را پوشانید مسجد شریف ابو سعید شریف

غلبه محبت خدا و رسول حرب اقرار با قلل و صلاح دارین خود انست بجهادات و جهان نشانیها راجع دین و
 اسلام فرمودند تا مردم مسلمان شدند پس شیخ ولی مرتبه ادنی صحابی نزد رضی الله تعالی عنهم و شکر ما بینا بر همه
 مسلمانان لازم گشت جز اسم الله سبحانه خیر از سبجان الله نهی تا شریعت مبارک و مقدس آنحضرت صلی الله
 علیه و آله و سلم قدمائے مشایخ از افضل و شایع متاخرین است یقین می نمایم که بیمن تربیت و تلقین آن اکابر احوال
 و اسرار و معارف اینها را حاصل شد پس یا حضرت مجدد فرموده اند که حضرت شیخ ابن عربی رحمه الله علیه امام
 و متقدم است در معارف اسرار و ما واپس ماندگان از خان نعمت ایشان بهره یافته ایم بعضی جزئیات اسرار
 باقی مانده بود آنرا بیان کردیم چنانچه امام علم خود سیبویه و اخفش و غیرهما هستند این حاجب رضی بعضی نحو و قائل و طرح
 نموده اند متاخران فقها جزئیات مسائل بسیار بیان کرده اند و هم از امام اعظم امام محمد رحمه الله علیه استفاد
 و ایند علوم و معارف و اصطلاحات طریقه خود که حضرت مجدد بیان کرده اند همه بتربیت شیخ المشایخ حضرت
 خواجه محمد باقی ایشان از رحمه الله علیه حاصل شده ایشان بعد گرفتن طریقه چشتیه و قادریه انوالد ماجد خود
 خلیفه حضرت شیخ عبدالقدوس و شیخ رکن الدین خلیفه و فرزند شیخ عبدالقدوس رحمه الله علیه و انتساب
 بحضرات سهروردی و کیرودی رحمه الله علیه با امام و القای الهی آن مقامات دریافته علمه را بآن درجات
 رسانیدند و در آن درجات مفصل ایشان استنباط نیست که باقرار علماء و فضلاء ثابت شده و طریقه
 جدید ایشان مشتمل بر ده لطیف است در سیر لطیفه تجلیات و حالات و اسرار جدا جدا است و در آن سیر این ده لطیفه
 دیگر ارشاد فرموده اند که خواجه درویش و گزنی طیب است و آیه شریفه *وَلَا يَحِيطُونَ بِهِ* علمای ربانی این
 راه گواه است لیکن بهر نسبت با طریقه ایشان بآن اصطلاحات رسیده اند لهذا اختلاف در حالات آنها را بافته نگارندگان
 آن مقامات از نارسائی و جهل است چهل حجت نیست مقصود از طریقه صوفیه عقیده سلت عمل است یا وقت و زمان و توفیق
 اعمال موافق حدیث و فقه و خلاق و صبر و قناعت و توکل و مقامات سلوک آنچه میسر شود و در و در احوال باطنی و در احوال
 و حضور که مرتبه احسان است باین کامل شود و اجتناب از بدعت و منافی تا دین تباد نگردد الحمد لله که متوسلان طریقه
 ایشان که به نسبت باطنی ایشان رسیده اند بواسطه جناب مبارک ایشان این حالات نقد وقت دارند
 انکار و اغراض و اختلاصان ایشان جوابا بطور علماء صوفیه نوشته اند محمد باشم کشمی که آنجی سیر است
 مجددیم و ملا بدرالدین سهروردی رساله مسموم *حضرات القدر* احوال شریفه و احوال فرزندان گرامی و خلفه
 نامی ایشان نوشته اند و بفهم خود بیان علوم تازه و معارف جدید آنجناب نموده و دیگر عزیزان نیز این معارف
 حاصل کرده اند جز اسم الله خیر از ایشان مجدد الف ثانی اندو حقایق و دقائق و کثرت معارف الهیه و فیوض
 و برکات ایشان بواسطه کثرت کثیره که احصا محولها نموده و مقامات عالی که در طریقه خدا با مقامات حق مقرر
 فرموده اند و آن مقامات قرب الهی است سبحانه معلوم نیست که در کتب صوفیه این مقامات که ولایات شامه
 و کالات ثلثه و حقایق سبعة و غیره بیان نموده تجدید علوم صوفیه علیه فرموده اند و مرشد شده باشند فلا تکلیف

المعتبرین دلیل است و حق یحییٰ بدن ایشان چنانچه حضرت خواجہ معروف کرخی و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ
 حسین الدین و حضرت طریق نقشبند و حضرت علاء الدین سمنانی و حضرت امام قزالی رحمۃ اللہ علیہم مجہودان طریقی مؤمنین
 بمودہ اند و الوار و علوم و معارف و فروع اینها دلیل تجدید ایشان است تشدات و ریاضات صوبہ را
 جو سطر مقرر نمودن و اسرار توحید بے مجادات افاضہ نمودن و دوام حضور در ہر لطیفہ از لطایف عشر و شستن
 و مدارتی بر اتباع سنن حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مقرر ساختن از خصایص طریقی نقشبندیہ
 مجہودہ است کثر اللہ ہمارا رحمۃ اللہ علیہم رحمۃ واسعة و افاض علینا بر کاتہم فی الدنیا و الاخرۃ آمین آمین ایشان
 از عقیدہ خود بجانب حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ نوشته اند کہ حضرت غوث الثقلین واسطہ
 فیض ولایت اند و این مرتبہ توسط اہل بحضرت امیر المومنین علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ تعلق داشت باز بحضرت
 ایماننا مشورۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہم بترتیب قرار گرفته پس بحضرت غوث الثقلین منتقل شد و حضرت غوث
 الاعظم صعدا و اصحاب عظام و اہل بیت کرام اند رضی اللہ عنہم و این ضعیف را حضرت غوث محی الدین
 توجہات نمود بہ ترقیات عالیہ و بیانند ایشان منیب و این فقیر نایب ایشان است و تحریر فرمودہ
 اند کہ عروج حضرت غوث الاعظم از اکثر اولیا بلند تر واقع شدہ و تا بمقام روح فرو رانندہ اند لیکن نسبت
 قصور نزول بحضرت غوث الثقلین و در کلام ایشان نیست کذب و افترا است بے تحقیق مروج ساختہ اند
 جزائے کذب و قرآن مجید است معاذ اللہ حضرت خواجہ قطب الدین مدوگار این فقیر گرویدہ افاضتہا
 فرمودہ اند و در باب حضرات مشایخ رحمۃ اللہ علیہم چنین تحریر کردہ اند این فقیر خوشہ چین و ندہ بر بطلان
 سخنان نعمتہائے آن اکابر است کہ بالجماع فیوض مراتب بیت فرمودہ اند و از قلبہ و بید قصد کہ پر ہیز از اہل
 بیخودی و فناء است فرمودہ اند کہ کاتب شمال خود را در کاری بینم و کاتب بعین را بیکار خود را اگر بدتر از
 کافر و رنگ نہ بینم محبت خدا بر من حرام فکیف از بزرگان دین سبحان اللہ و سجدہ من تو اضع للہ زینا
 اللہ حدیث پیغمبر صادق و صدوق است علی آکہ و اصحابہ و اولیاء امتہ الف الف صلوٰۃ و سلام
 و عزائم اللہ خیر الجزا سے من آنخاکم کہ ابرو بہا سی با کند از لطف بر من قطره باری با اگر بر روید از تن
 صدق با تم با پیوستن شکر لطفش کے تو انہم رضی اللہ عنہم و عنابہم آمین آمین بین سہر و قیامت شوقیامت
 را بہ بین تو و بین ہر چیز را شرط است این تو و محمد اللہ سبحانہ و نفسی و منسلک علی حبیب رب العالمین
 و علی الہ و اصحابہ اجمعین یکے را بر دیگرے ترجیح نمودن بدون ثبوت از آیہ شریفہ یا از حدیث یا از
 اجماع علما چگونه درست باشد نزد یک ارباب علم و معرفت عقیدہ تساوی و تفاضل یکدگر از کجا ثابت
 کردہ اند عقل و شرع دیگر است و راہ محبت و غلبہ آن دیگر اللہ اعلم انما الحق کما فی الامین الامین

مکتوب دوم

در بیان مشغولی بذکر حق سبحانه با توجه بلطائف سبعه و مراقبه احدیت و

معیت و مانیاسب ذلک

بسم الله الرحمن الرحیم

طریق مشغولی بذکر حق سبحانه با توجه بلطائف سبعه تا در آن حرکت ذکر پیدا شود اینست که اول بهت
 و بیخ بار استغفار بخواند باز بار و اح طیب بزرگان علیهم الرحمة فاتحه بخواند بواسطه آنها از جناب الهی
 التجار طلب فیض محبت و معرفت کند و صورت شخصی که از او تلقین یافته رو بروی دل حاضر نماید اول از
 لطیفه قلب که زیر پستان چپ به فاصله دو انگشت مایل به پهلواست ذکر کند منهم اسم مبارک الله
 تعالی که ذاتی است همچون سبحانه در لحاظ داشته و نگذاشت غافل گشته و آئینه توجه بقلب کرده
 توجه دل بهمان مفهوم مقدس داشته بزبان خیال اسم مبارک الله الله بگوید هرگاه حرکت در دل پیدا شود باز
 از لطیفه روح که محل آن زیر پستان راست به فاصله دو انگشت است متوجه شده بزبان خیال ذکر کند
 بانه از لطیفه سر که محل آن برابر پستان چپ بطرف سینه به فاصله دو انگشت است باز از لطیفه خفی که
 محل آن برابر پستان راست به فاصله دو انگشت است بطرف وسط سینه باز از لطیفه خفی که محل آن در
 عین وسط سینه است باز از لطیفه نفس که محل آن در پیشانی است ذکر نماید باز از لطیفه قالب توجه بطرف
 تمام قالب نموده بزبان خیال الله الله بگوید تا که حرکت در لطیفه قالب ظاهر گردد و دویم ذکر نفی و اثبات
 است زبان بجام چسبانده بزبان خیال کلمه لا ازناف تا مع کلمه لا اله الا الله تا بدوش راست آورده کلمه لا اله الا الله
 بر دل ضرب نماید بطوریکه گذرای کلمه بر لطایف خمس افتد و معنی کلمه طیب نیست هیچ مقصود و خیر ذات پاک
 در لحاظ دارد و ذکر نفی و اثبات اگر حصر نفس نماید مفید باشد در گفتن ذکر نفی و اثبات رعایت عدد
 طاق کند و بعد از هر مرتبه بگوید محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و نفس بسیار بند نکند تا خفقان نشود
 بعد گفتن چند بار ذکر اسم ذات باشد یا نفی و اثبات در خیال خود بگوید یا نیکوکار تمام خداوند مقصود
 من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود را برین هر دو ذکر خفیه معمول است هرگاه کیفیت و جمیعته پیدا
 نمود آن کیفیت را نگارد و اگر مستور شود باز ذکر کند تا که کیفیت ملکه شود گفته اند که طرق و صل
 و الله سبحانه سه است یکی ذکر بشر الطمان دویم مراقبه و آن توجه بمبدء فیاض است و انتظار فیض و نگذاشت غافل
 سوم التزام محبت شخصی که از صحبت او جمعیت و توجه درست و بد جمعیته و کیفیت که ازور رسیده
 است بنگر داشته بر تصور او نگاه باید داشت و گفته اند که ذکر و توجه بمبدء فیاض و توجه بقلب

نکنداشت صورت آن بزرگ هر سه امر در هر وقت و لحظه باید نمود هر گاه جمعیت و بی خطرگی یا کم خطرگی تا یکبار گهزی برسد مراقبه معیت نکند و هو معکله اینها کنتم معیت اولی و در لحاظ داشته فکر کرده باشد اسم ذات بجز به اقرب است و لفظی و اثبات برائے نفی خواطر و آرزو و مانع و محض توجه بدل و بجزرت حق سبحانه استغراق و بخودی و سکرمی آید و در مراقبه معیت اسرار توحید و وجودی یعنی همه اوست و گرمی و ذوق و شوق و استغراق و بخودی و دیگر حالات پیدائی شود انشاء الله تعالی و تلاوت قرآن مجید و درود و استغفار و کلمه تجید و کلمه توحید و سبحان الله و بسمه و نماز تہجد و اشراق و چاشت و بعد از نماز مغرب نوافل و این اوراق و جمعیت و نسبت باطن می شود و آن توجه الی الله است با کسارت تمام و صبر و قناعت و شکر و رضا و تسلیم و تقوی و توکل و عفو و صبر و سکون و دوام ذکر و توجه از اسباب قرب الہی است - مصرعه تایار کرا خواهد و پیش بکشد باشد بعد حصول کیفیات نسبت بقلبی مراقبه اقریبیت و محبت و مراقبه مسمی الباطنی و مراقبه ذات بحت معنی حق جمیع الاعتبارات و دیگر مراقبات اگر اراده الہی باشد سحانه پیش خواهد آمد و طریق بزرگان احمدی مجددی همین مراقبات است والسلام

مکتوب سوم

بصاحبزاده عالی نسب والا حسب شاه ابو سعید صاحب سلمه الله تعالی
صدربافته در بیان جواب کتابت ایشان شتم بر بعضی بشارات و منع نمودن از
تذکار حالات توحید و وجودی و بیان مدح از گذشته از ان مقام نسبت نقشبندی
و یادداشت بنهاییه که موافق سنت سنیه است علی مصداق الصلوات و التحیه
و مانیاسب ذلک من الاحوال

بسم الله الرحمن الرحیم

مندافرو زهدایت و ارشاد اولیاء کرام سلامت بعد سلام نیاز وضع می نماید عنایت نامه پرورد
مستودع مستجاب بخشید و دعا و بار بار شما کرده شد آثار ادعیه بالفعل هم ظاهر شده باشد امید است که
آثار این همه التماس بجناب الہی تمام عمر شمارد و درین پیروی و ضعف این ضعیف را بدوام توحید و
همست مشکتش بدوام عفو و عنایت و حسن خاتمه یاد فرما باشد خدا حسن الله جزاکم ع و لا اله الا

من کاس الکرام نصیب : بانی وقت شمار صحبت ارباب توحید که ظاهر و باطن این بزرگان محمود
 این دیداست که بر ریاضات و مجاہدات پیدا کرده باشند و از قال بحال آمده بسیار است و شمار این
 ازین مشرب خط حاصل شده و آنچه مختار جناب مبارک حضرت امام ربانی است یعنی اللہ تعالیٰ عنہم
 ازان خط یافته اند ازان معارف پیران همیشه محفوظ باشند و دلبار محفوظ بکنند و احمد سعید را نیز
 ایونیان که ترک ایون می نمایند باز به تدکار آن کیفیات ایونی می شوند معاذ اللہ من المحرر عبد الکرام اللہم
 ثبتنا و جمع اخواننا علی صراطک المستقیم و صلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ چه
 نفیست است یعنی و چه دولتی است سنی ظاهر یا بتابع سنت آراسته که شارع را بران جبهه حرف نباشد
 و دل از مانع پیراسته و جان نبور یادداشت حضرت خوابه بزرگ و خلفائے ایشان استغفری در مشهود و مشاہد
 حضرت حق یافته نیست نسبت عزیز الوجود حضرت اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین .

۵ تیار کر خواهد و میلش بکشد : آنچه ارباب ریاضات و مجاہدات و ترک و تجرید و خلوت و
 انزوا و کثرت از یاد آسرا توحید بحال خود دارند نه قال از غلبه سکر محبت معذور اند اهل علم و قال در اتباع
 آن معذوران طریقه خود مقرر کنند معلوم نیست که عند الشرع و عقل جایز است یا نه و معارف پیران ما و شما
 بوجدان صحیح تابعان ایشان می یابند و از تقلید تحقیق رسیده اند و الحمد للہ علی ذلک بودن شما بجهان جا
 خوب است اگر آنجا مستفیضان آنجا بکثرت جمع شوند سما بجا بسر برند و الا بعد استخاره در حضرت دہلی حاضر
 شوند در این ضعف مفرط شمار بسیار یاد کردیم و دعا با هم کردیم بکن آنچه نزدیک خدا و رسول باشد بهتر بجهان است
 مکرری تو لیسیم که هیچ کاری استخاره و نیت و تشریح صدر بناید کرد و جواب خط صاحب جزاوه عالی نسب حضرت
 احمد سعید اینست که طریقه بزرگان خود را تا نقطه آخر برسانند و تسلیم طالبان نمایند جواب خط حضرت
 فضل امام حیوان که صحبت حضرت ابوسعید مالانم شناسند و در باطن ترقیات نمایند میر سید محمد هم شرف
 صحبت مبارک شما لازم گیرند :

مکتوب چهارم

باین بنده لاشعنی عنده صدور یافته در جواب عرضی که متضمن بعضی از محال
 قلبی بود در بیان حضور بے غیبت میر از جهت فوق که نسبت لفتش بندیه
 عبارت ازان است و استهلاک توجه و مانیاسب ذلک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت سلامت رقد شریف رسید بمنا من مندرجہ اش سرور گردانید اللہ تعالیٰ لایزال

و علوم و معارف آباء کرام رساند در قیاسی تکنیات بسیار پیش می آید این همه از تکنیات است می توانید
و یحنا اب الی سبحانه التجا نمایند که احوال باطن به تمکین رسد و حضوری که حضرت حق سبحانه را بذات مبارک
است بر توان بر باطن شریعت ظهور نماید حضور به غیبت میرا از جهت فوق که متوهم می شود دعای پذیرد و شامل
یعنی جهات سه گانه نسبت نقش بندی حاصل شود و از کیفیات و حالات گذشته یعنی توجه تمام نقد
وقت نباشد بلکه آنهم مستهلک گردد و این استهلک علامت تمامی میر لطیفه قلبی است و اسلام :

مکتوب پنجم

به بر خور دار احمد سعید طال عمره و رزقه الله سبحانه کمال آباء کرام و سلمه
بعافی صدر یافته در بیان نصایح و شمه از احوال لطایف عالم امر و عالم
خلق و حقایق در جواب عرضی ایشان

بسم الله الرحمن الرحیم

مقبول بارگاه الهی حافظ احمد سعید سلمه الله تعالی از جانب فقیر غلام علی عقی عنه بعد سلام و دعا معلوم نمائید
کتابت شمار رسید سرور ساخت تحلف در خطاب و القاب نباید کرد تعمیر او ثبات بله نظایف اعمال حسنه
و دوام پر ساخت نسبت باطن و تحصیل علم و مطالعه مکتوبات شریفه بزرگان خود و کتب قدما صوفیه عوارف
و تعرف و آداب المریدین و رفاة الی سبحانه کما شتیاق لعا کسب نمایند و بدعا خیر مرانیز یاد دارند الله
تعالی از کمالات آباء کرام رحمة الله علیهم بهره وافر گرامت فرماید صحبت شریف و الدعا به خود سلمه الله تعالی
لازم شناسند و بر لطایف عالم امر ظاهر می شود و در سیر لطایف عالم خلق بی نیکیها و لطافت
و بداهت آن به نظری است درست و بدنیارت انبیاء علیهم السلام و حالات محبت ذاتیه در آن حقایق
باید که ظهور کند و وسعت در انوار و علو پیدا شود و اسلام :

مکتوب ششم

بنوا به محمد حسن صاحب مودود کمهاری چشتی صدر یافته در بیان آنکه
آمار صوفیه علیه که مقامات رسیده اند عاوم نافع اند و ترک و تخرید و ریاضات
بموسبت الی سبحانه و تعریف بر منکران حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه
بتقریر و اصرار و تمثیلالات و دفع بعضی شبهات معاندان که بر کلام آنجناب

نموده اند و ما بایناسب ذلک

بسم الله الرحمن الرحيم

بجناب صاحبزاده عالی نسب والا حسب سلمهم الله تعالی از فقیر غلام علی عفی عنه بعد از سلام
 نیاز میرساند از تحریر و افکار ابو سعید صاحب دریافت شد که ملفوظات شریفه برائے استفادہ مطالعہ
 ایشان عنایت کرده بودند ایشان نوشته اند که تحریر اینجناب بسبب بجا و متضمن فواید الهی تعالیٰ طالبان
 را بآن منتفع فرماید حضرت سلامت مرشد فرمایند که آثار صوفیه عالیہ کہ بعنایت الهی بمقامات رسیدہ اند
 چیست تا دلیل باشد بر کمال باطن ایشان و آن علوم نافع است و ترک و تجرید و ریاضات و ترک
 مرغوبات و مالوفات چنانچہ از بزرگان دین ہمین مروی است آری اگر موصیبت الهی و مستگیری
 فرماید و کسب کمالات ریاضت را داخل نباشد مگر باز بر مجاہدہ باید آمد دیگر ارشاد فرمایند و انشا
 نمایند و اعتساف در میان نباشد کہ الله تعالیٰ بنی آخر الزمان را صلی الله علیہ وآلہ وسلم ملت
 حنیفہ عنایت فرموده و وحی نازل کرده و معجزات کرامت فرموده ہمہ عالم از علماء و عقلاء بآن اقرار
 کرده کہ در آن اشتہا ہے نمائندہ اگر چندے از معاندان انکار حقیقت آن نبی صادق مصدوق
 نمایند معتقدے نداد پس الله تعالیٰ شیخ المشائخ حضرت مجدد الف ثانی را از مقامات عالیہ
 تلقین کرو و فیوض و برکات تازہ مرحمت فرمود و علماء و عقلاء آن کمالات را حاصل کردند و اقرار
 نمودند و در آن شبہہ نمائندہ اگر بعضی از علماء ظاہر بتسلف و حسد انکار نمایند کہ بار چہرہ نمیشود
 اعتبارے ندارد و ہر اعتراضے را بوابے معقول موافق علماء صوفیہ موجود است و رسائیل
 اعتراضات متعددہ مشہور یافتہ است انبیاء عظیم السلام را از اعمال امتیان ثواب حاصل
 است الدلی علی الانحیز کفاعلمہ بطلب صلوة ہر ایسی برائے ہمین صد و ریافتہ کہ در آن مرتبہ
 ترقیات حاصل شود ہمیں جمیع است کہ مامور بطلب صلوة ہر ایسی اند درین درجہ حاصلہ فواید دست
 داده والا مامور نمی شدند مگر از بعضی کم و از بعضی زیاد و از ارباب ریاضت و مجاہدہ از کثرت
 اذکار کہ سبب غلبہ محبت اسرار توحید ظہور یافتہ بسبب غلبہ سکر معذ و ماند و بزرگ گاہے کہ ازین برتر
 ترقی کرده بمعارف حقہ شرائع اسلامی رسیدہ اند علوم ایشان موافق نصوص کلام الله و حدیث
 است و میتوانند کہ بعضی از کمالات الهی در میان میر و سلوک ظہور یافتہ بآن اسرار ممتاز فرمودہ
 باشند و بعضی کمالات الهی در میان راہ پیش آمدہ ہمچہ مقتضائے صود ہر شایری است این اکابر اعطاء فرمودہ بعضی آیات
 الهی را تبذیل کہ معنی دیگر دارد موافق سکریات خود فرود آورده و در ان عقل و شرع است صلی الله علی محمد وآلہ وسلم خیر خواہی
 انیست کہ ہمچہ در فہم نباید از علمائے آن طریقہ تحقیق فرمایند نہ کہ زبان طعن کشانند پس نصیحتے است کہ الدین النبی صلی الله علیہ
 و آلہ و سلم بآن بے تحقیر اعتراضات کردہ اند و آن را در اختلاف ہمہ بجا است ایشان فرمایند کہ

کمالات مرابوا سطر حضرت خواجہ حاصل است و بجناب حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ
 نوشته اند ایشان واسطه فیض ولایت اند نسبت نقص بجناب حضرت غوث الثقلین از
 مفتریات معترضان است و بجناب اولیا نوشته اند این کمینہ نہ کہ بردار نعمتہائے ایشان است
 اصحاب کرام را در اصول مقامات یافته اند و اولیاء را در ظلال آن و الا مساوات لازم آید
 لایہ شریفہ و صامن حسابک علیہم من فنی مشعر برفع توسط است و آیہ شریفہ بریدون
 و جہد و ید اللہ فوق اید یہم میفرماید کہ ہمہ مریدان خدا اند و کمترین صحابی را از ہمہ
 اولیاء بہتری دانند فاعتبروا یا اولی الابصار کمالات اہلبیہ را منحصر در ذکر اللہ داشتن
 فافل از آیہ ولا یخبطون بہ علما شدن است والسلام

مکتوب ہفتم

باین کمینہ و رگاہ جامع مکاتیب شریفہ صدور یافته در نصایح و انفسار
 احوال باطن بندہ و باران طریقہ و منع از مذکور ملفوظات جناب خود
 بجهت کمال کسر نفسی و از غلبہ دیدہ قصور

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مدتی شدہ کہ بار سال رقمہ مسرور
 نفرمودند و جہش معلوم نیست و طریقہ را بشما تلقین کردہ شدہ بران لازم باشند و احوال باطن
 خود و احوال یاران نوشتہ باشند و از دگرزیدہ و بگوشہ خزیدہ بر طریقہ آباء کرام خود و زرش
 نمایند تبرک آرزو و ترک ماسوی و اگر استخارہ راہ دیدہ قصد اینجا برائے چندے بکنند و الا آنکہ
 کہ بشماریدہ آگاہی است بران ثابت باشند و معلوم شدہ است کہ مزخرفات لفظ مرا جمع کردہ اند بسیار بجا
 کردہ اند و بجا تر آنکہ مذکور آن میکنند آن بشوئید و بارہ بارہ بکنند لغوات و رشحات و مکتوبات حضرت مجدد
 رضی اللہ عنہ و کلام قدما صوفیہ مثل عوارف و تعرف و احیاء و کیمیایائے تہذیب و عبرت و عمل کافی اند و مذکور
 حدیث و تفسیر کردن ضرورت و اگر بالفرض بیایند پیرزادگی را گذارند بجا کساری و فروتنی و ترک میری و
 تیری و فعلت کذا و افعل کذا والسلام

رنگہ

مکتوب ہشتم

بشیخ قمر الدین مشہورے صدور یافت در استفسار احوال ایشان و کیفیات ذکر

و شغل و مراقبات و احوال یا ران ایشان و تاکید درستی اوقات بکثرت ذکر و
احوال بیماری که لاحق حضرت ایشان شده بود و احوال خدقائے مخصوص خود و
تاکید رجوع بجناب پیران کبار نقشبندی و قادیان و بواسطه شیخ از جناب الہی
حل مشکلات نمودن

بہد

از نقشبندی و قادیانی

بسم اللہ الرحمن الرحیم - بخدمت شریف صاحب مدارج بلند مدارج ارجمند حضرت مسیاں
قمر الدین صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ وادخلہ الی فایہ ما یتناہ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مدت بسیار
گذشتہ کہ باخبار رسید خود در وطن شریف مسرور و فرمودہ اند دل نگران است امید کہ احوال صحت و سلامت
ذات شریف و کیفیات ذکر و شغل و مراقبات کہ بخدمت شریف بیان کردہ شد و در حالات ہر مراقبہ
و کسبیکہ برائے توجہ می آیند احوال اینہا ترقیم نمایند کہ دل این فقیر انتظار دارد و در غلوئے نشستہ و در برتے
ہم کہ نسبت بہ پرواخت نسبت باطن خود بکمال جہد و دین مراقبات اوقات بگذرانند گاہے اسم ذات گاہے ذکر
تسلیل لجاظہ اسمعنی گاہے تلاوت سکہاں توجہ الی المقصود و گاہے درود بالتجا بجناب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم و گاہے کلمات طیبات این است اسباب قرب الہی و بندہ - این درود عادی و در نظر حاضر دارند
احوال خود نہ نشستہ اند دل من بسیار ترود دارد و دو نیم ماہ بیمار بودم من مردم را سر یاس بر نانو بود از دور و نہ
تخفیفی است مرض بواسیر بادی سخت شدہ بود و الحمد للہ کہ حالا افاقست است ضعف قوی دریافتہ است
از لکھنؤ حافظ ابوسعید صاحب رابطہ داشتہ ام اللہ تعالیٰ آنجہ می باید درین راہ ایشان را کرامت کردہ
است دیگر میاں مولوی بشارت اللہ صاحب و میاں رؤف احمد صاحب و مولوی محمد عظیم و مولوی محمد جان
صاحب و مولوی شیر محمد صاحب از ایشان نیز بمردم فایده میرسد شاید حضرت ابوسعید را متیانہ باشد
واللہم عند اللہ سبحانہ صحبت حضرت ابوسعید و مولوی بشارت اللہ انشاء اللہ نافع باشد ہر کہ مرا خواہد ایشان را
بیندیر محمد و گل محمد صحبت ایشان ہم بسیار نافع است شمارا اگر مبادا قوری ماہ یا بد برو عایت من توجہ
نمایند یا بر مزار حضرت مرزا صاحب قبہ بیانداز توجہ ایشان ترقیابت می شود ایشان بہتر از ہزار زندہ اند
گاہے بجناب حضرت غوث الثقلین مراقبہ نمایند و گاہے بجناب حضرت خواجہ نقشبند مراقبہ کردہ
باشد برائے حسن خاتمہ را یاد بکنند دیدن دیدار بر خود حافظ سعید الدین را دل بسیار خواہد انشاء اللہ اگر
حیات و قیامت کند خواہم طلبید والا ایشان توجہ کردہ باشند و بہمت باشاعت طریقہ و احیائے سنت مصطفیٰ درشتہ
باشد سعادت داین است شجرہ کائنات قادی و نقشبندی و حشی خواندہ باشند و در ہر امور بحضرت خواجہ نقشبند
و حضرت غوث الثقلین توجہ داشتہ باشند و بواسطہ ایشان حل مشکلات خواستہ باشند و السلام بہ جمیع دوستان

سلام خوانند:

مکتوب ہنم

در جواب عرضی ملا فقیہ محمد کولابی صدور یافته در بیان معیشت اوقات
باز کار و مراقبات

حضرت سلامت دل باہر گزینے خواهد کہ کسی نور توجہ و ذکر و حضور پیدا نموده از ما جدا نشود ازین مردم ما را
شرف حاصل است چون گما آئند است و معمول است کہ ہر گاہ کیفیت و ملکہ صبر و قناعت حاصل میشود
از صحبت مرشدان دور رفتہ مراقبات و اذکار و اشغال میکنند تا در ان کیفیت قوت پیدا شود و اگر معاذ اللہ
فتور راہ یا بدتدارک آن کردہ آید اول اہم فہات باز لغی و اثبات بلحاظ مذکور باز محض و قوف قلبی و گاہی صورت
مرشد در نظر داشتن و در ہر ذکر این صورت در نظر دارند مفید تر باشد و توجہ قلب گاہی مراقبہ احدیت مراقبہ
محبت گاہی بلیمہ کوفاتی مراقبہ اقریت و گاہی مراقبہ محبت نیست طریقہ این خاندان در دو استغفار و
تلاوت و کلمات عبادت و فاعل موجب ترقیات میشود:

مکتوب دہم

بہ شاہ گل محمد غزنوی صدور یافتہ در بیان احوال مرض کہ لاحق حضرت
ایشان شدہ بود و بعضی مواضع غفلت و او ترقیات طلبا

خدمت شریف مقبول بارگاہ الہی فروغ دیدہ آگاہی ملا گل محمد سلمہ اللہ تعالیٰ و بارک فیما اعطاہ اللہ
علیکم و رحمۃ اللہ الحمد للہ کہ در بنیاد خیریت است و خیریت شمار کار از سہاہ بیمار بودم الحمد للہ کہ حال صحت
حاصل است اللہ تعالیٰ بفضل خود عمرے کہ باقیست و یاد خود و اتباع پیغمبر خود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
بگذاشتہ صحائف شریف متواتر میرسد و بدیافت احوال شامل بسیار خوش میشود اللہ تعالیٰ و مبارک
ترقیات کثیرہ و رحمت و معرفت و اتباع پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ظاہر و باطن نصیب فرماید و خاتمہ
بخیر گرداناد و بکاریک شمار گفتہ ایم سرگرم باشند از بنجا شریف اگر طلب مردم آنجا بیاید البتہ بروند یا آنکہ دل
گواہی دہد و استخارہ بکنند باز بروند حاصل اگر اشتیاق مردم آنجا معلوم نمایند بروند سلام من بر آن مردم
رسانند و جواب خطوط ہمہ مردم نیست کہ با خدا باشند و بر ذکر و مراقبہ مواظبت نمایند تا دل را حضور
پیدا شود کار نیست و بس ملا شریف قاری و خوجم مغل افسر دعا اللہ لما خلق لہ احوال ایشان معلوم نیست
عقلی بخیریت است و ترقیات عالی رسیدہ است از مجاہد نیست کہ حضرت پیدا آمد از اولاد حضرت

در بیان کیفیت و ملکہ صبر و قناعت

غوث الثقلین و حضرت سید اسماعیل مدنی از سادات مدینه منوره وصف ایشان مقدور بیان نیست محض
برائے کسب نسبت مجددیہ این ہر دو بزرگ قدرے استفادہ از مولانا خالد سلمہ اللہ تعالیٰ نمودہ اینجا
آمدہ اند و صف این سید مدنی بادراک من مقدور بیان نیست و العلم عند اللہ سبحانہ مردم زیادہ از صد
کس در کتبہ احزان من جمع آمدہ اند اللہ تعالیٰ ہمہ را کامیاب فرماید میان رؤف احمد صاحب و میاں عبدالرحمن
صاحب و میاں احمد سعید صاحب از صاحبزادہ ماہے نسبت عالیہ کسب کردہ اند بارے شما از یاران خود
بنویسند تا کما رسیدہ اند :

مکتوب یازدہم

بہ صاحبزادہ عالی نسب شاہ ابوالنعب سلمہ اللہ تعالیٰ در نصایح و وصایا در

شدت مرض صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ مشب شب روز دہم از مرض تباریکہ نوزدہم رجب الثانی در
مرض تخفیفہ حاصل است لیکن نشستن و برخاستن دشوار است حق تعالیٰ غایت بخیر فرماید توجہ و احتیاج
بجناب کبریا بواسطہ پیران کبار برائے من خاتمہ لازم شناسند نہ کلام اللہ مجید و تہلیل مکرر بخشنند مردم
اینجا اشتیاق استفادہ فیوض و برکات شما دارند حق تعالیٰ شما را آفتاب منادت افکار طریقہ زیادہ ترکند
و احمد سعید را نیز بپوشان شما ہمہ جا خوب است لیکن عیدت مریدان بجز فار و کثرت عزیزان زیادہ از صد
جائے اقامت نگذاشته است اجماع ان لیشاء اللہ سبحانہ احوال تقدیر معلوم نیست کہ در ارادہ الہی چیست
مردم اینجا نظر بنمایا ہر شمار اقبال آن میگویند کہ شما اینجا بایستید و ظریقہ بزرگان را مداح بدیدہ امور دین و دنیا
و ظاہر و باطن بواسطہ پیران کبار بجناب الہی تفویض کردن و مجازی احوال را از تقدیر کریم کار ساز دیدن بہر قلیح
لب چمن و چراغ کشودن و بامردم معارفہ کردن و از زلات اغماض نمودن و مساوی برعکس کسے نیاوردن و آنچه
میسر شد و بفقرا رسانیدن و حصہ عیال موافق معاش فقر و اشتن و از خود و از خلق و از ماسوا نامیلودن
و بوجہ ماہے حقہ الہی دل قوی داشتن و بوسوسہا از جان رفتن و صبر و قناعت و توکل در ضاوت تسلیم و افتقاد
و انحصار و خاکساری و تواضع طریقہ دوستان خدا است کتب صوفیہ و مکتوبات شریف و نظر داشتن
لازم است دین راہ خود را و شمار و ہمہ دوستان را بجد امیہا یم اللہ تعالیٰ بایں خاک ناچیز و شما عزیزان
معاملہ تفہیل فرماید حبیبنا اللہ و نعم الوکیل یا من لہ الدنیا و الاخری ارحم من لیس لہ الدنیا و الاخری
بتوکل پیران کبار ما رضی اللہ عنہم دوام ذکر و دوام توجہ الی اللہ بانکسار تمام از اسباب قبول بجناب الہی است

دین تغافل زد و دوسر کہ تغافل کند از طریقہ می بر آید العباد باللہ والسلام :

مکتوب دوازدهم

به شانهراوه مرزا بهاء گیه صدر یافته و تعبیر و تفسیر الیشال که معروض نمودن مع نصائح دیگر
بسم اللہ الرحمن الرحیم

تائیدات سبحانی و امدادات ربانی شامل مال خجسته مال ثانیته و بهیم سلطنت و شهر یاری بوده همه بنا
منظر و منصور و مقبول جناب خود دارد از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام سنت اسلام و دعائے کامیابی
مطالب ارجمند و تآرب بلند گذارش مینماید شفق خاص الطاف مضمون متضمن استفسار تعبیر مناسبت که
دیدم اندر و در فرمود باین همه مکارم اخلاق سلامت باشند غلام خواب عجب عالم است که در آن و هم خیال
را داخل بسیار است احوال گذشته و آئینده نیز در آن دیده میشود گاهی احوال بیگانه می بیند و خیال میکند
که احوال من نیست این همه از هم است گاهی محض القاء و تصرف شیطان میشود چنانچه یکے آمد و گفت یا
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خواب دیده ام که سر من برید و شد فرمودند شیطان با تو بازی کرده است
گاهی خواب متوحش برائے بیدار کردن برائے نماز و ذکر می آید چنانچه برآمدن عازب صحابی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
در خواب دیده که گاوسے اورا شاخهای زرد و تهجد و خواندن سوره بقره که معمول داشت و بیک کرده بود بیدار
شد تهجد خواندن سوره بقره شروع کرد گاهی موافق غلبه اخلاط خوابها دیده میشود و غلبه صفر اند و بیدار غلبه
دم خون و چیزهای سرخ بنظر می آید بچنپن غذا سگرم و حمر و تاثیرهای کند خوابهای پریشان اضغاث
احلام است اعتبار سے نذار و خود را در موتی محل دیده اند بسیار مبارک است خدائے کریم و او راست و
مجیب الدعوات که بکامیابی و در موتی محل در شاخهای آباد و بیدار و تشلیش با ظاهرا نیست مقدمه دیگر انداختن غذا
با سگرم و غلبه بعضی اخلاط باشد حق نیست که این خواب متوحش برائے بیدار ساختن برائے نماز است که از
غنایت الهی تنبیه و آگاهی برائے کار نیک میشود و خاطر خاطر جمع دارند و اندیشه نکنند صدقه از گاؤ و یا از گاومیش
بدهند بدل خود باین نیت و التجا بر رب عالم سجانه نمایند الهی موافق حدیث که صدقه بلا دفع مینماید این صدقه
قبول فرما و هر بلا را دفع کن بصدق حدیث پیغمبر که خدا صادق است و مصدوق صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
موسم سرما است آنچه میسر شود و سگرم و کوبل بفقرا بدهند نیت که بلا را دفع شود اعظم کم اللہ سبحانه و سلم صبح و
شام وقت خواب آیت الکرسی یکبار و هر سه قل سه بار و در نماز محفوظ و محفوظ خوانند بود و السلام :

مکتوب سیزدهم

در بیان تعمیر اوقات جهان بازان راه محبت که اهل صحوة تمکین اند و اطوار

واوضاع آنها و ذکر اذکار و مراقبات این طریقی شریف و مانی است

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوة بدانند در راه محبت الهی سبانه خفقت و بیکاری منع است بزرگان
 دین و جانبازان راه حق زندگی در محبت خدا صرف کرده اند بعضی هزار رکعت نماز و یک ختم
 قرآن مجید هر روز وظیفه داشتند کم خوردن و کم خفتن و کم در خلق بودن و کم گفتن واجب می دانند
 مختار مانیت که در هر امر و عادت خود توسط لازم گیر و اوقات بذکر معهود و ارد تا جمعیت
 و حضور و توجه صفت باطن گردد و باین حضور اعمال را قبول و کیفیت پیدا شود و ذوق شوق و تفراق
 محبت نقد وقت گردد و دوام ذکر لازم گیرند توجه بدل داشتن و توجه دل بحق سبحانه نمودن و خاطر
 گذشته و آینده از دل نگه داشته ذکر اسم ذات یا لغی و اثبات خفیه بزبان خیال هر وقت باید
 نمود ذکر تهلیل ربانی نیز بتوجه بجناب الهی و توجه بدل بلحاظ معنی که نیست هیچ مقصود بجز ذات
 پاک نافع است ذکر گو ذکر تا ترا جان است پاک دل ز ذکر رحمان است یا لغی و اثبات
 بحسب تجربه نیز فوایدی بخشد تلاوت قرآن مجید سیپاره و سیپاره در روز هزار یا پانصد بار و وقت خفتن
 یا هر وقت میسر شود سبحان الله و بحمد الله سبحان الله العظیم و وقت صبح و وقت شام و وقت
 خفتن صد بار سبحان الله و الحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر و لا حول ولا قوة الا بالله الهی
 العظیم در روز صد بار کلمه توحید لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملك و له الحمد یحیی و
 یمیت و هو حی لا یموت بیدار و الخیر و هو علی کل شیء قدیر در روز صد بار استغفار صد بار رب
 اغفر لی وارحمنی و عافنی و رب علی انک انت الغفور الرحیم اللهم اغفر لی و لوالدائی و لمن
 توالد و لجمع المؤمنین و المؤمنات بیست و پنج بار اللهم مغفر تک اوسع من ذنوبی و رحمتک
 ارحم من عندی من عملی سله بار ازین استغفار گفتن مغفور شود سید الاستغفار در صبح و شام بلکه هر وقت
 خواهد بخواند بالیقین بیکبار خواندن این استغفار مبینی میشود اللهم انت ربی لا اله الا انت خفقتی و
 انا عبدک فاما علی العهدک ما استطعت ابوءک بنعتک علی و اؤتمنک بنی فاعف لی فانه
 لا یغفر الذنوب الا انت اعوذ بک من شر ما صنعت و نماز شصت رکعت معمول است باطاعت
 و تعدیل ارکان و قومه و جمله مفیده رکعت فرض و سه و تر و دو اوده رکعت سنت و باقی نوافل تجمیعاً
 رکعت یا وده یا شصت یا شش رکعات پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خوانده اند اشراق چهار رکعت
 چاشت چهار یا زیاد بعد مغرب بست رکعت یا شش رکعت میخوانند بعد سنت عشا چهار نفل و بعد تر
 دو رکعت نشسته بقراءة سوره اذ از نزول و قل یا ایها الکافرون ثواب تجمیعاً و بعد زوال آفتاب بزرگ
 چهار رکعت نیز آمده است بیک سلام یعنی سوره اخلاص و نوافل و بعضی سوره یس میخوانند بعد تجمیع

استغفار و دعا معمول است باز ذکر مینمایند ازین اذکار و نمازها آنچه مقارن باشد بخوانند راه محبت
 یابد بدون است یکنواختی و یکسان زیستن نعمتهای الهی در نظر داشته بزبان شکر بجا باید آورد
 و در حاجات رجوع بجناب الهی بواسطه پیران کبار خود باید نمود غیبت و سخن چینی و عیب بینی و مدح
 و تحقیر مردم حرام است همه را به تعظیم پیش آمدن و خود را خاک ناچیز دیدن و حضرت حق را سبحانه و حاضر
 داشتن و از عذاب خدا ترسیدن و گناهان خود را مانند کوه بر سر خود یافتن و ترسان و لرزان بودن
 که فردا چه پیش خواهد آمد و با خلق خدا بتواضع و تعظیم پیش آمدن و حقوق خود بخشیدن و حقوق غیر را نمودن
 این است طریق دوستان خدا سبحانه یکدم غافل بودن و با کسار و شکست و خاکساری و دود و غم محبت
 زیستن صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم دل مردان دین پرورد باید بود حسرت رنگ شان به زرد
 باید و ذکر جبرائیل گری دل دشمنیدن اشعار محبت با و از خرم بجست غلبه شوق گاه گاه و استماع قرآن مجید
 بحس صوت دل را برقت و گداز می آید الله تعالی این پر ضعیف و همه عزیزان را برین نوشته عمل
 کرامت فرماید اول ذکر از دل باید نمود و محل لطیف قلب زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت مایل به پهلوی
 است هرگاه حرکت ذکر در دل معلوم شود باز ذکر از لطیف روح که محل آن زیر پستان راست مقابل پستان چپ
 بفاصله دو انگشت است هرگاه حرکت ذکر دریافت شود باز از لطیف سر که محل آن بر پستان چپ بفاصله دو
 انگشت بطرف وسط سینا است باز از لطیف خفی که محلش بر پستان راست بفاصله دو انگشت بطرف وسط سینا است
 باز از لطیف اخفی که محلش در عین وسط سینا است باز از لطیف نفس که محلش وسط پیشانی است باز از لطیف قلوب
 که محل آن تمام بدن است ذکر می نمایند زبان بکلام چسپانیده توجه بدل و توجه دل به حضرت حق سبحانه نموده و اندیشه را بگذشته
 ندانیده از دل بگذشته بزبان خیال ذکر اتم ذات الهی کنند و بعد چند بار ذکر بخمال خود می گویند خداوند مقصود من تویی
 و منم که تو محبت خود و معرفت خود و هرگاه لطائف سبوح فاکرمی شوند ذکر نفی و اثبات می نمایند و لقیش آن است که باز بکلام چسپانیده
 قدم و بر زانف بند نموده کلمه لا از ناف تا بدماغ رسانیده کلمه اله بروش راست می آزند و کلمه الا الله بر دل
 بخمال ضرب می نمایند کلمه لا الله بر لطایف خمس در سینا می افتد بمعنی نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک
 و مدیکم رعایت عدد طاق باید نمود سه بار یا پنج بار تا بست و یکبار باید گفت چنداں که نفس تشکی نه نماید
 و ذکر بے خیال و بزبان توجه دل و توجه دل حضرت حق سبحانه بلحاظ معنی نیز مفید است بحس شرط
 نیست توقف قلبی و ذکر رکن است طریق مشغولی آنست که اول استغفار صد بار بکند باز فاتحه بزرگان
 بخواند و صورت مرشد و بروئے دل داشته ذکر بکند هرگاه کیفیت و جمیعت پیدا آید آن را نکاهدارد و اگر
 مستور شود باز ذکر نماید گاهی هم ذات و گاهی نفی و اثبات بعد چند بار محمد رسول الله گفته باشد هر
 گاه جمیعت و کم خطرگی تا چهار گه پری برسد مراقبه معیت و هو معکم ایتما کنند بکند اسرار توحید و
 دوام حضور و شوق و پیروی استغراق ظاهر خواهد شد ان شاء الله تعالی مراقبه اقریت و مراقبه محبت

و مراقبہ مسمی الباطن و مراقبہ حضرت ذات بخت سبحانہ و دیگر مراقبات اللہ تعالیٰ ہر کہ را خواہد نصیب
فرماید سے تیار کرنا خواہد پیش بکہ باشد و والسلام

مکتوب چہارم و ہم

بصاحبزادہ ہائے عالی نسب صدور یافتہ در بیان آنکہ ہر کرد و ام حضور و آگاہی
نیست از طریقہ می بر آید

صاحبزادہ والا نسب ولایت حسب حضرت سیف الرحمن و حضرت عبدالرحمن در یاد خدا و معرض
انسانوائے باشند بعد از سلام نیاز گذارش می نماید ملتے است کہ از احوال شریف اطلاع نیست بتحریر آن
رفع انتظار زود تر فرماید و میاں عبدالرحمن بجلدی بیاید ہر کرد و ام حضور و آگاہی نیست از طریقہ می بر آید
پس مارا ترسان باید بود کہ طریقہ از دست نرود و والسلام

مکتوب پانزدہم

باین کمینہ و گاہ صدور یافتہ در جواب عرضیہ تفید نوشتن احوال باطن و یاد
فرمودن در حضور بعد از استخارہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام نیاز
میرساند قیمہ کریمہ رسید و رفع انتظار فرمود از احوال باطن شریف ہیچ نہ نوشتند باید نوشت و تاثیر
صحبت توجہ و مراقبہ چہ ظاہری شود ارادہ این طرف بعد استخارہ نیک است اوقات و انقاس
بوظایف احوال و اذکار و توجہ و نوشتن باید ساخت و والسلام

مکتوب شانزدہم

بخواجہ حسن مودود کہہاری صدور یافتہ در بیان شرائط مرشدان و
مسترشدان و منع از توحید قالی جواز تکرار بیعت بر و شیخ دیگر

بسم الرحمن الرحیم بجناب سقاپ علی القاب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام

نیاز گذارش می نماید الحمد للہ کہ صحبت و شفا حاصل است و سلامت و بقائے ذات والا صفات
 مستدعی صاحب آداب المریدین رحمۃ اللہ علیہم آنچه لابد صوفیہ است بوجه حسن بیان فرمود
 اللہ تعالیٰ این ضعیف را توفیق عمل عطا فرماید درین وقت کہ در ہم قصور راہ یافتہ و بدعت
 و خلاف شیوے پیدا نموده در پییر آنچه ضروریست علم عقاید و فقہ و علم اخلاق صوفیہ و اعمال
 بتعمیر اوقات و ترک و افرود و تاثیر صحبت او اگر چشتی است بذوق و شوق و گرمی و حرارت
 و لہار اگر می نماید و قادری از نسبت محبوبیت پر توے تواند القا نمود اگر نقشبندی است بجنود
 جمعیت و جذبات و واردات جانہا را مستنیر گرداند و مجددی بعد القائے نسبت قلبی تسلیم
 نسبت بائے عالم امر و عالم خلق تواند کرد و لازم است و مرید را توفیقات می باید و ترک چون
 و چرا و دیگر چیز یاد رکاز است مرید را بعد علم ضروری ایمانیات و عملیات متابعت شیخ خود
 اگر علم و عمل ضروری و احوال و ترک دنیا دار و واجب است والا ہر کس سال شیخ است در امور
 طریقت و باطن و در اعمال ظاہر آنچه موافق شرع باشد اتباع فرض راہ است و کنارہ از اہل
 غفلت و تقسیم اوقات بر وظایف اعمال نیک و دوام توجہ و ذکر و شب خیزی و بحر خیزی و از
 دیدہ محبت اشک ریزی می باید کم گفتن و کم خفتن و کم خوردن و در خلق کم بودن و صبر و قناعت
 و توکل و تسلیم و رضا لازم حال طالبان خدا است سبحانہ ظہور اسرار توحید از کثرت ذکر و
 از نفل موجب غلبہ محبت میشود و مشتاق بوسم و خیال راضی نیست وائے بر کسے کہ عمرش با آخر
 رسید و آن چہ می باید حاصل نکرد و فوا آسفاہ روزگار بہ بطالت بسر کرد و فوا حسرتاہ ع
 وائے گر گریہ نیاید بمردگاری دل و لب و انی مسنی القبر و انت ارحم الرحمین
 کا چہ تدبیر اے مسلمانان کہ من خود را نمیدانم بعم ایمان اندوہ افزائے وقت ماست اندیش
 گناہان و شکست خاطر نقد حال ہمت از بزرگان امید می دارد کہ بدعا و استغفار اللہم اغفر
 و ارحمہم السلام را سرور و راحت فرماید جنراکم اللہ خیر الجن و اگر چہ سخن بد را زی کشید
 لیک از تحریر و تقریر و تطہیر چارہ نیست تکرار بیعت اصل کہ در آمان در طرق صوفیہ است
 حاجت نیست اگر ضرر باشد بر اے استیفا نہ در صحبت پیرے دیگر چرا جائز نبود مقصود
 حصول فیوض الہی فرمودہ اند نسبت باطن کہ سبب غلبہ محبت و معرفت و توحید است اگر
 از صحبتہائے متعددہ دست و بد چرا حاصل نکنند بخدمت حضرت صاحبزادہ سلمہ اللہ
 تعالیٰ بعرض سلام اشتیاق و التماس تاکیدات برائے تکفیل علوم و تعمیر اوقات بوظایف
 بجا و اذیت و دوام ذکر متصدع میشود و السلام

عبد القادر جیلانی
 ابن عبد اللہ السہروردی
 المتوفی سنہ ۷۵۰
 ۵۳۰

مکتوب مقدم

در بیان دوشی و طریق درویشان و پنج تسلیم حضرت ایشان مجدد الف
ثانی رحمه الله و احوال و احوال بد مال بخواجه حسن دوشی صدر یافته

بسم الله الرحمن الرحیم

بسم الله الرحمن الرحیم

بسم الله الرحمن الرحیم و عامیرساند عنایت نامه کرامت شمامه و درود مسعود امتیاز بخش فقیر حقیر گردید
با این همه اطفاف عظیم سلامت با کرامت باشند که یاد فرمائی درویشان خاک نشینان می فرمایند عنایت نامه
متضمن مطالب اربعه بود بیان مشرب اهل توحید و طریق سلوک و اذکار و آداب و اوضاع سالکان راه
درویشی عبارت از دعای ذکر و وظائف عبادات است و آن علوم ثمرة ریاضت اگر چه مواجب حضرت
و باب است لیکن اکثر از معذرات آن ناگزیر طالبان خدا را سبحانه توفیق متابعت طریقه ادلیا مساعد باد
باین طریقه رفتن و باین علوم ممارست نمودن پس غنیمت است که در ضمن اذکار و مراقبات حاصل میشود
الله تعالی ترقیات عالی بنمایند فرماید در طریقه صوفیه کسی بذوق و شوق فرستد است و کسی دیدن مناهات
را که بسیر عالم مثال یافته مسرود دیدن فرشته شاد که بعالم ملکوت رسیده اما آنکه تجلیات و تنویر بانوار و
روشنیهای یافته مناسبته بعالم جبروت پیدا نموده ع. هینا لا در باب النعیم نعیمها و این پس مانده
طریق دوشی دل بچه سرور نماید مگر بهمت بزرگان مدد فرماید بزرگان این طریقه بتوجه و بهمت القای ذکر و اذکار
می نمایند باز القای جمعیت می کنند که سبب بخودی و بخیطری یا کم خطرگی گردد باز بهمت فرمایند که از توحید گاهی
که پیش از آمدن در قالب روح داشته و از آمیزش جسم گم ساخته نقد وقت شود باز انجمنی دوست و بد لطیف
ملایس عارفات درود نماید حضور حاصل آید پس بمراتب جمعیت اتصال متخیل شود و توجه الیه و مراپایه
ممکنات جلوه فرما شود و اسرار توحید انکشاف نماید و الا توجیه بسیط جمعیت و بخودی و کیفیات لازم باطن باشند
و ذوق و شوق و استغراق و آه و ناله دل را گرم و شورش انگیزد و پس در توجیه بهمت فوق که متخیل میشد مانند حضور
چهرت گردد و انوار نسبت که عبارت از دوام آگاهی است بدن را احاطه نماید نسبت لقی بندگی عبارت
از این حضور است باز کار بطالیف دیگر و لطیف نفس افتد و اسرار و حالات متنوعه ظهور گیرد و وجود و توحید
وجود خود را تخیل وجود و توابع وجود حضرت سبحانه یابد و عدمی ماند جامد افعال را در سر قلب که از یک فاعل دید
و درین سیر صفات را بر توصفات حق یافت و تسلیم و رضا و نماندن چون و چرا بر قضاء و اسلام حقیقی دست داد
و شرح صدر حاصل شد و اصلاحات این طریقه که بسیار بیان کرده اند هر کرا الله تعالی خواهد بآن برساند
ظاهر و باطن با تباع شرع و اخلاق نیک و نیات حسنه آراسته شد مقدمه را به مذکور و حال است در حدیث

مکتوبات حضرت شاه غلام علی رحمانی

است مذکور این صیاد آمد و صحابه کرام رضی الله عنهم سوگند خوردند که این صیاد و جبال است و قصه تمیم داری
و حدیث آمده و آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم آن را شنیده اند و سکوت فرموده بلکه ارشاد کردند
که آن چه من میگویم در طایفه داخل نخواهد شد تمیم داری شخصی بصفت دجال دیده او گفته است که من و طایفه
داخل نخواهم شد پس یکی ازین برادران صیاد و آنرا که تمیم داری دید و جبال باشد و یکسے معاون او یا گویم
که صفت دجالی و اغوا و تبلیس بالفعل و در کس نمودار شد و در قرب قیامت در یک کس ظهور کرده سبب
فتنه گردد :

مکتوب شریع

نیز بنحواجه حسن مورد و صدور یافته در بیان توحید و جودی و شهودی و مسئله
تحلیل اصیل ارجل و بعضی نصایح بفرزندان ایشان و مانیاسب ذلک

از جانب فقیر غلام علی عفی عنه بعد اهدای سلام السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته گذارش
مینماید الحمد لله که بنده بخیر و عافیت است و سلامت و خیریت ذات و الا صفات مستدعی عنایت
نامه گرامی متضمن انواع کرم بود و مسعود مسترت با کئی کثیر و بخشید به تحلف میگویم که دل ناتوان من بواسطه
صحایف شریف بسیار خوش میشود چه از مجرد ورود و چه از مطالعه فیض مورد و چه از مضامین معرفت افزا
و چه از علوم مندرجه در آن وسیله الشرف بهر صورت بواسطه عنایتها نشا طهار حاصل است و انبیا طهار
و اصل است جزا کم الله سبحانه خیر الجزا و مسلمکم و البقا کم ارشاد کرده اند که معرفت توحید و جودی متفق
علیهائے جمیع عارفان است شک نیست که طریقه صوفیه علیه از کثرت نوافل و عبادات و اذکار و محبت
غلبه محبت میشود و آن سبب اتحاد با محبوب میگردد و مجنون عامری در غلبه محبت مخلوقی ترک مالمقات
نموده بدکرت تصور مقصودش پروا خسته و عوی انانیلی اگر و صوفیه صافی را که ریاضات و مراقبات و توجه
تمام بحضرت ذات پاک دارند اگر چه آنجناب قدسی قباب در غایت تنزیه از غلبه محبت متخیل یا متیقن میگردد
این همادست غلبه محبت و دیدن کشیف رایکے گردانید اگر روح لطیف را با مرتبه مقدسه الهیه سبحانه
که معیت او از ایمانیات است متخیل با اتحاد گرداند و نیست پیران همانند باین معرفت اقرار دارند
لیکن علاء الدین سمنانی ایوا المکارم حضرت رکن الدین رحمة الله علیه و اتباع ایشان ازین معرفت تحاشا
دارند با حضرت عبدالرزاق کاشی رحمة الله علیه چه معارضه با فرموده و آن رفو بدلیل در لغات حضرت
ملاحامی رحمة الله علیه مذکور است و بزرگان سهرندی بعد از ثبات این مشاهد معارف دیگر بیان کرده اند
آرے آیت شریف رب زونی علما اشاره است بآنکه کمال انسانی منحصر در عقل یک بنحو علم نیست

وچم غیر مقرر است بآنکه صوفیہ کہ این دیدہ را کمال دانستہ اند و بچہ پیش نیست علما و عقلا خلاف آن گفتہ اند و آن موافق است بشرع شریف کہ مبنائے آن بر غیریت است کفر و اسلام را یکے اعتقاد کردن نہ از عقل است غلبہ سکر است کہ باین اتحاد باعث شدہ و باین غلبہ معذور اند این عقیدہ را سبب حصول وصول دانستن معلوم نیست کہ از کجا آورده شد از حصول وصول بعد رفع حجب ظلمانی کہ رذائل نفسانی و مساوی شیطانی است و مستور شدن انوار صفات از نظر است مرتبہ احسان دست مے دیدہ کا نامائی عین و کائناتوای اللہ سبحانہ ہمنا از صحابہ کرام مروی است کہ کمل عارفان اند رضی اللہ تعالیٰ عنہم و از ائمہ بدی کہے نسبت اتحاد و عنایت ثابت نکرده و از جمیع ادبیا و علم و معرفت مرتبہ عالی دارند متاخران نقشبندیہ از طرف شیخ المشایخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہم لطایف بسیار دریافتہ و در سیر لطیفہ علوم و معارف جدیدہ بیان کردہ اند و در سیر لطیفہ قلبیہ اسرار توحید و جودی بیان نموده اند و در لطایف دیگر معارف دیگر یافتہ اند و علم از اصحاب ایشان بآن اسرار اعتراف کردہ برگز متصور نمی شود کہ این قسم جماعت مسلمانان بر ضلالت و باطل اجماع نمایند و از باب وحدت و جودی از لکھا گذشتہ اند معاذ اللہ کہ بر بطلان جمع شوند باطل از سایہ ایشان گریزان است رحمۃ اللہ علیہم و معارف توحید و اتحاد و در کتب این اکابر موجود است ازین علوم برتر رفته باشند اگرچہ در کتب یافتہ نمی شود بجناب این کبری اعتقاد و دست داری پس مقتضای سیر لطیفہ قلبی است کہ از سکر و غلبہ محبت باین چنین اسرار کلم فرمودہ اند این فقیر بفتح ابن اکابر احمدیہ مجددیہ است فوقاً و وجداناً و مقصود مختصر دین معرفت نیافتہ است و آں چہ بزرگان احمدی مجددی گفتہ ہمہ را حق دیدہ است ہر مقام این عزیزان انوار و علوم علیحدہ دارد و مقامات علم خلق ایشان چہ انوار و وسعت نسبت دارد چہ احوال ہائے لطیفہ بزرگ می بخشد جزا ہم اللہ خیر الجزاء تحریر این معانی اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت ہرگز نمیکرد و خدائے تعالیٰ مرا بیا مرزور حدیث شریف آمدہ کہ حاصل آن اینست کہ تا کہ مردم در نظر مومن کمتر از لپشک نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع و ضرر النافع ہو اللہ سبحانہ و الضار ہو اللہ جل جلالہ موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کعبہ شریف و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم و امثال آن را چہ ظن توان کرد اشتغال باین ہلچلہ درست آید و وجودات متبرکہ آن را چگونہ چتین باید دید کہ سلطان المشایخ رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ اند سلطان المشایخ قدس اللہ سرہ العزیز عدم تاثیر خلق را بیان فرمودہ اند نہ آن کہ رسول و کعبہ و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم را عین حق گفتہ اند و در کلام قدمائے حضرات چتتہ رحمۃ اللہ علیہم جز ہد و تعبد و ترک و انزاد و زوال ازانیت از اسرار توحید سخن نکرده اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن العربی رحمۃ اللہ علیہ مدین باب بسیار غلو دارند حضرت شیخ ابن العربی سند متاخران و حجت متقدمان اند علم توحید و تفصیل بیان فرمودہ جزا ہم اللہ خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفادہ دارند چنانچہ استفادہ ابن حاجب و ملا جلی

در ہمتی در بخوار سیبویہ ثابت است و جزئیات مسائلی زیادہ تر از سیبویہ بیان کردہ اند مسئلہ تحلیل
اصابع ار جملہ باغبان شدہ اند تا حدیث و اقوال و فتنہ تحریر فرمودہ اند از تحت القدم از خضر قدم مبین
تحلیل اصابع تا تحت خضر قدم لیسری مسنون است چنانچہ بیان کردہ اند تحلیل اصابع و دستہا معمول
نیست و بعدیشہ کہ تحلیل اصابع و دستہا وارو شدہ گفتگو کردہ اند حاجت تحلیل اصابع نیست مگر اصابع
ار جملہ را تحلیل ہوکداست پنجاہ سال در ادراک حالات باطن کہ چلیست و از کجا است بسر بردہ ام خدا
کند کہ لغات معرفت افزا بکیفیات و انوار بکسبہ و متوارثہ و موسویہ آنقدر دل را مخطوط سازد کہ این ہمہ
اوراکات در برابر آن مثل لاشیء گردد کہ ہست کہ اورا کشف غنایت شود کہ است کہ اورا ادراک حالات
مرحمت گرد و بندہ بسبب تیرگی استعداد کشفی ندام و جہان و شوق و ذوق کرامت کردہ اند نعمتہائے
متواترہ و تکاثرہ منعم حقیقی از شکر و حمد و مدح و ثنا افزون است شکر نعمتہائے حق چندان کہ نعمتہائے
حق امید و ابراست کہ بدعائے دوام عافیت و حسن خاتمہ مدد فرما باشند صاحبزادہ ہائے عالی
جناب سلمہم اللہ تعالیٰ و جعل اللہ سبحانہ کل فرومنہم قطباً و غوثاً و اماماً بعد قبول سلام نیاز احوال شریفہ
در کسب علوم و تعمیر اوقات با ذکر بطریقہ البیئۃ آبا کے کرام خود رحمہم اللہ نگاہ دارند و بندہ را بدعا و یاد حق
مسرور فرمایند و این عزیزان را تاکیدات بلیغہ در کسب علوم و تعمیر اوقات بوظایف اعمال و اذکار نمایند
اہمال دین باب تجویز ندارند قطب الاقطاب مودود رحمۃ اللہ علیہ و عمر مہفت سالگی قرآن مجید با ترجمہ
یاد کردہ اند اتباع ابائے عظام ضرورت فرض است و السلام ملفوظات بزرگان در زہد و توکل و مقامات
عشرہ و نوافل و عبادات معلوم نیست کہ ما خدا این قدر نماز ما از کجا دارند و حکایات الصالحین و کلام نقشبندیہ
در توجہ و حضور و متابعت سنیہ سلبہ شامل است معلوم نیست کہ ملفوظات آنجناب چہ قسم است و در
ورق نمونہ آن افادات می تواند شد چنانچہ رسالہ بیان البیئۃ اکثر آن متضمن کلام حضرت ابن عربی است
و مذاق ایشان را شامل باہم اقتدیم اہتدیم ۔

مکتوب نوزدہم

باین بندہ لاشیء جامع این مکاتیب عفی عنہ صد دریافتہ در جواب عرضہ
بیان خوشنود گشتن از مطالعہ رسالہ مراتب الوصول کہ تصنیف کردہ ارسال
حضور نمودہ بود با بعضی نصائح و طریقہ تسلیک طالبان و تقید بجا آوردن
سجدات نیازمندے بجناب ایزد سبحان و عین کردن حصہ فقرہ در

فتوحات مذکور حدیث و تفسیر و مکتوبات وغیرہ قبل از توجہ و حلقہ و مانیاسب ذلک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی مراتب والا نشان حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلیم اللہ تعالیٰ بعد
از اسلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ گذارش بنمایند دو قطعہ عنایت نامہ مع رسالہ شریفہ صادقة مصدقة رسیده سرہنہا
بخشید جزاکم اللہ خیر الجزاء و از مندرجہ آن خیلے سرور حاصل شد حق تعالیٰ و تبارک و تعالیٰ تریب و تریب و تریب
طریقہ شریفہ احمدیہ مجددیہ علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ عنایت فرماید بر استقامت مردانہ باشند و از ہم کس
بیگانہ و باغداد یگانہ و در محبتہا و لوانہ و ما انسان صاحبزادہ والا مناقب بسیار خوش ہستیم خدا کے تعالیٰ
در ہر دو جہاں خوش دارد و مشایخ کرام نیز رحمۃ اللہ علیہم از شما خوش باشند و ہر گاہ در ولہا توجہ و حضور جمعیت
و وسعت انوار پیدا شود بہتر آن است کہ آن توجہ مضحک گردد باز توجہ بفقہ بکنند خدا کند کہ تصفیہ قلب
و تزکیہ نفس بطالبان خدا حاصل شود فقہ را از دو عاف و موش نکستند و آل چہ از فتوحات عنایت شود حصہ
فقہ را مبین باشند و فقہاء کہ علماء اللہ اند ہمراہ شما باشند و مذکور تفسیر و حدیث و مکتوبات شریفہ و عوارف و
تعرف و لغات و فقہ و حلقہ متبرکہ شدہ باشد و وقتے از اوقات سجدات محبت و نیاز مندی و تضرعات دیگر
و ناری بجناب حضرت باری کردہ باشند و در خلوتے کہ خالی از غیر و شما باشند این فقیر حقیر لاشی را بدعا یاد
دانند و از مطالعہ رسالہ شریفہ بسیار خوش شدیم حق تعالیٰ آنچنان کند کہ مضامین رسالہ شریفہ کا لا و تکمیل علی
احسن الوجوہ و در شما و در یاران شما ظہور کند و طالبان خدا را بہرہ یاب کند و حق تعالیٰ آنچه ابا و اجداد
کرام شما عطا کردہ شما را عنایت کند و السلام علیکم و علیٰ امن و لیکم :

مکتوب بہتم

بصاحبزادہ عالی اسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
صدور یافتہ در جواب عرائض الشیاء و در بیان آنکہ در توجہ و ادراک حالات
نیک نیک نظر باید نمود امر آسانے نیست کسب مقامات مجدیہ بہ سالک
را کہ سیر متوسط داشتہ باشد در ذہ سال می شود :

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہا

اللہ تعالیٰ بعد سلام نیاز وضع باد و قطعہ رقیہ شریفہ بود و مسعود مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد اوقات خود نوشتہ ہند و اللہ تعالیٰ زیادہ تر توفیق کرامت فرماید و اتباع بندگان خود و اعمال و ساج آن عطا نماید در توجہ و ادراک حالات نیک و نیک نظر نمایند آسانے نیست بعد تہاتیق و تامل انوار می شود و شرہ آن تہذیب اخلاق و برائے خدا بود و بے توجہ و تاویل ماضی و ماضی شدن کرامت میفرماید و دل حزینے و سینہ بے کینہ و نیت صالحہ بے قصدی باید حزن گذشتہ کہ محبت و بے اخلاق و بے نیت نیک لعل آمد و حزن آئینہ معلوم نیست کہ در تقدیر چیست سینہ بے کینہ بدون دیدن تقدیر یا فعل یا الی سبحانہ کہ ہم میرسد نظر حاصل پیدا کنیم و لوٹ وجود خود از لوح ہستی پاک نمایم اسے برادر مصرع تو مباش اصل کمال نیست و بس ذات و افعال و صفات خود را مستہلک دایم و لب چون و چرا نکشایم اگر معرفت معیت کہ باہمہ است عیان شود و آثار و صفات کہ فی النفس کہ افلا بتصرف و در ممکن مشہود گرداناسرار علم باطن پیرہ حاصل شود معاذ اللہ این معرفت غریزان چنان نوشتہ من نادان معارف چہ دایم بے قصد و توجہ وقت شمار اضیاع کردم معاف فرمایند فرمود پیر از مرید سالہا از میران کبار کسب نسبت نمودہ مقامات حضرت مجدد رضی اللہ عنہ کہ کسی کہ کسیر و متوسط باشد و روزہ سال می شود و مولیٰ غلام کی پنج سال بہ نصف طریق رسیدن فرض کہ احتیاط ضرورت منکر را دست آویز بدست نیاید و السلام

مکتوب بہت و یکم

بجناب خواجہ حسن صدر یافتہ در بیان آنکہ علوم صوفیہ و جدانی است و علم الہی و احاطہ ممکن ممکن نیست و ما نیاز سب ذلک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بجانبہ ہما صاحبزادہ والا سب عالی حب حضرت خواجہ حسن صاحب اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیلا گذارش مینماید کہ در شناسنامہ محوہ و ہم شعبان ہر دہم آن بود و مسعود فرحت فراوان رسانید علوم صوفیہ از تصفیہ باطنیہ ہمہ و جدانی است محبت است بر ایشان کمالات حضرت حق سبحانہ بر انواع ظہور یافتہ بعینے ابکمالے مشرف ساخت و بعضے را بعینے ممتاز فرمود موافق این آیت شریفہ معلوم الہی و احاطہ ممکن ممکن نیست رب زدونی علما طالبان بسکال بجد و جہد آن را دریافتہ اقرار و تصدیق آن کردہ اند حضرت حافظ ابوسعید پیرزادہ مجددی سلمہم اللہ تعالیٰ در آجنا آمدہ اند نوشتہ ام کہ بخدمت برسند ایشان از حضرت شاہ در گاہی رنگے را از نسبت چشتی برداشتہ بودند و بتوحید چنانچہ رایج است گویا

بودند نزد ایں ناچیز برائے کسب نسبت مجددی آندند آہ آہ من کجا و کمال و اکمال ایں نسبت عالیہ کجا بہ
نمی از ایں حد یا مار سیدہ ام مائے دلس این بود در قسمت من ہر کہ بہ نمی رسیدہ سیرانی و شادابی و گنج این
از و معلوم بہر صورت از انوار ایں نسبتہا بہرہ در یافتہ اند بخدمت مشرف می شوند صحبت اہل باطن بہکوت
و انوکاس انوار باطن است و صحبت علماء بعلم و گفتگوئے ایشان بوجدان و دریافت خود پیر از معارف مجدد
الف ثانی اند و نورے از ہر نسبت آن پیشوائے اہل تحقیق و باطن ایشان تافتہ است بسیار بزرگ اند احوال
فقیر زبانی ایشان دریافت خواہ شد و السلام :

مکتوب بہت دوم

بمیان محمد حسن کبیل انگریز صدر و ریافتہ در روز نیاز سے کہ نواب امیر خان
برائے خرچ خالقہ عرش اشتباہ مقرر کردہ بود

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ چل سال یا زیادہ شدہ باشد کہ در غلوئے بدل از آرزو
فکستہ و در بروئے خلق بستہ بصبر و قناعت بسر بردہ می شود و بے روز و روزینہ و بے تعیین بعاقبت
و فراغت معاش بسر بردہ میشود الحمد للہ علی نعمایہ بنواب صاحب امیل الدولہ ازین امر مذکور نباید کرد
قبول نیست مبادا در طریق فقر و قناعت و صبر و توکل علیہ و عارے دین آخر عمر لاحق گردد سے
ما آبروئے فقر و قناعت نمی بریم ؛ بامیر خان بگوئے کہ روزی مقدر است ؛ درین عمر احتیاج بجاتان
بردن خلاف استغناء کبریائی درویشان است سے خاک نشینی است سلیمانیم ؛ عار بود افسر سلیمانیم
ہست چل سال کہ می پوشش ؛ کہ نہ نشد خلعت عریانیم ؛ و السلام :

مکتوب بہت سوم

بحضرت مولانا خالد رومی صدر ریافتہ در بیان حب صرفہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

پیران کبار را رحمۃ اللہ علیہم فرمودہ اند کہ تعیین اول حب ذاتی است و ازین حب را چندین درجہات و
اعتبارات است محبوبیت ذاک پاک خود را و ایں را حقیقت احمدی گفتہ اند و محبوبیت ذات پاک
خود را با متزاج محبوبیت ایں اعتبار را حقیقت محمدی فرمودہ اند صلی اللہ علیہ صاحبہا و بارک وسلم
و محبوبیت ذات پاک خود را ایں را حقیقت موسوی فرمودہ اند و انش حضرت ذات پاک خود را مرتبہ

خلعت فرمودہ اند و این خلعت حقیقت ابراہیمی است علی نبینا و علی جمیع الانبیاء و الصلوٰۃ و السلام و ہمیں حسب ذاتیہ منشاء و مبدء و جمیع کمالات است چہ کمالات ذاتیہ و چہ کمالات اسمائیہ و صفائیہ شہا بلحاظ ہمیں حسب ذاتیہ با جمیع درجات و اعتبارات آن کمالات مراقبہ کردہ باشند کہ فیوض این ہمہ درجات بر سببیت وحدانی می آید و گاہی ہے مراقبہ جدا جدا باین درجات باید نمود و بندہ مراقبہ ہمیں ملاحظہ رُفوق محمد و مولوی غلام محی الدین را القلم نمودم و سعت در نسبت باطن اینہا پیدا شد فوق و شوق و گرمی و بیتابی مقتضائے قلب است و در اولیائے کرام شایع است و فیوض آن مراتب در اصحاب کرام شمولے داشت این است و بہ فضل اصحاب عظام بر اولیائے کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم و السلام :

مکتوب بہت چہارم

نیز بصاحبزادہ صدور یافتہ در جواب تکرار بیعت و آنکہ درائے توحید و جدوی و شہودی مقامات دیگر ہم پیش می آیند و معانکار بعضی کسان و احوال دیگر عزیزان بہ بیان گوہر نشان

بخدمت شریف مسند افروز اولیاء کرام حضرت عارف البوسید صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ لا شاعۃ الطریقۃ الشرفیۃ آمین از فقیر غلام علی معنی عنہ بعد سلام نیاز میرساند رقیبہ کریمہ پور و مسعود مسرت فرادان بخشید از ملاقات خواجہ محمد حسن صاحب مرقوم بود بسیار بجا شد ایشان در عدم حوالہ تکرار بیعت مسئلہ توحید و جدوی بسیار غلو دارند آن چہ نوشتہ اند کہ بیعت بردست و غلیظہ منع ازان جہت است کہ موجب فساد خواهد شد و تکرار بیعت صوفیہ مشتاقان کسب نسبت برائے اصلاح باطن است قیاس یکے بر دیگرے درست نباشد و پیران مجددی در یافتہ اند و کشف صریح صحیح معلوم فرمودہ کہ بعد ظہور معرفت وحدت وجود توحیدے دیگر پیش می آید و بعد از ان سیر و مراتب دیگر است کہ این دو توحید را و سہ پنجایہ ظہورے نیست و این ہر دو توحید در راہ میماند حضرت خواجہ محمد حسن صاحب باین تحریر اعتبار نکردند مجادلہ نیست آن چہ وحدانی و مقرر بندہ بود نوشتہ ما علی الرسول الا البلاغ پیشینیان را بتصفیہ و ریاضت بغلبہ محبت اسرار ظاہر ہمیشہ پسینیاں محبت و اعتقاد کہ بآن عزیزان داشتند تکلفات و تدقیقات موافق آن غلبہ حال از کتاب و حدیث آن معانی بر آوردند و آن معنی حدیث نیست :

مکتوب بہت پنجم

بجناب خواجہ حسن مودود صدور یافتہ در کمال انکسار و دید قصور خود و معہ بیان

جوار تکرار بیعت برائے اصلاح باطن نہ بجهت فساد و آنکہ ورائے علم توحید
وجودی و شهودی مقامات دیگر اند کہ ہزاران متوسلان مجددیہ بآن سر فراز شدہ اند
بجناب مبارک مقدس صاحبزادہ عالی نسب والا حسب خواجہ حسن صاحب احسن اللہ سبحانہ الیہ
بطا و مرتبہ الاحسان و دوام الرضوان از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند صحیفہ شریفہ محروم
شعبان بود و سعادت تو امان مسترت فراوان رسانید اللہ تعالیٰ آنجناب را بتجرد در علوم شریعت و طریقت
عطا فرماید مقدمہ تکرار بیعت آنچہ تحریر فرمودہ اند بجا است لیکن تکرار بیعت بر دست و خلیفہ مسلمان
و ظاہر موجب نسا و میشود در صوفیہ تکرار بیعت چرا جائز نباشد برائے اصلاح و تصفیہ باطن نہ برائے
فساد و در مسئلہ توحید آن چہ گوئید مشرب یا مشرب جمیع انبیاء است علیہم السلام و بدون این عقیدہ
قایدہ نیست شیخ عبدالرزاق و حضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہما از وجدانیات خود گفتہ اند محبت
نیست ہزاران مجددیہ بعد حصول این مشرب برترند و آنجا از این خیالات مغلوبان محبت بیج نیافتہ
و عالم و عاقل و متشرع و متورع بودند شہادت دو کس کافی است چہ جائے شہادت الوف صدیقان
خدا بنہ نہایت است و فیوض و علوم آلہی انتہا ندارد و اسلام :

مکتوب بہت و ششم

در بیان آنکہ اعتقاد توحید وجودی از ایمانیات نیست و این احوال در قرن
اول نموده این معارف در راہ پیش می آیند و نسبت حضور موافق قرن اول است

الحمد للہ و الصلوٰۃ علی رسول اللہ و علی آلہ و صحابہ اجمعین معنی قرآن مجید و احادیث شریفہ موافق
معاورہ عرب آنچہ علمائے اہل سنت و جماعت بے تاویل صوفیہ بیان فرمودہ اند بران ایمان واجب
است و مدار شرع بر غیریت است صوفیہ وجودیہ بقلبیہ محبت کہ بکثرت ذکر و فاضل و عبادات و ترک
مالوفات می شود بتوحید وجودی قایل شدہ اند و کشف را دلیل آرند علما آنرا قبول ندارند مثل مجتہدان
انست پس بر ظاہر نصوص ایمان می آیم و یاد داشت ما گاہی کہ بر توحید است از مرتبہ احسان شب
و روز در آن شغل حاریم پس غضب کردن و غصہ شدن برین فقیر نیز مشروع نیست و اتباع قایلان توحید
و وجودی کہ از مقاصد نیست و در قرن اول مشہود و معمول نبود بیکہ لازم نیست قایل آن حضرت
شیخ ابن عربی باشد یا حضرت ملا جامی و حضرت شیخ محب اللہ الہ آبادی رحمۃ اللہ علیہم و حضرت
علامہ الدولہ سمنائی یا حضرت عبدالرزاق کاشی درین امر مجادلہ دارند و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ

می فرمایند و حضرت علامہ والد الدولہ نیز ارشاد می نمایند کہ این معارف و مداد سلوک پیش می آیند اہل محبت و ریاضت آن چه محض توہم پیدا کنند معتبر نیست و السلام علی من اتبع الهدی ابتداء ظاہر و باطن نمودن و تاویل اہل و ہم و خیال گذشتن و بہ نسبت حضور و یادداشت مشغول بودن مشابہ است بحال اہل قرن اول رضی اللہ تعالیٰ عنہم :

مکتوب بہت و ہفتم

بہ غلام محمد خاں صدور یافتہ در بیان استفسار حالات معہ امر توجہ گرفتار
ازین جامع مکاتیب نالائق کار و دیگر نوازشات دربارہ این ناخوار

خان صاحب عالی مراتب غلام محمد خان سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام شتیاق معلوم نمایند ویراست کہ درود عنایت نامہ مسرت رسان نگردیدہ امید کہ بہ تحریر احوال خود شاد و کام فرمودہ باشند درین ولا صاحب جامع کمالات حضرت رؤف احمد صاحب بعنایت الہی طریقہ از فقیر گرفتہ اجازت یافتہ اند مناسب آن نمود کہ ایشان دران ضلع الفت دارند و طریقہ را رواج بخشند و شمارا اگر فرصت باشد از ایشان توجہ بگیرند پس مناسب است اللہ تعالیٰ ہمین قدم ایشان دران ضلع برکت و آبادی کہ امدت فرماید و السلام :

مکتوب بہت و ہشتم

نیز بخان مذکور صدور یافتہ در جواب عرضیہ او معہ تقدیر فاتحہ بزرگان خندان

خان صاحب عالی مراتب و الا مناقب غلام محمد خان صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد از سلام شتیاق واضح باد و رقمہ کریمہ درود نمودہ مسرت رسانند و مندرجہ دریافت شدہ برائے دعا نوشتہ اند التماس التجا بجناب محیب الدعوات مرقوم بود دعا کردہ شدہ آیندہ نیز التماس و التجا بحضرت جود و عطا کہ دماغ بے منت بخشندہ عطیات بے نہایت است کام بخشی دو جهان نغمے از بشار عطا کے او مقصود رسائی دارین بوسے از گلستان نیما کے او نمودہ می شود امید کہ بصدق وعدہ الہی بنمایند مرتبہ پذیرائی یا بد جمعیت و کامیابی حاصل روزگار خان صاحب مہربان شود آمین ہر دو شجرہ فرستادہ شد یک وقت فاتحہ پیران نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم و یک وقت فاتحہ پیران قادری علیہم الرحمۃ خواندہ مقاصد و خیر اسطہ انہا طلب نمودہ باشند انشاء اللہ تعالیٰ تا بید ما خراشد یافت :

مکتوب بہت و نهم

بجاکم سر و نخ صوبہ مالوہ و راہ اشارہ غمطریقہ گرفتار ازین نالایق کار و مانیاسب
بخدمت شریف خان صاحب عالی مراتب منور خان صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام سنت
الاسلام واضح یاد سالہا شد کہ بتحریر احوال شریف سر و نهم فرمودہ اند دوستی مقتضی ان است کہ
احوال خود نوشتہ رفع انتظار فرمودہ باشند صاحبزادہ والا نسب حضرت رؤف احمد صاحب کہ بشما
رابطہ دوستی دارند ازین فقیر طریقہ گرفتہ و فیض حاصل نمودہ اجازت یافتہ بخدمت میر سندیہ کہ از ایشان
طریقہ گیر سعادت اوست بخدمت ایشان حاضر باشند و السلام بخدمت دوستان سلام رسانند

مکتوب سی ام

بجناب شاہ عبداللطیف در ترغیب افادہ نمودن ازین پیچیدان کہ
فی الحقیقت فیض حضرت ایشان است

بخدمت شریف شاہ صاحب والا مناقب حضرت شاہ عبداللطیف صاحب معروف میاں
منحہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام نیاز گذارش مینماید عنایت نامہ بود و مسعود مسرت بخشید
باین ہمہ الطاف سلامت باشند یاد آوری بزرگان خوردان را موجب سعادت ایشان است امید کہ
مدعائے خیر حسن خاتمہ و دوام عافیت و سلامت ایمان و مغفرت مدد فرمایا باشند حضرت مسیل
رؤف احمد پیرزادہ سلمہم اللہ تعالیٰ ازین فقیر طریقہ گرفتہ بشفل و مراقبہ فیض حاصل کردہ اجازت
یافتہ اند تا شور و صحبت و ولجہ ایشان اللہ تعالیٰ عنایت فرمودہ است فالحمد للہ علی ذلک ایشان را آنجا فرستادہ
شدہ تا ہر کہ خواہد از ایشان استفادہ نمایند اللہ تعالیٰ آپسندگان بندہ و حق ایشان است صاف فرماید آمین و السلام

مکتوب سی و یکم

بہ صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب صدور یافتہ و ربیان آنکہ فقیر از ایشان
ناخوش غیبت و مانیاسب ذلک

بخدمت شریف صاحبزادہ والا نسب عالی حسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہم
اللہ تعالیٰ بعد سلام استیاق واضح یاد و یروز ہمزو ہم محرم عنایت نامہ بود و مسعود رفع انتظار فرمود

قبل ازین خطے در ڈاک فرنگی ملفوف رہ خطیکے در تعزیت حضرت سراج احمد صاحب بفرزند ان
ایشان دیم بخدمت شیخ فضل امام جیو سیوم بخدمت حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب بخدمت
شریف رسال یافتہ امید کہ رسیدہ باشد کسے از نا فہمی خود سخن بیجا نوشتہ بندہ از آنجناب ناخوش
نیستم وجہ ناخوشی چیست معاذ اللہ نوشتہ بودم کہ در پاس خاطر متوسلان آنحضرت مغفرت پناہ
باشند دور آمدن و نیامدن و بودن و در رام پور یا در لکھنؤ یا در دہلی آں چہ دل شریف شہادت
بدیہ عمل آرزو مقصود یاد آہی است سبحانہ والسلام

مکتوب سی و دوم

نیز بہ صاحبزادہ موصوف صدور یافتہ در بیان شمع از احوال مولانا
خالد رومی کہ از خلفائے حضرت ایشان اند و مانیاسب ذلک

حضرت سلامت بعد سلام و نیاز و انج می نماید عنایت نامہ پور و مسعود مسرت ہارسا بندہ اند
احوال باطن شریف خود و تاثیرات قلوب طالبان مرقوم بود الحمد للہ علی ذالک بنہایات کمالات
ایں طریقہ و غایت اشاعت الوار نسبت شریفیہ بالکمال استقامت فائز فرما ید و ذات شریف را
مثل آباد و کرام آن حضرت واسطہ نہایت امت مرحومہ نماید آمین بجزو آمدن عنایت نامہ بحباب
آن پرداختہ می شود معلوم نیست کہ آنجا چراغی رسد عنقریب است کہ خطے مبشر از ترقیات نسبت
باطن مولانا خالد سلمہ اللہ تعالیٰ و شیوع طریقہ شریفیہ بتوجہات ایشان و تاثیرات قویہ نسبت
شریفیہ ایشان در ملک روم و بغداد و گرفتار پانصد عالم مبتتم طریقہ از ایشان و کثرت خلفاء ایشان
و ورع و تقویٰ و اخلاص ایشان باین طریقہ از روئے خطے کہ فرستادہ اند و حاجی حسن از آنجا آمدہ
فرستادہ ایشان در راہ بقارت رفتن اسباب و ہدایا مرسلہ ایشان بخدمت سامی نوشتہ شدہ بخبر
استقامت مولانا خالد سلمہ اللہ تعالیٰ بر طریقہ و فقر و قناعت و صبر و ورع و اشاعت الوار
طریقہ در آنجا دل بسیار خوش شدہ بجان اللہ و الحمد للہ آن صاحب نیز شاد و بیابکنند باین عنایت
بے غایات حضرت حق سبحانہ حاجی حسن مہمل گرفتہ اند بعد رفتن خواهند رفت خطے در احوال خود
و سرور خاطر از احوال ایشان زود تر بفرسند بوعده اقامت تا دو ماہ رجا آمدہ اند بمینادی و مدارک
و خیر جاری و آن چہ از شرح ہم بدست آیند و نہایتہ قدر سے نویسانندہ و آن چہ از کتب موجود است و
ہر چہ بدست آید بیاید فرساد و السلام و بدعا سے سلامت ایمان و عافیت داین یا داین فقیر متعین
البتہ نمودہ باشند رمضان المبارک بکمال ضعف دل و دماغ دین ایام نیز گذشت و می گذرد و اللہ تعالیٰ

ما قیمت بخیر فرمایید طاعتی که اینجا فرستاده بودند از غیب بخواندن و توبه گرفتن نداشت آفاده بود و در
آنجا باشد خوب است بخاسته بنده گان سلام نیاز احمد سعید الله سبحانه بکمالات ظاهر و
باطن فاعز با غفره

مکتوب سی و سوم

نیز به صاحبزاده مستطوره و ریافته در بیان عمل برای دفع و باده احوال
بیعت میرزا الدین

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمة الله تعالی نام نوشته نود و نهم محرم بتاریخ نود و نهم
محرم رسید مندرج افش دفع قدر الکمال و با و در آنجا نوشته اند الله تعالی همه مسلمانان را ازین بلیه
محفوظ دارد زندگی دنیا برای کسب حنات بسیار غلیظ است و ما برای حفظت کرده پیش
الله تعالی قبول فرماید آیه انکری هر سطره قل صبح و شام و وقت خواب سه مرتبه مردم و رو نمایند
محمد زامی مانند افشا ... بنویسند و بیست و سه روز شده است که مولوی بشارت الله صاحب
بیست و هفتم محرم روانه آن در آن شده اند الله تعالی بختیت رساند یکسال اینجا بودند یکبار بیمار
شدند تا یکماه و دویم بار بیمار شدند تا دو ماه و ضعف و نقابت تا یکماه طلب اقران تشریف بردند
احسن الله من جمیع الاوقات والسلام و جمیع دوستان حضرت احمد سعید صاحب و امین احمد مولوی
را و الله صاحب سلام خداوند میان قمر الدین یک ماه و سه روز شده است بهر وافر حاصل کرده
به نسبت مجدد و مناسبته پیدا نموده در طریق محمدیه بیعت نموده اجازت و خرقه خلافت سرافراز
یافته تشریف بشور بردند عشاء الله و جده الله للمنفین اما این فرق عادت و کرامت بود از
پیران عظام و فکران را کامیاب نمودن و بمقتدا قصی رسانیدن سه اولیا را بیست قدرت
از آنکه بترجسته باز گردانند و الله

مکتوب سی و چهارم

باین تا ازلت حصه و ریافته در بیان آنکه اگر قصد اینجا کنند استخاره نمایند
بخدمت شریف صاحبزاده اعلی مرتبه میان رؤف احمد صاحب سید الله تعالی از فیر غلام علی
عفی عنه بعد سلام واضح باد جواب خط شریف فرستاده شد خدا کند که رسید باشد ما را مقدر و خیر کتب
بیعت و اگر قصد آمدن اینجا بکنند استخاره سنه لعل باید آید بعد از آن عزیمت اینجا و با خدا باشند

و من عرض از ماسوا و اسلام و احوال باطن خود و تاثیر آن در مستفیدان نیز نویسد و اسلام

مکتوب سی و پنجم

به صاحبزاده ابوسعید صاحب صدر یافته در بیان آنکه بواسطه شجره
پیران کبار حل مشکلات خود از جناب و اهرب عطیات خواهند و بر طریقه
مستقیم باشند و مع حالات بعضی مریدان که حاضر شده اند و رخصت
گرفته اند

بخدمت شریف صاحبزاده و الانسب حضرت عاقل ابوسعید صاحب سلم الله تعالی از فقیر غلام علی
عفی عنه بعد سلام نیاز واضح می نماید بدین مدت سه قطعه عنایت نامه و دو نوشته بر مندرجه آن مطلع فرمود. جواب
یکه انان هست سید که در شاه جهان پوری باشد از سال خدمت ایشان داشته بقضی الهی رسیده باشد
اقامت شریف چند و دیگر در اینجا ضرور است تا حضرت حق بجهان چه خواسته است شجره طیب هر روز خوانده
بعد از آن بواسطه آن اکابر عرض حاجات بجناب قاضی الحاجات ضرور است حضرت مجدد رضی الله عنهم
و دفع جمیع کمالات و ادا و دیون توجه خواهند فرمود و بنایت الهی ترقی ظاهر و باطنی شود بر طریقه مستقیم باشند
حضرت شیخ سید الرضی احمد از جانند هر روز این ضعیفی و کبر سن شریف آورده اند الله تعالی لودتر
کامیاب فیض باطن فرمایند محض بر اسطه طریقه آمده اند مولوی بشارت الشریح نور دهم ربیع الاول و قاضی مجید
نقند و میان حلیل الرحمن احمد بهرند شریف رفته و از ده کس در روز رفته خداست تعالی عاقل نظیر کس
با و بخدمت جمیع صاحبزاده و احوال و بعد عرض سلام نیاز برسانند

مکتوب سی و ششم

به صاحبزاده مایل ابوسعید صدر یافته در امر ترک نمودن صحبت اغنیاء و منع
فرمودن از منشئانی ایشان

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز گذارش مینماید به بیان بشارت رقیه گریه این بنده را
بازار خیریت مستر بخشید عجب که وطن خود را پیور گذاشته اقامت متوسلان نصر الله خاں و در بانی آنها اختیار
کردند ایشان کیانند و کیست بدنامی مفت چه معنی دارد پاس خاطر دالده کاجده یک بعد و روزی که مدت دارد

لا یموت مستفیذاً لبسار یوم عدم علی جماعتی پیران کبار است اگر توز باطن خود و نمود لپا کے کسان منظور
بود بهتر از علی جائے نیست اللہ تعالیٰ ہر جائق است صاحب فقر و فاقہ و قناعت و ریاضت
حمد اعلیٰ کردہ والا کاذب باشد این بندہ لاشے دیدن ویرانہ و مکران بسیار ہرگز نمردہ امین صدق و عدل
الہی است سبحانہ و سلام :

مکتوب سی و ہفتم

نیز بجا جزا و مسطور صدور یافتہ در جواب عرفیہ ایشان مدد دیگر
حالات متفرقہ عزیزان

بخدمت شریف صاحب جزا و والانسب حضرت ابوسعید و امیر سعید صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر
غلام علی غنی عنہ بعد سلام و نیاز واقع نماید عنایت نامہ رسید و رفع انتظار نمود از ارادہ لکھنؤ مرقوم بعد رسید
مع الخیریت بر نگارند و اوقات مرجمہ و التواجناب حق سبحانہ بواسطہ مشایخ کبار رحمۃ اللہ علیہم برائے سعادت
مکان و کشادگی ہوگی مائے بستہ لازم گیرند قرالدین نیز بطنی چندہ حاصل کردہ و مجددیہ بیعت نمودہ خلافت
یافتہ نزدیک و نیم ماہ بوطن طوفت پیر محمد خاں ملقب بشاہ آدم و کشمیر بقلبہ کثیرہ قوت تو جوی نمایند و
توجہ تاثیر قوی پیدا شد سبحان اللہ الحمد للہ گل محمد و ملک خود مرجع و آب طالبان گشت :

مکتوب سی و ہشتم

بمولا نا خالہ رومی در نصیحت صدور یافتہ

انتقام لایق معنواں ما دشمن نیست صبر و عنو کینہ خوئے نیک متعلقان باخلاق الہی است اللہ تعالیٰ
عمل باین آیتہ کریمہ کہ ادفع بالتی علی احسن کرامت فرماید عاقبت ہر امر را نیک ملاحظہ نمایند تا طریقہ
بدنام نشود و نظر بارادہ یا بہ تقدیر الہی یا بفعل حق سبحانہ یا سرائے اعمال بد خود باید کہ ملکہ را سخمہ باشد و سلام :

مکتوب سی و نہم

باین بندہ لاشے صدر یافتہ در استفسار احوال مستفیذان و آنکہ ہر کہ معاف
بجیت نماید توقف نکند و استخارہ و شہادت قلبی ہر دو مساوی اند

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ عنایت نامہ رسید مضمون دریافت شد و در تحریر مطالب منشی گوی

و شاعری بگنارند و بعبارت صفات احوال خود و احوال مستفیدان بنویسند و انوار ذات و حالات باطن
هر که معاصیعت خواهد تو قف نفرمایند استخاره هم معمول است شهادت قلبی هم کافی است بنده را نیز در
دعایا دارند و اسلام :

مکتوب چهل و یکم

به صاحبزاده ابوسعید صاحب صدور یافته در تقید تعمیر اوقات باعمال
اذکار کمال عبودیت و انکسار

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام اشتیاق و انشع می نماید دو قیمه شریفه بحد و مسعود سرت
بخشید و دریافت مزرعه آن هر دو که مخیر تعمیر اوقات بوظائف احوال صالحه و طهره تا ثیرات ترحم و وجهه درو نهادل
را بسیار مخطوط گردانید اللهم زد و فز و با تباغ پیران کبار رحمة الله علیهم مکرر باشند و بانکسار تمام عبودیت و عبودیت
افتخار نماید دارند بنده را نیز در دعایا دارند و اسلام بدوستان سلام برسانند بر و هم لاطایل خود هیچ درون
مبارک نیارند الله تعالی خوش داند :

مکتوب چهل و دوم

نیز به صاحبزاده مذکور صدور یافته در ممانعت مذکور و در المعارف
که موقوفات حضرت ایشان است از جهت کمال انکسار خود

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام مننون و انشع نماید قیمه کریمه در دو فرمود مضمون او
در یافت شد الله تعالی زیاده ترکوفت کرامت فرمایند خرافات و مخرقات که حضرت رؤف احمد جمع
کرده اند مذکور آن رعایت باب یا بغیر آن شش پاره نمایند مذکور نفقات
در شحات و عوارف و کلام حضرت امام غزالی رحمه الله علیه بسیار مناسب است تا غیر ته و عبرته دست
دیدستی و کسل رخت بر بندد و روشی و مسکنست و اناده و حضور لازم گردد و خدمت صاحبزاده با سلام بیاوند و
کبار فتنه بسلام هم یاد نمی کنند و اسلام در تحریر میباید نمود و خود را بغیر وسیله در بنده را بهمین نسیم باید نوشت

مکتوب چهل و سوم

در جواب عرافین خوشدامن مولوی بشارت الله صاحب که در طلب

جناب مولوی مسطور ارسال حضور پر نور نموده حلیہ تحریر یافت

بخدمت شریف صاحبہ مشفقہ مہربان ملکہ اشتعالیٰ فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز و التماس دعا کہ درین وقت ضعف پیری بدعا مدد فرما باشد گذارش می نماید و قطعه عنایت نامه بعد و سعید سرت بخشید و طلب حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلم اللہ تعالیٰ مرقوم بود انشاء اللہ تعالیٰ عنقریب بخدمت پیر سناگر می بندد بیکار و مدد گاری مانم مولوی حسن علی جیو پیش ازین اند فتن ایشان بسیار سلامت کرده اند کہ ایشان را از خود چلا جدا کرده اند لیک خاطر عاظم مقدم است اللہ تعالیٰ ایشان را ہمہ جان خوش و ختم و مروج طریقت بندگان و دستای علوم دینی دارا و آیین و در حق ایشان و این پیر عرض الٰہی کرده دعا فرموده باشند بخدمت عزیزان و دوستان سلام برسد:

مکتوب چہل و سوم

بجناب مولوی مادی احمد صدور یافته در ترغیب التزام صحبت جناب مولوی بشارت اللہ صاحب و تقید از کار و اشتغال فرموده مولوی صاحب رابع بعضی از نصایح

بخدمت شریف مولوی صاحب عالی مراتب حضرت مولوی مادی احمد صاحب سلم اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند عنایت نامه سامی بود و سعید سرت بخشید از شوق ملاقات بندہ مرقوم بود و بدین حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلم اللہ تعالیٰ بہتر از دیدن بندہ است بالترام صحبت شریف ایشان و آنچه از اشتغال و از کار فرموده اند مرتبہ احسان کانک قرآن ہم رسانند تا دین دوست شود و نیز پائے محبت کہ در دل جبر محبت الٰہی ہیچ نماند و معرفت نقد وقت سازند و اوقات را از تقدیر یا بفعل الٰہی مبدہ را نمی بقضا باشند و در اشتیاق لقادر نما عمر سریم و السلام:

مکتوب چہل و چہارم

بقاضی صدور یافته در تقید ذکر و دوام توجہ و انکسار تعمیر و اوقات بمراقبات از کار قاضی صاحب شمیر خان صاحب سلم اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز واضح می نماید رقیہ کریم رسید سرت بخشید منہ جاش وضع گردید در یاد حضرت حق سبحانہ عمر و انقاس متبرکہ بگذرانند و ذکر و دوام توجہ و نیاز و انکسار لازم گیرند بمراقبت تلاوت اوقات خدا را مہر و از مدومان کہ برائے توجہ پیش ایشان

بیایند باید که باین فقیر متوجہ شدہ توجہ نمایند و خود را در میان نہ بینند و انما و شایہانہ بر ساختہ اند و
ما السلام و بدستان سلام رسانند و تاکید نمایند کہ بر نماز و ذکر و استغفار و درود و تلاوت مواظبت کنند
مثنوی بسیار دیدہ ام کہی را در کتب و شمشیر عشق بین کہ دو کس را یکے کند با آن شمشیر الکی شمشیر
محبت خدی را بریدہ اتحادے پیدا می نماید :

مکتوب چہل و پنجم

بہ صاحبزادہ میاں احمد سعید در تعییر اوقات بوظائف و مراقبات
و تحصیل علوم و مطالعہ کتب صوفیہ مثل عارف و مکتوبات صدور یافتہ

برخدا و احمد سعید طال عمر و صدقہ اللہ سبحانہ کمال تا بایہ سلمہ بالعبایت بعد و ما معلوم نمایند کہ کتاب شما
رسید و سرور ساخت تکلف و در خطاب و القاب نباید کرد و ہمیشہ اوقات بوظایف و اعمال حسنہ و مقام پرستی
نسبت باطن و تحصیل علم و مطالعہ مکتوبات شریفہ بندگان خود و کتب قدماے صوفیہ و عوائف المعارف
و آداب المریدین رضائے الہی سبحانہ و اشتیاق لقا کسب نمایند بدعاے خیر مرا نیز یاد داند :

مکتوب چہل و ششم

بجناب شاہ عبداللطیف صدور یافتہ در بیان کلمات بشارت افزا و بارہ
ایں کمترین کناسان آن آستانہ علیا

شاہ صاحب عالی مراتب و الامتاق حضرت عبداللطیف عرف میاں نعتی شاہ صاحب سلیم اللہ
قدس لا الہ الا فقیر غلام علی معنی عنہ بعد سلام و نیار گذارش می نماید عنایت نامہ سعید و از مطالعہ آن مسرت ما
حاصل گردید معنی تقائے آن و الامتاق بر آمد ہر دو جہاں خوش و خوشم دارد و صد و مسعود صاحبزادہ عالی
مراتب شاہ مدد احمد صاحب آن جہاں مغتنمات است و شیوع طریقہ اینقہ عجیبہ بواسطہ ایشان
پیدا شدہ و زمینیان الانوار اینطریقہ اینقہ فخر آسمانیان نمایند و السلام :

مکتوب چہل و ہفتم

بمیان رسول بخش گنگوہی صدور یافتہ در تعییر اوقات بندگان فرمودہ اند کہ بمالایش
قانع نیست و اوقات بوظائف یکت مسود ندارد حضرت حق سبحانہ غیر حق می خواہد قبولے نخواہد یافت

از آخر شب تا به اشراق بیکر مشغول پروا غفلت بعد توجه و فائز به حضرات شایخ رحمۃ اللہ علیہم بعد از اشراق مشغول علم و قرآن یا آنچه مفید باشد نمودن تا چاشت و بعد چاشت طعام خوردن بعد از آن بیکر مشغول بودن تا قیلولة برآگاہی نماید بعد از آن اول وقت ظهر خوانده تلاوت قرآن مجید نمودن بعد از آن مشغول علم نمودن تا عصر و مغرب تهذیب قلب از خواطر ساختن بعد از آن مطالعہ کتاب بچند مرتبہ کردن بعد طعام نماز خوانده در دو فرستادن بر حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و خواب بر صفائی شدن و آگاہی قلب و بخواب رفتن کم از دو پیر و در هر لحظه توجه بدل و حضرت حق و انتظار مفیق داشتن و از صحبت فساد و فاضلان پر میز نمودن و در گفتگو نرمی سخن و رزیدن و بمبارضه و مباحثه یافتن و عداوت و کینه و حسنه نداشتن و وقایع از تقدیر و نستہ پر خاش نکردن و اخلاق حسنه کسب نمودن بهر چه میسر باشد بعمل آمد.

مکتوب چهل و هشتم

حضرت سلامت بعد سلام نیازی رساند الحمد للہ کہ بندہ بخیریت است و صحت و عافیت ذات مبارک مستعدی دیہا است کہ باحوال ایشان اطلاعی نداد و بتحریر آن نسخ انتظار فرمایند و احوال صحبت حافظ ابوسعید صاحب و حضرت مؤلف احمد صاحب و دیگر صاحبزادہ ارسال نمایند و امیدوار است کہ بدعائے حسن خاتمہ و عافیت در فرمایا باشند و السلام.

مکتوب چهل و نهم

بہ صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب در بیان آن کہ جلدی در مراقبات بناید کرد و قتیکہ تحقیق و تاصل و ربیک مراقبہ نشود مراقبہ دیگر بناید گفت کہ بنامی طریقہ است و مانیا سب و لک

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ و بقیہ شرعیہ سید مندرجہ اش واضح گردید دل بسیار خوش شد و عاقل و حق ایشان کرده شد اللہ تعالیٰ لا قبول بناید اذکار و مراقبات و در این مصلح کہ ایشان را نشسته شد در آن جلدی بناید نمود تا قتیکہ تحقیق و تاصل و ربیک مراقبہ پیدا نشود. مراقبہ دیگر بناید گفت تا بنامی طریقہ نشود اہامات کہ بر قلب و دوح و نفس وارد می شوند متشا و آہنا نیز همان وقت معلوم می شود و السلام بخیریت میان محمد سعید صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد سلام واضح بادرقیمہ کریم سعید مندرجہ اش واضح گردید احوال باطن خود نوشتند در مکہ شریف باطن و توکل حدیث اوقات خود را مصروف و از مذہب و ستان سلام رسانند.

مکتوب پنجاهم

به صاحبزاده شاه ابوسعید صاحب و احمد سعید و بنده لاشعروف احمد
در نصایح ضروری صدر یافت

بخدمت شریف صاحب ناده عالی نسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب و احمد سعید و بنده لاشعروف احمد
اللہ تعالیٰ زلفیہ غلام علی معنی صاحب سلام نیاز گذارش می نماید قبیله کریمه در سید بخیریت و سلام پور و رود یافت و دفع
انتظار شد بر طریق آباء کرام رحمتہ اللہ علیہم استقامت دارند و مشغول در یاد حق باشند و السلام حضرت
رؤف احمد سیو کسے میگفت اولاد دہلی دارند اگر استخاره راه و پیدایند و الا پروا تحت نسبت باطن
نابند و مردم طریقہ بگویند

مکتوب پنجاه و یکم

این تذکرہ الی شمس جامع مرکب است به دست حضرت عینی احمد و استخار احوال

باطن و اخذ این طریقہ صدر یافت

حضرت سلامت فخر عبد اللہ معروف غلام علی معنی بعد سلام نیاز می رساند عنایت نامه
زیگین عنایت و دقیق الاشارات بر سر بر مندرجہ اش مطیع فرمود شاغری و منشئی گری باید گزارشت و
صاف عام نهم باید نوشت احوال باطن خود را که به سبب توهم می آید چه حال پیدا کرده نبولیند و اوقات
بذکر و فکر معصوم دارند و اسلام

مکتوب پنجاه و دوم

به صاحبزاده میرزا ابوسعید صاحب صدر یافت در احوال و خیر خود
حضرت سلامت السلام عالمگیر و رحمتہ اللہ علیہ زکاد و سرور تا یک و نیم ماه ناحق شده ضعف
قوی دریانت ازت و دوازده روز بر سیرادی ناحق است و در و مزیل روح در گھڑی ذبح
می نماید شستن و بر خاستن و جمع حرکات و اکل و شرب و تلاوت قرآن و قوت هیچ در دسے خیریت
و انفعال از گذشته و خوف آینده در احوال نامه نیست خداے کریم بواسطه پیران کبار که از پنجاه
سال بر در ایشان براسے حصول سلامتی ایمان و دوام عافیت و مغفرت آشیان کرده ام گن بان

بخدمت شریف

بیامرند و هر شکل آسان تر فرماید

مکتوب پنجاه و سوم

باین بنده لایق روف احسان علی غنی عنه در کمال دید قصور خود

حضرت سلامت این بنده فقیر غلام علی غنی عنه ناچیز لیاقت ندارد که کسی برائے طلب طریقه شریفه تشریف فرما شود متاسفانه حضرت سارا است سبحانه و عیب پوشی عزیزان است که باین ناخاسته توجه می فرمایند جز اتم الشکر خیر الحجاز این کمترین سگان کوشه مجاریه میخواند که صاحبزاده برائے طلب این نسبت بی رنگ بے کیفیت بیایند آمدن آن منقذات اغنیست میدانم لیک کار آهسته آهسته میشود معذره دارند بکار مشغول باشند و نسبت تمام طریقه را از حضرت و امشب العلایات سبحانه طلب فرمایند

مکتوب پنجاه و چهارم

نیز باین کمینه خاک و بان خانقاه امجد روف احمد در استفسار احوال

باطن و احوال باین طریقه

صاحبزاده ولایت نسبت حضرت روف احمد حیدر سلیم الله تعالی از فقیر عبد الله معروف غلام علی غنی عنه بعد سلام و تحیات باد پیش ازین چند تجمیع ایشان رسید مسرور ساخته بودند و حالا اندک مدت صحیفه شریفه رسید و لازم که احوال خود و احوال یاران خود بنویسد که رفع تشویش گردد و بنده را بدعا یاد و اسد با احمد خان حیدر و تلامذات محمد بنان سلام رسانند

مکتوب پنجاه و پنجم

بجناب سید ابوالحسن محمد در جواب کرامت ایشان کمال دید قصور خود

صدور یافت

حضرت سلامت فقیر غلام علی غنی عنه بعد سلام نیاز معروض میدارد عنایت نامه مشتمل بر تفصیلات بے بنیامت و عدد فرمود اطلع بر منضمین آنکه تمام طاعت و کرم بود بخت منقذات و متاسف ساخت که عزت نامر حضور و باره این فقیر فاشه باین مرتبه باشد خود را فریاد نسیم مبارک نمیدانم و صیت دوران بزرگان عطا و از خوردان خطا انشاء الله تعالی آمده مقصود خواهد شد تقصیر تقصیر تقصیر

مکتوب پنجاه و هشتم
بایں بندہ نالائق رؤف احمد عفی عنہ مشتمل بر بعض کلمات عنایت آمیز
تشکایت انگیز که از رحمت و رافت مخرج رشتند و صد دریافت

بخدمت شریف صاحبزاده عالی مراتب والا مناقب حضرت عبدالرؤف احمد صاحب سلیمان الله تعالی
فیقر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش می نمایم الحمد للہ تا روز دهم ربیع الاول خیریت حاصل دست و
این ضعیف مفرط لایم کبریا و پیری اللهم انی اعوذ بک من ان اذل العجز بدعاء
حسن و تقوی مغفرت کنان گذشته و آئنده و فریاد بالتجا و مغفرت و رحمت سابقه بواسطه مشایخ ره نمایی
مشکل کشانماید و صحت و سلامت و عافیت و استقامت و توفیقات یک برائے همه عزیزان خصوصاً
حضرات شماسالته می دعا شد تعالی با جابت رساند از برامپور که رقیه شرافه فرستاده اند بیه مسرور
فرمود و ازین راه دور کبابین نالائق رسید که بها و احتر از نموده براه راست بمطلب رسید الحمد للہ
بکار مأمور یأس از خلق و ایمان خدا مگر گدازند حسبنا الله وایا کم و نعم الوکیل و السلام بدقتان
التس و عا و سلام

مکتوب پنجاه و نهم
به صاحبزاده شاه ابوسعید صدور یافته در بیان احوال و خصلت شدن
مولوی بشارت الله صاحب و آنکه بودن یکی از شماسان در اینجا ضرورت است

الله تعالی با نواذات کامله جناب فیض قاب صاحبزاده والا نسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلیمان
رتبه طریقه شریف احمدیه مجددیه را رواج که است فرایند و دلها را نورانی نموده منقطع و متبطل نماید فیقر غلام علی
عفی عنہ بعد سلام نیاز و اشتیاق واضح می گرداند رقیه که بیه بود و سعود فرحت فراوان رسانند تحریم
الفاظ اشتیاق بکثرت ضرورت که ندارد این عبارت کفایت کند که این جا خیریت است الله تعالی
ملاقات میسر آید از بعد یک عزمیت آنطرف کرده اند بهین یک خط رسید باید که در هر ماه اخبار غیریت
مردم بوده باشند و سه روز شده که خط بدست بر اودم میاں مید علی فرستاده شد خدا کند که برسد بر طریق
شریف ظاهر و باطناً بکنه باشند از ماه ذی الحجه دو خط مولوی بشارت الله جبر رسیده اگر ملاقات شود
بعد سلام ظاهر نمایند میاں نقش علی جبر از اصحاب مولوی لعلیم الله جبر معلوم خواهد شد سالها است که خط

نفرستاده اند و چه آن معلوم به نقش علی حیو خواهد بود مولوی منیر حسن علی جیماز رفتن مولوی بشارت الله صاحب
بسیار ناخوش شده مراعات کردند که تو ایشان را چرا از اینجا رخصت کردی بعد طلب باید نمود و حضرت
رفیق الدین حیو فرمودند که بدون یکی از شما صاحبان مدینجا ضرر است و السلام از دوستان اسلام خوانند
و بهستان آنجا سلام رسانند بر خود دار احمد سعید طال عمره کسب طریقه و علم نمایند سلام خوانند
بخدمت شیخ فضل امام حیو بعد سلام بگویند کتب خود بطلبند :

مکتوب پنجاه و هشتم

بشاه پیر محمد صدور یافته در بیان آنکه در راه خدا اگر جان و همهت محکم بسته
اوقات بیاد حق و اتباع حضرت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم گذرانند

بخدمت شریف صاحب دالامناقب مقبول بارگام آله سلمه الله تعالی و جلد للمعتقین اما از فقره الله
معروف غلام علی عقی عنه بعد سلام نیانداشع باد الحمد لله ایجا خیریت است و خیریت آنجا مطلوب خداوندیم
بمحض فضل عظیم بکار رسد که سرفراز و ممتاز فرموده است شکر و سپاس آن مقدور این خاکسار ناچیز نیست
استقامت و استقامت بتان بعدی با و صحیفه شریفه دید و نمود سرتهایمانید و مندرجه اش واضح
شد و در راه خدا اگر جان و همهت محکم بسته اوقات بیاد حق و اتباع حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم
مستحکم مانند و بحال مستفیدان توجهات بیغیه بکنند الله تعالی شمارا بواسطه پیران کبار بسبب افادانیت
ما سئو الین غانمان شریفه بفرمایید صبر و توکل و قناعت و رضا تسلیم و دوام العجا بجناب کبریا و یاس از
خود ما سوا طریقه دوستان خداست بنده را نیز در دعا یاد و دانند و السلام :

مکتوب پنجاه و نهم

به صاحبزاده میاں ابوسعید صاحب در بیان خرید کتب احادیث و بیغیه نصائح
حضرت سلامت اسلام علیکم ورحمة الله صحیفه شریفه رسید مندرجه آن واضح شد اگر چه صحاح سه و مؤلفا
و کتاب لغت و درکار است لیکن الله تعالی هم مرگاه قیمت آن میفرساید گرفته خواهد شد و کتب تحفیلی نیز و السلام
بخدمت احمد سعید حیو سلمه الله تعالی و دیگر دوستان سلام طلب دعا به فکر آخرت و پرداخت نسبت باطن
و دوام ذکر و ترک آنچه نه مدکاست همکس مواظبت و انداختن فواحش نشود بخدمت شیخ فضل امام حیو
سلام پیوسته در یاد حق باشند و بفرموده یعنی عمر خود ضلک نکنند و در حساب مد پیش است و بے ضرورت نقد
حضرت علی نمکنند :

مکتوب شخصیت

بجناب بادشاه هندوستان محمد اکبر بادشاه در بیان دریافت نمودن
سیدنا عیسیٰ مدنی که یکبار از خلفای حضرت ایشان اند ظلمت در جامع
مسجد از راه کشف و آن تصاویر بود که بادشاه نهاده بود و منع
فرمودن انسان کار که بت پرستی او با نیا سبب لک

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمة الله سبحان الله از عجب حضرت اوسجانه چه نوشته شود این
سید که از مدینه منوره بکسب نسبت حضرت مجددیه رضی الله عنهم نزد این لایسته تشریف آورده امشب
شب جمعه در مسجد جامع دکن تشریف رفت گفت اینجا ظلمت افسام معلوم میشود و این گفتن او از
محض نور ایمان است او چه فاند که درین آثار چیست تحقیق شد که تصویر در اینجا نهاده اند از بندگان و
تصویر پیغمبر خدا علیا السلام فائمه اهل بیت و اولیاء رضی الله عنهم که ساختن و پیش خود داشتن آن در
شروع محمدی جایز نیست تصویر حضرت ابابکر علیه السلام خود پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم بدست
مبارک شکسته اند تصویر پیر خود و تصویر پیغمبر خدا و تصویر جناب امیر المؤمنین علیه السلام بتان اند
ترک تعظیم آن کنند که صنم پرستی است تاب الله علیه و شکسته بران نقش قدم ساخته گویند که نقش قدم
پیغمبر است صلی الله علیه و آله و سلم بکس است بایسته مسلمانان و توحید و بایسته بادشاهی و متابعت اهل
کجا شد تا بیریه نمایند و این بت پرستی موقوف نمایند چه نالم و چه گریه کنم بر خرابی مسلمانان و ما هفت
و سستی مسلمانان غلبه کفر از ان است به بیان کافران محتاج اند الله تعالی بایست خرابی در مسجد جامع و
قلعه بادشاهی که هر روز بایسته مسلمانان است بت نهادن چه معنی دارد والله اگر مرا قیامت عود نماید از شهر
بت پرستان هجرت نمایم آمین

مکتوب شخصیت و حکم

بخواجه حسن مودود در بیان علم الیقین و عین الیقین و وجه انالحق گفتن
که از بعضی صوفیه صادر شده است و مایه سبب ذلک
بجناب مستطاب مستغنی عن الالقباب حضرت خواجہ حسن صاحب سلیم الله تعالی آنچه ارشاد

فرموده اند همه بجا و معقول و ضروری و تسلیم است که مشرب او یارای کرام رحمت الله علیه بیان کرده
 آن اکابر بر بیاضات شاقه و جان باز بهاصل نموده اند از کثرت اذکار و مراقبات و غلبه محبت
 اسرار توحید وضع میشود بارک الله باین توضیح مسئله توحید ممنون ما غلظت عزاکم الله خیر الجزاء سخنی
 اگر نگوییم ترک حقوق کرده باشند و اگر گوئیم حضور بزرگان توک ادب میشود لیک برائے جواب امر کرده
 اند و الا بر فوق انداد بآن سخن ایست محدودیه میفرمایند علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین اگر
 گفته شود براین معنی معقول میگردد و ظهور کیفیت و انوار در مراقبات و اذکار علم الیقین است چنانچه
 و توجه که بر توبه احسان است فروغی دل را عطا نماید عین الیقین است حق الیقین تخلق باخلاق
 الهی گفته اند گفتیم من که از استغراق در مفهوم ذکر که لحاظ آن مذکور است توبه پیدا شود و
 مستغنی گردد که باین مفهوم حاصل شد اتحاد و یگانگی حق الیقین بود حضرت سلامت کیست که انکار
 معرفت می نماید مذنبان یقنی و ملا علی قاری و همما الله در رد این معرفت اصرار کرده اند و بنده در جواب
 گفته و نوشته بمنون حامری بغلبه محبت که از ترک مالوفات و کثرت ذکر یابی انانی گفت و دیده کشف
 اتحاد پیدا کرد تصفیه بر بیاضات که اثری از آثار جسم غلا کند روح منزله میگردد اگر بغلبه ذکر تعالی
 بمرتبه تنزیه بهم رساند حسین ابن منصور رحمه الله انا الحق که میسر دین ما فاپس ماندگان مشتغل باین
 معرفت نتوانیم شد انا احمد بلائیم و عرب بلا عین از حدیث نیست موافق مقصود خدایان
 اهل توحید ساخته اند حفظ الله عنهم خطب پنج بلاغت صحت نداده و اسرار توحید بر قلوب ادب ریاضت
 و غلبه محبت فایز شده بمرتبه که انکار آن نمیرسد پس تا بیان این مشرب نصوص قرآن مجید و حدیث
 شریف را برائے تائید مشرب بتبوعان خدجها تأویل فرمایند دین معرفت شکل نیست بگمانیکه همین دیدار
 مقصود داشته شود آیه کلا یحیطون به علمای مانع نمایند علما از آن ابا میکنند در حق صوفیه
 علیه نیز آنجناب ارشاد نکرده اند که بدون اعتقاد این معرفت و مولی نیست ارشاد موقوف علیه بدن البتہ
 بقدر باید فرسودگی است + مکتوب شصت و دوم

خواجہ حسن بود و در بیان نسبت این طریق شریف و آنکه هر کس میخواهد
 کماز طریق خود بهره بردارد و الا به محض انتساب چه فایده

زینت بخش مسند ولایت خواجہ حسن صاحب سلامت فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام بسیار
 گزارش می نماید تفضل نامه بود و مسعود مسرتها بخشید فکرا این لطافت بے غایت که قصص اهل تقصیر بنظر
 چشم محفوظ نموده در خود بزرگی خویش سلوک می نمایند مقدم بر بیان نیست باین مهربانها سلامت

در امر توحید و توحید

در بیان

باشند بدعاچی حسن خاتمہ و ہمت مفضل کشاد حصول این بدعا کہ از نسبت عزیزان قمان مقام ترم
و القاب بجناب کبریا است و نسبت ہائے احمدیہ مجددیکہ آن مثنوی نور حق است جمیع اہل کف
بلکہ زیادہ آنہا ایں خاکپائے درویشان را عنایت فرمایند ہر کسے میخاہد کہ از طریقہ خود بہر طریقت
والا بعض انساب چہ نامکہ اقرار توحید و تصدیق پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کفایت کند اللہ تعالی
عاقبت بخیر فرماید رہ با علی منکر کہ دل این یمن پر خون شد و بنگر کہ ازین سرے فانی چون
شد و مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست و با پیک اجل خندہ زمان بیرون شد و اللہ تعالی
این حالت بدعا مے سامی نصیب فرماید و اسلام :

مکتوب شخصت و بیوم

بہ صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب صدر یافتہ در میان مکتوب صاحبزاد
مذکور و منع نمودن از سفر حج و عمل فرمودن باستخارہ کہ در حج نفل مری
حضرت امام ربانی نیست و بیان احوال خود و مایستاسب ذلک
بسم اللہ الرحمن الرحیم

بجناب فیض تاب صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت شاہ ابوسعید صاحب
سلہ اللہ تعالیٰ علی مفارق الطالبین بعد سلام منور السلام علیکم ورحمۃ اللہ وودعاے عافیت
و سلامت و استقامت جعلکم للمتقین اماما گزارش می نماید ویروز دوم رجب عنایت
نامہ رسید مندرجہ دافع شدارادہ حج نوشتہ اند استخارہ نمائند اکثر در اعمال فتورے شود حج نفل
مرضی حضرت مجدد رضی اللہ عنہ نیست ازیشان استیذان کنند بعد ہفت استخارہ بلکہ زیادہ ازان
آنچہ باسترضائے حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ پیش آید مبارک باد و ضعف قلب و منہ پیری و پیر
فقیر مستولی است و شدت غارش آن قدر است می تواند مرض موت باشد بدعاے و ہمت و ثواب
ختمہا مد فرما باشد بسلامت ایمان حسن خاتمہ و ہمت و عفو و عافیت و اشتیاق لقائے جان فزا
این فقیر و ہمراہ دزدی باد آئین آمین و دیگر آنچہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نوشتہ
بسلامت مسرود و شاد کام فرمود حق تعالیٰ زیادہ ازین رواج طریقہ کرامت فرماید و طریقہ از طرف شما
تا قیامت باقی و مستدام بمائتہ آمین و احمد سعید را دعا و سلام خوانند :

مکتوب شخصیت چهارم

بخواجه حسن مودود در بیان مذنب ار با ب توجید وجودی صند یافت
حضرت سلامت همه اوست گویان چه میگویند هرگاه ممکن را عین حق لا یوت سبحانه
یقین میکنند برگ بر ممکن چرا طاری شد امر بعبادت و جهاد و جهاد و بر یافت مراتب وجود
ثابت کرده ازین اعتراض بر آمدن معقول نیست عقل کے تجویزی نماید که شخص خود قاتل و خود
مقتول گردد و خود را سجد کند ذانک و مذبح یکے شود ممکن نیست حضرت سلامت آن مسئله
مفصلاً نوشته میکنم که این شبهات نائل گردند در ذکر و دعا که انوار متوجع میگردند همین نور
بسیط است که محیط اشیاء است و آن انبساط حضرت وجود است مدنیها کل ممکنات را ازین نور
وجود زمین و آسمان و بیخ چیز بیرون نیست پس این نور وجود در لحاظ داشته اداک آن می
نمایند و خود را و اصل و موجد میدانند که حضرت حق سبحانه محیط و ساری و دایران معاذ الله
سبحانه لبس کند فیضی و هو الیسع العلیم حضرت سلامت بیعت خلفاء و صحاب کرام بر دست
پدر میگردن برائے متابعت است و ترویج اسلام با این بیعت کسب فیوض هم میگردند
اگر نمیکردند فضل سابق بر لاحق چگونه ثابت شود

مکتوب شخصیت پنجم

بشاه پیر محمد کشمیری در بیان آنکه تاثیر که در مریدان شما ظاهر میشود
از خود نه فهمند این همه از پیران کبار است و بعضی نصائح ضروری

خدمت شریف شاه صاحب حقائق و معارف دستگاه حضرت پیر محمد شاه صاحب سلم الله تعالی
و جلیل القدرین امان از فقر فلام علی عفی عنه بعد سلام و دعا کمال استقامت و عاقبت و سلام
معلوم با مقام کرامت یک معنوی و در بار رسید بنایت الهی سبحانه تاثیر قوی در توجیه پیدا شده و مردم
طالبان بیع آمده اند اعزازت و خلافت هم داده اند الحمد لله تعالی زیاده تر تر قیامت فرمای
این تاثیر از جانب دیگر است لشکر پیران کبار رحمة الله علیهم لازم شد و باین اجتماع غرض نشود
مبادا استدراج باشد معاذ الله همیشه خایف و ترسان باشند بزرگوار و مراقبه و پند و خست نسبت باطن و روان
احمال اوقات خود محمد دارند و یاس و نا امید از ماسوی و وقوع از فضل خدا سبحانه و خلوت و انزوا و اشار
خود سوای حضرت و آبرو کے خط نمایند از انکار و اقرار پروا نکنند اقرار از نهمتهای احوال و انکار از

ذات باشد یا نفی و اثبات بافتقار تمام پر و اختقار هیچ مقصود در خاطر نداشته و خود را ناقابل و نالائق ذکر حضرت حق سبحانہ دانستہ و یقین نموده مذمت حضرت کریم مطلق سبحانہ بر خود دیدہ از این اعمال و اذکار عوض نخواستن و توفیق ذکر اعمال نعمت است کہ شکر آن محال است در گفتگو بآراء و جدال و بحث نکردن این است طریق اہل معرفت اللہ تعالیٰ ہمہ مخلصان را و این فقیر حقیر عرض کج کردہ را نیز باین سعادت مشرف دارد آمین کلمہ تجہید و سبحان اللہ و بجمہ و کلمہ توحید و تلاوت و طیفہ باید نمود آنچه میسر شود و در ہر عمل توجہ بدل و آگاہی حضرت حق سبحانہ ضرور است تا عمل قابل قبول گردد و در روزہ از غیبت و دروغ و لغو و احتراز کرد واجب است مراقبہ احدیت صرفہ و مراقبہ معیت لازم است تا وصلہ پیدا شود بعد فراغت از وظائف مشغول کتب حدیث و علوم دینیہ کسب سعادت نمودن ضرور است و ترک عادات و حرکات و سکات و ملاقات مردم و اکل و شرب و خواب بتوسط نمودن و رعایت اعتدال کردن ضرور است کسی را کہ در طریقہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ مناسبہ با لطائف فوقانی دست دادہ و از مراقبات آن درمات خطی یافتہ التزام آن مراقبات و نوافل نماز و طول قنوت بر ارکان نماز اطلاق می نمایند در نماز و کثرت تلاوت و درود سعی نماید تا بہ ترقیات کثیرہ برسد بیان طریقہ اول از لطیفہ قدس کہ محل آن زیر پستان چپ مائل بہ پہلو است ذکر اسم ذات اللہ نمایند تا کہ حرکت پڑ جلالت پیدا شود باز از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست محاذی آن است ذکر میکنند باز از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بفاصلہ دو انگشت و وسط سینہ است باز از لطیفہ خفی کہ محل آن برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت و وسط سینہ است باز از لطیفہ اخفی کہ محل آن عین وسط سینہ است باز از لطیفہ نفس کہ محل آن پیشانی است باز از تمام بدن کہ آنرا سلطان الادکار گویند دل را از خواطر گرداشته و آئینہ نگاہ داشته و توجہ بدل نموده ذکر می کنند باز نفی و اثبات معمول است زبان را بکلام سپہا بندہ و دم را نہ زنیاف بندہ نموده بزبان خیال کلمہ لا بد ماغ رسانند کلمہ اللہ را بر دوش رسانند الا اللہ بر دل ضرب می نمایند بطورے کہ گندآن بر لطائف خمسہ افتد و معنی اینست کہ نیست هیچ مقصود بجز ذاتی کہ وقت مشغولی اولیست و پنج بار استغفار نموده و فاتحہ بزرگان خواندہ ذکر می نمایند ہر گاہ کیفیت و جمعیت پیدا می شود آنرا نگاہ میدارند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند

مکتوب شخصیت و مہتم

در دفع شبہات بعضی منکران کہ بے تحقیق بر کلام فیض نظام حضرت

امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ اند

بعد حمد و صلوة معلوم نمایند کہ بر کلام حضرت مجدد حمۃ اللہ علیہم بے تحقیق اعتراضہا می نمایند میگویند

کہ ایشان بجناب حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہم آنچه نہ لائق شان آدمی است نوشته اند
معاذ اللہ این چه دروغ بیفروغ است یا وہ گویان میگویند خضر اللہ لہم ایشان در سالہ مبدا و معاو کہ منسوب
است بایشان نوشته اند درین عروج اخیر کہ عروج در مقامات اصل است باین فقیر مدوا از روحانیت حضرت
غوث اعظم محی الدین شیخ عبدالقادر بود و قدس اللہ تعالیٰ سرہ الاقدس و بقوت تصرف از آن مقام گذریند
و باصل الاصل و اصل گردانیدند و نیز نوشته اند کہ از مشایخ عظام حشمتیه روحانیت حضرت خواجہ قطب الدین
پیش از دیگران امداد این درویش فرمودند رحمۃ اللہ علیہم و در سالہ مکاشفات غیبیہ کہ از مکشوفات ایشان
است میفرمایند رحمۃ اللہ علیہم باید دانست کہ واصلان ذات ازین بنہ گویان را کہ با فردا ملقب اند نیز اقل
قلیل اند اکابر اصحاب دائمہ اثنا عشر از اہل بیت رضوان اللہ علیہم اجمعین باین دولت فائز اند و اکابر
اولیاء اللہ غوث الثقلین قطب ربانی محی الدین شیخ عبدالقادر جیلانی قدس اللہ سرہ الاقدس باین دولت
ممتاز اند و درین مقام شان خاص دارند اولیاء دیگر از ان خصوصیت قلیل النصیب اند و ہمین امتیاز نفسی
باعث علو شان ایشان شدہ است کہ فرمودہ اند قدیمی ہذا علی رقبہ کل ولی اللہ اگر چه دیگران
را ہم فغافل و کرامت بسیار است اما قرب ایشان باین خصوصیت از ہمہ زیادہ تر است و در عروج باین
کیفیت کہسے بایشان نمیرسد و باصحاب و ایمہ اثنا عشر درین باب مشارک اند فاللہ فضل اللہ بوثیہ
من یشاء واللہ ذوالفضل العظیم و در حلیہ ثالث مکتوبات نمودن آخر مکتوب آخر نوشته اند رحمۃ اللہ
علیہم ہر گز افیض و ہدایت میرسد توسط ائمہ اثنا عشر علی الترتیب بودہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم تا آنکہ نوبت
بشیخ عبدالقادر رسید قدس سرہ منصب مذکور بایشان مفوض گشت و معلوم فیوض و برکات درین راہ بہر کہ
باشد ناقطاب و نجباء توسط ثرلیت او مفہوم میشود چہ این منصب غیر او را میسر نشدہ تا معاملہ توسط فیضان
برپا است بموجب اوست رحمۃ اللہ علیہ و رہبان مکتوب خود را نایب و حضرت غوث الثقلین را منیب
نوشته اند و خلیفہ خلعت پیر خود می باشد چنانچہ ماہ از خورشید اما قول بے حرفہ گویان کہ نزول حضرت
غوث الثقلین ناقص نوشته اند معاذ اللہ این افزا است کہ در هیچ جا این لفظ و نسبت نقصان با کج
مستطاب تحریر نکرده مگر این عبارت کہ عروج شان از اکثر اولیاء برتر واقع شدہ و ہمین است سبب کثرت
ظہور خوارق آنجناب در مکتوبات متبرکہ الیست و اینہم است در کلام ایشان کہ ہر گز عروج بلند تر نزول
او کامل تر خواہد بود و نوشته اند چندانکہ نزول کامل تر فاو د فیوض از و زیادہ تر خواہد بود و اضافات و
اشاعت افوار طریقہ سنیفہ و شریفی کہ از جناب حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہم بظہور آمدہ
مقدور بیان نیست بدانکہ بے ادبی در جناب اولیاء رحمۃ اللہ علیہم فسق است و هیچ فاسق و مبتدع ولی
نمیشود و قال اللہ تعالیٰ این اولیاء الا المتقون بدانکہ اتباع سنت موجب فضل اولیاء و طرق میشود
حاصل دروے عقیقہ صحیح اہل سنت و جماعت و اخلاق و اعمال و احوال باطنی است و در طریق حضرت مجدد

کہ طریقت حضرت بہاول الدین رضی اللہ عنہما است بے مزع بہت شائع است بے تعصب نظر مبادیہ کردہ احوال متوسلانہ طریقہ
 ابن اکابر رضی اللہ تعالیٰ عنہم اللہم ثبتنا علی طریقہم المستقیمین کیسکہ ملاحظہ مکتوبات نماید هیچ اعتقاد
 نخواہد یافت والسلام امر بطلب صلوة ابراہیمی علیہا الصلوٰۃ ہمراہ امت با صادر شد پس صلوة ابراہیمی
 بہر معنی کہ باشد ثابت را در تحقیق آن دخلی است از یکہ کم و از یکہ زیادہ واللہ اعلم و انبیاء علیہم
 الصلوٰۃ را بواسطہ امت توابعان میرسد الدال علی الخیر کما علہ و یرفع توسط انہ مشائخ قائل شدہ اند حضرت
 عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا در وقت نزول آیہ یراکہ الشیطان فرمودہ اند محمد خدا میگیرم و
 پس در غلبہ احوال کلمات مصروف عن الظاہر بسیار صادر شدہ تا دیلات آن کردہ اند پس تاویل را در
 کلام دخلی ثابت است والسلام

مکتوب شخصیت دہم

در بیان تحقیق مسئلہ وحدت وجود و مابینا سبب ذلک

معلوم نماید کہ مولوی نور محمد جواد فقیر سید نہ کہ نزد تو تحقیق مسئلہ وحدت وجود چلیست گفتم
 ہندیہ باطن ضرور است و ازین گفتگو چہ فائدہ در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و احباب
 کرام رضی اللہ عنہم ازین توحید ہرگز نبود اقبال باختر و اعراض از دنیا و اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم ظاہراً و باطناً قبلہ ہمت داشتند و در آخر قرن ثانی صوفیہ پیدا شدند و مجاہدات قرینہ کہ از
 جماد اکبر فرمودہ اند موافق این آیت شریفہ والذین جاہدوا فینا لنحدینہم سبیلاً و
 ترک و تجرید و غلوت و انزوا و کثرت از کار طریقہ خود نمودند پس بکثرت از کار و طاعات و تصفیہ
 قلب و تزکیہ نفس محبت غلیہ نمود و در غلیہ محبت و ذوق و حال این اسرار ظاہر شد ہر کراہی با خواست
 و مجاہدات و غلیہ محبت این معرفت مکشوف شود و ہر حاجت میتواند شد نہ بر غیر او کیسکہ بتقلید و
 خیال بچین و غلیہ و ہم و مطالعہ کتب توحید این چنین سخن بر زبان راند قاضی سلیمان اوہد
 فخر نماید علما ازین معرفت انکاری نمایند شیخ علاؤ الدولہ سمنانی و روز بہان بقلی انہ صوفیہ
 رحمۃ اللہ علیہما منکر اند این معرفت را آنچه مختلف فیہ باشد اعتقاد آن روانیت جاہلان و
 غافلان را ازین گفتگو منع می باید کرد تا بجناب کبریا سبحانہ بے باکی و بے ادبی نکنند گفت شیخ
 علاؤ الدولہ پیشخ ابن عربی و رحاشیہ فتوحات اسے شیخ اگر کسی ترا عین فضلہ تو گوید بسیار
 رنجہ گردی بجناب مقدس منزہ ابن چنین بے ادبی میکنی معاذ اللہ سبحان اللہ تب الیہ حضرت مجدد
 فرمودہ اند این معرفت کہ دیدن یکسہتی است در ممکنات ندانستن و خیال بچین در سیر لطیفہ قلب
 پیش می آید و از احوال قلبی است نہ حقیقت امر در لطافت دیگر اسرار علیحدہ دست میدہد

در سیر لطیفہ روح سلب نسبت صفات از خود انقساب آن بحضرت حق سبحانہ و در سیر لطیفہ
مراضمحلال ذات سالک در ذات او تقابلے او در سیر لطیفہ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع
مظاهر و در سیر لطیفہ اخفی اتخلق با حلق الہی سبحانہ و در سیر لطیفہ نفس ظہور توحید شہودی و
آن دیدن شہود حضرت حق سبحانہ است و در مظاہر کوفیہ و در سیر لطیفہ عالم خلق حقیقت
بندگی العبد العبد و الحق حق جلہ گز میگردود و چندانکہ نسبت باطن بلند تر میرود قوت در
عقاید حقہ کہ معارف انبیاء است علیہم السلام و در عبودیت دست میدہ حاصل
فنا و بقا کہ در طریقت و حقیقت رو میدہد آن است کہ آنچه نظری است بدینی گردد و آنچه
استدلالی است کشفی شود و ہوتا تابع گردد چنانچہ آورده است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ
و آہ وسلم قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم لا یؤمن احدکم حق
یکون ہواہ تبعاً لما جئت بہ من ظہور سر توحید از احوال قلب است و آن یک لطیفہ است
از لطایف عشر ہجان اللہ و بجدہ کیسے سلوک مقامات این طریقہ از مشایخ حکما کردہ نہایت
سلوک این طریقہ رسیدہ است بروی ظاہر است کہ توحید از احوال قلبی است حقیقت امر
بگفت دشنود و میرود مظاہر مکتوبات علمی حاصل میشود نہ حالات و کیفیات و انوار و اسرار
سہ روقیامت شوقیامت را بین یزد السلام خود را منسوب نمودن بطریقہ حضرت مجدد
بذکر قلبی بآنکہ آبا و اجداد مجددی بودند بدون کسب جمیع مقامات و آنچه در این طریقہ حاصل
میشود و در راست از عقل و طریقہ حضرت مجدد علماء و عقلا و کسب کردہ شہادت بہ صدق
معارف و حالات و انوار و اسرار آن مادہ اند و در ان شبستہ و ترددے نیست حق تقابلے بفضل
خود مددی فرماید سہ بوقت صبح شود ہم چہ روز معلومت یکہ باکہ باختر عشق در شب در بجدہ یزد ہر
کہ بآن مقامات طریقہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ و بحالات و اسرار و کیفیات ہر مقام
قائم نگردیدہ معارف ایشان بروی حجت است نہ بر غیر آن ۛ

مکتوب شخصیت و نغم

در بیان آنکہ نسبت در میان خالق و مخلوق مثل نسبت کوزہ و
کلال است و اسرار و اتحاد و عینیت کہ بر جان بازان مراد
الہی مکشوف شداند باعث آن غلبہ محبت است و کثرت ذکر
و ترک مالوفات و بیان شمع از احوال حضرت مجدد ذکہ بخدمت

پدر بزرگوار خود نسبت توحید وجودی حاصل نموده بودند و باز توحید
حضرت خواجہ محمد باقی رضا توحید شہودی عیاناً دریافتند و آنکہ توحید
وجودی مقتضائے لطیفہ قلب است و در لطائف فوقانی ازین
توحید هیچ نیست آنجا اول توحید شہودی باز محض نسبت بندگی
ثابت است خواجہ محمد اکرم خان حیدر آبادی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

فقیر غلام علی عفی عنہ بعد حمد و صلوة واضح می نماید کہ از کتاب و سنت ثابت است کہ نسبت
خالقیت و مخلوقیت مثل نسبت کونہ و کلال فیما بین حضرت حق سبحانہ بے تاویل و تأمل ظاہر
است و مدار شرع شریف و بعثت انبیاء علیہم السلام بر غیریت است خلق غیر خدا است تعالی
او امر حق سبحانہ تعالیٰ امثل جہاد و حج و نماز و غیرہ مبنی از محض غیریت است در اصحاب
کرام و کلام ایشان رضی اللہ تعالیٰ عنہم بجز بندگی خود و معبودیت حق سبحانہ ہرگز دریافت نمیشود و
آنچہ از جناب امیر المؤمنین خلیفہ رسول اللہ حضرت علی مرتضیٰ کس مر اللہ وجہہ
اتحاد و توحید نقل کنند ثابت نمیشود و کما لے کہ در قرن اول از حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
بآہل آن رسیدہ مقتضی نسبت بندگی است با حق تبارک و تعالیٰ در قرون متاخرہ صوفیہ علیہ پدید آمد
و کما لے دیگر از ان حضرت حق سبحانہ بر این کا بر ظاہر شد و آن نسبت قلبی است مقتضائے آن ذوق
و شوق و نعرہ و آہ است گرمی و حرارت محبت کہ از صوفیہ صافیہ مراد است از کثرت فکر و ترک
مآلوفات غلبہ محبت ظہور یافت و آن باعث اتحاد و توحید گردید مجنوں عامری از ترک مرغوبات و
کثرت ذکر و خیال لیلی انامیلی گفت و جسم کشیت اتحاد پیدا کرد از ریاضت و ترک مرغوبات جسم
حکم رُوح پیدا می نماید و از غلبہ محبت بہر تہ تنزیہ متحد میشود در دید سالک نہ در واقع تعالیٰ اللہ
سبحانہ عن ذلک آفتاب و مآئینہ با بصفات خود منعکس میشود و غیریت در نظر تیز بین باقی است
پیرا حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ از پدر خود و رسالک توحید خواندہ توحید علمی حاصل کردند و در محبت
حضرت شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی باللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ این توحید شہوداً و عیاناً دیدند و یافتند باز
ایشان از ترقیات عنایت شد از ان جہت توحید شہودی بیان کردند در این توحید وحدت شہود است
و حرم آئینہ کہ در آن آفتاب میتابد و از شعشعان انوار و حرارت گویا در دے آفتاب موجود است

و ادود خارج موجود است و در توحید و جودی ممکنات در دید امواج وجود حضرت حق است سبحانہ معلوم نمایند کہ از کثرت ذکر و نوافل غلبہ محبت میشود ازین غلبہ سکر و سکر بر این توحید باعث میشود و اہل سکر یا بن دید معذرت اند و آنچه محض بخیال بچہ کنند بکفر نزدیک است و الحاد و زندقہ اعتبارے ندارد و از مقتضائے لطیفہ قلبی است کہ این معرفت پیش می آید و در سیر لطافت فوقانی ازین توحید هیچ نیست آنجا اول توحید شہودی باز محض نسبت بندگی ثابت می شود و بالتراب و رب الارباب و در صحبت این ناچیز اگر خدا خواهد در سیر قلبی توحید و جودی پر تو سے اندانہ اگر کسی بسیر لطافت فوقانی میرسد ازین معرفت نام و نشان نمی یابد ہمہ اوست کو بیان اگر در غلبہ سکر و احوال این توحید بر زبان آرند معذرت اند لیکن دار منصور موجود است ما را و مسلمانان را نسبت بندگی و غیرت عقیدہ باید نمود و بوظائف عبودیت عمر بسر باید بردا اگر حیائا بے اختیار طریق تصوفیہ و کثرت محبت و دیگر چیزے بر زبان آید لا بأس بے بگر عقیدہ موافق کتاب و سنت لازم باید گرفت و ازین ہدیان بازار بیان و بیگیان استغفار باید نمود و حضرت علامہ جامی و حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہا دین مسئلہ معذرت اند اہل عقل و شرع با ایشان ناقتہ نمی کنند اگر مثل آنها از کثرت نوافل و اذکار چیزے یافست شود و مہم نباید زد نسبتہا کہ فیما بین خالق سبحانہ و خلق و رائے علماء ظاہر است نسبت مخلوقیت است کہ اہل سنت و جماعت گفتہ اند کشف و شہود بندگان است حجت بر ایشان است نہ بر دیگران بدون کشف خلاف علماء محل خطر است ۛ

مکتوب ہفتاد و م

در منشاء توحید و جودی و اثبات و انزال آن در لطیفہ قلب و بیان مقامات دیگر کہ فوق وحدت الوجود بمکاشفہ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ثبوت پیوستہ اند و بیان آنکہ در حدیث شریف آمدہ کہ حاصل الیقینیت کہ تا مردم در نظر مومن کمتر از لیشک کمتر نباشد مومن نشود و فرق در مکشوفات حضرت محی الدین ابن العربی و حضرت محمد رضی اللہ عنہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت خواجہ حسن ارشاد کردہ اند کہ معرفت توحید و جودی متفق علیہاے جمیع عارفان است شک

نیست که طریقه صوفیه از کثرت نوافل و عبادات و از کار موجب غلبه محبت میشود آن سبب اتحاد
 با محبوب میگردد و مجنون عامری در غلبه محبت مخلوقی ترک نوافلات خود کرده بذكر و تصور مقصودش پرداخت
 دعوائے انانی را کرد و صوفیه صافی را که ریاضات و مراقبات و توجه تام بحضرت ذات پاک دارند اگر چه
 آنجناب قدسی قباب و در غایت تنزیه است از غلبه محبت تخیل متیقن میگردد این همه اوست غلبه محبت است
 که دو بدن کثیف را یکے گردانید اگر روح لطیف را با مرتبه مقدسه الهیه سجان که معیت او از ایمانیات
 است متخیل با اتحاد گرداند و در نیست پیران مایه زباین معرفت قرار دارند لیکن علاء الدوله سمنانی ابوالکلام
 حضرت رکن الدین رحمۃ الله علیه و اثبات ایشان ازین معرفت تحاشد اند با حضرت عبدالرزاق کاشی رحمه
 الله علیه چه معارضه با فرموده و آن را قد بدل در لطافت حضرت ملا جامی رحمۃ الله علیه مذکور است و
 بزرگان سهرندی بعد اثبات این مسئله معارف دیگر بیان کرده آرے آیه شریفه قل رب زدنی علما اشار
 است بآنکه کمال انسانی منحصر در حصول یک نحو علم نیست و جم غفیر مقرر است بآنکه صوفیه که این دید را کمال
 دانسته اند و همکے پیش نیست علماء و خلاف آن گفته اند و آن موافق است بشرع شریف که بنا شده
 آن بر غیرت است کفر و اسلام را یکے اعتقاد کردن نه از عقل است علیه سکر است که باین اتحاد باعث
 شده باین غلبه معذوران این عقیده را سبب حصول و وصول دانستن معلوم نیست که از کجا بر آورده شده
 از حصول و عمل بعد دفع حجب ظلماتی که رذائل نفسانی و وساوس شیطانی است و مستور شدن احوال و صفات
 از نظر است مرتبه احسان دست میده کائنات را ای عین و کائنات را ای الله سبحانه و تعالی
 از صحابه کرام مروی است که کمل عارفان اندر رضی الله تعالی عنهم و ازین ائمه هدی کسے نسبت اتحاد و نیست
 ثابت نکرده و از جمیع اولیاء در علم و معرفت مرتبه عالی دارند متاخران نقشبندی از طرف شیخ المشایخ حضرت
 خواجہ محمد باقی بالله رحمۃ الله علیهم لطایف بسیار دریافته اند و در سیر سلطیفه علوم و معارف جدیده بسیار
 کرده اند و در سیر لطیفه قلبیه اسرار توحید وجودی بیان نموده اند و در لطافت فوقانی معارف دیگر دریافته اند
 عالمی از اصحاب ایشان باین اسرار اعتراف کرده هرگز متصور نمیشود که این قدر جماعت مسلمانان بفضلا
 و باطل اجماع نمایند و باب وحدت و همدی از لکها گذشته اند معاذ الله که بر بطلان جمع شوند باطل از
 سایر ایشان گریزان است رحمۃ الله علیهم و معارف توحید و اتحاد در کتب این اکابر موجود است ازین
 علوم برتر رفته باشند اگر چه در کتب یافته نمیشود و بجناب این کبریا اعتقاد درست داریم پس مقتضای سیر
 لطیفه قلبی است که از سکر و غلبه محبت با چنین اسرار تکلم فرموده این فقیر تابع اکابر احمدیه مجددیه است
 ذوقا و وجدانا مقصود منحصر درین معرفت نیافته است و آنچه بزرگان احمدی مجددی گفته اند همه راجع
 دیده است بر مقام این عزیزان انوار و علوم علیهم السلام دارد و مقامات عالم خلق ایشان چه الزار و وسوسه
 نسبت دارد چه احوال ما کے لطیفه بزرگی می بخشد جزا هم الله خیر الجزاء و تحریر این معانی بخدمت عالی

اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت هرگز نمیکرد بخدمت بزرگان طول کلام از ادب نیست خدائے تعالیٰ مرا
 پیامزدودر حدیث شریف آمده که حاصل آن اینست که تا که مروم و در نظر مومن کمتر از پشتک شتر
 نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع و ضرر المانع هو اللہ سبحانہ الفناء هو اللہ جل جلالہ معنی این عبارت
 شریف خود غرض ارشاد فرمایند موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 و کعبه شریف و قرآن مجید و صوم و امثال آنرا چه ظن توان کرد و اشتغال با آنها چگونه درست آید و چه
 متبرکه که آنرا چگونه چنین باید دید که سلطان المشایخ رحمۃ اللہ علیهم فرموده اند سلطان المشایخ قدس
 اللہ سرہ العزیز عدم تأثیر خلق بیان فرموده اند آنکه رسول و کعبه و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم و غیر
 حق گفته اند و کلام قدما و حضرات چشتیه رحمۃ اللہ علیهم جز زهد و تعبد و ترک و انزوا نیست
 از اسرار توحید سخن نکرده اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن عربی رحمۃ اللہ درین باب بسیار
 غلو دارند حضرت شیخ ابن عربی سند متاخران و محبت متقدمان اند علم توحید را بتفصیل بیان
 فرموده جزایم اللہ خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفاده دارند چنانچه استفادہ این صاحب
 و ملا جامی و رحنی در نحو از سیبویه ثابت است و جزئیات مسائل زیاده تر از سیبویه بیان کرده
 اند این عبارت بحضرت خواجه حسن در مکتوبے نوشته ام علوم و معارف صوفیہ علیہ ناشی از صفائے
 وجدان است محبت است برایشان نه بر غیر حضرت شیخ عبدالرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ جمیع
 انبیاء علیهم السلام به مشرب توحید و جود و آن دیدن بیک هستی است مثل امواج آب دریا و در
 ممکنات و نه دانستن که یکے است بتقلید که توحید بے مجاہدات و ریاضات و کثرت اذکار حاصل
 و معتبر نیست فرود آورده و لیکن از کتاب و سنت ندیدم عبدالرزاق بروفق مدعائے خود که ثبوت توحید
 و جودی است نداده و آنچه گویند که بدون این اعتقاد حصول در حصول میسر نیست آنرا هم اصل نیست
 از اصحاب کرام که ائمہ و اولاد ان در رضی اللہ تعالیٰ عنہم این اوایم اہل سکر بیج مروی نیست اتباع
 اصحاب عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین معمول نمودن واجب است حضرات مجددیہ مقامات
 طریقہ خود را بایر بیان کرده اند و قلب این معرفت را یافته و در لطائف عالم امر معارف دیگر
 تقریر کرده اند و در ولایات کیفیات دیگر و در کمالات سه گانہ حالات و علوم دیگر و در حقایق عالم
 دیگر است و باین مقامات علماء و عقلاء ہزاران رسیده اند بیج اشتباہے در آن نیست و در
 این مقامات عالیہ بیج از توحید و جودی و شہودی مکشوف نمیشود ہمہ اینها اہل صحوا و متبع سنت
 کثر اللہ سبحانہ امثالہم بطریق اصحاب کرام علیہم الرضوان مناسبت دارند جز عبودیت و صفائے
 و یقین نقد عالیشان نیست و در نسبتها باطنی و سعتها و بیگنیا و لطافتها مشہود دارند

سلطان المشایخ یعنی نظام الدین اولیا

در خلافت

مکتوب مفتاد و یکم

نیز بنحو احسن صدور یافته در تعزیت برادر کلان ایشان خواجہ حسین
مرحوم و احوال اولیاء اللہ کہ بعضی از غنوم محزون میگردند و بعضی از
آلام سرور میشوند و بعضی را غم و شادی مساوی است و بیان نسبت
چشمیہ و نسبت قادریہ و نسبت نقشبندیہ و نسبت احمدیہ محمدیہ
و فرق در میان نسبت طریقیہ و مابینا سبب ذالک

حضرت سلامت فقیر عبد اللہ المعروف غلام علی بعد سلام نیاز گذارش می نماید کرامت نامه گرامی
بور و مسعود بر الطاف شاملہ بشارت رسان گردید ازین تحریر عنایت تقریر صریح دریافت میشود کہ هنوز
غم این ماتم جگر سوز خاطر عطر شوش میدارد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ امام مرسلان است فرمودائے
ابراہیم کہ پسر آنحضرت است مادر غم تو غمنا کیم و اشک از چشم مبارک میرفت در مقتضائے بشریت جاری
است حضرت سید محمد کیسود از رحمۃ اللہ علیہم از مرگ پسر خود بچند بودہ در بیوشی میفرمود بجناب
مقدس قدوس منزہ از اذراکات سبحانہ ہندی اے پوتے تو پوت کی قدر کیا جانے فارسی اے بے
پسر تو قدر پسر چه دانی یکے بود کہ در غمها شادی نماید و دیگرے در غنوم محزون تر گردد یکے را ہر دو برابر بود
کیسے را کہ اتباع حبیب خداست صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اور افضل است بر دیگران محمد را بنمود کہ مرچیں
باید بود در عنایت نامہ الفاظ تفویض ہم بود آری بے مقام تسلیم بندگی ثابت نشود تسلیم و رضا آخرین
مقامات سلوک است کہ ولایت بدون این مقامات و مقام جذبی صورت نہ بند و اللہ تعالیٰ بعد حصول
مقامات سلوک و مقام جذبی بولایت خاصہ کہ آن حصول معیہ او سبحانہ است یا دراک بیچون و از علیہ شہود
معیت صفات بشریت و دعوی ہستی استہلاکے یا بد این پیر عمر ضائع کردہ را بواسطہ بزرگان مرحمت
فرماہ حضرت سلامت افادہ فرمایند کہ نسبت چشمیہ عبارت از چہیت ذوق و شوق و لغوہ از تاثیرات
لغوہ و گرمی چہر کہ لازم آن نسبت است میشود نہ ذات نسبت است این چہر کہ لازم نسبت است نسبت
قادریہ عالیہ عبارت از چہیت دیدن منامات و واقعات از لوازم آن نسبت است نسبت نقشبندیہ
بعد حصول ذکر قلبی و جمعیت نخواست عبارت از حصول توجہ و یادداشت است کہ در دل گریا دیدہ نگہ رانی پیدا
شود و آن توجہ شمولی پیدا نماید تمام بدن را و نسبتہائے احمدیہ و عبادت از پیدا شدن توجہ در ہر
لطیفہ از لطایف سبعہ تاکہ این توجہ نہ ایک گردد و حضور حق سبحانہ مانند حضور نفس سالک شود و

فدق و شوق و توجہ نماید در لطافت عالم خلق و سستی در افوار نسبت و لطافت احوال دست دہد و ظهور
توحید از غلبہ محبت میشود از کثرت اذکار دست میدہد و ہر خاندان معمول است والسلام والا کرام ہو

مکتوب ہفتاد و دویم

بمیرورخ حسین صدر یافتہ در مذمت طلب دنیا و قیام کثرت

شغل علم طلب و علوم فلاسفہ و بعضی نصایح ضروریہ لازم گرفتار

صحبت فقر اگر بہتر از صدر نشینی اغنیا است و مایہ ناسب و لک

بخدمت شریف میر صاحب عالی مراتب سلمہم اللہ تعالیٰ لہد سلام اشتیاق گذارش می نماید قہر

کریم جوہر مسعود مسرت رسانید تشریف شریف بآن سمت بر من مایہ جوہر موجدہ ساختہ اند ہمہ آن غیر موجدہ

است آنچه بخاطر می آید از امور مہینہ باند گاہے منشی میشود و گاہے محدث و گاہے خوش نویس گاہے

حافظ گاہے طبیب در اصل طینت سامی را میل بہ دنیا است طبابت فن نافع است اما نظری با سباب

و تا اثر انداز دو موجب کسب صفائی محبت ہر کس میشود لہذا باین دو امر طلب شغل آن پیش نگرتم ہم چنین

علوم فلاسفہ علمی است ازان اعراض کردم و شمار اطب و فلسفیت دو پرہیز از قضاے ہمنشینی عزیزان

است میخواہم کہ علم میراث کہ بوارثت از حضرت امیر المومنین علی و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم

بدل بآئے اہل صفار سبیدہ شمار ساینم و آن علم احوال است کہ از دوام ذکر و توجہ و تملک و ہر

و استغفار و غیرہ عنایت می نمایند سراسر از توجید و تقزید و ترک و تجرید و یأس از محتاجان و امید از

حضرت غنی سبحانہ داشتن برزق مضمون ساختن و در شہود حضرت حق سبحانہ استغراق داشتن

و ہو معکم اینما کنتم مطمح دل نمودن و آنچه در کتب صوفیہ مرقوم است اگرچہ درین وقت کہ وقت

کفر و فسق و بدعت است آن محسوسا کم شدہ بہر حال چیزے نقد و ہا میشود کہ ممتاز میگردد و ندر مری

کہ قصد آسمان نماید اگرچہ غیر سراسر فراز و از شر گرہا آزاد میشود این ہمہ از صدر و اہل بیت عظام

و احباب خیر الانام صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و صوفیہ کرام رسیدہ است شمارا لہذا ن نفوت است ع

شب سمرگدشت و شب تنورگدشت و نومی سمر و بحاسہ نزدیک تراست و گرمی تنور از ملافت

وعدہ آستان نشینی فقر بہتر از صدر گزینی اغنیا وفقکم اللہ تعالیٰ و ایای لم فضیلتہ سبحانہ

تعلیف حکیم صاحب سلمہم اللہ سبحانہ لافادات با ولسٹیک دربار گاہ ایشان میشود سلامت

یا شند با کرامت احوال خود اصلاح آن بر و علمے جناب سامی است عمر با خیر رسید وقت تداوی نیست

اندیشگانان و ہول قبر و قیامت در نظر داریم ہمیکہ مغفرت نمایند تجاران و آنگران و غیر ہم پیشہ آباد

میخواهند ویران استقامت دارند مگر این مردم از آن اجتناب دارند شیوع جہل آنان است:

مکتوب ہفتاد و سوم

بخواجہ حسن مودود و صدور یافته و احوال والد ماجد خود کہ نسبت قادریہ
داشتند نور اللہ مرقدہ و احوال استفادہ خود بطریقہ انیقہ نقشبندیہ
و جواب بعضی اعتراضات کہ ملا عبدالحق بر کلام حضرت مجدد نموده اند
از کلام ملا مسطور

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت سلامت این کمترین درویشان بلکہ ننگ و عار ایشان خانہ زاد قادریہ است و
بزرگان من قادری بودند پدرم بولایت قادریہ مشرف گشتند مزار ایشان دلیلی است بر آن انکار
شائع برین خاندان دین ناہم اثری داشت ارادہ الکی سوانہ و تقدیر باین خاندان مستبعد ساخت
لیک در دل گرفتگی بود پس بمطالعہ کلام و مقالات حضرت مجدد شرف یافت و مناسبی کہ بفیوض الشیخ
رسید آن او نام نائل شد بلکہ رسالہ در جواب حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ کہ بے تحقیق محض
باستماع سخنان بے صرفہ گویان در انکار و اعتراضات بر کلام حضرت مجدد نوشتہ زبان طاعنان
و ساز ساختند تحریر کردہ ام سبحان اللہ من جاہل کجاء و مقابلہ حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ کجا
از اینجا احوال اعتراضات دریافت میشود کہ جاہلے آن اعتراضات بردار پس اعتراضات قدس
ندار و حکیم ذکاء اللہ خان صاحب بعد مطالعہ آن رسالہ فرمودند کہ این رسالہ در رد و اعتراضات
کافی است و حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ در مکتوبات موسومہ بنام حضرت میرزا حسام الدین
خلیفہ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ در دل چیزے از غیب افتادہ آن
اعتراضات نمائند کہ با چنین عزیزان بد نباید بود غشاوہ بشریت نمائندہ کفتم من سبحان اللہ ان
اعتراضات از بشریت بود نہ تأیید حقانیت چنانچہ خود اقرار کردند انیست حال کمل علما اللہم
اغضض جم غفیر سے از مخلصان جواب انکار نوشتہ اند حضرت مجدد سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم
را نبی الانبیاء نوشتہ اند و ہمہ سری ساکفر نوشتہ اند میگویند انچہ اللہ تعالیٰ مرا از قرب و کمال عطا فرمود
بواسطہ سید انبیاء است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اتباع او و پیچ ولی یا دنی نبی بلکہ پیچ یک صاحب
گرام نمیرسد اولین قرنی باشد یا عمر بن عبد الغزیز رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ ولایت و معرفت و

تا ختم یعنی عید اللہ و عظمی رحمۃ اللہ علیہ

نقطات

بزرگان خاندان قادریہ

علوم باطن ہمہ را بر اسطہ حضرت خواجه خواجگان پیر من محمد باقی است قدس سوا زالف و بادیین طریقہ
نصوت تا بملکہ مولویت در علم باطن بنظر عنایت پیر خود حضرت خواجه محمد باقی رسیدہ ام اگر سر خود فدائے
آستانہ مبارک ایشان ہمہ عمر نمایم ہیچ از خدمت نکرده باشم در بارہ اولیاء عظام نوشتہ اند کہ این کمیئہ
خوشہ چین وزلہ بر دار ذیل ایشان است حکم نمائے اینہا مقدور من نیست نوشتہ اند کہ از غلبہ دیدہ
قصود فنا خود را از کافر فرنگ بد ترمی یا بم فکیف از کبراء دین در بارہ حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہ
نوشتہ اند کہ شیخ مقتدائے فنا خزان و سند متقدماں است مایز از خوان نعمت او بہرہ یافتہ ایم آنچه از
معارف از حضرت شیخ باقی ماندہ آنرا بیان کردہ ایم چنانچہ در نحو سیبویہ و دیگران از قدما استاد و صاحب
کافیہ و رضی تابع آہنا و اوش خوران اکابر اند حضرت شیخ ابن عربی از مقبولان است منکر او در خطر
نوشتہ اند کہ حضرت غوث الثقلین واسطہ فیض ولایت اند گریا در زمرہ اصحاب کرام و اہل بیت عظام
اند رضی اللہ تعالیٰ عنہم نوشتہ اند کہ توجہ حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجه قطب الدین رضی اللہ
تعالیٰ عنہما من ترقیات رسیدہ ام حضرت سلامت معلوم نیست کہ مکتوبات حضرت مجدد بتفصیل
بمطالعہ مبارک آمدہ است آن مکتوبات پیش این فقیر و مولانا خالد رومی سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر
با خود برد و این مولانا خالد نام این ناچیز خنیدہ از سلیمانہ کہ بہت منزل آن طرف روم است پیش
فقیر حقیر آمدہ تا دہ ماہ در خلوت نشستہ استفادہ کردہ رفت و ملک خود و بغداد شریف و آن
طرف بمقتدائے طالبان حق سبحانہ است سبحان اللہ من ناچیز و علما ازین حقیر استفادہ نمودہ طریقہ باطن
تلقین نمایند ان اللہ یفعل بالضعیف ما یتحیر فیہ القوی اقل انکار حضرت مجدد کرد و صرف
بیجا گفت آخر بعد حاصل فیض طریقہ مجددیہ بسیار معتقد شد و مکتوبات حضرت مجدد با خود برد کہ عربی نمود
و نہی منکران خواہم کرد از ان ملک یکے را از شاگردان خود با عرضی احوال خود و تحفہ نماز سے برائے
این فقیر فرستادہ و نوشتہ کہ پانصد عالم متجربین ملک طریقہ مجددیہ از من گرفتہ بہ نسبت رسیدہ اند
سلمہ اللہ تعالیٰ الترویج الطریقۃ المجرۃ مولوی ہراتی عالمی متبحر اول انکار داشت بعد کسب طریقہ
سخت معتقد حضرت مجدد شدہ در کابل و غزنی و قندہار سرآمد مرشدان این طریقہ است حالا پیر ضعیف
شدہ ام کسل غالب است قصور و رادقات راہ یافتہ اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید امید دار
دعا است حضرت سلامت حضرت خواجه شمس الدین رحمۃ اللہ علیہ بجال بندہ بسیار مہربان بودند
از دوران فقیر را دیدہ از اسب فرومی آمدند و من گواہم کہ ایشان کیفیت باطن داشتند حضرت
سلامت چہ خوش باشد کہ آنحضرت برائے زیارت مزارات مقدسہ قدم فرمایند و زیارت ضعیفا
را حاصل شود حضرت سلطان المشائخ رحمۃ اللہ علیہ در وقت ملاقات حضرت شیخ رکن الدین
رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم محض برائے تربیت ضعیفان

در مدینہ تشریف فرمودند شیخ رکن الدین فرمودند کہ بعضے ترقیات موقوف بر فقر و ضعف و مدینہ منورہ بود
ازین جهت رفتند حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ ازین توجیہ شیخ رکن الدین خوش نیستند عجب
چرا خوش نیستند بنی رابو اسطہ ہدایت امت ثواب نامیرسد الدال علی الخیر کفای علیہ اللہ تعالیٰ
این فقیر و آن حضرت را در یاد خود داشته عاقبت بخیر فرماید آمین زیادہ امیدوار دعا است والسلام
حضرت سلامت آنچه حاصل انا اختیار طریقہ علیہ صوفیہ است عقیدہ صحیحہ اہل سنت و جماعتہ و توفیق
اعمال مافوق فہم و اخلاق صبر و توکل و غیرہما و احوال باطن از حضور و یادداشت و انوار و اصحاب این
طریقہ موجود است از پیران کسب کردہ اند :

مکتوب ہفتاد و چہارم

در جواب بعضے طعنہا کہ بر این طریقہ شریفہ بطور ایہام نوشتہ بود
و بر مز و اشارت مع احوال بیعت حضرت مجدد و حضرت میرزا
صاحب قبلہ و بیان توحید و جود و شہودی نیز بخواجه حسن صدیقہ یافتہ
حضرت سلامت سلمکم اللہ تعالیٰ لا انتفاع المسلمین و ابقاکم از جانب غلام علی عقی عنہ
سلام و نیاز و تحیۃ اسلام السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ بعرض میرساند صحیفہ شریفہ یکہ صحائف
منیفہ بود و مسعود ممتاز فرمود و علوم صوفیہ علیہ فوائد وافیہ سینیہ دمان رسائل اندراج یافتہ برائے
ساکنان راہ کافی است اللہ تعالیٰ این فقیر را نیز ازین افادات سامیہ بہرہ یاب فرماید ہرگز
معلوم نبود کہ این قدر از معارف و اسرار تصوف ملائمان سامی احاضر است تقریرے بجا و تحریرے
رسا دارند غالب است کہ در این معلومات از ہلمات خود آنجناب نیز مندرج باشد اللہ تعالیٰ
ہرگز و میخاید بعلم و عمل و علوم و معانی سرفراز میفرماید الحق ذات سامی صفات دین وقت یلدا
اسلاف صالحہ است سلامت باشند باکرام و کرامت بندہ پیش ازین معروض نمودہ بود کہ آل چہ
و در راہ خدا سجانہ نافع باشد یہ تحریر آن ممنون با جابت سازند آن معروض این تحریرات نافع نمودہ
اند و آئندہ نیز تکلیف خوانند کشید اگر چہ برائے عمل حرفے کافی بود یک ہر تازہ فوہی دیگر دارد
در نسبت شریفہ حضرت خواجہ نقشبند قدس اللہ سبحانہ سرہ الاقدس از مغلطائے ناہمان و بی
ادبی و نارسائی آنہا ارشاد نمودہ اند یعنی تمامی باید کہ ازین ناشائستگیہا دور و از کسکے این جنس
بے ادب باشد لغز باشی اللہ تعالیٰ باین ارشاد سلامت دار و توفیق اجتناب این ضعیف
را کرامت فرماید خلیفہ خدا نایب معطف علی اللہ علیہ وسلم امام المحققین مجدد الف ثانی رضی اللہ

تعالیٰ عنہم از والد ماجد خود طریقہ چشتیہ صابریہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم تلقین یافتہ بخدمت امام
الاکبر خواجہ خواجگان حضرت محمد باقی باللہ قدس سرہ رسید ترمیم یا یافتند و ہمین انظار مرحمت
آنحضرت در اندک مدت مدارج کمال ترقیات بے اندازہ کردند ملفوظات حضرت خواجہ خواجگان
بتنظر شریف گذشتہ باشد بلندی استعداد و سیر مرادی ایشان بسیار میفرمایند شیخ احمد آفتاب
است کہ مثل ما ہزاران سارگان در سایہ ایشان گم اند میفرمایند در تفضل نامہ اسمی ایشان
و اللہ عنہ من کاس الکرام نصیب معلومات ثما بسیار صحیح ہمین تربیت حضرت خواجہ ایشان را
طریقہ لوکامت کردند آنجناب مقامات و اصطلاحات جدیدہ و طریقہ خود بیان فرمودند ہر مقام
علمی جدا و کیفیت معلومہ دارد ہزاران علماء و عقلاء بتربیت ایشان بآن حالات و کیفیات و
اسرار اقرار کردند و بشہادت اہل علم و شرع در آن طریقہ جدیدہ اختیار ہے نماوند اعتراضات کہ
بر کلام ایشان بے تامل کردہ اند بطور علماء صوفیہ مندرج است و در صدق آن معارف بیچ شک
نیست و کلام الہی سبحانہ و کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و کلام اولیائے اہل بیت جاری
است این فقیر بہیت در قادریہ و تربیت در نقشبندیہ و محبت مفرطہ بچشتیہ دارد اللہ تعالیٰ
ہمین انتساب آن اکابر سلامت ایمان و عاقبت در دو جہان کرامت فرماید پیر و مرشد بندہ اول
استفادہ از سیالسادات بیدار محمد باقری چار سال در عین حیات ایشان و شش سال از مزار
مبارک ایشان کردند باز دوازہ سال از شیخ الشیوخ شیخ محمد عابد استفادہ فرمودند و مدہا
صحبہ داشتند بحضرت حاجی محمد افضل و حضرت حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہم جمعین و این
اکابر اربعہ بدو واسطہ بحضرت مجدد میرند و خلعت اجازت طریقہ قادریہ در واقعہ در حضور
حضرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از جناب حضرت غوث الثقلین پوشیدند و نسبت
چشتیہ از روح پر فتوح حضرت خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہ یافتند و ہمین چشتیہ و قادریہ
کہ دین طریقہ بتوارث رسیدہ بعد ازین اجازت و ازین نسبت تقویت یافت اللہ تعالیٰ این
ضعیف و نحیف را از فیوض این اکابر بواسطہ پیر و مرشد حقیقی بہرہ وافر عطا فرماید آمین عطا فرما
و بحق این ناچیز خطاب فرمودہ اند سبحان اللہ این پیر عمر برباد دادہ کے لایق این خطاب است
اللہ تعالیٰ ہمین عنایت آنحضرت سلامت ایمان فرماید شاہ عبدالعزیز و برادران ایشان علماء
ربانی با عمل و نسبت نقشبندیہ ہم دارند بدین و تدریس علم ممتاز اند این فقیر حقیر کہ جوانی فستی
و غفلت و پیری و سستی و ضعف گذرانیدہ میگذارد کے لایق آن است کہ مایع این اکابر ثلاثہ باشد
مروم نام این کمیہ غلط مشہور کردہ اند من دانم این ناچیز را علم ایمان و ماتم گمان کہ بہ نسبت حضرت
غفار سبحانہ و رحمۃ العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و پیران خود و خلق خدا تمام عمر کردہ ام باید و بہشت

بیدار محمد باقری چار سال در عین حیات ایشان و شش سال از مزار مبارک ایشان کردند باز دوازہ سال از شیخ الشیوخ شیخ محمد عابد استفادہ فرمودند و مدہا صحبت داشتند بحضرت حاجی محمد افضل و حضرت حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہم جمعین و این اکابر اربعہ بدو واسطہ بحضرت مجدد میرند و خلعت اجازت طریقہ قادریہ در واقعہ در حضور حضرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از جناب حضرت غوث الثقلین پوشیدند و نسبت چشتیہ از روح پر فتوح حضرت خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہ یافتند و ہمین چشتیہ و قادریہ کہ دین طریقہ بتوارث رسیدہ بعد ازین اجازت و ازین نسبت تقویت یافت اللہ تعالیٰ این ضعیف و نحیف را از فیوض این اکابر بواسطہ پیر و مرشد حقیقی بہرہ وافر عطا فرماید آمین عطا فرما و بحق این ناچیز خطاب فرمودہ اند سبحان اللہ این پیر عمر برباد دادہ کے لایق این خطاب است اللہ تعالیٰ ہمین عنایت آنحضرت سلامت ایمان فرماید شاہ عبدالعزیز و برادران ایشان علماء ربانی با عمل و نسبت نقشبندیہ ہم دارند بدین و تدریس علم ممتاز اند این فقیر حقیر کہ جوانی فستی و غفلت و پیری و سستی و ضعف گذرانیدہ میگذارد کے لایق آن است کہ مایع این اکابر ثلاثہ باشد مروم نام این کمیہ غلط مشہور کردہ اند من دانم این ناچیز را علم ایمان و ماتم گمان کہ بہ نسبت حضرت غفار سبحانہ و رحمۃ العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و پیران خود و خلق خدا تمام عمر کردہ ام باید و بہشت

آن حضرت دعا و سلامت ایمان و مغفرت گناہان و بارہ این خاکپا فرمائید جزو کم اللہ احسن التجار و
 حضرت سلامت بنی الانبیاء و ائمتن ایشان حضرت حبیب غلام صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و زشتن
 کہ ہم سری کفر است و هیچ ولی به ادنی نبی بلکه به ادنی صحابی تمیز سرد و من کیمت خوش چین و زلف
 بر دار نعم اولیاء کرام ہستم و وصول ان امور را بر لیدہ در خاندان ایشان عقیدہ صحیح و اعمال موافق فقہ
 و اخلاق و احوال نسبت با خذ طریقہ ایشان شدہ و آلا دین خود را کہے بر باد نمی میدہد کافر و فاسق
 ہرگز ولی نمیشود اللهم احیی مسلماً و امئتی مسلماً و احشرنی مسلماً مرید بی تادیب و
 نقشبندیہ و اخلاص چشتیہ برائے حصول اسلام است و بس بہ صورت بندہ گنہ گار رب عالمیا
 است و امیدوار عقود مغفرت کلا یضربہ المعصیۃ و شر مسار از ظہور تصور و در جناب بندگان
 و متوقع صلیع و مکرمات کلا ینفذ خزان الرحمة بندہ ضعیف امیدوار بہت کہ بین الطاف
 بندگان بیاد حق محفوظ و محفوظ سے مصحف بکف و یا بہ و دیدہ بدوست و با یک اہل خندہ
 زمان بیرون شدہ و در بارہ این کترین صادق آید بندہ حال خود این دارد کہ در آخر این طریقہ از
 صفات طمانیت دست میدہد بموجب است اللہ تعالی ازین جس بر آرد وقت حلقہ و مرا تہ و ذکر و
 تلاوت ہمیں صفات اطمینان زیادہ میشود و استغراق و پیروی کہ در لطیف قلبی بسکری بود عملاً مکر
 نیست و زوال خطر است و قطع امید و طمانیت بصدق وعدہ الہی سحانہ و سلب نسبت افعال
 و صفات از عباد و عارم توجہ در لطائف حاصل سماع و آواز خیرین و اشعار محبت و ذکر مولیاء کرام
 رحمۃ اللہ علیہم نسبت باطن را در امتہ از می آرد ذکر ہر متوسط و سماع غیر ممنوع نزد یک حضرت
 سلطان المشائخ رضی اللہ تعالی عنہم اہل قلب را رقت می بخشد اطالت بحد سید المرعوف عفو کم
 و السلام ارشاد کردہ اند جلد اللہ وجود یا و شہودیاً ظاہر است کہ وجودیہ مائی و آئینہ ما
 یکے یافتہ اند و شہودیہ غیر ثابت ہی نمایند کہ جرم آئینہ در نظر بعیرت مستور نیست و وجودیہ از
 غلبہ سکر جرم آئینہ را نمی بینند پس وجودی و شہودی بودن چگونہ متحقق شود و بطور بزرگان احمد
 محمدیہ معرفت توحید وجودی از سیر لطیفہ قلب ہم میرسد و معرفت توحید شہودی از سیر لطیفہ
 نفس حاصل شود پس مراد این باشد کہ ہر دو معرفت نقد حال گردانما بتیابیہ کس حاصل و بطور
 توحید وجودی یا در کار و مراقبات و تراقل کہ پیدای کنند مشعل خواب شدہ باشد استخیز حد خود
 نگاہ دارم و گویم لا اله الا اللہ محمد رسول اللہ من تامل ما ازین حالات چہ خیر ظهور و صفات
 کم خطرگی بسیریم کہ حاصل پنجاہ سالہ در شش من دست اللهم افی اسئلتک من خیر ما
 سألک نبیک محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عوذ بک من شر ما استعاذک
 منه نبیک محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہے لایق ظهور ہر از نیست نہ سلطان خریدار

ہر بندہ است و نہ در زیر ہر بندہ زندہ است و السلام :

مکتوب مفاد و تحم

در بیان آنکہ کمالات الہیہ در ہر خاندان بزرگانگ دیگر ظہور نموده اند
لیکن معیار آنہا شریعت است و معنی بیت حکیم سنائی بمعہ فوائد کثیرہ
نیز بخواجه حسن صدرور یافت

مکر بہجت تنقید و سرہ ساختن قلمی میشود کہ حضرت حق سبحانہ کمالات متنوعہ خود را در خاندانہائے
صوفیہ علیہ ظاہر فرمود و آنکہ آن طریق را ہدایت تکلیفین اذکار و اشتغال برائے کسب آن مراتب نمود مقامات
و اصطلاحات در طریقہ خاص خود بیان فرمودند پس آن مقامات و تجلیات مدارج قرب بکشف صحیح
و وجدان صریح در کتب خود مدون ساختند باز حکمت بالغہ الہیہ طالبان را از علماء و عقلاء تحصیل
آن انوار و فیوض و مقامات معین گردانید تا آن حالات و کیفیات و علوم متنوعہ در بواطن خود عیان
یا قدم و بہ تصدیق الف الف اہل علم در آن مقامات شکے نماند و ہر یک ازین طریق کسب کمالات الہیہ
محمدیہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم شاہ راہ ہست کشادہ برائے تحصیل مقصود آمادہ از محبت و توحید و معرفت
و صراط مستقیم محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم با این ہمہ معیار قبول حضرت حق سبحانہ اتباع بنی معصوم
است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اہل ہر خاندان را در عقائد خود و اخلاق حسنہ و اعمال مرضیہ و احوال سلیمہ
اگر متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم درین عزیزان یافتہ نشود و بیج طریقہ رواجے نیابد مگر
اطلاع بر حقیقت ہر طریقہ کما ہی بے ورزش اذکار و اشتغال و مراقبات خاصہ آن صحبت مکملان آن
طریقہ متعذر می نماید و العلم عند اللہ سبحانہ معنی این بیت کہ حضرت مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ در مثنوی شریف
بیان فرمودہ اند سہ بہرچہ از دوست دامانی چہ زشت آنخرف چہ زیباؤ بہرچہ از راہ دورانتی چہ
کفر آنخرف چہ ایمان و نزد فقیرانیست عزیزان بجز از ذکر و توجہ از لواقل عبادات کہ از ایمان است
و محفل میشود در کسب حضور و توجہ در اہل سلوک منع فرمایند حضرت شاہ کلیم اللہ ہشتی رحمۃ اللہ علیہ
ہمیں طور تربیت مقرر نموده اند و گاہ بود کہ در غلبہ احوال ادائے فرایض ہم متعذر میشود و اعمال ظاہر
مشوش می نمایند و این ہمہ از ایمانیات است و موحدان کذا بی از تصدیق انبیاء علیہم السلام تبری کنند
کہ اثبات غیریت است تاب اللہ علی و علیہم این کترین درویشان بکہ خاکپائے ایشان علام علی
عفی عنہ بعد سلوک از علوم توحید کہ آنچه کبرائی دین در غلبہ احوال فرمودہ اند عذر سے دارند مجنوں ہماری
در غلبہ محبت انالیلی گفت غلبہ محبت و سکر و مستی عند خواہ است خود را بہ نسبت حضور جمعیت و آگاہی در

کم خطرگی یا بے خطرگی مادہ باتیان ظاہر اعمال مرویہ از رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پر داخت ہوتا
 و احتیاط تصدیق می نماید بصبر و قناعت و رزق مقسوم چشم قرص و طمع کور ساختہ بدینا مزید خوش
 زندگی میکند فالحمد للہ علی ذلک حمد اکثیل طیباً مبارکاً فیہ و مبارکاً علیہ
 کما یحب ربنا و یرضی و صلی اللہ علی سیدنا و مولانا محمد و علی الدوہ و محمد و بکر و سلم
 اللہ تعالیٰ عواقب امور بخیر فرماید باطن بنور حضور و آگاہی کہ پرتو اشعات مرتبہ احسان است
 آراستہ و بہمت از اشعات ماسوا پیراستہ ظاہر اعمال و اخلاق نیک تہذیب یا نہ و بصبر و توکل و قناعت
 و تفویض و ازیں و آن بر تافہ نعمتے است بزرگ کیفیات اذکار و محبت لانہ عنایات حضرت او
 سبحانہ است و بے شہود وحدت در کثرت نمکے در طریقہ نیست و علامات آن اعراض است و السلام

مکتوب ہفتاد و ہشتم

در بیان نسبت نقشبندیہ و احمدیہ مجددیہ در تعزیت نیز بخواجه
 حسن صدور یافت

بعد سلام نیاز گذارش می نماید تفضل نامہ پور و مسرتا بخشش باین مہربانہا سلامت باشند بدعائے حسن
 خاتمہ و بہمت مشکل کشا حصول این مدعا کہ از نسبت این عزیزان و آن مدام توجہ و التماس بجناب کبریاست
 و نسبتہائے احمدیہ مجددیہ کہ آن شمول نور حضور است در جمیع لطائف بلکہ زیادہ آنرا این خاکپائے درویشان
 را عنایت فرمایند ہر کسے میخواد کہ از طریقہ خود برہ بردارد و آں از محض انتساب ہر قایدہ اقرار توحید و تصدیق پیغمبر
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کفایت کند اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید ۵ منکر کہ دل باین بین پر خون شد و
 بنگر کہ ازین سرے فانی چون شد و مصحف بجفت و پای برہ و دیدہ بدوست و با یک اعلیٰ خندہ زناں
 بیرون شد و اللہ تعالیٰ این حالت بدعائے سامی نصیب فرماید با ستماع واقف جان خاصا جزاؤہ عالی
 نسب خواجه یوسف صاحب دل بسیار تالم شد اللہ تعالیٰ مغفرت فرماید میاتی باندہ کار و بر اتباع
 قدامے مشائخ خود موفق فرماید تا شرف بیوت ایشان آہنار حاصل میشود بسیار ضعیف و ناتوان گشتہ
 ام معاف فرمایند خط بدست دیگرے نویسیا بندہ ۶

مکتوب ہفتاد و نہم

نیز بخواجه حسن صدور یافتہ در بیان آنکہ مکشوفات اولیا حجت است
 بر ایشان نہ بر دیگران و آنچه میگویند کہ بدون توحید و عود و حصول

وصول نیست اصلے ندارد و بیان مقامات حضرت مجدد و جواز

تکرار بیعت برائے کسب فیض باطن

علوم و معارف صوفیہ علیہ ناشی از صفائے وجدان است حجت است بر ایشان نہ بر غیر حضرت
شیخ عبدالرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ جمیع انبیاء علیہم السلام بر مشرب توحید و جودی و آن دیدن یک
ہستی است مثل امواج آب در دریا و ممکنات و ندائستن است بتقلید کہ توحید بے مجاہدات و
ریاضات و کثرت اذکار حاصل و معتبر نیست فرود آوردہ و لیلے از کتاب و سنت ندارد و آنچه گویند
کہ بدون این اعتقاد حصول و وصول بعین نیست آنہم اصلے ندارد از اصحاب کرام کہ ائمہ و اصلا ندر صنی
اللہ تعالیٰ اعنہم این اہل سکر بیچ مروی نیست اتباع اصحاب عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم جمیع
معمول نمودن واجب است بزرگان مجددیہ مقامات طریقہ خود بسیار بیان کردہ اند و قلب این معرفت
را یافتہ اند و دیگر لطائف عالم اُمر معارف دیگر تقریر کردہ اند و ولایات کیفیات دیگر و مکالات
سہ گانہ حالات و علوم دیگر و در حقایق عالمی دیگر است و باین مقامات علماء و عقلاء و ہراران رسیدہ اند
بیچ اشتباہے و ران نیست و دین مقامات عالمیہ بیچ از توحید و جودی و شہودی یکشوف نمیشود ہمہ
آہنا اہل صحابہ و متبع سنت کثر اللہ سبحانہ امثالہم بطریق اصحاب کرام علیہم الرضوان مناسبت دارند
جز عبودیت و صفای بروئے یقین نقد حال شان نیست در نسبتہائے باطنی و مستہائے بیرونی با ولایت
ما مشہود دارند حضرت سلامت ہر کس از طریقہ خود بکمالے رسیدہ است بعضی توحید را بخیاں سچتہ خرید
اند و بعضی بذوق تارنغہ مخلوط و بعضی بآشک گرم کہ از ذکر جہر و جہل نفس می آید احتفاظ دارند این
ہمہ حالات بسیار خوب دل سرد از دنیا و فنا و بقا و ترک و تجرید و اتزوا و نقد وقت این عزیزان
با و اھل اہم اللہ سبحانہ و آیتانالی صراحتیاد امیدوار است کہ آن حضرت برائے حصول
شریعت کافی و دانی ازین طریقہ مجددیہ و بارہ این فقیر حقیر و حسن خانہ درضا و شوق لقاء اتباع مصطفی
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بہت مشکل کشادہ عائی حاجت روا مدد فرمایند زیادہ والسلام والا کرام حضرت
سلامت ہمہ اوست گویان چہ میگویند ہر گاہ ممکن را عین حق لایوت سبحانہ یقین می کنند مرگ بر ممکن چہ اطاعت
است و امر بعبادت و جہاد چہ اصد ریافت مراتب وجود ثابت کردہ ازین اعتراض برآمدن مقول نیست
عمل کے تجویز می نماید کہ شخص خود قاتل و خود مقتول گردد و خود را خود سجدہ کند ذاب و مذہب و یح یکے شود ممکن نیست
حضرت سلامت مدد کرد و دعا کہ انوار متموج میگردند ہمیں نور بسیط است کہ محیط اشیا است و آن
انبساط حضرت وجود است بر ہیکل ممکنات و ازین نور و وجود زمین و آسمان و بیچ چیز بیرون نیست
پس این نور و وجود در لحاظ داشتہ ادراک آن می نمایند و خود را و اصل و موجدی دانند کہ حضرت حق

سبحانہ محیط و سارسیست در اشیاء منقاد اللہ سبحانہ لیس کم شدہ شیئی و هو السميع العليم حضرت
سلامت بیعت خلفاء و صحابہ کرام پر دست ہم دیگر محض برائے متابعت است در ترویج اسلام یا باین
بیعت کسب فیوض ہم میگردند و اگر نمی گردند فضل سابق بر لاحق چگونه ثابت شود فایده تکرار بیعت
اتباع اصحاب کرام است رضی اللہ تعالیٰ عنہم علیکم لبسنتی و سنت الخلفاء و المرشدین
فایده در تکرار بیعت پر دست حکام فساد و انشطام است و در بیعت پر دست اهل باطن که تکرار گردد
اصلاح پس قیاس یکے بر دیگر درست نباشد :

مکتوب بنقاد و ششم

بخواجہ حسن صدر دریافت در بیان جواز تکرار بیعت بدست شیوخ متعدده برائے کسب تہذیب باطن

بعد سلام میرساند الحمد للہ کہ صحت و عافیت حاصل است و سلامت خیریت ذات باریکات
مستدعی عنایت نامہ بہ درود مسعود و راحت و سائید و مندرجہ آن واضح شد آنچه قبل ازین تحریر یافتہ
این کہ بعد حصول انتساب بیک طریقہ بواسطہ بیعت کردن بدست بزرگے اگر صلاحیت داشتہ
باشد بعقیدہ و عمل و اخلاق و احوال و ترک و انزوا و تاثیر صحبت کثیر آثار صحبت این انتساب بیعت
ثانی اصلی ندارد اگر در صحبت و اذکار معمولہ آنچنانندان نسبت خاص و حالات در آنجا دست ندید و بخیر
است کہ بخدمت مرشدے و دیگر استفادہ نماید بلکه واجب اگر طالب فیض الہی است سبحانہ با سرفراز
او با صحبت تا کید امر بیعت کند لازم بحجت استفسار و تنقید معلوم خود بود عمالات و تحریرات لائق آنجناب
امتناع تکرار بیعت دریافت شد در مقدمہ مسئلہ ترجیح آنچہ ازین طریقہ احدی مجددیہ و عبدانہ دریافتہ
گزارش نموده معذرت اوردیم ایمان و انفعال معاصی ہفتاد سالہ و شہود استغناء و کبریا می این لاشی
را دریافتہ است بدعا و بیعت سلامت ایمان و مغفرت و رضوان در بارہ این تنگ درویشان
بدون باشد باز بخاطر می آید کہ منع از بیعت پر دست تحفے دیگر بعد از آن کہ بیعت پر دست تحفے
منع گذشت و امنیت و انتظام در خلق ظاہر شد از آن جهت است کہ موجب فساد و زودوست
خواہد گردید و در طریقہ بحجت اصلاح باطن ہست کہ از اول مرشد نسبت مع اللہ و حضور و محبت
و معرفت ناخلاق و توفیق اعمال یافتہ پس منع بیعت در ظاہر از آن است کہ فساد و فتنہ نشود
و جواز بیعت نکرد در باطن از آن است کہ صلاحیت پیدا شود آنجا موجب فساد و این جا بوی
حصول صلاح پس قیاس صحیح نیست در بیعت امر موکہ می شود بیعت نکردہ اصحاب کرام رضوان

اللہ تعالیٰ علیہم برائے امتثال و موافقت در امور اسلام است محتمل است کہ تکرار بیعت برائے فیوض ہم باشد و الا سابق را افضل ثابت نمیشود و اللہ اعلم پس تکرار بیعت بحیث فیوض اسلوے یافت علیکم لبسنتی و سنت الخلفاء المرشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم مدد فرما باشند موت این جنس پیش آید آمین ہزار آمین ہنگام کہ دل ابن یمن پر خون شد و فکر کہ ازین جہان فانی بول شد و صف بکف و پا پرہ و درہ بدست و با یک اجل خندہ زمان بیرون شد

مکتوب ہفتاد و نہم

بیز نجوا جہ حسن صدور یافتہ در معنی قلندر و صوفی و معنی فقیر کہ ہر حرف اشارت است بہ نکات عجیبہ و در توحید قالی و منع از بعضی امور

نامشروع ایماء و ماسنا سب و لک

سوز سینہائے مقتربان افکار بزم جہان آراے آن آفتاب ظلمت زدائے محبت الہی آتش آلودہ وقت و آگاہی باد از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام بنیاد آچہ گذارش نمودہ می آید سپاس ہزار سپاس عنایات بے قایات آنجناب معلی القاب است کہ بتواتر ارسال التفات نامہایا و این کمترین درویشان میفرمایند اللہ تعالیٰ باین ہمہ تفضلات سلامت با کرامت دار و کرامت نامہ در بیان معنی قلندر و صوفی و احوال اولیاء کرام رحمۃ اللہ علیہم در معنی تصوف کہ ہر یک موافق حال خود تقریر نمودہ و دیگر مطالب ارجمند درود نمودہ بر بحر طبیعت مبارک در علوم صوفیہ علیہ آگاہی بخشید بعد تفسیر و حدیث بہتر از علوم صوفیہ صافیہ شریف نیست کہ باز از ضیاء و دل با صفائی بخشید و از اخلاق حسنہ حظے وافر کرامت می نماید و با اعمال مرضیہ توفیق رفیق میفرماید و عبرتے و جبرتے نقد و وقت میگرد و ما اسیران نفس و ہوار از ان بزرگان اعلاے و تنبیہ است ما خاندانرا اللہ تعالیٰ و بزرگان ساجزائے خیر عطا نماید کہ از لغت احوال خوردان نظر رحمت در بلع می داند قلندر در تصنیف باطن و محو و سجدی سعی می نماید زبانی ظاہر چندان پروا نمی کند صوفی در تصنیف ظاہر باطن و از الہ شرک خفی بہت می گوید و در وجود خلق از نظرش برخاستہ است نسبت فعل و صفت جز بحضرت حق سبحانہ نمی نماید صوفی را بر قلندر منزلیت ثابت است معلوم نیست کہ کدام معنی آن است کہ قلندر بآن از صوفی فضلے پیدا کند ارشاد فرماید ظاہر موافق شرع مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و باطن از دید ماسوا و از خواطر و آرزو مصطفیٰ باشد اینست حال صوفی پس بہتر باشد از کسی کہ رعایت ظاہر نکند و جہ تزجیح قلندر بر صوفی البتہ القا نمایند چون معنی قلندر و صوفی ارشاد می فرماید

امید که ازین برود مرتبه بمرتبه معرفت تقریب حلقه باین پیر عزیز صلح کرده برسد هر کس از طریق خود حلقه
وافر میخاید بنده حیران است که عمر کبسل گنشته و مگر بر پیشانی نشسته ضعف پیری در یافته و در من آنچه توانا
بر تافته بگرد سبک روان طریق خود هم نه توانم رسید فوا اسفا اگر بتیاری از پادگان نشود فوا حشر تا وعاد
سمت برائے حسن خاتمه باین اُمْنِیْه ابن نازل رحمتہ اللہ علیہ ع ابرو و قد طال المدی منک
نظره دست و دلبقیه حیات و شہود یا بہ الحیاة بسر شود چون طریق نقش بندید و دام آگاهی و یاد داشت
است بہمت عالی بہمت دارند و در ہر لحظہ و آن توجہ و حضور یاری بخش من ناتوان باد عہد و دو گم شو
کمال انیست و بس بختی و افعال و صفات را با وسجاء منتسب دارد دل از چمن و چرا پاک کن ع
تو مباش اصل وصال این است و بس با محبتی بدست آرد آرا بر خود اطلاق کن امیدوار است کہ برائے
حصول این معنی باین نا چیز البتہ البتہ دعا و فرمایند معنی تصوف آنچه بخاطر عاظم آمدہ بسیار بجا است و معنی
فقر ہر حرف اشارتے است برائے مانا نہان الفا و فضل حق مگر استقامت بر فاقہ نماید القالی قرب
اوسجاء اگر قناعت اختیار کند الیا یاری حق اگر بر یاد دوام نماید الر ارحمت و در دیت اگر ریاضت گزیند
والا قضیحت و قہر رسید یا س یافتہ رانده بعد از درجہ فقرائے باب اللہ سجاء معاذ اللہ بہرچہ از
دست دور افتی چہ زشت آن حرف و چہ زیبا و بہرچہ از راہ دامانی چہ کفر آن حرف و چہ ایمان و این شر
از قییدہ محکم سنائی است رحمۃ اللہ علیہ در مثنوی شریف معنی آن فرمودہ اند دیگر از مکارم اخلاق مای
نوشہ میشود استفسار اجواب ارشاد فرمایند در قدما سئے این عاتمان عالیشان ذوق و شوق و استغراق
و کمال جہد و زہد معمول بود این فوجید قالی کہ بعضی توہم و خیال بدون ریاضات و کثرت از کار شیوہ ساخته
اند اصلش از کجا است شرع شریف این خیالات را قبول ندارد و آنچه از غلبات محبت کہ از کثرت نوافل و
از کار وارد شود سکہ عذر خواه آن خواهد بود و این کثرت ملاہی و کثرت انفاق و مجامع اصناف خلایق و تجویز
رقص فواسق از کجا اختیار نموده اند آنچه خلاف شرع است باوصف قدرت چہ امانت ازان نمی نمایند و
صحبت اغلیا و اشتن و طعام اینها خوردن کہ شرط میکردند بر مریدان خود امتناع ازان این عزیزان اعزہم
اللہ تعالیٰ چہ اختیار کرده اند دل من ازین اختیار خلاف وضع مشیخ کرام علیہم الرحمۃ بسیار متاسف میشود
سہ اند کہ پیش تو گفتم غم دل ترسیدم و کہ دل آزرده شوی ورنہ سخن بسیار است و فلسفہ از روم پیش این
بنده با استفادہ آمدہ جبراً و کراً در اینجا بودہ از دیدن اطوار اہل ہند کہ فسق و بدعت بداج دارد مضطرب بودہ
زود تر مراجعت کرد کہ عجب اہل اسلام این بلا دانند کہ از حدیث صحیح کہ منکر را بدست یا بزبان منع باید نمود
یا بدل بد یا بد بد اگر بدل بدی بودند در خلاف شرع حاضر نمی شدند و فساق و مبتدع را بہ پیش
خود راہ نمی دادند و چنین جا کسے می باشد بر تو ضرر است کہ ازین جا بیرون شو کسانیکہ علم ظاہری دارند
از صحبت اینہا مسایل دین استفادہ میشود و از صحبت ارباب فقر و دام ذکر و انوار و کیفیات محبت و تحقیق معارف

دست میدہد وین شہر کے مشہور نیست کہ غلبہ حال باطن دارد حضرت خواجہ درویشاد اودانی رحمۃ اللہ علیہما از نسبت لغتبنندی حلقے وافر داشتند و مرشد بنابر مجددی بودند نسبت بزرنگ و بے کیف بوسعت تمام ہر دم میرسانیدند حضرت سلامت عمر باخیزید و جزا انفعال و در نامہ اعمال غیبت و انتظار نفسی ما قدمت لغد چندانکہ نظر کردہ شود غیر از تفصیر و نہ امت تقدیم نگردہ است الا ان یتخمد فی اللہ بسبق رحمتہ امید است کہ توسل با ذیال کرم و شفاعت بزرگان وسیلہ نجات گردد و خواجہ کہ بر طبق قطعہ ابن یمن رحمۃ اللہ علیہ ازین جہان برود سہ منگر کہ دل ابن یمن پر خون شد و دانی کہ ازین سرے فانی چون شد و مصحف بکف و پابرہ و ویدہ بدست و با پیک اجل خندہ نمان بیرون شد و برائے این مطلب بہت مشکل کشا و دعائے حاجت روا شد و فرما باشند و باین نا اہلی خود کہ نہ از اولاد حضرت غوث الاعظم رحمۃ اللہ علیہ و نہ از مبارک حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ نہ علمے کہ قبولی عطا فرماید و نہ عملے کہ در معرفت کشاید باین اطوار زندگی و تقسیم اوقات و باین دتیرہ حالات خوش باشم و خوش بزیم و خوش بمیرم موافق مضمون قطعہ مرقومہ والسلام

مکتوب ہشتاد و یکم

بمولوی ولی اللہ سنہ ہلی تحریر یافتہ در جواب عرضیہ ایشان کہ شکایت از بزرنگی نسبت باطن خود نوشتہ بودند و وجہ تفوق این بزرنگی نسبت

حضرت سلامت چندانکہ نسبت باطن بلند تر بود ذوق و شوق و کیفیات کم میشود از اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم کہ در نسبت باطن از اولیاء عظام رحمۃ اللہ علیہم برتر بودند بن کیفیات و استغراق و پیروی منقول نیست مگر مرتبہ احسان ان تعبد ربک کما نکت قمرہ کہ جز و سیوم ایمان است از اولیاء زیادہ و شہادت و مرتبہ احسان تان اکابر گویا شہود یعنی بود و اولیاء آن مرتبہ کہ آنرا شہود و مشاہدہ و حضور و یادداشت و آگاہی گویند خیال است تا فضل اصحاب رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ثابت گردد و بلکہ در نسبت فوقانی توجہ و حضور کم میگردد و حضور مثل حضور نفس و ذات طرد میشود و وسعت انوار بے کیف و اتباع ہویا لما جاء بہ المصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نقد وقت میگرد و این است مختار حضرت مجدد و الایشان فرمودہ اند آخر کار انتظار است و حاصل کار انتظار است و این انتظار در لطیفہ قلبی دست میدہد پس ازین بے کیفیت شکایت نیست لطافت و بزرگی کمال طریقہ احمدیہ مجددیہ است کثر اللہ سبحانہ الہما و افاض علینا یرکاہتم فی الدارین آمین :

مکتوب ہشتاد و یکم

بمولوی صاحب جامع علم و عرفان مولوی بشارت اللہ بڑائی صدفیافتہ

در بیان اذکار و مراقبات لطائف عالم امر و لطیفہ نفس و عناصر ثلاثہ و منع فرمودن اجازت تعلیم طریقیہ بدون حصول ملکہ یادداشت و تہذیب و ذایل

مولوی صاحب فضیلت و طریقت مرتبت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ وافرودہ لما خلقہ
از فیض غلام علی عفی عنہ بعد سلام و دعا کے سلامت و استقامت واضح باد طریقیہ باطن کہ بشما گفته شدہ بران
مواقف باشند از گفتن ذکر اسم ذات از ہر لطیفہ و ذکر نفی و اثبات لمخاطب معنی و لمخاطب ہر لطیفہ چارہ نیست
و دلہی با خدا بودن است و بس در وقت ذکر آئی ذکری کہ کان ملاحظہ مبدو آن لطیفہ ضرر دہ است لطیفہ
قلبی را ناشی از تجلیات افعالیہ دانستہ و توجہ بروح پر فتوح محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از قلب بخضرت
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیض ولایت و تجلیات افعالیہ رسیدہ متوجہ بقلب بودہ بذکر و توجہ باید پرداخت تا کہ ملکہ
یادداشت و حضور و جمعیت قوی گردد و سر تو حید پر تواند از دو توجہ کہ پیدا شدہ ہو مستور و منضم عمل گردد و باد لطیفہ
روح را ناشی از تجلیات صفات ثبوتیہ دانستہ و توجہ بروح محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم الفت الف
صلوۃ کرد کہ از روح آنحضرت فیوض ولایت صفات ثبوتیہ بخضرت نوح و ابراہیم علیہما السلام وارد شدہ
متوجہ بروح بودہ ذکر و توجہ باید نمود تا کہ جذب و نسایم کیفیات لطیفہ باطن را در گیرد و سلب نسبت صفات
از خود نسبت قیام آہنا بخضرت حق سبحانہ و تعالیٰ نقد وقت گردد و باز لطیفہ سر را ناشی از شیونات ذاتیہ
دانستہ و توجہ بسہر حضرت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از لطیفہ سر آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ
وسلم فیض ولایت بخضرت موسیٰ علیہ السلام رسیدہ متوجہ بسہر بودہ ذکر و توجہ باید کرد ہر گاہ حالات و کیفیات
ظاہر شود و اضمحلال ذات خود و ذات حضرت حق سبحانہ در یاد باز لطیفہ خفی را ناشی از تجلیات صفات
سلبیہ دانستہ و توجہ بلطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کردہ کہ از لطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم فیض ولایت صفات سلبیہ بخضرت عیسیٰ علیہ السلام نالایض گردیدہ ذکر و توجہ بلطیفہ خفی باید کرد
تا کہ تقریب جناب کبریا از جمیع مظاہر مشہود و کیفیت مناسب آن لطیفہ حاصل شود باز لطیفہ اخفی کہ ناشی
از شائے است جامع این مراتب را وزیر قدم آنحضرت است و ولایت خاصہ آنحضرت صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم باید پرداخت تا کہ حالات علیحدہ و تخلق با اخلاق الہی پیدا آید و سعی باید نمود کہ توجہ ہر لطیفہ را در
باستتار و اضمحلال آرد و تخلق بصفت المذکک آنکہ مالک ہوا و نفس خود گردد تا نامرئی حضرت حق سبحانہ از او
مصادر نگردد و تخلق بصفت القادر آنکہ قادر گردد بر خود و نشود کہ قدرت را در بیج ہر نسبت بخود نماید زیر قدم
بودن لطیفہ یکے از انبیاء علیہم السلام بآن معنی است کہ صفتی از صفات حقیقیہ ربی آن بنی است صلی اللہ

علیہ وآلہ وسلم و آن صفت جزئیات بسیار دارد یک جزئی آن مری سالک است و باید که کیفیات و حالات
 هر لطیفه مشابہ حالات آن بنی باشد اگر چه آن صاحب را مناسبی بر نسبتهاست این لطایف حاصل است
 لکن بر سبب تقویت و حصول کیفیات و اسرار هر لطیفه بطریق ماسبق گامی شغل لطایف کرده باشند اول
 بود یا دیگر سبب را پنج مسطور ارشاد فرمایند مناسب باشند و هر لطیفه توجه بحضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ
 وسلم برائے آن است که مناسبی و التفات آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ظاهر شود و مرانا گوار می
 آید که توجه بغیر آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کرده شود اگر چه ایمان و یقین بحضرات انبیاء علیهم السلام اصل
 است لیکن در وحدت توجه که اصل این راه است تصور سببی آید و مشایخ زار رحمۃ اللہ علیہم مثل عینیک
 تصور نموده تا حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و حضرت حق سبحانه متوجه باشند در هر امر نیت متابعت آن مهور
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ضرور است و در هر امر هر عمل که اذن حضرت بامت رسیده است از فرض و فعل و توجه
 بآن حضرت باید نمود که آن حضرت مبدء العمل اند و در خوراک خوردن گوشت و سرکه و کدو و شیرینی و خربزه
 و تر بنذا پنجه خورده میشود نیز توجه بجنباب مبارک باید کرد که آن حضرت فرموده و کرده اند تا عنایت از جناب
 آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در رسد و منصبغ بالوار اتباع فرماید در تهذیب لطایف مستفید توجهات
 بلیغ باید نمود تا گریا و داشت و در هر لطیفه و کیفیات آن توفیق نگیرد و انقطاع و اعراض از دنیا و اهل آن
 و صبر و توکل و رضا و تسلیم و تهذیب اخلاق و تبدیل رذایل دست نهد و سر معیت بیچون و اقریت بیچون
 ظاهر نشود و غلبات احوال و زنگیر کسی را اجازت نباید داد و در مراقبه اقریت عذبات و حالات همه
 لطائف را میرسد تحصیل آن ضرور است و در مراقبه محبت بحبهم و محبونه نوال انا و زوال رذایل
 صفات دست می دهد سعی نمایند که این معانی نقد و متع شود و در دوایر ثانی و ثالث و قوس مراقبه و
 توجه باصول باید کرد و دایره ثانی را اصل و دایره اول و ثالث را اصل ثانی و قوس را اصل ثالث دانسته و
 در هر یک دایره توجه و ذکر و توجه بروح آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود و بعد حصول حالات و کیفیات
 اصول اصول صفات و اسماء تهذیب عن صبر مراقبه مسمی الباطن و کثرت ذکر و طول تنوت در نماز و اقل
 باید پرداخت نشود که بے حصول بلکه یاد داشت و تهذیب رذایل و شکست و مسکنت و نیستی کسی را اجازت
 فرمایند تا طریقه بدنام نشود که حدین طریقه الفاظ بے معنی مستعمل نیست معاذ اللہ غلبات احوال محبت و شهود
 حضرت حق سبحانه و تعالی و کمال معرفت و توحید پیدا باید کرد و افعال را منسوب بواحد حقیقی یا فلتن و صفات
 را بچند صفات اکبیه دیدن از ذات خود نشانی نیافتن این همه اقسام معرفت است و در وقت ظهور و مخالف
 طبع چین بر چین نینداز غفلت و اگر ظاهر شود زود تر ازان مستغفر بودن این است راه تصوف و شغل علم الغیبه
 و حدیث و علوم قدما و صوفیه مثل رساله قشیری و حوارت و تعرف و احیاء العلوم البتہ می باید و کثرت علوم منطق
 و دیگر علوم خوب نیست حال سلام :

مکتوب ہشتاد و دوم

باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تعبیر رؤیا کہ بشرف زیارت
حضرت فاطمہ زہرا رضی اللہ تعالیٰ عنہا مشرف شدہ بود و بعد بعضی
نصائح و دعاء ترویج طریقہ و مانیاس و لک

بخدمت شریف صاحبزادہ علی نسب حضرت یوسف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد سلام سنون
وضع باو عنایت نامہ سامی رسید باخبار خیریت مسترت رسانید و مندرجہ دریافت شد الحمد للہ کہ بعنایت الہی
سجائے صحت یافتہ اللہ تعالیٰ ہمیشہ بصحت و عافیت و استقامت داراد و فاقہ مبشرہ خوب است می تواند
کہ آنجناب رضی اللہ تعالیٰ عنہا خوش شریف آوردہ باشند بدلیقہ از ایمہ اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ
عنہم درین طریقہ سیدہ است بصورت آنجناب متمثل شدہ بتسلیم شہادت است الحمد للہ اللہ تعالیٰ
شمار اہل احمدی رسانیدہ مروج طریقہ ائینہ مفیدہ مفیدہ احمدیہ مجتہدہ کثر اللہ امثالہم دارد اوقات
باز کار مراقبات و تلاوت و درود و استغفار و نوافل و خلوت و انزوا با میدان فضل خدا سبحانہ و یاس از
ماسوی و التبا بحضرت حق عم نوالہ بواسطہ مشارح کرام رحمۃ اللہ علیہم معہم دارند و اسلام آبخودہ آہلکینہ کہ تحفہ
اغنیاست نہ فقر رسید جزاکم اللہ

مکتوب ہشتاد و سوم

نیز باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تقدیر توجہات نمودن بحال
مولوی حبیب اللہ صاحب مولیٰ نصائح و دیگر

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مولوی حبیب اللہ بخدمت میرسند بحال ایشان
توجہات فرمایند تا حضور جمعیت و جذبات و داروات و تہذیب لطایف و تبدل نذریل بجا بد و تقویٰ
و تسلیم و رضا و مقامات عشرہ صوفیہ حاصل شود و اناحال خود مستفیدان نوشتہ باشند و از درواہ ہدایات
سر نمازدالتجا حرکت نکند انت حبیبی فلا تکلنی الی نفسی طرفہ عین موطاء امام محمد و سنن ابوداؤد و
ابن ماجہ و ترجمہ حضرت عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ و آنچه از کتب تحصیل میسر شود در کماست بتوجہ و دعا و بت دین
وقت پیری و ضعف مدون فرمایند جزاکم اللہ خیر الجزاء

مکتوب ہشتاد و چہارم

نیز باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در بیان آنکہ شجرہ بزرگان خود خواندہ بجناب اوسچانہ عرض حاجات نمایند و ختم پیران لازم شناسند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ العبد سلام نیاز گذارش می نماید مدتها شد کہ براخبار خیریت آنجناب اطلاع نیست بتحریر احوال شریف و احوال مستفیدان رفیع انتظار فرمایند شجرہ بزرگان خود خواندہ بجناب اوسچانہ عرض حاجات و جمعیت ظاہر و باطن و متابعت آن اکابر کردہ باشند ختم حضرت شاه نقشبند و ختم حضرت مجدد حمۃ اللہ علیہما لازم شناسند والسلام۔

مکتوب ہشتاد و پنجم (رسالہ اول)

در بیان اقسام بیعت و اثر الیط پیری و آثار تاثیر صحبت بمردان بیان آنکہ ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بخیر باید کرد و تفصیل یکی از اولیا بروگیری نباید نمود و مذکورہ سماع و درویشی و اقسام توحید و اجازت و خلعت و نماز و روزه و نہی از بدعت و رسوم کفار

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوة فقیر عبد اللہ معروف غلام علی قادری نقشبندی مجددی عفی عنہ گذارش می نماید کہ دریا بند کہ بیعت بمعنی عہد کردن است و استوار بودن بران و معمول است در طریق صوفیہ و آن سنت اصحاب کرام است بعضی اللہ تعالیٰ عنہم بیعت قسم است بیعت اول توبہ کہ بر دست بزرگے بر ترک گناہان بیعت نماید و آن بگناہ کبیرہ شکستہ گردد و باز مکرر بیعت کند و غیبت اختلاف است و بتحقیر مسلمانان غیبت گفتن و بیان مناقض البتہ کبیرہ بود بیان معائب اساتذہ کہ در وثوق اینہا قصد است و معایب شاخ مبتدع لازم است تا مسلمانان پرہیز نمایند و ویکم بیعت برائے انتساب بخاندانہ کہ بہجت حصول بشارتے کہ دران خاندان است و امید شفاعت آنہا مثلاً قادمی میشود تا در بشارت حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہم کہ فرمودہ اند مردمان من بی توبہ نہ میرند شامل شود تکرار این بیعت ضرورت نیست میگویم بیعت برائے استفادہ از خاندانی می نماید پس

اگر اشغال و کار و مراتب خلاص آن بزرگان چندے بجا آید و فائده نیافت لازم صدق طلب است که بخاندانی
دیگر رجوع نماید اگر مرضی شد یا نه باز بیعت بدست مرشد ثانی کند و از پیر اول انکار نکند که قسمت او آنجا بنود
و اگر در شریعت و طریقت او فتوری یافته و با اهل دنیا و طلب دنیا مبتلا گردیده از مرشدی دیگر فیض باطن و محبت
و معرفت حاصل نماید طفل که باتباع کسے بیعت کرده است بعد سیدن او بشعور و عقل مختار است هر جا که خواهد
بیعت نماید یا بر همان بیعت پیر اول باشد اگر شائسته پیرے است پیرے است که متبع سنت پیغمبر خدا صلی اللہ
علیه و آله وسلم باشد ظاهر او باطن او تارک بدعت و بر عقیده بزرگان سلف مانند حضرت غوث الثقلین و شیخ
الاسلام گنجشکر رحمۃ اللہ علیہم مستقیم بود و از علم ضروری فقه بهره داشته باشد اگر حدیث مشکوٰۃ شریف و تفسیر قرآن
مجید در مطالعہ دارد و بر کتب اخلاق صوفیہ منہاج العابدین و کیمیائے سعادت حضرت امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ و مانند
آن و کتب احوال بزرگان و ملفوظات آنها مراد است نماید برائے تصفیہ و تزکیہ بسیار مفید است و از دنیا و اهل
آن احتراز کند و تعمیر اوقات بوظائف اعمال نیک و خلوت و از دنیا نماید امید از خدا و یاس از ماسوی لازم نشاید
یا در نمودن قرآن مجید اگر متغذ است چند چیز آن تمام شود نموده باشد و بکثرت ذکر از کیفیات باطن بهره مند بود و توبه و انابت
در پند و وسع و تقوی و صبر و قناعت و توکل و تسلیم و رضا طریقی خود دارد از دیدن او خدا سبحان یاد آید و دل اصفائی
از خواطر دست دهد اگر حشمتی است از صحبت او ذوق و شوق و گرمی و بے تابی دل و ترک و تجرید حاصل گردد
و اگر قادری است صفائی قلب و مناسبت با عالم ادب و ملائک و از گذشته و آئندہ علمی نقد وقت او شود و
اگر نقشبندی است حضور و جمیعت و نسبت یادداشت و بخودی و جذبات و واردات دست دهد اگر مجددی است
آنچه در لطائف فوقانیہ کیفیات و صفات لطائف نسبت باطن و انوار و اسرار که در طریقہ مجددیہ مقرر است بسپارد
و اگر در صحبت اولین احوال ظهور نکند توان گفت ۷۵ صحبت نیکان ز جهان دور شد ۷۶ خان عمل خانه ز بند
گست ۷۷ مرید کسے هست که آتش طلب آرزو از باطن او بسوزد و در محبت بمقرار دارد و سحر خیز و از دیدہ حسرت
اشک ریز باشد ناکامی و خاکساری شعار او از گذشته شرمساری و از آئندہ ترس کاری کار او تقسیم اوقات بر
اعمال خیر مقرر نماید در قضایا سب و عفو و نظر بر مشیت حضرت حق سبحان لازم گیرد به تقصیر خود معرفت باشد و مردم را
عفو و بداند و به نفس آگاه از ذکر حق سبحان باشد مبادا که این نفس آخرین بود و به غفلت بر آید و در محامدات ابرو خاش
د از انهم اجتناب نماید مبادا بدلی آزار برسد که خانه خدا است سبحان ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالی
عنہم آمین بخیر کند بلکه موافق حدیث شریف در این واقعات سکوت اولی است که طعن اینها تا دمیرسد هر گاه
که حاضران تہذیب نیابند و جانفشانیها کرده اند غائبان را چه توقع دوستی اینها بدوستی حبیب خدا است صلی اللہ
علیه و آله وسلم و مبادا که کرام بگمان خود تفضیل یکے بر دیگرے نکنند یکے را فضل دادن نبص و اجماع صحابه میشود
رضی اللہ عنہم جنون محبت از اعتبار ساقط است جماع را بزرگان شنیده اند بے مزید بود حضور آمار و ذوات و اجتمع
نا اهلان در معجزات مبارک حضرت سلطان المشائخ رضی اللہ تعالی عنہ ملاهی هرگز نبود گریه بود و سوز جگر چنانچه

ز اولین حاله

در این

ن تا که از کس اینها در می بیند

در فوائد الفوائد و سیرالاولیا مفصل مذکور است خلافت پیران کبار دل را سیاه مینماید قلت سماع برائے
 بسط قبض باطن یا زیادتی انبساط یا برائے در دو معانی که در اشعار محبت در وقت قلب میشود و مقرر نموده
 اند نه برائے اجتماع غافلان و این مجامع بر چنین سماع فسق است زنها را زان پر همیز بکند اگر کسی ملاهی را
 جایز داشته از غلبه حال معذور است اتباع آن منع است موافق شرع شریف ذکر جهر برائے علاج
 دل مقرر نموده اند خفی اولی است هر وقت می شود و فضل ذکر خفی بر جهر ثابت است از روئے حدیث شریف
 جهر برائے سحر است دل در رفع کسل چند بار بتوسط جائز تواند شد از غلبه محبت که بکثرت اذکار و ریاضات
 میشود و اسرار توحید ظاهر میگردد و آن دیدن یکس هستی است در ممکنات نه دانستن ممکنات را عین ذات
 حق سبحانه گمان نمودن و بتعلیه ارباب حال بجهل این معرفت بر زبان را ندن و خود را موجد گرفتن و در است
 از عقل و شرع حضرت رکن الدین ابوالکلام علاء الدوله سمنانی و حضرت مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیهما در بیان
 ایشان دیده اند و دریافته اند که معرفت برائے این معرفت نیز حاصل میشود و موافق مذاق انبیاء است علیهم
 السلام و روشنی با خدا بودن حسن اخلاق و اتباع شریعت است دل از خاطر غیر پرسته و ظاهر با اتباع
 حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم آماست و اوم حضور که آنرا مرتبه احسان گویند لانم باطن گردیده عجب
 سعادت است اگر عطا کنند و محروم ندانند توحید افعالی افعال را از فعل یک فاعل بودن و توحید صفاتی صفات
 را بر توصفات حق سبحانه یافتن و ذوات را در ذات او تعلق محو دیدن از اولیا کرام مرویست
 تا یار که اخلاص و سلوک باشد اجازت و خلافت کسی اگر نسبت و حالات باطن کسب نماید
 و تهذیب اخلاق و صبر و توکل و تقاضا و رضا و تسلیم و ترک دنیا کند و شائسته این مرتبه بلند با اتباع سلف
 صالح باشد باید داد و بحصول حالات و کیفیات باطن بجز و تلقین اذکار اجازت دادن حرام است و خلافت
 پیران کبار یکبار معذور ساختن و دیگرے را محروم گردانیدن و در است از عقل و شرع اللہ تعالی اشمار و این هم
 عمر ضائع کرده را رضائے خود و بیاض حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم داشتیاق لغائے خود که امت فرایند
 عجلایا بحق بنی فاطمه که بر قول ایمان کنی خاتمه اگر دعوتی رد کنی و قبول بدمن و دست و دامن آل رسول
 بدانکه نماز یکجا عت و باطلما نیست در رکوع و سجود و قومه و جلسه از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و
 آلہ وسلم ثابت است قومه و جلسه بعضی فرض گفته اند قاضی خان از مفتیان حنفیه واجب گفته و تبرکات آن
 بسجده سهو واجب میگوید و اگر عدا ترک کند با عاده نماز قایل است کسیکه سنت مؤکده گفته است
 آن قریب است بواجب ترک سنت باستخفاف کفر است و قیام کیفیت جدا است و در رکوع جدا و در قومه
 و جلسه و سجود و قومه و حالات و کیفیات متنوعه دست میدهند نماز جامع انواع عبادات است تلاوت و تسبیح
 و درود و استغفار و دعا شامل است اشجار گویا در قیام اند و حیوانات در رکوع و جمادات در قعه نماز
 مشتمل بر عبادت اینها است نماز در معراج فرض شده کیسکه بطریق مسنون صاحب معراج صلی اللہ علیہ و آلہ

و سلم ادا نماید بعربی در مقامات قرب برسد از باب ادب و حضور عروج نماز می یابند خدا و رسول
احسان بر امت کرده اند که نماز را فرض نموده اند پس او را استمنت یا احسان و دیانت صلوات و تحیت
و ثناء و در نماز عجب صفائی و حضوری حاصل میشود پیر یا فرمود رضی اللہ عنہ در نماز اگر چه رویت نیست
حالتی کالرویتی می باشد این از مجربات است و قیاس حکم تحویل قبله از بیت المقدس بسوی قبله ابراهیم علیہ
السلام شد بود گفتند نماز مالک بطرف بیت المقدس کرده آید حکم آنا چلیست آیت شریف نازل شد
ماکان اللہ لیضیع ایمانکم اے صلوات نماز را بایمان تعبیر فرموده است پس ضائع کردن نماز از طریق مسنون
ضائع کردن ایمان است و فرمود پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گردانیده شده است خنکی و خوشی چشم من در
نماز یعنی در نماز ظهور و شهود حضرت ذات است که چشم مرا راحت میرساند فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم آری یا بلال راحت رسان مرا اے بلال باذان و اقامت نماز کیسکه راحت از غیر نماز فهمد مقبول
نیست کسی که این تلاوت و انراغ اذکار را متضمن است کیسکه نماز را ضائع می نماید امور دیگر را از دین
ضائع تر خواهد ساخت روزه بکلام لغو و غیبت بی ثواب میگردد و غیبت محبط ثواب اعمال است از ان احتراز
واجب است سخت بیعتی بود که سجد و کد اعمال کرده شود و ثواب آن ضبط گردد و اعمال بجناب کبریا و سبحانہ
عرض میشوند بے ادبی بود که غیبت و لایعنی بجناب پروردگار خدا عم نواله روانه کند شنیدن سرود و تار و نغمه
و طبل و دیدن رقص و ساختن لعل مزارات مقدسه حضرات حسنین رضی اللہ تعالیٰ عنہم که عزیزان افاضی
کرده اند تنگ و غار مسلمانی است تصویرات اکابر ساخته بزیارت آنها تو سل بجناب کبریا میخوانند
از اسلام نیست نادیده صورت بزرگان میبایزند این اقراست تاب اللہ علیهم سید اسمعیل عالم و محدث سلم
اللہ تعالیٰ و بارک فیما اعطاہ از مدینه منوره برائے کسب طریقه مجددیه پیش بنده آمده بود او را برائے
زیارت آثار شریف در مسجد جامع فرستادم رفت نزد تر برگشت گفت آنجا ظلمت بتان است اگر چه
افزار پیغمبر خدا هم است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از مجادین پرسیدم که در درگاه شریف آثار کیست
گفت در صندوق تصویرات بنده گان نهاده شده جزم کردیم که این ظلمات تصاویر است آنحضرت صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم تصویر حضرت ابراهیم علیہ السلام را بدست مبارک خود شکسته اند باین عمل میباید که این
آینه شریف صادق آید ما یومون اکثرهم باللہ الا وهم مشرکون مرغ چکانیدن و کبوتر بازی و هر
نہو حرام است شک تراشیده آنرا قدم شریف پیغمبر خدا قرار دادن این هم مانند تصویر پرستی است بجا
آوردن رسوم کفار مولی و دوالی و سنت و نور و نور مجوسان تشبیه بکافران است العیاذ باللہ
برگاہ پیران باین قبایح متکب باشند میدان رانده حاصل شد پیری و مریدی بنفوی میشود کیفیت
باطن و کشف و خرق حادث کفار را هم می شود ریاضات و اشغال بسبب تیغ جاپاں میگرد و چنانکه ستمها
و نقش و تعویذ و شوق برائے کسب دنیا است - اعتبار بے ندارد و اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ

و سلم دین مسلمانی است و دہاۃ قریب حق سبحانہ و این است طریق اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللہم اہلنا الصراط المستقیمہ بر صراط پیغمبر خود و صراط اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ثابت و دائمین ۔

مکتوب ہشتاد و ششم (رسالہ دوم)

در بیان طریقہ شریفہ شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ و چیزے از احوال حضرت مجدد

الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بعد دفع اعتراضات کہ ناہمان بر کلام

آنحضرت نموده اند

طریقہ شریفہ حضرت شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ دوام ذکر خفی و توجہ بقلب و توجہ بقلب بحضرت حق سبحانہ است و نگہداشتن خاطر و بازگشت بعد چند بار ذکر بگوید خداوند مقصود من توی و رضائے تو محبت و معرفت خود و حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ در رسالہ موصل مرید الی المراد فرمودہ نزد انصاف طریقہ بہتر از طریقہ نقشبندیہ نیست برائے حصول فنا و بقا انتہی و شیخ عبدالحق از طرق متعددہ استفاضہ فرمودہ رحمۃ اللہ علیہ و از طریقہ نقشبندیہ صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ نسبت حضور و یادداشت حاصل نمودہ قلت بالتزام این طریقہ اتباع شریعت و ترک بدعت دست میدہد و توسط در ہر امر از ماکولات و عبادات می نمایند بمقامات بلند میرسند شصت رکعت نماز و در سیپارہ کلام اللہ ہزار بار و روز اگر وقت عشا نزدیک بخواب باشد بہتر است و کلمات طیبات و آنچه بحديث صحیح ثابت شود معمول است در طریقہ حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ این طریقہ علما و لیسند است محنت کم و نفع بسیار حضرت مجدد و بعد تلقین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ انفالہ خود و اخذ طریقہ کبر و بابت حضرت نقشبند صر فی رحمۃ اللہ علیہما از جناب حضرت خواجہ محمد باقی رضی اللہ عنہ طریقہ نقشبندیہ گرفتہ ہمین صحبت مبارک ایشان بکمالات و مقامات و حالات و جذبات و دارجات و کیفیات و علوم معارف کثیرہ و اسرار انوار بسیار رسیدند باز برکت تربیت آنجناب بطریق جدیدہ از مہریت حضرت حق سبحانہ متقیان یافتند و حضرت خواجہ اثبات آن فرزدند درین شریقیہ جدیدہ حضرت مجدد اصطلاحات و مقامات بسیار اند و در ہر اصطلاح کیفیات و حالات علیحدہ و اسرار و انوار جدا است پس طریقہ ایشان بشہادت علماء و عقلا و مجتہدین یافت و عالمسبب این طریقہ از واصلان حق سبحانہ شد بر تو ظاہر است کہ در کلام بندگان کلمات معنی دہ از ظاہر بسیار است و آن کلمات را مخلصان تاویلات نمودہ اند ہمچنین آنچه مورد اعتراضات در کلام ایشان باشد تبادل شروع میگردد و جناب حضرت غوث الثقلین را نوشتہ اند کہ ایشان واسطہ

فیض ولایت اندو در اصحاب کرام و اہل بیت عظام معدود اند در مقام خلعت کہ امر بطلب زیادتی آن وارد شدہ ہمہ مسلمانان شریک اند برکات آن از بعضی کم و از بعضی زیادہ ہمہ سری جناب پیغمبر خدا کفر گفتہ اند رسالہ معراجیہ و مساوات در حاسدان شہرت دارد در کلام ایشان بیج جائے اعتراض نیست ایشان جواب اعتراضات خود نوشتہ اند و مخلصان نیز بے تحقیق و بے علم انکار اولیاد لہا را سیاہ می نمایند معاذ اللہ این کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان غلام علی عفی عنہ بیعت بخاندان عالیشان قادر بر دار و باشغال و از کار نقشبندیہ مجددیہ ترست یافتہ و نیاز می بخضرات چشتیہ ہم حاصل است الحمد للہ کہ بحصول مناسبتی بسببہائے نقشبندیہ مجددیہ حظہا از کیفیات و حالات باطن یافتہ شکر و سپاس آن اکابر مقدور بیان نیست امیدوار است کہ چنانچہ از فیوض و برکات خود در دنیا این کمترین را مستفیض فرمودہ اند و در عقبی نیز بشفاعت خود از مفلحان و اہل نجات و رفع درجات فرمایند آمین جزا ہم اللہ عنی خیر الخیراء و صلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و صحبہ و بارک و سلم۔

مکتوب شتاد و ہفتم در سالہ سلیم در احوال حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران امام الطریقہ مریم دہلوی و مہند حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ عنہ

سطری چند از احوال شاہ نقشبند رضی اللہ عنہ تیرگافوشتہ شد این احوال در مقامات ایشان مذکور است مفصل امام اولیاد صاحب الطریقہ خواجہ خواجگان حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ

عنه انیس الطالین مسند صلاح بن مبارک بخاری بروایت حضرت خواجہ علاؤ الدین عطار قدس سرہ نقل کردند خواجہ علاؤ الحق والدین عطر اللہ تربیہ کہ ماں ابتدا کہ حضرت خواجہ قدس اللہ روحہ نقیر بچہ ششم روزی با جمعی از درویشان در شہر بخارا در مدین مدلازہ کلا ہے بود کہ امراء و حکام می پوشیدند حضرت خواجہ بسط عظیم داشتند چنانکہ ہمہ را از آن صفت ایشان ذوق پیدا شدہ بود در آنحال حضرت خواجہ برائے درویشانیکہ در صحبت ایشان بودند ہر یکے را کلا ہے پوشیدند آنگاہ خواجہ فرمودند چون کلاہ اہل ملک بر سر نہادیم می باید کہ در مملکت تصرف کنیم اکنون خود را بر کدام اہل ملک نرمیم از مدویشان فرمودند محمود علیہ الرحمۃ درویشی بود کہ در آن صحبت ذکر حالکی کرد کہ در آن عصر در ماوراء النہر حاکم بود خواجہ فرمودند بر وزیم حاضر تا تاریخ آذاشت کرد و در آن مجلس کہسے بود کہ بکابل می رفت بنزدیک یکے از امرائے بخاری کہ ازین حاکم ماوراء النہر گوئیست بود خواجہ بدست آن دندہ کابل مکتوبے بر امیر بخاری فرستادند کہ چنین ہمال چنین شد باید کہ پانصد دینار معاملہ بدست دارندہ مکتوب نزد یکسر درویشان روانہ کنی بعد از چند مدہ خبر آوردند کہ آن حاکم ماوراء النہر کشتہ شد نقص کردند در ہماں تاریخ بود ہمہ از این حال تعجب کردند و گفتند حق تعالی واقعتاً سبندگان خواص خود را چنین (بانی بر صفحہ ۸۰)

عنہ از سادات کرام اند نسبت مبارک ایشان میرسد بحضرت امام تقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ولادت با سعادت
آنجناب در محرم ششم سنه ۱۰۳۷ است اولیاء رضی اللہ عنہم مثل حضرت حکیم علی ترمذی و حضرت خواجہ
اسحاق یسوی رحمہما اللہ سبحانہ و غیرہما از سالہا بشارت بر خود ایشان میدادند کہ در بخارا مجذوبی و مجربینی ظاهر
میشود عالم نبود بدایت و ولایت و لورائی گردد و حضرت خواجہ محمد بابا ساسی رحمۃ اللہ علیہ و قتیقہ در ویہ
ایشان میگذاشتند میفرمودند مرا از اینجا بگوئے ولایت ولی خدا سبحانہ می آید نزد یک است کہ این قصر بندہ
قصر فارغان گردد و بعد از آن بوسے زیادہ شناسا کہ آن ولی متولد شدہ باشد حضرت خواجہ راجہ راجہ
ایشان بودند فرمودند این پیمان ولی است کہ بالوئے اورا از سالہا شنیدہ بودیم صاحب خاندان عالی گردد و اولیاء
در خاندان او بسیار پیدا شوند حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ را در عمر شہودہ ساگی جاذبہ حق سبحانہ رسید و بوسے
ہمت از ہمہ بر تافتہ و در سادہ سلوک طریقہ صوفیہ و سادہ ریاضت و عبادت پیش گرفتند تا ہفت ہفت روز
فاطمی نمودند تا تصفیہ دست و بد علوم دین خواندہ و علم حدیث از امام البہاء باباؤ الدین قشلاقی رحمۃ اللہ علیہ
سند کردہ اند مولانا باباؤ الدین قشلاقی از جلد اولیا عابد در اول ملاقات بحضرت خواجہ باباؤ الدین فرمودند میں جنس مرغ
کہ توئی دیگر عارف دیگرانی است میخواہی کہ بینی اورا عرض کردند البتہ پس بالاسے بام آواز دادند کہ عارف بیامولانا محمد عارف
از شخصت کردہ آواز مبارک شنیدہ و یک قدم سیامد بخواجه نقشبند ملاقاتی شد و از مستقیدان مولانا باباؤ الدین قشلاقی او را مولانا از حضرت
سید میر کلال فیوض بسیار داشتہ حضرت خواجہ نقشبند تعظیم او بسیار میکردند رحمۃ اللہ علیہم حضرت خواجہ نقشبند بہ صحبت
مبارک سید السادات حضرت میر کلال رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ حضرت مولانا بابا ساسی کہ بجا رود اسطہ بخواجه جہان
حضرت خواجہ عبدالغنی بن محمد دانی میرند استفادہ نسبت خواجگان کردند حضرت میر موافق وصیت پیر خود بسعی
بلیغ تربیت ایشان بجا آورده پس بعد حصول نسبت حضرت میر فرمودند بہت شتابمند افتادہ است مرغ روحانیت
شما از بیضہ بشریت برآمدہ ہر جا کہ بوسے انیں مطلب بدیا بندہ عروج نمایند حضرت خواجہ تواسع نمودند و عرض
کردند مرغین خاک آستانہ شما است و آنچه دریافتہ ام مرا کفایت کند فرمودند رضی الہی بہیں است مثل آن از شما
راضی اند و بوجہ تکمیل و علو درجات شما دارند پس حضرت خواجہ ناچار سفر در طلب مقصود گذرید و آخر بصحبت

(حاشیہ بقیہ صفحہ ۷۹) تصرف دادہ است و آن واقعہ سبب مزید یقین جماعت شد حضرت خواجہ فرمودند وراں
اوقاتیکہ این معنی ازنا بطہور می آید اسے دوستان مامیانہ نیستیم بیابانے خواست می گذارند و گرنہ از فقیر معنس عاجز جز
تقصیر ہے در وجود آیت بہت زہے سلطان بے ہمتا کہ با چاکر کند سواد اگر خواہد بد کالاکر خواہد برانند یاد خود این کمال
و قریب کہ حضرت محمدی را صلی اللہ علیہ وسلم بود و خطاب آمد کہ و ما رمیت از رمیت و لکن اللہ رمی از ہنجا معلوم کن کہ
احوال بچاگان امت ادبہ خواہد بود ہر چہ از درویشان او صادر شدی شوالیشان را دستان اختیار و خطی نیست بحسبت راہ
نمودن طالبان است ۱۲

از این کتاب در این باب

شیخ قشیم کہ از اجلہ مشایخ اند میر سید احمد یسوی کہ آن حضرت خواجہ عبدالخالق عجمدانانی از خلفا خواجہ
 حضرت یوسف سہدانی رحمۃ اللہ علیہ چندی استفادہ کردہ و سے فرمودہ و دوبارہ حضرت خواجہ باین چنین حرار
 طلب شوق دلی و بے آسای زنجار آمدہ و حضرت قشیم شیخ از خاندان یسویہ از اجلہ مرزا است وقت انتقال
 خود دریافتہ بے سبقت مرض فرمود آب گرم کیند گور سے کند پس چند بار ذکر گفتہ جان بحق سپرد یکبار
 حضرت خواجہ عرض کردند اہل کی از دریا کے محبت خود کہ برابر و ارج دوستاں خود ریختی قطرہ از آن بہ
 بہاؤ الدین بدہ نہ آمد کہ اسے دوں بہت از ما قطرہ سے طلبی پس طپا چہ سخت بر کلمہ خود زوم کہ و در آن
 تا مدہتہا یافتہ گفتم اگر آخر سلطان بایزید بسطامی اول بہاؤ الدین نہ باشد محبت خدا بر بہاؤ الدین حرام
 پس بجا ہدایت قویہ رسیدند آنجا کہ رسیدند آثار و انوار و حالات و کیفیات و ولایت و تصرفات و خرق عادات
 کہ از حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ صد و ریافتہ از دو قلمد سال از بیچ دلی مروی نیست و جب تسمیہ ایشان
 بہ نقشبند آست کہ از آباء کے کرام ایشان کہے قایلین بان بود نقشبندی میگرد یا گویم از دہائے طالبان
 نقش غیر بانڈک توجہ می شستند و انتساب طریقہ بایشان برائے آست کہ جذبی و دام از نفی و اثبات حاصل
 میشود و حضرات خواجگان معمول بود و جذبے از مراقبہ معیت پیدامی شود حضرت ایشان را محبت شد
 و ہر دو جذبہ را و اج دادند در صحبت ایشان در چند روز از غلبہ حالات امتیاز و نمکین و شیرینی کردند
 جزاہ اللہ خیر الجزا آثار ہدایت و رشد از طفلی از ایشان ظاہر بود کرامات و خرق عادات و تصرفات حضرت
 خواجہ در مقامات نشان مذکور است حد سے ندارد چہار سالہ بودند فرمودند این گاؤں ما گوسالہ ما ہنچہ پیشانی
 خواہد آورد و آنچنان شاد روز سے مذکور احیاء و اماتہ کہ از اولیا ظاہر شدہ در میان بود بمحمد را ہد
 فرمودند ہمیر فرمودند زندہ شو زندہ شد روز سے بخیر و گفتند خود را فدا کن دین راہ خود را بدریا بینند
 پس خود را بدریا بیفکند مردم گفتند خود را در تہیکہ بجا انداخت فرمود خیر و بیرون آئی از دریا برآمد یک
 موئے او تر نشدہ گفت در آنجا مجھہ بود مراقب بودم آنجا روز سے مذکور پردان اولیاء در ہوا شد فرمودند این
 چہ کار است یہ زنبیل فرمودند در ہوا بر شود از ان تودہ خاک کہ آنجا افتادہ بود خود را پر کردہ می آرز زنبیل
 در ہوا رفت و از ان تودہ خاک خود بخود پر کردہ می آورد چندین بار چنین کرد تا کہ فرمودند بس کن بس کرد
 شخصے بزیارت حضرت خواجہ می آمد گفت ازین دریا کہ در راہ بود پا بر آب نہادہ خشک پا بگذرم پس
 اینچنین شد گذر کرد در راہ قطار سے از آہوان دید گفت پیش من بیایید آہوان نزد یک او آمدند
 اینہا را تماشہ نمود گفت مرا طعام گرم می باید دیکھ پر از طعام گرم پیدا شد و قتیکہ بچمنور حضرت خواجہ
 رسید فرمودند از روزیکہ از خانہ برآمدہ نظر بہ دست و ست زیر پایے تو ما نہادیم از دریا خشک پا
 بگذشتی آہوان را تماشا شد تو آدم طعام گرم ما پیش تو نہادیم ایں حال کہ در باطن تست اگر خواہیم بگیریم پس
 توجہ بسلب آن نمودہ اورا خالی کردند باز القاسے آن در باطن او فرمودند باز گرفتند باز فیض ما حوالے بلند

نہایت

از خود با احوال ادعایات فرمودند و فرمودند الله تعالی ملا قدرت بسلب و عطا و احوال کرامت فرموده است
 شخصی گفت که علم من مرد فرمودند منزه است من نخواهم که میوه مرگ فرموده گفتند ننده شد مرگ او را
 از فرشته گرفته بدنش در آید هم بهمت و توجه طالبان را بمقصودهایندن خاصه حضرت خواجاست که دلهارا
 توجه ذاکر می نمایند و بالقائے فیوض جمیعته خواطر و جذبات و داروات
 عنایت می فرمایند و از حاله بجایه و از مقام بمقام برتر میرند و طالب
 را در آن دخی نیست مگر بمراقبه و ذکر در آن درجات قوت و ثبوت پیدای نماید خلیفه ایشان حضرت خواج
 علاء الدین عطار عرض نمودند که در پیش گفته است احوال دل پیش من مانند ماه چهاردهم است فرمودند احوال
 نورانیت دل خود گفته است قلب کبیر که آنرا حقیقت جامع انسانیه گفته اند آن دیگر است پس گریان
 ایشان گرفته توجه نمودند ایشان عرش و مافیهارا در خود مشاهده کردند بحقیقت قلب کبیر باندک التفات
 حضرت خواج رسید باین وسعت کمال شاطن فائز شدند حضرت خواج فرمودند دل این است نه آن حضرت
 خواج عطار میفرمودند بمن عنایت خواج همه عالم را بولایت تو انیم رسانید لیکن مرضی حق نیست سبحانه اصحاب
 حضرت خواج در چند روز از غلبه حالات در غمگین و شیرین امتیاز نمیکردند یک بار بر کینز که توجه نمودند شاد
 و بخود گردید بجان رفت مالکه اش بیدار او سیوش اقتاد زن همسایه آمد بیدار مالکه اش مغلوب غایات
 بخود می و سکر گردید سه سکه که به شرب و بطیاز دند و تربت آخر به بخاراز دند و از خط آن سکه نشد بهره مند
 جز دل بے نقش شے نقش بند و این گوهر پاک نه هر جا بود و معدن او خاک بخار بود و اول او آخر منتهی به آخر
 او حبیب تنهایی و اندراج نهایت در بدایت که خاصه حضرت خواج است بر تو است از تصرفات
 پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در اول صحبت آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم دلهای بد و آل چشمه
 حکمت میشد افضل می گشت از اولیا علیهم الرحمة هرگاه دوام توجه و حضور در صورت بے خطرگی یا کم
 خطرگی یا دوام کیفیت قلبی حاصل شود این را اندراج نهایت در بدایت گویند حضرت خواج میفرمودند
 مرا آن کرامت کرده اند که بواسطه من بلا برگردد و در بلا التجا بما کن و حاجت را روایه بین سی سال است
 آنچه به او الدین میگوید خدا می کند مرا حضرت خواج مطاف عالم حاجت روائی زایران است یکے را
 بامر بادشاه از مناره بلند بریزند و نهند هیچ آیهی با و نرسید گفت توجه بزار خواج نقش بند شکل کشا کردم دست از نزار
 بر آمد و مرا گرفته اینجا ایستاد کرد و او بکے گفت یا حضرت خواج بریش ندارم بعنایت حضرت خواج بریش گرد بر
 رو کس او پیدا شد تا ضی جا بل گفت یا حضرت خواج علم ندارم فردا بعنایت حضرت خواج عالم فتنه گردید الحق دولت مند
 خدا کس ما بعیت حضرت خواج فرموده اند که بر طریق عنایت کرده اند که البته معل است که دتاں طریق محرومی نیست یافت
 بسیار است بفضل آتی فیضها میرسد و طریق من مجاهد نیست باتباع سنن و عمل بعزیمت کامیاب می شود و انفضیایم
 ما مراد انیم اتباع سنت حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم و عمل بعزیمت و ذکر خفیه طریق من است از کثرت ذکر بند

در بعضی از کتب از خواج عطار

در بعضی از کتب از خواج عطار

در بعضی از کتب از خواج عطار

از پیران کبار خود یافتند و بر اقبہ محبت کہ جذبہ قویہ عنایت میشود حضرت را نوشته اند خواجہ تمیز دہان مدظلہ
 امتیازے یافتند و طریقہ بالیشان و تنسابے گیتہ ملا جامی میگوید وفات ایشان شب سیوم ربیع الاول است
 اندکے از احوال خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ شد کہ اندک دلیل بسیارے بود و مفصل در مقامات
 ایشان مذکور است وصیت کرد کہ پیش خیارہ میکلکہ آیتہ نخواستند چرا کہ بے ادبی میشود این ابیات بخوانند
 مفسائیم انما ندہ بدان و یاد گیر ہر گاہ در بے خطرگی یا کم خطرگی دل را حضورے و تو چھیا کیفیت از کیفیات
 قلبیہ حاصل کرد و این حالت را اندراج الہایت در بدایت گویند این حضور کیفیت در نہایت طرق دیگر
 اگر دست درہد کہ بیت اہم است و این حضور و توجہ درجات دارد ہر گاہ حضور شش جہت را احاطہ نماید آنرا
 نسبت نقشبندی گویند و نسبت مجددی ہر لطیفہ را از لطائف عشرہ این حضور پیدا شود کذا قال و اما
 فیران بواسطہ پیران این ہما احوال را دیدہ و نمودہ ایم فالحمد للہ سبحانہ

مکتوب ہشتاد و ہشتم (رسالہ ششم)

در جواب اعتراضات کہ ملا عبدالحق دہلوی بر کلام حضرت مجدد رسالہ نوشتہ اند
 بسم اللہ الرحمن الرحیم

بدانکہ حضرت مجدد رضی اللہ عنہ جواب اعتراضات کہ ناہمان بر کلام ایشان می نمایند در مکتوبات خود
 خود تحریر کردہ اند حاجتے ندارد کہ دیگرے جواب آن بنویسد و ہمہ مخلصان و فرزندان ایشان نیز متصدی دفع
 آن شدہ اند حضرت شاہ بھی پسر ایشان و حضرت محمد فرخ و حضرت عبدالاحد بنبرہ ملاکے ایشان و مرزا
 محمد بیگ بخشی و دیگر شریف و حضرت شاہ ولی اللہ محدث و قاضی ثناء اللہ و دیگر عزیزان از مخلصان ایشان
 برآں پر واختہ اند کہے کہ تاویل عبارت بطور صوفیہ عالیہ میدانند نزدادیمج اعتراض نیست و حضرت شیخ
 عبدالحق مگر بہ اعتراضات زبان بے صرفہ گویان را دلعن و لیر ساخته سخن بطور علمائے ظاہر فرمودہ اند
 و کلام حضرت مجدد بطور علمائے باطن است آن از عالمے دیگر و این از مقامے دیگر است اعتراض کجا است
 بدانکہ جناب شیخ حضرت عبدالحق بعد استفادہ از اکابر قادریہ و چشتیہ و غیرہم از حضرت خواجہ محمد باقی
 رحمۃ اللہ علیہ استفادہ نمودہ اند ہمین محبت حضرت خواجہ حضور نسبت نقشبندیہ حاصل نمودند و این مطلب در
 رسالہ بیان سلاسل مشیخ خود نوشتہ اند و در رسالہ موصل المرید الی اللہ نوشتہ اند کہ نزد اہل انصاف طریقہ نقشبندیہ اقرب
 طرق است و برائے حصول فنا و بقا بہتر ازین طریقہ نیست و در رسالہ انکار حضرت مجدد نوشتہ اند مجتہد کہ مرا
 باشما است کہے را باشما نخواہد بود شما عزیزید و طریقہ شما عزیزتر حضرت خواجہ اثبات شما بسیار میکردند و نیز
 نوشتہ اند کہ یکبار و بارہ شما بجناب الکی سبحانہ متوجہ بودم کہ این مقامات کہ ایشان میگویند حق است یا
 اھلندار و آیتہ شریف کہ در دفع اشتباہ حقیقت مرسل علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد و بردل حضرت عبدالحق
 نازل شد پس تامل ضرور است آیتہ شریفہ ایست ان یک کاذب یا غلبہ کذبہ و ان یک صادق یا غلبہ صدقہ

الذی یبذلکم فی سبیل اللہ علیہ السلام برحق بعد از فرعون بانکار بعض جزا رسید فرق شدن و تباہی ملک و باستیفاء جزا و در
چنانچه آیتہ شریفہ بر آن دلالت مینماید آیت فاخذ اللہ اقلت ازین آیتہ شریفہ مفہوم میشود کہ اتباع حضرت
مجدد مانند موسیٰ برحق اند و میتوان گفت کہ تا فہماں مراد کلام ایشان نمی فہمند مانند آل فرعون بزناحق معاذ اللہ
کہ در رفع اشتباہ حقیقت موسیٰ علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد و بر دل حضرت شیخ عبدالحق نازل
شد پس تأمل ضرورت است در بارہ شما در باطن فقیر وارد شدہ در مکتوبہ مرسل بحضرت میرزا حسام الدین خلیفہ
حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ غبارے کہ فقیر را بخدمت حضرت شیخ احمد
بود رفع شد و غشاوہ بشریت نماند بذوق و وجدان در دل چیزے افتادہ کہ با چنین عزیزان بد نباید بود سبحان
اللہ مقلب القلوب است ظاہر بنیان استبعاد خواہند نمود حاصل آنکہ اگر حضرت شیخ عبدالحق مطالعہ مکتوبات
حضرت مجدد می نمودند و بعد حضرت خواجہ ملاقات ایشان میکردند ہرگز انکار نمیکردند آچہ از زبان زیادہ گویان
شنیدہ اند بآن پرداختہ اند کہ بشریت نداشتہ باشد قول شریف ایشان غشاوہ بشریت در میان نماندہ اشارت
می نماید کہ تحریر اعتراضات از بشریت و نفسانیت بودنہ از راہ حقیقت سبحان اللہ است احوال علماء و
اولیاء رحمۃ اللہ علیہم و اسے بر حال جہال حساد و معاندان فہم معاذ اللہ حسن عقیدہ موافق اہل سنت و جماعت
و عمل بر نفقہ و تحلیق با خلاق صوفیہ و اشاعت کثرت انوار نسبت باطن و کمال استقامت کہ حضرت مجدد یان
موصوف بودند و لیلے است واضح بر حقانیت طرفہ ایشان کہ بہین تربیت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی
رحمۃ اللہ علیہ بطریقہ و مقامات و حالات و علوم و معارف آن امتیاز یافتہ اند و آنحضرت تحریر بیان فرمودہ
و علماء و عقلا بہ صحت آن شہادت دادہ بعضے علوم ایشان بظاہر در فہم نیاید تا دلیل درست می شود تا دلیل
معمول است در طریق مستقیم صوفیہ بعضے اقوال حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ با جوابہ آن نوشتہ
می شود قولہ شما ترک ادب بجناب پیر خود کردید جواب این ناشکی شود حضرت مجدد میفرمایند در بعضے از مکتوبات
خود آچہ مرا از علم و معرفت حاصل شدہ ہمہ بہ برکت تربیت حضرت خواجہ است قدس سرہ در علم باطن اند
الف با تا بملکہ مولویت بحسن توجہات علیہ ایشان رسیدہ ام بیک توجہ عنایت ایشان آن یافتہ ام
کہ اہل مجاہدہ را در سین حاصل نیست ہر کہ بتبریز یافت بیک نظر شمس دین و طعنہ زندہ بردہ و فخرہ
کند بر جلد و بخدمت ہر دو پیر زادہ خود حضرت خواجہ کلان و خواجہ خرد رحمۃ اللہ علیہما کہ اینہا ارادت
و بیعت و اخذ فیوض نسبت حقیر از حضرت مجدد دارند در مکتوبہ میفرمایند در آدای احسان نامے والد
ما جدا مجد شمارا اگر سر خود را بر آستان شما بجاک برابر کنی تج نکرده باشم آچہ از کمالات و مقامات قرب
و علوم و معارف اس حقیقہ ناچیز را حاصل شدہ ہمہ بواسطہ خواجہ خواجگان شیخ المشایخ امانت و مرشدان
ما دنیا حضرت خواجہ محمد باقی است رضی اللہ تعالیٰ عنہم قولہ شما نزول حضرت غوث الثقلین رضی اللہ
تعالیٰ عنہ ناقص نوشتہ ایجاب ایشان و بہرہ کثرت خوارق عادات از جذب غوث الثقلین نوشتہ اند

که عروج ایشان از اکثر اولیا و بلندتر واقع شده و جهت کثرت ظهور و خوارق گردیده و هیچ با نسبت
 نقصان نزول یا حضرت نگردیده اند معاذ اللہ آنچه منقریان میخوانند میگویند معلوم نیست که حضرت
 شیخ عبدالحق نقصان نزول از کجا نوشته اند چندانکه در کلام ایشان تجسس کرده شد در هیچ کتاب
 نقصان یا بجناب نگردیده اند در صورت نقصان نزول افاضه کم میشود و افادات جناب مبارک
 حضرت غوث الثقلین بمرتبه نیست که در احصائے مآثرات حضرت مجدد نوشته اند که حضرت غوث الثقلین واسطه فیض
 ولایت اند و در اعداد اصحاب کبار و اہلبیت عظام داخل اند رضی اللہ تعالیٰ عنہم و خود را نائب و ابجناب را منیب نوشته
 اند که خلیفہ قائم مقام پر میشود قولہ شما خود را ہمیری پیغمبر خدا میگویند جواب بدان کہ در تہ شریف برین دن و جہد
 جماعت اصحاب امر حق سبحانہ تعالیٰ میفرماید و آیت شریف ید اللہ فوق ایدایہم نیز اصحاب کرام را امر حق سبحانہ تعالیٰ
 می نماید پس آنچه از آیات ثابت شود جائے اعتراض چرا گردود و آنچه میگویند کہ ایشان میفرمایند
 فیض و سہمی واسطہ نیست الحق در فیض کسبی واسطہ را داخل است نہ در فیض و سہمی اگر منصب
 دارے کہ بواسطہ وزیر معروضات خود یا بدشاہ میرسانند تا آنکہ بے واسطہ بحضور معروض نماید
 این ہمہ از کمال تقرب و جاہ و زیر است در حضرت بادشاہ کہ بندہ او باین مرتبہ رسیدہ است
 و لا محذور بر رفع توسط حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا و خود حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ
 اللہ علیہ و دیگر علمائے صوفیہ قایل اند ازین بیان حضرت شیخ ہمسری و مساوات ہمیدہ معترض
 شدہ اند ایشان خود نوشته اند ہمسری کفر است پس نہمت ہمسری با خاتم المرسلین صلی اللہ علیہ و
 آلہ وسلم بر ایشان بستن دور از انصاف است و قول حضرت عائشہ صدیقہ وقت نزول آیت برات
 ایشان از افک در جواب یا در خود گفته احمد اللہ لا غیر و آیت شریف ما من حسابک علیہم
 من شیء رفع توسط می نماید بدانکہ توسط پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم در اتباع عقاید و احوال
 و اخلاق حسنہ و معاملات نیک ہمیشہ ثابت است ثبوت رفع توسط در کلام بزرگان از غلبہ احوال است
 کہ حیلولیتہ ذات پاک واسطہ کائنات علیہ افضل الصلوات و ما غر مشہود نمی شود نہ کہ در واقع نیست چنانچہ
 عینک موجب صفائی نگاہ و روشنی حروف است لیکن در وقت توجہ بحروف ملحوظ نیست معاذ اللہ علم عقل
 و اخلاص و محبت و قرب ہمہ بواسطہ ابجناب مقاس است صلی اللہ علیہ وسلم قولہ شما خود را شریک دولت نوشته
 اند و آن مستلزم مساوات پیغمبر خدا است صلی اللہ علیہ وسلم چرا ایشان خود در مکتوب نفی مساوات می نمایند
 فرمایند شریک دولت نہ شریکتی کہ از ان ہمسری خیزد کہ آن کفر است بلکہ شرکت خادم یا مخدوم بدانکہ در دولت
 توحید و ایمان و انوار ولایت کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خازن و قائم آن است ہر کہ شریک نیست مسلمان
 نیست پس شریک شدن بآن مرضی حق سبحانہ است اما در نبوت کہ ختم است بر خاتم الرسل صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
 پنج مسلمان در آن شرکت نمی گوید و نمی اندیشد و آنچه میگویند کہ ایشان نوشته اند بعضی از درجات خلت پیغمبر خدا را

نہ

نہ کہما لہما الخیر میرزا قاسم - نہ پس بہت کمال از حق باو شای

نہ تا پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

بواسطه فردی از افراد امت حاصل شده و از ان ذات خود را داشته ایشان هیچ جانان فرو خود را مراد
نوشته اند باینکه امر بصلوة ابراهیمی بانی دینی آن است را و در دست حصول آن از بعضی کم و از بعضی
زیاده چنانچه ثواب حسنت است موافق این حدیث الدال علی الخیر کفاعله از همه امت حاصل شده از بعضی
کم و از بعضی زیاده پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمودند که منافع و خیرات زمین مرا عنایت کردند و آن خزان
زمین و تسلط بر ملک بعد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بواسطه خلفاء راشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم و سلاطین
نامدار رحمة اللہ سبحانہ علیہم حاصل شده و می شود تسلط بر ممالک و محاربات برائے دفع کفار که موجب ظهور
اسلام و ایمان است بواسطه حصول ثواب است برائے پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم که امر کرده اند باین
امر و رواج دین آموخته و ماوراء رود در ثواب شریک اند و این ثواب بواسطه خلفاء و سلاطین با بخت حاصل
شد و ترقی درجات بعد انتقال ازین عالم ثابت است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم را خدا خلیل خود
اختیار فرموده پس امر بصلوة ابراهیمی و اتباع ملت ابراهیم علیہ السلام برائے زیادتی آن مرتبه میتواند شد
و ثواب بواسطه امت موافق حدیث الدال علی الخیر کفاعله حاصل است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
تا قیامت و تا قی فتنه و تا قی اسرار تصوف بواسطه مجتهدان و صوفیه ظهور یافته بے تامل مبادا بلفظ حصول
گیرد معاذ اللہ بعد از حدیث بزرگ قوی قصه مختصر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم آنچه میگویند ایشان خود
را مجدد نوشته اند درین چه قباح است در حدیث شریف آمده که بعد هر مائتة مجددی پیدا می شود
که امر امت را تازه می نماید مجدد و در سلاطین چنانچه عمر بن عبدالعزیز و مجدد و صامور دین در علماء چنانچه امام
شافعی و مجدد و در صوفیه معروف کرخی و در اسرار علم امام عزالی و مجدد و در افاضه فیوض با کثرت خوارق حضرت
عوث الاعظم این مجددان امر امت را تقویت فرموده اند و شیخ جلال الدین سیوطی در حدیث مجدد است و علم
حدیث را رواج بخشیده و حضرت مجدد الف ثانی در بیان مقامات طریقت و حقیقت ممتاز اند و سرور رواج
طاون در علم دین با کثرت افشائے الوار فیوض دلیل است بر مجدد بودن آن اکابر هم چنین کثرت فیوض و
افادات که صحبت مبارک ایشان و اسرار توحید و شهود وحدت و کثرت و نسبت حضور و یادداشت و مراتب
کمالات نبوت و حقایق الهیه و حقایق انبیاء علیهم السلام که بے مجاہدات و ریاضات در صحبت ایشان
داندک زمان دست میداد سالکان را برود عبادت و لایات ترقی حاصل میشد از دلایل مجدد بودن ایشان
است رضی اللہ تعالیٰ عنہم آنچه میگویند ایشان خود را از امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہم
و افضل نوشته اند معاذ اللہ این افزائے مفتریان است ایشان ادنی صحابی را از اولیا بهتر میدانند
میفرمایند بشرف صحبت مبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم که صحابه را رضی اللہ تعالیٰ عنہم حاصل بود
اولس قرنی و عمر بن عبدالعزیز به هیچ صحابی نمیرسند بجناب حضرت خواجہ نوشته اند که مقامی پس شگرت
مرتفع منقش و ملون بنظر آمد و محاذی آن مقامی دیگر که با انعکاس نقوش و الوان آن رنگین است ظاهر شد

آن مقام مرتفع از حضرت خلیفہ اقل است رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ثانی از من ظاهر است ہر کمالیکہ و پیری
باشد یا ملن مرید یا انعکاس آن ملن میشود مرید مقتبس است اندکبار سیر مگر این مقام اندکے رفعتی حاصل
چنانچہ صفو را از آفتاب باشد پس ہیچ فصل ثابت نشد و دیگر حضرت خواجہ حسین ویدایشان قدسی نکرند آنچه
میگویند کایشان در سالہ در معراج خود نوشته اند و سبقت اسب خود از اسب پیغمبر خدا ثابت نموده این همه
از مفزعات دروغ گویان است ہیچ با این چنین نفروده اند ایشان از اولیائے خدا اند و اقرا و کذب صفت
اولیائے نیست آنچه میگویند کہ ایشان در طریقہ خود مقامات عالیہ بسیار بیان نموده اند و آن مستلزم تصور بزرگان
است حضرت غوث الثقلین در غنیۃ الطالبین کہ تصنیف ایشان است در فصل ادب مرید با شیخ
زیادتی مرید بر شیخ نوشته اند حاصل آنکہ گاہ باشد کہ مرید را بعد رسیدن معلوم و مقامات شد شیخ حضرت حق سبحانہ
مقبولی تربیت میگرد و در کمالات و حالات دیگر میرسد قولہم فی الغنیۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہم فیتولی الحق غرض جمل
تربیتہ و تہذیبہ و بوفقہ علی معنی خفیت علی الشیخ نیست معنی بود عن الغیر انتہی پس باین تقریر
حضرت غوث الثقلین زیادتی مرید بر شیخ ثابت شدہ ایشان خود را می نویسند این کینہ زویل زلہ خوار خوان نعم
این اکابر است با انواع نعم این حقیر را تربیت فرمودہ اند و نوشته اند کہ این فقیر را کہ حضرت خواجہ قطب الدین
مددگار ترقی شدہ اند حضرت غوث الثقلین بتوجہات شریفہ امداد فرمودند بد آنکہ درین کلام شریف رفع توسط
ثابت میشود و ظاہر است کہ از ملت محمدی کہ جامع کمالات عالیہ است بمثل انبیاء علیہم السلام ہیچ منقصتہ راہ
نیافتہ حق تعالیٰ موافق حکمت بالغہ خود ہر کرا خواست بکمالی ممتاز فرمود و ہر کمال الہی واجب التعظیم است
حضرت مجدد و در طریقہ جدیدہ خود کہ مستفہن وہ لطیفہ است در ہر لطیفہ کیفیات و علوم و الوار عبادا جدا بیان
فرمودہ سوائے آن ہم تحریر کردہ اند و علمے را از علماء و عقلا برہ یاب ساخته اند و آن اصطلاحات و مقامات
بشہادت جماعت کثیرہ ثابت شدہ کہ احتمال وہم و غلطانہ جزا ہم اللہ تعالیٰ الخیر الجزاء مقامات قرب را
در ذوق و شوق و استغراق و بیخودی منحصر داشتن خلاف آیتہ شریفہ است ولا یحیطون بہ علم افضل
ثابت است مگر تمام مقامات طریقہ ایشان ہمہ متوسلان را حاصل نمی شود لہذا در احوال متوسلان طریقہ ایشان
اختلاف بسیار است و از مراتب مزید قرب کسی را اطلاع نیست مگر پیشینیا و ابر متغزان فضل ثابت
است بسبب تربیت و تلقین با این ہمہ گفته اند کہ حضرت غوث الثقلین و حضرت شیخ شہاب الدین و حضرت
علاء الدولہ بمنالہ و حضرت سلطان نظام الدین و حضرت شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہم در کمالات سبقت
داشتند از پیشینیان اگر کسی در متاخرین بوفور فیوض و حالات ممتاز باشد در شرع شریف منعی ندارد و
آنچه میگویند کہ ایشان اولیا را در ظلال تجلیات الہیہ گفتہ اند بر تو ظاہر است کہ اصحاب کبار رضی اللہ
تعالیٰ عنہم باقصی درجات قرب رسیدہ اند و آن درجات اصول تجلیات است و ہیچ ولی بر تہ صحابی
نمیرسد پس سیر اصحاب کرام در اصول مقامات باشد و سیر اولیا و عظام در ظلال آن و سیر تجلیات ظلال

اسما و صفات را در اصطلاح خدمت ولایت صغریٰ مقرر کردن و سیر اصول تجلیات را در ولایت کبریٰ
 نام نمودن در شرع و عقل منع نیست محبت هم مانع نتواند شد بدانکہ موافقت این آیہ شریفہ سرب زدنی
 علما امر بحصول ترقی است و در مراتب علم و علمے کہ نقد وقت باشد از ان اعراض ضرورتاً علم و مشاہدہ و معرفت
 در درجات عالیہ قرب اوسبجائہ دست دہد آنچه میگویند ایشان کلمات فخر و مباہات خود بیان کردہ اند
 کلمات مباہات از بزرگان بسیار مروست در وقت ظہور نسبت بقایہ و عروجات افتخار و مباہات علیہ
 میشود و در وقت ظہور نسبت فنا بیہ غلبہ دید تصور پیدا می شود حضرت مجدد میفرمایند کاتب ہمین خود را بیکار
 می یابم و خود را از کافر فرنگ بدتر فکیف از کبر ادین سے من آنجا کم کہ ابرو باری یکنزد از لطف برین
 قطره باری و دانکہ میگویند کہ ایشان انکار توحید و جود می نمایند ایشان ہرگز انکار توحید و جود نکرده اند می گویند
 کہ این معرفت در راہ می آید و معارف دیگر بعد از ان دست می دہد ایشان از حال خود چنین نوشتہ اند کہ از صحبت والد ماجد خود
 کہ از خلفاء حضرت شیخ عبدالقدوس بودند رحمۃ اللہ علیہم رسائل توحید خواندہ علم این معرفت حاصل نمودہ بودم
 پس ہمین تربیت حضرت خواجہ قدس سرہ علم آن معرفت معائنہ شد و از دانستن بشہود عیان مبدل شد بدست
 مغلوب الاحوال این معرفت بودم اللہ تعالیٰ بفضل خود معرفتے دیگر عطا فرمود کہ آن موافق کتاب و
 سنت است بے تاویل پس این معرفت در راہ پیش می آید و از غلبہ محبت عذر سے دارد و حضرت شیخ
 ابن عربی را رحمۃ اللہ علیہ سند و متک متقدمان و متاخران نوشتہ اند میفرمایند کہ ما را نیز از کلام ایشان
 فوائد رسیدہ است و خطے حاصل شدہ جزاہ اللہ بدانکہ در کلام الہی سبجائہ و کلام پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ
 وسلم سخنہا است کہ بے تاویل فہم در ان قاصر است و ہم چنین در کلام اولیا سخنہا است کہ آجاتاویل باید
 نمود تا گمان نیک کہ ما مورد است از دست نرود ہر تاویلے کہ در کلام اولیا و کرام نمایند از غلبہ سکر یا تسک
 نعمت یا ترغیب طالبان یا عدم مساعدت الفاظ بمعنی و آن در کلام حضرت مجدد نیز جاریست صلی اللہ
 تعالیٰ علی خیر خلق محمد وآلہ و اصحابہ و بارک وسلم حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ در شرح فارسی رسالہ فتح
 الغیب تصنیف حضرت خوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہم نوشتہ اند گاہ اسرار دقیقہ و علوم غامضہ
 بر قلوب عزرا وارد میشود عبارت بآن کفایت نمی کند پس تسلیم و تفویض آن بعلم حضرت حلیم مطلق سبحانہ
 باید نمود و زبان انکار نہ باید کشود بدانکہ حاصل لغز طریقہ صوفیہ کرام عقیدہ صحیح اہل سنت و جماعت موافق
 تحریر نقول و تخلق باخلاق بطور صوفیہ علیہ و عمل موافق فقہ و اجتناب بدعتہا و حصول احوال سنیہ است کہ
 ہر دو ہائے اہل محبت وارد میشود الحمد للہ کہ بعنایت الہی درین طریقہ این مراتب دست میدہد اللہ تعالیٰ
 این کمبندہ را نیز ازین طریقہ شریفہ فیوض نسبتہا کرامت فرماید بلکہ جمیع طالبان حق را تلمذ نمایند کہ کالات باطن
 را نہایت نیست و الحمد للہ اولاً و آخراً و الصلوٰۃ والسلام علی محمد وآلہ و اصحابہ اجمعین تکفیر کسی بے دانستن
 مراد کلام از سخت منع است گفتہ اند اگر در شخصے مہتا دو جب کفر باشد و یک وجہ اسلام اورا کافر نباید گفت

تکفیر کسی که بکفر بر او از نیست بقای عاید میگردد این چنین است در حدیث شریف علی صاحب افضل
 الصلوات و التحیات و آله و صحابه اجمعین معترضان حضرت عظیم الرحمة، قرآن دارند که شما درجات
 متابعت بسیار میگوئید و نظریات اعمال آنحضرت از مجاہدات و غزوات در شمالی نیست جواب در قرآن
 و راجبات و سنن مکرده اشیاع لازم است و ازین مجاہدات و ریاضات بمقدور کسی مقصر نیست بلکه گوئیم
 این غلبات جوع و طول قیام و قنوت و سجده که قدم مبارک حرم می نمود و سبقت در محاربات خاصه آنحضرت
 است فرمود امیر المؤمنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہم مادر شدت عرب پناہ با آنحضرت میگرفتیم پس در جہاد
 حضور و در جہاد اکبر استطاعت شرط است معرضان و مقتدایان شمایز مقصر اند مگر مقدر و یسیر و اولاد
 نضر و او خدا من الاعمال ما تطیعن یرید اللہ بکم الیسر اللہ تعالیٰ المحن و مشاق را آسان نموده است
 فالحمد للہ و یگر آنکه ایشان نفرموده اند که در جمیع اعمال آنحضرت متابعت کرده میشود و عقاید و اعمال فقر
 و ادکار قلبیه و احوال باطن و در مویط و عروج نسبت باطن متابعت داریم بر تو پوشیده نیست که بدن
 این درجات متابعت کسی ولی نمیشود و این شور و غوغای از نا فهمی کلام ایشان است مگر این لفظ
 که از کمال متابعت اتحادی پدید می شود عزیزان فنا فی الشیخ فنا فی الرسول فنا فی اللہ اصطلاح مقدر
 و انداز فنا فی الرسول انصباغ برنگ کمالات آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم مراد داشته اند و همین مراد
 کلام ایشان است بے محابا و بے لحاظ خود او ممکنات ما خدا میگویند تاب اللہ علیکم وضع شرع تشریف
 و نزول قرآن مجید بر غیریت است کلام اہل سکر حجت نیست ایشان از ظهور پر تو کمالات آنحضرت و تابع
 اتحاد و باجناب فرموده اند و مشهور است که محمد را بنمود که مرا چنین باید بود ایشان ببنده خاص اتحاد ثابت می
 نمایند و شما اتحاد بخدا سبحانہ تعالیٰ اللہ عن ذالک جناب معترض چشمت پوشیده بے تأمل اعتراضات می
 نمایند تا مردم را از طریقہ ایشان که صراط مستقیم است باز دارد و برین مشک خاشاک نتوان نشانده که بوسے
 خوش مشک پنهان نماید معترض رحمۃ اللہ علیہ افادہ می کنند که در ایشان اول عہد بر فضل فقر از غنای گرفتند و
 ایشان میل بغنا و اسباب دنیا دارند این غلط است ثابت نیست میفرمایند آستان نشینی فقر را بے از صدر
 آرائی اغنیا است می فرمایند در ایشان اینجا اگر چه وجه معلوم ندارند برزق مضمون فراغت ادا کنند گوئیم که برای
 حاجات ضروری خود و تفقد حال فقر اطلب غنا محمود است حضرت سلیمان علیہ السلام و امیر المؤمنین
 عثمان و عبد الرحمن بن عوف و صحابه بعد آنحضرت اسباب دنیاوی بسیار داشتند و در مراتب قرب
 آنجماعہ بیچ منقضیہ راہ نیافت این است عقیدہ اہل سنت و جماعہ اختلاف است در فضل فقر مع
 الصبر و فضل غنا مع الشکر آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم که طاقت بارقاہ داشتند فقر اختیار کرده
 اند میفرمایند ابیت عند ربی بیطعنی و یسقیننی صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم پس اگر ضعف در عبادت
 از فقر باشد غنا که موجب قوت در طاعت گردد و افضل باشد از فقر که براغنیاء شاکرین زبان دراز فرموده

غافل شدن است ازین حدیث ذلک فضل اللہ یؤتیه من یشاء کہ در بارہ دولت مندان شاکر فرمودہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کمترین درویشان بلکہ خاکپا کے ایشان عبد اللہ معروف بغلام علی معنی عنہ مصحف بیعت در طریقہ شریفہ قادریہ نمودہ و بحضرات چشتیہ نیاز و اخلاص دارد اما اذکار و اشغال و مراقبات و کسب نسبت باطن از خاندان عالیشان بزرگان نقشبندیہ مجددیہ رحمۃ اللہ علیہم نمودہ است پس حق بزرگان مجددی برین فیترا بت است لهذا این رسالہ مختصر را برائے مخلصان این طریقہ تحریر نمودہ در دفع اعتراضات کافی است و حاجت رسایل مبسوط نیست اللہ تعالیٰ ہمین توسل بذیل عنایت حضرات این خاندان علیم الرضوان این عمل این عاجز را قبول نمودہ منرا و ار رضاء عطا کے این اکابر فرماید و دوام رضائے خود و شوق لقاء ندج افزار و اتباع حضرت مصطفیٰ و حسن خاتمہ کرامت نماید آمین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ اجمعین و بارک و سلم۔

مکتوب شتادونہم در فوائد جلیدہ کہ داستان آن نقشبندی مجددی را ضرور است بسم اللہ الرحمن الرحیم

ظاہر است کہ تخیلات متبعان خیال و اولام از اعتبار ساقط است آنچه یافتہ شدہ است و نمود میشود نوشتہ می آید بدانکہ امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد سرہندی رحمۃ اللہ علیہ میفرماید کہ رسایل توحید از والد ماجد خود خلیفہ حضرت عبدالقدوس رضی اللہ عنہ خواندہ علمے بمعرفت توحید و جوہی پیدا کردم باز بتوجہات شیخ المشایخ خواجه عبدالباقی و تلمذین و تربیت ایشان آن علم مبدل بشہود و عیان گردید و اتصال تجلی حضرت حق جل و علا کہ قبلہ ہمت حضرت ابن عربی است حاصل گشت و علوم بسیارے ازین معرفت دست وادہ مغلوب ساخت پس بعنایت الکی بواسطہ حضرت خواجه ترقیات بسیارے واقع شد و از علم و شہود کہ آن دید و یافت ہستی حضرت حق است در مجالی ممکنات بیج نماید و معرفتے دیگر حاصل شد و آن وحدت شہود حق است سبحانہ در مرایائے ممکنات درین معرفت غیرت باقی است چنانچہ آئینہ از نور و لمعان و ششمان آفتاب متلی است و جرم آئینہ باقی چنانچہ آئینہ معرفت اولی و لطیفہ قلب پیش می آید و آن از غلبہ محبت است صاحب این معرفت از غلبہ سکر و محبت معذوری تواند شد و معرفت ثانیہ در سیر لطیف فوقانی ظاہری گردد و باز بجدبات عنایت الکی ترقیات دست داد و معارف مافوق مذاق انبیاء علیہم السلام پیش آمد و درین معرفت ثالثہ اثری از توحید و جوہی و شہودی نیست چنانچہ در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ازین ہر دو توحید مذکورے نبود توحید و جوہی و توحید شہودی را مقصود و نشستن از تخیلات است کہ مدار شرعیہ بر غیریت است آیات و احادیث را کہ علماء تفسیر آن کردہ اند بطور مذاق

انبیاء برادہ نام و خیال فرواوردن از شرع نیست و کسیکه بتطبیق آن ہر دو معرفت قایل شدہ از قوت ملکہ علمی است آن از جائے دیگر ناشی است و این از جائے دیگر نیست اجمال طریقہ حضرت مجدد کہ موافق مذاق انبیاء و است علیہم السلام طریقہ مجددیہ شہادت علماء و عقلا و ثبوت یافتہ در آن شبہ نیست کسیکہ نسبت تمام خاندان حضرت مجدد کہ آن ولایات و کمالات و حقائق است حاصل نماید این معارف را ببعیتین میدانند این علوم از ظن و گمان نیست و قہی و نفی الامر بہیت پس آن چہ از غلبہ احوال سکر باشد اعتقاد را شاید آنچہ علماء فرمودہ اند اعتقاد واجب است العبد عبد الحق حق اگر غیریت ثابت نشود تکلیف شرائع برائے چہ فرمودہ اند بدائکہ انتساب و بیعت ببطریقہ برائے حصول منیع خاص آن طریقہ است اگر حاصل نشود جائے دیگر بیعت کند اگر طالب صادق است و السلام بحث آنچہ نہ ضرور دینی است بیفائدہ است و کسی را کافر گفتن بے امر شرعی جائز نیست اگر بیفادہ و وجہ کفر داشته باشد و یک وجہ اسلام اورا کافر نباید گفت الحق یعلو و اولای علی *

مکتوب دوم در ابصار الطریقہ

در بیان احوال سعیت و ارادت خود در خاندان قادریہ و کسب سلوک نمودن و نقشبندیہ فواید ضروریہ از کلام حضرات خواجگان نقشبندیہ و اکابر احمدیہ مجتہدہ سلوک و تسلیک مجددیہ کثر المذا مشالہم مع فواید دیگرہ تکلیف بعض عزیزان صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوة فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ گزارش می نماید کہ بہت دد و سالہ بودم کہ بدایت و عنایتی شامل حال این فقیر گردیدہ بجناب فیض تاب فرید زمان و حید دوران مطلع انوار منبع اسرار مجی سنن نبویہ قیم طریقہ احمدیہ مجددیہ شمس الدین حبیب اللہ حضرت مرزا جان جانان قدس اللہ سرہ العزیز رسانید و مستفید شرف ارادت و بیعت بخدمت مبارک حضرت ایشان در خاندان علیہ قادریہ گردانید آنحضرت اگر چہ افادہ و القای نسبت نقشبندیہ مجددیہ میفرمودند و این نسبت و اجازت آن از سید السادات سید نور محمد بدایونی گرفته اند رحمۃ اللہ علیہ و ایشان از خلفائے معرفت افزائے شیخ سیف الدین خلیفہ و خلف الصدق عرفۃ الحق

حضرت ایشان محمد معصوم بودند قدس اللہ اسرارہم لیکن اجازت طریقی علیہ قادریہ از روح پر فتوح حضرت
غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ نیز دارند میفرمودند بعد انتقال حضرت سید بامران ایشان استفادہ از شیخ
الشیوخ حضرت محمد عابد رضی اللہ عنہ کریم و ایشان از خلفائے ہدایت فرماے دلیل الرحمن حضرت شیخ
عبدالاحد سجاولہ نشین خازن الرحمۃ حضرت محمد سعید بودند رضی اللہ عنہ میفرمودند بخدمت حضرت شیخ
بجہت طلب اجازت خاندان عالی شان قادریہ عرض نمودیم قبول فرمودند و بحال فقیر توچی نمودند غیبیہ دست
داد و در آن غیبت بحال جہان آراے رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مشرف شدیم دیدیم کہ حضرت شیخ
رضی اللہ عنہ بجنور مبارک برائے اجازت آن خاندان برائے فقیر عرض می نمایند رسول خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم می فرمایند کہ بجز غوث الثقلین عرض نکنید حضرت شیخ رضی اللہ عنہ بآنحضرت معروض داشتند
پذیرا فرمودند و بخادم خود برائے عطائے تبرک خرقہ اجازت امر نمودند خادم خلعتی از منس گران بہا آوردہ برگردان
فقیر نہادہ و در باطن فقیر عجب برکت و کیفیت تازہ وارد شد کہ در بیان راست نمی آید بعد مشاہدہ این واقعہ
بامر حضرت شیخ قدس سرہ از غیبت افاقے دست داد حضرت شیخ مبارکباد این عطاء کرامت فرمودند و اہل
نسبت قادریہ کہ در این خاندان از مشایخ کرام متواتر است بحصول این اجازت زیادہ تر گردید میفرمودند
از جناب مبارک حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ عنہ نسبت چشتیہ نیز مارا رسیدہ است کیفیت آن نسبت
شرعی گاہ گاہ خود بخود ظہور می نماید و شوق و ذوق و سوشگی کہ از لوازم این خاندان است دل را بہتر از می
آرد و دین وقت میل بہار و رقت و گریہ پیدای شود ہر سرباز از صرافان عشق و زیر ہر درے دکان
دیگر است حضرت ایشان قدس سرہ جامع نسبت نقشبندی و مجددی و نسبت قادری چشتی بودند لیکن نسبت
بندگان مجددی بایشان غالب بود بر عایت آداب خاندان نقشبندی استعمال اذکار و اشغال این طریقیہ
شرعیہ می نمودند عالمی از مہمات و برکات ایشان برہ یاب گردید تا آنکہ خلفائے خلفائے ایشان در اہل
عالم ہدایت طالبان راہ خدای نمایند این فقیر مسکین بیکر و شغل باطنی از حضرت ایشان تلقین یافتہ برہن
طریقہ مراد طلب نمودم و تا پانزدہ سال اقتباس انوار صحبت حلقہ و ذکر و توجہ و مراقبہ حضرت ایشان داشتم و
بہین توجہات روح افزاے حضرت ایشان مناسبت بحالات و واردات این طریقیہ علیہ بہر سبب و ادراک
و بعدالذکیفیات مقامات و اصطلاحات آن حاصل شد فالحم للہ علی ذالک مدین ایام گذشتہ ہجرت
مقدس ہزار و دویست و دوازده است بتکلیف بعضی عزیزان این چند فواید از کلام مبارک حضرت خواجگان
نقشبندیہ و اکابر مجددیہ رضی اللہ عنہم التقاط نمودہ جمع کردہ آمد و این ہمہ تحریر و تقریر این فوائد از برکت صحبت
کثیر البرکت حضرت ایشان است رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعہ والا سخن از متولہ بندگان راندن کار این بے
سرو سامان نیست سہ جمال ہم نشین و دامن اثر کرد و و گرنہ من ہما خاکم کہ ہستم و بداند کہ طریقیہ مجددیہ مبنی
است بر اصول طریقیہ نقشبندیہ و آن و زوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض و نگہداشت خاطر و دوام ذکر و تہجد

صحبت شیخ مقتداست در ہر مقام لحاظ مورد فیض و اخذ آن می نمایند و بر اذکار و اشغال بہا
 طریقیہ موافقت می فرمایند تا مقامات بلند و اصطلاحات ارجمند این بزرگواران چیزے دیگر است
 چنانچہ در ضمن این فوائد محض آن باختصار مذکور میگردد الحمد للہ کہ بہین صحبت پیر دستگیر قیم طریقیہ
 احمدیہ نجد و یہ محیی سنن نبویہ کیسکہ مستفید ازین طریقیہ شود و نہایت سلوک این اکابر برسد میداند کہ بہین
 مقامات چلیست و منبع این بجا فیوض و برکات کیست و آنچه پیش تو پیش ازین رہ نیست
 غایت فہم تست اللہ نیست و میفرمایند کہ حاصل این طریقیہ شریفہ دوام حضور و دوام آگاہی است
 بحضرت ذات الہی سبحانہ بالتزام عقیدہ صحیحہ موافق اہل سنت و جماعت و اتباع سنت نبویہ علی
 صاحبہا الصلوٰۃ و ہر کہ یکے ازین امر غفلت ندارد و ازہ طریقیہ مای بر آید لغو ذبا لہ منہا این حالت را
 در طبقہ صحابہ رضی اللہ عنہم احسان میگفتند و در اصطلاح صوفیہ شہود و مشاہدہ و یادداشت و
 عین الیقین میگویند و برائے حصول این دولت کہ سرایہ صحت عبودیت است سہ طریقیہ مقرر نموده
 اند اول طریقیہ دوام ذکر است بشرط آن و ذکر بر دو قسم است اول اسم ذات است طریقیہ آنکہ
 زبان بکام چسپا بندہ و بزبان دل کہ محل آن زیر پستان چپ بقاصدہ دو انگشت است اسم مبارک
 اللہ را بگوید و مفہوم آن در لحاظ داشتہ کہ ذاتیست موصوف بصفات کاملہ و منزہ از سمات ناقصہ
 کہ بران ایمان آورده ایم و این لحاظ را پر وخت و جود ذہنی گویند و وقت ذکر حرکت در زبان و بدن پیدا
 نشود و تمام اوقات بر این ذکر موافقت نمایند تا دل جاری شود پس از لطیفہ روح کہ محل آن زیر
 پستان راست بقاصدہ دو انگشت است ذکر نماید پس از لطیفہ سر کہ محل آن بر پستان چپ کہ مائل وسط
 سینہ بقاصدہ دو انگشت است ذکر نماید باز از لطیفہ خفی کہ محل آن بر پستان راست است بفرق دو
 انگشت مایل بوسط سینہ ذکر کند باز از لطیفہ اخفی کہ محل آن در عین وسط سینہ است ذکر نماید تا آنکہ بطریق
 خمسہ جاری شوند بزرگ باز از لطیفہ نفس کہ محل آن در وسط پیشانی است و از لطیفہ قابلیہ نیز ذکر اسم
 ذات محمول است و دوم ذکر نفی و اثبات است طریقیہ آنکہ دل نفس خود را از بی زنا ف بند کند پستہ
 زبان بکام چسپا بند و بزبان خیال کلمہ لا را از ناف تا بدماغ رساند لفظ لا را برودش راست فرد
 آورده لفظ لا اللہ را بر دل ضرب کند بوجہیکہ اثر ذکر لطائف خمسہ رسد و لفظ محمد الرسول اللہ
 را در وقت نفس گذاشتن بخیاں بگوید شرط است در ذکر لحاظ معنی کہ نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک
 و معنی لازم است ہر لفظ را پس لفظ بی معنی مقصود نشود و نیز از شرط است در وقت نفی نفی ہستی خود جمیع
 موجودات و در وقت اثبات اثبات ذات حضرت حق سبحانہ ملحوظ داشتن اگر چہ نفی متعلق بہ تمام مقصودات شدہ
 اما لحاظ را و معنیها است و نیز از شرط است در ہر ذکر بعد چند بار بزبان دل بکمال خاکساری و نیازمندی
 مناجات و التجا نمودن کہ خداوند مقصود من توئی در منائے تو ترک کردم دنیا و آخرت را از براے تو

محبت خود و معرفت خود و اگر طالب صادق ضعیف باشد ترک کردم دنیا و آخرت را نگویید الا هر دو
 حجت را گفتن لازم گیرد و نیز شرط است توجه بقلب بے آنکه شکل صنوبری دل یا نقش اسم ذات در
 تصور آرد و این توجه را وقوف قلبی گویند و این توجه قائم مقام ضرب است
 که در طرق دیگر ذکر شایع است و نیز شرط است توجه بذات الهی داشتن نگران بجهت فوق باشد
 که بذات الهی نگران متوجه و منتظر فیض است رعایت جهت فوق بیاس ادب است که اللہ تعالیٰ
 فوق همه اشیاء است بلکه وقوف قلبی و توجه بمبدء فیاض از ارکان ذکر و طریقی علیہ است که حصول نسبت
 حضور بے این دو در کن محال است و نیز شرط است دل از خواطر و سوسه تا باز داشتن بجزر و خنجر
 خطر دل را نگاه باید داشت تا خواطر استیلا نیابند و این را انجم داشت گویند حبس و حصر نفس در ذکر مفید
 است شرط نیست حرارت قلب و شوق و رقت قلب و نفی خواطر و ذوق و محبت از فواید حصر نفس است
 و می تواند که موجب حصول کشف باشد و در ذکر نفی و اثبات رعایت عدد و طاق معمول است لهذا این را
 وقوف عددی گویند فرموده اند که وقوف عددی سبق اول است از علم لدنی یا بمعنی که حصول کیفیات
 و علم آن دشواری و اسرار و دریافت آن همه ازین ذکر است و این ذکر ماثور است از حضرت خضر علیہ
 السلام بار رعایت حبس نفس پس اگر در یکدم تابست و یکبار رسایند است و فایده بر آن نشتر گلش
 باطل است در طریق محسوب نیست از سر گیر و در شرط را یک احتیاط نماید طریق دوم مراقبه است
 و آن نگهبانی دل از خواطر و نگرانی فیض الهی است بواسطه ذکر و بے رابطه مرشد باید که در جمیع اوقات
 به نیاز و شکست تمام متوجه ذات الهی باشد تا توجه الی اللہ بے مزاحمت خواطر ملکه دل گردد و این
 لحاظ ذات تقدس و تعالیٰ و دوام توجه قسم اعلائے ذکر است که مقصود اہم از اذکار حضور مستم
 مطلوب است بحدود اسم که آن واسطه است حصول مطلوب را میفرمایند مراقبه اقرب است بجذبه
 از نفی و اثبات از دوام مراقبه بمرتبه و زاریت توان رسید اشرف بر خواطر و تصرف در ملک و ملکوت
 از مراقبه است اما ملکہ مراقبه بے کثرت ذکر و محبت ارباب جمعیت دشوار است طریق سیوم
 استفاده از صحبت صاحب کمال است کہ بہین توجه و اخلاص او دل از غفلت پاک گردد و بجاذبہ محبت
 او انوار شاہدہ آہی بر دل و خشنیدن گیرد و حضورش بر رعایت ادب و رضائے خاطر در غیبت بنگاہداشت
 تصور و فیض یاب شود گفته اند کہ این امر تمام ادب است و بیچ بے ادب بجز انرسد من ضیع الرب
 الا دخی لم یصل الی الرب الاعلیٰ میفرمایند این طریق موصل تر و آسان تر است از طریق ذکر و طریق
 مراقبه و این را ذکر رابطه گویند پیر کسے هست کہ ظاہرش باتباع سنت آراستہ باشد و باطنش از التفات
 ماسوا پیراستہ در محبت او باطن از نقوش ماسوا مصفا و بہمت او دل متوجہ جناب کبریا گردد اما ظہور
 تاثیر بمقدار سعی و اخلاص است و بتدلیک تا اثر و تاثیر زیادہ میشود و با سعی باہر کہ نشستی و نشد جمع دولت

وز تو زمید ز صحت آب و گلت و ز بہار ز صحتش گریزان می باشی و در نہ نکلند رُوح عزیزان بکلت و معتبر و تائید حصول جمعیت خواطر و توجہ بجناب الہی و انجذاب قلبی است تدریجاً کہ علامت فرق حجب است و ظهور گرمی و حرارت اگر چہ مفید و ذوق افزا است اما در قرن اول نبود بدانکہ مفید تر و معمول در طریقہ تخریق آنست کہ طالب ہر گاہ خواہد مشغول شود و لا چند بار توبہ و استغفار از معاصی نماید و مرگ را حاضر و اندیش صورت درویشی کہ از طریقہ ذکر یافتہ رو بروئے دل خود با دہ تمام حاضر نماید تا جمعیت و کیفیت پیدا آید باز بذكر شرائط آن مشغول شود اول باہم ذات کہ موجب حصول حرارت و شوق است پس منفی و اثبات و اگر دل از حصر نفس مانده شود بحصر نفس ذکر کند و ذکر و مراقبہ توجہ با حدیث صرف حضرت ذات نماید ذکر بے توجہ و سوسہ بیش نیست ذکر تخیل زبانی اگر چہ تا حصول ملکہ حضور معمول نیست لیکن بشرائط مذکورہ نیز مفید است کثرت ذکر می باید و دل بے ذکر کثیر نمی کشاید بیچ وقت از اوقات بے ذکر و توجہ و نیاز بجناب الہی نگذرد و در انجمن و ملاقات مردم نیز بگذرد آگاہی مشغول باشد فیض حق تا گاہ برسد لیکن بر دل آگاہ برسد یک چشم زدن غافل از ان ماہ نباشی و شاید رنگا سے کہ آگاہ نباشی و این حالت را خلوت و انجمن گویند الصَّوْفِی کلان ثبائن بدانکہ از تعلق خاطر بماسوی و سوخ و یاکم و باطن سہ و فیض می افتد پس بکلمہ لا نفی آن باید نمود مثلاً برائے ندال حسد لا اله نیست حسد در من الا اللہ مگر محبت خدا باین لحاظ کثرت نفی و اثبات و تصرع بجناب الہی برائے ازالہ آن نماید تا آنکہ ذمیرہ ذایل گردد و ہم چنین ہر مانع را از باطن ازالہ کند تا تصفیہ و تزکیہ حاصل شود و زیش این شغل قسے است از سفر و وطن ذکر است کہ موجب حصول فنا و بقا است ذکر است کہ موصل بخدا است ذکر گو ذکر تا ترا جان است و پاکی دل ز ذکر بزدان است و داد کرد و اللہ کثیر الملکہ تفلحون چون کیفیت ذکر حاصل شود بحفظ کیفیت پردازد و چون ستور شود باز بر سر ذکر رود تا آنکہ کیفیت و حضور ملکہ گردد ہر گاہ جذبہ قبول میرسد نسایم فیوض و نفعات رحمانیہ باہتر از می آید گاہ گاہ وارد فیض ناگہان دل را می رباید و نیستی رونماید چون این حالت تواتر و تکرار نماید امید و اہم حضور و حصول فنا است و صل اعدام اگر توانی کرد و کار مردان موفدانی کرد و بحصول و دوام حضور طالب بحقیقت ذکر فائض گردد و پیش ازین صورت ذکر بودہ حقیقت آن این حالت را اندراج نہایت در بدایت گویند و حصول این معنی طالب را دین طریقہ مانند اخذ ذکر و اشغال است و طرق دیگر از مرشد حصول این حالت موقوف بر قوت توجہ شد است کہے راز و ترو کہے دیر حاصل میشود نزد ملکائیں طریقہ علیہ السلام لطائف عبارت از درجات استیلا و حضور حضور حق اگر با حضور خلق برابر بود ذکر قلب گویند و حضور حق اگر بر حضور خلق غالب است فکر مدح و اگر حضور حق با غیبت از حضور خلق است ذکر سر و اگر حضور حق با غیبت از خود حضور خلق است ذکر خفی سے فیض روح القدس از بار آمد و فراید و دیگران ہم بکنند آنچه میگویند و نزد حقیر و رضی اللہ تعالیٰ

عنہ ہر لطیفہ جدا است و میر و منوک و فنا و بقا و علوم و معارف ہر یک از ان جدا است لهذا حضرت
رضی اللہ عنہ طالبان راہ حق را تہذیب و تسلیک لطافت جدا میفرمودندی فرمودند این طریق کہ
ماورعد قطع آنیم ہمگی ہفت گام است پنج از ان در عالم اُمر و دو از ان در عالم خلق می افستد و دو قسم
گفتن باعتبار عالم اُمر و عالم خلق است اما فرزندان ایشان قدس اللہ اسرار ہم بعد حصول فنا کے قلب
تہذیب لطیفہ نفس مقرر نموده اند کہ در ضمن سلوک قلب و نفس این چار لطیفہ را نیز فنا و بقا حاصل میشود
و در وقت ہمین مہول است کہ اہل طلب را فرصت نیست و کار دیگر در پیش است مگر باینکہ کہ چون ملک
بدل خود متوجہ شود و دل خود را بحق سبحانہ جمع یا بدین حالت دوام حضور است و حضور حاصل است اگرچہ
علم حضور در تمام اوقات حاضر نیست چنانچہ علم بحضور نفس خود و وقت اشغال باور کم میشود علم است و علم علم
نیست لیکن چون دوام بے خطرگی و دوام کیفیت از کیفیات قلبی و دوام نگرانی و انتظار کائنات قواہ در حالت
بیداری و خواب در سخن گفتن و غضب راندن و در جمیع اوقات لازم قلب شود و حضور بے غیبت ملکہ گردد و معتبر در دوام
آگاہی نیست و نیست یاد داشت و غیر ازین ہمہ پنداشت این حالت را عین الیقین گویند رباعی
تا دوست بچشم سرنہ بینم ہر دم بزار پاسے طلب کجا نشینم ہر دم بگویند خدا بچشم سرتوان دیدن آن ایشان
اند من جنینم مروم باین رباعی اشارت است بحالت مذکورہ اما از غلبہ حال فرق در رویت بصر
و مشاہدہ بصیرت نمی تواند کرد و الارویت الی سبحانہ بدیدہ سرور دنیا واقع نیست بعد از آن مراقبہ
معیت و ہوہ محکمہ اینا کنند و ذکر تہلیل زبانی میفرمایند و این مراقبہ در ولایت صغری کنند
کہ ولایت ادبیا است رحمۃ اللہ علیہم درین ولایت سیر در ظلال اسماء الہی است و مقام حصول حیرت
است در نیجا جذبات و غلبات نسبت و طیش و شوق آہ و نعرہ و رقت و گریہ و ذوق و وصول فی یافت
مقصود و دیلب نسبت افعال از عباد و توحید فعلی و تجلی برقی و شہود وحدت در کثرت و دیگر حالات انس و
وحشت و یحسان اُحیرت نقد و قت میشود و معرفت فاحاطہ اگر دیدہ بصیرت بینا است مشکوف میگردد و الال
بوجدان خود معیت حق سبحانہ مدرك میشود کمالا یحقی علی ارباب ہذا الولاية الثابتة لہم فی الخادج
لا المحصلة فی الخیال سے خواجہ پندارد کہ مردے واصل است بوحاصل خواجہ بجز پندار نیست بڑ
استغراق و سرگوستی و قطع علاوہ علمی و حسی و جہل بسیار ماسوا و سلامت قلب کہ خطرہ ہرگز در دل نفوذ کند
دست دید و فنا کے قلب کہ عبارت از دوام بیخوری از ماسوا است حاصل آید سے کے بعد خود ز خود جدا ماندہ ہم
من و توفیقہ و خدا ماندہ بوقار چہا قسم گفتہ اند اقول فنا کے غلج کہ امید و بیم از ماسوا منتفی شود و دیم فنا کے ہو اگر
در دل آئند کے بجز ذات مہولی نمائند سیم فنا کے ارادت کہ صفت بالیست و خواست از سالک زایل گردد
چنانچہ ناموات چہا دم فنا کے فعل کہ بی مبصر و بی سیمع و بی مینطق و بی بیبطش و بی میشود بی عقل
نقد و قت گردد و علم صوفی عین ذات حق بود و علم حق از خود صفات بود و علم حق در علم صوفی گم شود باین سخن کے باور مروم شود

و این رباعی اشارت است بحالت مذکورہ

در بیان وجہ

رسیدن بمقام ولایت بغير حصول مقامات عشره که توبه و انابت و زهد و قناعت و ورع و شکر و صبر و
 توکل و تسلیم و رضا است مقصود نیست که درین مقامات اگر قدم گاهے راسخ نشود بارے کند گاه خود ضرور است
 که درین خاندان نسبت اجمالی و جذبی است حصول این مقامات بتفصیل در سلاسل دیگر است که سیرور
 آنجا تفصیلی و سلوکی است بدانکه از کلام اکابر متقدمین این طریقه شریف قدس اللہ اسرار ہم کمال عبارت از
 رسوخ ملکہ حضور و حصول فنا و بقا معلوم میشود و میفرمایند آخر کار انتظار است پس اگر طالب بیدام حضور و
 وسعت نسبت قلبی مشرف شود و حضور حیات سستہ را احاطہ نماید و توجه باشد به کیفیت در بہین پس
 نموده پرداخت آن نماید بزجات حضور کہ بیان کرد شد البته برسد و از دوستان خدا است مستغرق
 و دریا کے وحدت و قابل اجازت طریقه اما در طریقه علیہ مجددیہ تا بنفائے نفس و کمالات ولایت کبریٰ رسید
 اجازت مطلقہ نمی شود در فنائے قلبی خطرہ از دل برود اما از دماغ ریزان شود و بعد فناء نفس از دماغ نیز
 منتفی گردد و بعد زمان در ادراک خطرہ کہ از کجای آید حیرت است انتفائے خطرہ از دل و دماغ پیش اباب
 عقل معقول نیست لیکن طریقه درستان خدا و رائے نظر و عقل است پس بعد تمام شدن معاملہ قلب تہذیب
 لطیفہ نفس کہ محل آن پیش حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ پیشانی انسانست معبود است و علم بتمامی تمام
 قلب کہ ولایت صغری است از باب کشف و معرفت را آسان است اما اہل وجدان و ذوق را بالہام و القا
 از جناب الہی یا حضرات مشایخ رحمۃ اللہ علیہم معلوم میشود می تواند کہ آثار آن حصول وسعت در انوار نسبت
 باشد گویا سینه از انوار ہم چو پیالہ پر از آب لبریز گردد و جهت فوق کہ در توجہ نگرانی متوہم می شود مستور شد
 و بساطت و حضور پیدا آید و العلم عند اللہ اینجا مراقبہ اقربیت حضرت ذات سخن اقرب الیہ من جبل
 الودید می نماید و ذکر تہلیل بشر الطہ آن ترقی می بخشد و حضور و نگرانی و عروج و نزول و جذبات چنانکہ در مقام
 قلب بود و پس جانیز نقد و وقت مے شود بلکه اینجذاب تدبیراً تمام بدن را در می یابد و بدن مشمول انوار
 نسبت می شود و کیفیات و حالات اینجا نسبت بمقام قلب بے مزد و کم حلاوت است اما چون درین نسبت
 قوتے پیدا شود حالات سابقہ فراموش گردد و مود فیض اینجا بالاولیت لطیفہ نفس است این مقام را ولایت
 کبریٰ گویند کہ ولایت انبیاء است علیہم الصلوٰات والسلام این ولایت علیہ متضمن سترہ دائرہ و یک
 قوس است نصف ساقل دائرہ اولی مشتمل اسماء و صفات زائدہ بنصف عالی متضمن شیونات اعتبارات
 و انتہ است و دائرہ ثانیہ متضمن اصول آن و دائرہ ثالثہ متضمن اصول آن اصول و قوس متضمن اصول اصول
 آن اصول است این اصول سہ گانہ اعتبارات اند و حضرت ذات کہ مبادی صفات و شیونات شدہ
 اند در سہ جانبان را نقاب اندر نقاب دیگر است چنانکہ طے کردی بجای دیگر است و فنائے حقیقی و حقیقت
 اسلام و شرح صدر و مقام و دام شک و رضا کہ چون وجہ بر حکم فضا بری خیزد در قبول تخلیقات شرعیہ احتیاج
 و این مانند و استدلالی بدیگری گردد و اولیبت از نور شہائے تمام جذبہ و قوت یقین بمواغید الہی و استہلاک

در بیان

و انصاف و بیاض و در آفتاب میگردانند و توحید صفاتی و امتیاز آنکه وجود و قوای وجود را منسوب
 باد سبحان زیاد و در اطلاق لفظ آنرا بر خود صاحب محبت نتواند کرد و متمم داشتن نیات و دید تصور که بغیر شری و
 منقصت و خود نبیند و تزیین اخلاق که حاصل سلوک است و تزکیه از زایل حرص و بخل و حسد و
 کبر و حب جاه و عجب و غیره درین مقام بلند دست و پدست نیاید که خواهد و میلش بیکه باشد و در دایره
 دویم و غیره نگرانی و توجه که متوجه می شود که نفس صاحب توجه فانیانه نگران که باشد و ریختن مطلق
 بر تخت صدر ارتقای نباید و انجذاب صدر را مددک می شود و ریختن مراقبه حضرت ذات من حیث المحبة
 عظیم و بچونند تا ولایت علیا می نمایند تغییر از مقامات قرب که مرتبه بیچونی و تنزیه حاصل است و در عالم
 مثال مشهور میشود بدائرة مناسب دیده اند الا جائی که خداست و دائرة کجا است بعد تمام شدن ولایت
 کبری و سیر در اسم هو الظاهر سیر و سلوک در ولایت علیا است که ولایت ملاء اعلی است علیهم السلام
 در این ولایت کار بغیر ثلثه سوی غرض خاک افتد و ریختن مراقبه ذاتی که مسمی هو الباطن است نمایند و ذکر تهلیل
 و صلوة نافله و ریختن ترقی می بخشد و توجه حضور و عروج و نزول عناصر ثلثه را بهم میرسد و گاهی بدن مانند
 یک چشم نگران مددک می شود و در وقت سلطان لازم کار که مبتدیان را حاصل میگرد و بدن را صفاتی است
 داده بود آن صفات دیگر است و این تصفیه عناصر دیگر حالات و کیفیات اینها با لطافت و نزاکت است و در حقیقت
 عجیب و باطن پیدای می شود و مناسب با ملاء اعلی حاصل می گردد و می تواند که ملائیکه کرام ظاهر شدن گیرند و امر آن
 که لائق ستر و خفاست مددک گردد و عهده نشانی لایاب الغفیم نعیمها بعد حصول سیر اسم هو الظاهر
 و اسم هو الباطن و در جناح برائے سیر بسوئے مقصود که ذات بخت است حاصل می شود پس با انجام رسانیدن
 معاملت ولایت علیا اگر فضل آنی شامل حال شود سیر در کمالات نبوت واقع خواهد شد و آن عبارت است از تمام
 تجلی ذاتی بے پدیده صفات و اسما درین مقام شگرف که قطع یک نقطه و ریختن بهتر از جمیع مقامات ولایت است
 حضور بے جهت می شود و نگرانی و توجه بے سابقه و پیش طلب و بیانی شوق زائل می شود و بر و یقین دست
 میبرد و دست حل و مقام و معرفت از ریختن آگاه است که لا اله الا بصا در صدق حال گواه است
 سبط از دامن ناز او چه ز خاکساری نارسد و نزد آن مرز و بلندی که بگرد مرسد و عارسد و در اینجا یافت
 و ادراک علامت نارسائی است نکارت و جلال نسبت و وصل هر یک حاصل می شود و وصول است حصول
 نیست سبب اتصال بے کیفیت بقیاس و هست رب الناس را با جان ناس و صفات و وقت و حقیقت
 اطمینان و اتباع همی لما جاء به المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم و کمال وسعت نسبت باطن و بے کیفیتی و یأس
 و حیران دست می دهد معارف و حقایق اینها شراعی است و پس که این مقامات انبیاء است علیهم السلام و تا بیان
 را به تبعیت و وراثت حاصل شده توحید و جمیدی و شهری از معارف ولایت بود و در راه می ماند اما عروج و نزول
 و جنابات لطیفه خاکسرایا لامالته و تبعیت لطف ثلثه را میسری شود و فیض در اینجا با لامالته

اطبیق خاک است و بتبعیت تمام بدن و رنجی مراقبہ ذات بخت محراز جمیع اعتبارات و حیثیات سابقہ
 مینماید و تادیوت قرآن مجید و طول قنوت در نماز در کمالات ثلثہ و حقایق سبعہ جز آن کہ من بعد پیش
 خواهد آمد ترقی می بخشد ہمیں بپیرنگیہا و لطافتہا در پیش می آید کہ این مقامات بلند درجات و امواج بحر نامتناہی
 ذات بخت الہی است جل جلالہ در کمالات رسالت و کمالات اولوالعزم و حقایق سبعہ و جز آن مورد
 فیض ہدایت و حدانی سالک است کہ بعد تنویر و تکمیل لطافت عشرہ حاصل شدہ و عروج و نزول و بخت
 نصیب تمام بدن است سے این کار دولت است کہ چون تا کار رسیدہ از کمالات رسالت و کمالات اولوالعزم
 چیزے نوشتہ نشد و حقیقہ کعبہ عبارت از ظهور سہ اوقات عظمت و کبریائی ذاتیہ الہیہ است
 و حقیقت قرآن عبارت است از مبدء وسعت بیچونی حضرت ذات و حقیقت صلوٰۃ عبارت از کمال است
 بیچونی حضرت ذات فرمودہ اند از کلام حضرت مجدد قدس سرہ مستفاد میشود کہ معبود صرفہ کہ بعد از حقیقت صلوٰۃ
 مشہود بود بیچونی صرف ذات بود کہ انان نصیب بمقبولان برسد و بر آن داخل دایرہ قیومیت می شود و از ذلالت
 کہ قیام جمیع حقایق امکانی آن تواند بود برہ می یابند مقامات عابدیت و سیرتہ می و سلوک بانہائے این
 حقایق تمام میشود بعد از ان معبودیت صرفہ است و پس و اینجا سیرتہ می متمنع گفتہ اند و سیر نظری جائز داشته
 مقام خلقت حقیقت ابراہیمی است علیہ السلام شأن مقام است پس شگرت کثیر البرکات اعیان درین
 مقام تابع اند حضرت خلیل را حبیب الرحمن علیہ وعلیہم السلام بامر فاتح ملت ابراہیم حنیفا مأمور
 است لهذا در صلوٰۃ و برکات مطلوبہ خود را تشبیہ میفرماید بصلوات ابراہیمی علیہ السلام اللهم صل علی
 محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراہیم و علی آل ابراہیم فانک حمید مجید ازینجا دریاب غیر
 و برکت این مقام عالی را مرکز این مقام محبت صرفہ ذاتیہ حقیقت موسوی است علیہ السلام و بسیارے
 از پیغمبران بتابعیت او باین مقام رسیدہ اند و در قرب و معیت ممتاز اند علیہ السلام این مرکز بتلخیص
 نظر کشفی دایرہ عظیم می نماید و مرکز این دایرہ محبت و محبوبیت متمیز جتن حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم گوید و میم اسم مبارک محمد باین محبت و محبوبیت اشارہ میفرماید و نیز درین مرکز کہ بغور نظر رفتہ
 می شود و مثل دائرہ ذریعہ الشان بنظر می آید مرکز این دایرہ محبوبیت صرفہ ذاتیہ حقیقت احمدی است
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و میم اسم مقدس احمد ازین معنی رمزے و امی نماید بدانکہ این عظمت و کبریا
 و این وسعت و این محبت و درجات آن می تواند کہ در نفس حضرت ذات باشد کہ حصول این مراتب
 بعد تحصیل تجلیات ذاتیہ و انبیہ کہ در کمالات نبوت حصول میشود پیش می آید با عظمت و وسعت
 بودن و محب و محبوب خود شدن تحقیق آن موقوف بر اضافت غیر نیست محض وجود و اعتبارات
 است مرحضرت ذات حق را تعالٰت و تقدست و نیز مقتضائے محبت کہ در سیر ظلال و صفات
 پیدا شود اذواق و اشواق قلبی است و محبتے کہ در این مقامات محض بفضل الہی دست دہد موجب

کمال الہیخان و وسعت و بزرگی باطن و ارادۃ طاعت و استوائے ایلام و انعام محبوب می گردد و چنانچہ شہادت و جہان اہل وصول این مقامات مصداق این معنی است حصول این معنی در کمال مقامات ساقیہ نیز می شود فارق قطع و خاصہ این مقام چہ باشد بلکہ انصاف آن است کہ ہر مقامی را آثار خاصہ کہ مطلقاً در دیگرے حاصل نشود و ہر را کہ در آن مقام شامل باشد و بان استدلال حصول آن مقام توان کرد نیست توقع آن ہم نباید داشت و اگر از صفات اضافیہ باشد و آن در اول درجہ ولایت گیری گذشتہ رحمت قہقری لانیم می آید فائز با کجملہ حقیقت محمدی و حقیقت احمدی با حضرت ذات نزدیک تر اند و آن حضرت رئیس محبوبان گشت و تابعان او خیر الامم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہم ارزقنا حبک و حبہ و اتقنا و شفاعتہ و درمناک و درمناک بعدہ حب صرف و لا تعین است کہ سیر قدی انما بجا کوتاہ است و سیر نظری روا بدست آنکہ نزد حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ تعین اول تعین حقیقی است و مرکز آن تعین حب باعتبار محبوبیت ذاتیہ حقیقت احمدی است و تعین روحی آنحضرت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و باعتبار محبوبیت و محبت متمیز جتین حقیقت محمدی است و تعین جسدی آنحضرت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و باعتبار محبوبیت صرفہ حقیقت موسوی است و تعین موسی علیہ السلام و محیط آن مرکز کہ مثل دائرہ است در صورت مثالی غلت است و آن حقیقت ابراہیمی است علیہ السلام و تعین ثانی تعین وجودی است و مانند ظل است تعین اول را تعین حضرت ابراہیم است علیہم السلام و مبدء تعین ہر پیغمبری و رسولی حصہ است از حصص این تعین وجودی و از امتان نیز اگر کسی را برکت متابعت انبیاء علیہم الصلوٰت و التسلیمات دین تعین وجودی نصیب باشد و حقیقتہ یا لفظہ آن تعین مبدء تعین آن کسی بود مجوز است بلکہ واقع ملائکہ علیین را علیہم السلام نیز مبادی تعینات در ہمین تعین بود است و حقیقت امیر المؤمنین حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ کہ مبدء تعین اوست بے توسط امری ظل حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم برنجی کہ ہر چہ در ان حقیقت کاین است بطریق تبعیت و وراثت در ان ظل ثابت ازینجا است کہ حضرت صدیق رضی اللہ عنہ ضمنیت کبرے داشتند کہ انکال محبت و محبت در ضمن حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سیر مقامات قرب میفرمودند ما صبا اللہ فی صداری شلیما الا صبیئہ فی صدایابی بکرو این مرتبہ عالیہ شیخ الشیخ حضرت محمد عابد رضی اللہ عنہ بہ تبعیت و وراثت حاصل شدہ بود و حضرت شیخ رضی اللہ تعالیٰ عنہ حضرت ایشان را رضی اللہ عنہ بضمنیت خود ممتاز فرمودہ اند چنانچہ روزے حضرت شیخ رضی اللہ عنہ فرمودند کہ اللہ تعالیٰ اشب مارا بہ نسبت تازہ و سرفراز فرمودہ است حضرت ایشان مابعض رسانندند کہ از غلال و قوت این نعمت عظمیٰ کہ امت کردہ فرمودند آری شامعنیت ما داریم شمار این زبان دولت سرفراز فرمودہ اند سبحان اللہ نہ قبلہ کشف و ادراک حالات و مقامات در حقائق انبیاء کرام علیہم السلام کثرت درود و بابرز غیبت روح مبارک پیغمبرے کہ با حقیقت او اتقنا لے ہم رسیدہ ترقی افزا است اللہم صلی علی سیدنا محمد حبیبک

علوم شرائع است و بس مایاب توحید و جودی عالم را بحضرت حق جل و علا نسبت اتحاد و عنایت ثابت کنند
و اہل توحید شہودی نسبت ظہیرت مقرر نمایند و کسانیکہ ازین ہر دو مقام گذشتہ اند یکہ حالات نبوت بہ تبعیت
و وراثت رسیدہ اند از غایت تمیز بہ مقصود را از اثبات بہ نسبت برتری فرمایند الا نسبت محو تین و صغیریت
مال التواب و در باب اول این معرفت ذوقی و وجدانی است نہ تقلیدی اما ظہور این اقسام علوم ہر یکہ
را میسر نیست زانکہ فضل اللہ بونیہ من یشاء واللہ ذوالفضل العظیم می تواند کہ ساکب بولایت
و کمالات نبوت فائز شود و ازین علوم اولیٰ ہیچ نکشاید سہ نہ سلطان خریدار ہر بندہ ایست و نہ در زیر پرشند
نندہ ایست و اما حاصل سیر و سلوک حصول فنا و دوام حضور و تہذیب اخلاق و اخلاص تمام و رفع کلفت و رادائے
احکام شرعیہ با دیگر حالات بجا نکشافت اسرار توحید دست میدہد حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ سیر و سلوک
نسبت نقشبندیہ اختیار فرمودہ اند کہ نور شرع بسیار آراستہ است و نسبت احرار بہ کہ خواجہ احرار از آباء کرام
خود دارند قدس سرہ و منشاء اسرار توحید و جودی است گذشتہ کہ در آن منزلت اقدام پیش می آید و آنکہ درین وقت
اکثر ارباب سلوک از ذوق و وجدان ہم بہرہ تمام نماند می تواند کہ از دوری زبان نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
و قرب قیامت و فتور استعداد باشد پس آنچه بزرگان دین از معارف بیان فرمودہ اند ہمہ اش حق است ہر کس را
آنچہ پیش آمدہ و نمودہ است تفاوت و معارف از جهت اختلاف در مقامات الہیہ راہ یافتہ معاذ اللہ کہ کذب
را مدخلی باشد تا کہ کسی تکذیب صدیقان نماید اما تعلیط و جودیہ اہل توحید شہودی را چنانکہ گویند نہ عنایت طائفہ ان
التوحید شہودی کا و جودی فنا و صلوٰ الی حقیقتہ المقام از عدم ظہور معارف مقامی است کہ در
آنجا علوم توحید شہودی منکشف میشود و این مشرب صافی از ظاہر خصوص روشن و یکشف کمل تا بعان کہ از سکر
و شطخ برآمدہ از محو ہشیاری کہ مشرب انبیاء است علیہم السلام حظ وافر دارند پس این است ہیچ شنیدی کہ
کسی از صحابہ کرام کہ فضل از اولیاء عظام اند بہ ہمہ او است گویا شدہ باشد عبارات را بر مشرب خود فرود
آوردن از غلبہ حال است ہم چنین تطبیق معارف مختلفہ با ہم از قوت تاویل عبارات است تا اختلاف از میان
برخیزد و الا اتحاد مقتضیات متبانیہ مقامات مختلف چگونہ صورت پذیرد و اگر عبارات بتاویل متحد نمایند
حالات و اذواق مقامات متفاوت کے یکے میشود اگر گوئی ہوائے نہ مستان و تالستان در نفس ہوا نیست یکے
است برودت و حرارت ہر متحد تواند شد با این ہمہ علوم و معارف ہر مقام جداست و افوار و فیوض ہر مرتبہ
جدا پس این ہمہ تطبیق از قوت ملکہ مقال بود تا از غلبہ واردات حال و العلم عند اللہ تخریر و تقریر سخن بزرگان
در غور لیاقت این بے سر و سامان نیست سہ حرف و در ایشان بدزد در مردون و تا بخواند بریلیہ زان فسون و
اما از تعظیض کہ باحوال بزرگان دارد سخن چند از کلام عزیزان التقاط نمودہ سے لعل اللہ یوزقنی صلاحا
گر ندارم از خلک جز نام ہر زان بسے خوشتر کہ اندکام زہریہ اگر طالبعیہ بیاہد تکرار استخارہ موافق حدیث یا شدہ
قبل قلب در بارہ او ضرر نیست و درین افادہ جز اشتراک در فیوض یکدیگر منظور نباشد تا فایدہ بران مرتبت

شود بعلیقین توبه و استغفار ذکر اسم ذات میفرمایند و توبه نمایند دل خود را مقابل دل او نموده صحت القاعے
 ذکر کنند تا دلش ذکر شود و حرکت دهد پیدا آید کسی که دلش متأثر نشود محض بوقوف قلبی بر داند هم چنین بر لطیفه
 خود را بر این لطیفه او داشته توبه القاعے ذکر باید نمود بر لطیفه را جدا جدا چند روز توبه نمایند تا الطائف نسبه
 بفضل الهی گویا بذر خدا گردد پس بذر کفری و اثبات و مراقبه احدیت صرفه ارشاد نمایند و همواره بر دل او
 توبه القاعے انوار نسبت که از بندگان رسیده است و جذب بلیغ بنوق نموده باشند انشاء اللہ تعالیٰ در
 چند روز دل سالک نورانی گردد و درین ضمن دیگر لطائف نیز متملن یا نور میشود رنگ نور قلب زند
 و رنگ نور روح سرخ و رنگ نور سر سفید و رنگ نور خفی سیاه و رنگ نور خفی سبز و رنگ نور لطیفه
 نفس بزرگ است و ازین رنگها در و منعکس میشود و دیدن انوار مقصود نیست انوار بیرونی چه کمی دارد
 که کسی سعی بر آن کند تا شائے انوار درونی نماید منامات و واقعات جزو مشیرات نیستند نه شبیم
 نه شب پرستم که حدیث خواب گویم و چه غلام آفتابیم همه نه آفتاب گویم و از اجله واقعات رویت باری تعالی
 و زیارت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگر از شائبه هم و خیال مبرا باشد وجه اشتباه حقیقت بموهم
 آنکه لمعان انوار ذکر یا محبت و اخلاص یا ناسبت استعداد بجناب آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یا رضاء
 مرشد یا نسبت باطنی او یا کثرت درود یا خواندن بعضی اسماء یا احیاء سنت یا ترک بدعت یا خدمت صادق
 یا توکل علی حدیث بصورت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مقصود می شود پندار و که بشرف زیارت مشرف شد
 است و اینچنان نیست بلکه به نغمه اندان دریا کے رحمت سیراب شده ازین است که بصورت مختلفه آنحضرت
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را می بینند اگر صورت مبارک که در مدینه منوره موجود است و صاحب شایع آنرا
 بیان نموده بنید البتہ سعادت نیست بزرگ و موجب ترقی در باطن و از دیا و توفیق میشود و آلا دل بوهم
 و خیال خوش میشود و هم برین قیاس است زیارت ارواح طیبه مشایخ کبار رحمۃ اللہ علیهم هم چنین صحت
 کشف کونیات بسیار متعذر است معتقد و متخیل خود یا خبر مشهور که در مردم قرار یافته یا معامله عمل بصورت
 معامله زید یا القاعے شیطانی یا هوای نفسانی و در مراتب خیالی منعکس میشود پندار و که صورت محدود در
 عالم مثال دیده است و گاهی از شروط وقوع امر معلوم نمیشود لهذا غلط واقع میشود پس راه رضا و تسلیم
 پیش گرفته متوجه بجناب احدیت باید شد و باین دآن باید پرداخت و افزون امری الی الله ان الله بصیر
 بالعباد و سعی باید نمود و جانے باید کند تا شاید مقصود از گوش باغوش برسد شهودے که جان را پیش نه
 گرفتاری بیدان بود و در ظلمات جسمانی آنرا گم نموده پیدا باید کرد و کسی را که بغایت کشف می تواند اندا تواند
 سیر خود را بنظر بصیرت مشاهده می نماید و الا جمعیات خاطر و توجیه لقلب و نگرانی بمبد و فیاض رفته رفته ترقی
 می یابد و چند مدت لطیفه قلب منور شده از قالب می بر آید ارباب وجدان را جذب و کشش لطائف
 مددک میشود که سلوک عبارت از رفتن است و رفتن متضمن است جذب را و چون لطیفه قلب از قالب

برآید کسی را از قلب بیالاراهے کشاده و کسی را مثل تبه زنده نماند بالائے سرایت او در یافت میشود
 گاهی حالت عروج که دل را بجانب فوق کشان و گاهی حالت نزول که گویا قلب را بجهت تحت روان
 می یابد تا آنکه تدریجاً لطیفه قلب را با اصل خود که آنرا قلب کبیر و حقیقت جامع انسانی گویند و بالائے
 عرش مجید است و اصل و متحدی یا بدخیال نکمی که اینجا قلب را فاعل اصل شد این از مغلطه کشفی است تا اینجا
 نصف دایره امکان و سیر آفاقی تمام می شود و نصف دیگر که عبارت از سیر در عالم امر است و بدو شکست
 موصوفت هنوز در پیش است بعد تمام دایره امکان و سیر در ولایت صغری قلب را صورت فنا حاصل
 میشود و کسی که از غلطی کشفی رسیدن بقلب کبیر را حصول فنا و سیر در اصول لطایف را ولایت کبری
 و فنا نفس و اندک ظاهر است که مستفیدان اود از کیفیات و جذبات و دیگر احوال که در ولایت صغری
 پیش می آید و رسیدن باین ولایت شرط است و حصول ولایت کبری را چه حاصل خواهد بود محض بجزول در کوه
 ایام گذاری نموده اند فنا کو در ولایت کجا الله تعالی المراد ایشانرا بجزبات فضل عظیم خود بمقامات ارباب
 تحقیق رساند آئین چون بجزبات عنایت الهی و توجهات مشایخ هر دو قوس دایره امکان تمام شود و در نهایت
 تمامیت سیر موقوف بر کشف صریح یا وجدان صحیح است و علامت آن حصول حالت دوام حضور است در
 بیداری و خواب یا بعضی از دیگر کیفیات سیر در ولایت صغری پیش می آید و جذبات قوی و دیگر حالات و مراتب
 لغت و وقت میشود و نور این ولایت مشابیه نور ماہتاب است و درین مقام چون رسوخ و قوتی پیدا کند
 قابل اجازت مقیده میشود و در ولایت کبری که نور آن مشابیه آفتاب نیم روز است اجازت مطلقه می
 فرماید **فصل** بعد حصول حقیقت فنا و بقا بر هر خاطرے که متوجه میشود الله تعالی آنرا امر انجام میفرماید پس
 برائے القائے توبه بر کسی که بر شریعت استوار نیست متوجه حال او بوده بهمت نمایند که ملکه صلاحیت
 که نفس شمارا بتفضل الهی راسخ شده در نفس او حاصل شود هم چنین چند وقت متوجه باشند یا خود را همان
 کس گناه کار در خیال خود تصور نموده چند روز توبه و استغفار نمایند انشاء الله تعالی بر شریعت ثابت گردد
 و بجهت حل مشکلات آنچه مقصود است در لحاظ داشته بهمت نمایند تا مطلوب حاصل گردد در بعضی را صحیح
 و نادرست ملحوظ نموده بهمت نمایند یا قصد از الامر حق فرمایند تا بفضل الهی شفا یابد در یافت خاطر باطن غیر
 کسی را که صید دل بخطر با صفا حاصل است چندان متعذر نیست بعد مقابل داشتن دل بدل غیر متوجه بوجدان
 خود شوند بر خطر که در دل قرار گیرد خطر انباط اوست و خاطر که در باطن می آید بر اقسام است از چپ پائے
 دل بطول اُمل و تسوین ثل و جرأت برگناه و غرور مغفرت الهی خطر شیطانی است و از راست پائے دل
 بطاعت و ذکر و امر خیر خطر ملکی است و از بالا پائے دل بجمعی و خود آرائی و عار و تنگ خطر نفسانی است
 و از فوق همه شرک همه و ترک مقامات و حالات نیز خطر روحانی است برائے دریافت امور مغیبه بعالم مثال و ملائکه
 اعلی اطلع نمایند در غیبت یا در خواب چیزے واضح خواهد شد اما حکم بعد مکرر توجهات نمایند برائے ادراک باطن

اہل اللہ دل خود را از حالتی کہ دارد خالی تصور نموده مقابل دل آن بزرگ دارند و حالتی کہ در باطن پیدا شود
 انعکاس احوال شریفہ دست اکثر از ارباب خاندان چشتیہ حرارت و شوق دارند بندگان قادر ہستند و
 معان و انما کا بر نقشہ بند پیچ و دی و اطمینان مدد می شود و احوال بزرگان سہروردیہ مشابہت بحالات
 نقش بندیدہ دارد و قدس اللہ تعالیٰ اسرار ہم جمیع فیض نسبت اہل اللہ مثل نور غورشید کہ از نور می تابد یا
 مانند برے کہ محیط گردید یا مانند نسیم خنکے می وزد یا مانند باران یا مانند آب روان یا مانند چادر باریک کہ
 تمام بدن را شامل گردید یا مانند شبنم لطیف مدد می شود و اہل ادراک را احوال ارباب قلب بر قلب بافتن
 و شوق و حرارت محبت و نسبت اہل ولایت کبریٰ بر لطیفہ نفس نیز باطمینان و استہلاک و انحلال ظاہر شود
 بلکہ تمام بدن را در گیر و نسبت ارباب کمالات نبوت و دیگر مقامات مجددیہ بلطافت و سیرنگی و سوغت
 تمام لطایف را محیط میشود بلکہ از ادراک آن نزدیک است کہ نزدیکان دوری نمایند تا بدوران چہ رسد
 لہذا از غایت لطافت و سیرنگی از نسبت این خاندان شریف مردم اعراض نموده طلب نسبتی کہ ذوق و
 شوق دارد و ناشی از مقام قلب و تجلی انفعالی است می نمایند و ندانند کہ این لطافتها از کجا است و حال آنکہ
 در وسطہ درین طریقہ اذواق و اشواق عجیبہ و جذبات غریبہ در پیش می آید و احوال اہل این طریقہ
 استمراری است و مکمل این طریقہ را در مقام تجلی ذاتی دائمی بے پردہ اسماء و صفات و درجات آن قدم
 گاہے است راسخ پس سیرنگی و غایت لطافت و صف نسبت باطنی ایشان آمد کہ دست ادراک از ان
 کوتاہ گشت نارسیدگان گویند کہ صحبت ایشان جمعیت مائی و صفائی حاصل است و کسے را کہ درین
 طریقہ سیر مرتبہ لطلال اسماء و صفات یا تجلی صفاتی است البتہ تاثیر توجہ ادبا کیفیت تیز و قوت مدد کہ
 شود پندارند کہ باطن ایشان قوی است بلکہ رسیدگان بدوام تجلی ذاتی در افاضہ فیوض و برکات شانے
 عظیم دارند و مستفیدان ایشان در اندک مدت حرارت و شوق و حضور پیدا کنند **هو الذی جعل لکم**
من الشجر الاخصر تاداسہ در نیاید حال بچہ بیج خام نو پس سخن کرتاہ باید و السلام و در طرق دیگر کہ از کثرت
 ذکر جہود و حبس نفس و اشتغال سملء حرارت قلبی و ذوق و شوق اکثر ظاہر شود و کیفیائی کہ در مقام جذبہ نقش بندیدہ
 و حصول فنا حاصل گردید و ہر دو قسم حالات فرقتا است اینجا وسعت نسبت باطن و دوام حضور و کثرت
 انوار و برکات نقد وقت است و توحید حالی بے استیلائے دہم ظاہر شود و اینجا محض حرارت و تبش قلبی
 است کہ از بعض خواص لاحق گردیدہ است اگر حالت توحید است از غلبہ و اہمہ و مراقبہ توحید است اما اگر
 این نسبت شریفہ بقا و بقا بر سدا کسیر اعظم است و احیائے دہا کے طالبان ماہ خدا سہ تایا کر اخواہد
 و میلش بکہ باشد بد آنکہ از کثرت مراقبہ کہ آن عبارت از نگہبانی قبل از خواطر و اشتغال فیض الہی است نسبت
 باطن عمیقے و توتے پیدا شود و از کثرت ذکر تلیل کہ آن عبارت از نفی ہستی خود و ہستی جمیع موجودات و اثبات
 ہستی حق تعالیٰ است بارعامیت شرط مقررہ فنا و نیستی قوی گردود و از کثرت تلاوت قرآن مجید نورانیت

وصفا و انکسرت استغفار و نماز تضرع و نیاز و از کثرت درود منامات و واقعات عجیبه ظاهر شود و اگر
بسیب فانیه خود توجہ شوی حالتی دیگر و اگر بنیت بقایه خود توجہ نمایی ذوق دیگر و در وقت
بسط حالت اگر چه یکسر متغیر شود شکر پیش گیر و اندک بعد از آن در وقت قبض غسل بآب سرد و لا بآب گرم
و گاه نماز و استغفار کنی و اگر قبض نرود باز غسل بخود و وضو تضرع و التجا باین دو سجده نمائی تلاوت قرآن مجید
بترتیل و تذکرات و زیارت گورستان کهنه و حضور در مواقع خیر و صدقه از احب مال و توجہ بمشردافع قبض
است از لقمه حرام قبض و بے علاوتی تا سده و زوایه لقمه شبهه تا تحلیل آن و از صفای ذنوب تا وضو و ادای
نماز می ماند و از تجلی هوای القابض رفع قبض بمباراده آبی است کوشش میگویند و کشتنش را چشم میدارند
عاشق که شد که بار بجالش نظر نکرد و از آنجا که در غایت و گریه طیب هست و میفرمایند هر که را ضبط اوقات
بدوام ذکر و وظائف عبودیت و قناعت بلباب معاش نیست و از خدا غیر خدا سجده میخورد و راه خدا ناقص است و
حضرت خواجہ بزرگ امام طریقه خواجہ نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ وظائف و ادرا و طریقه خود را بر آنچه از احادیث
صحیحات ثابت شود قصر فرموده اند پس اہل این طریقه را از کمال اتباع سنت ناگزیر است وقت صبح با دعای ماثورہ بقدر
میسور باید پرداخت و بار درود و بار استغفار و بار اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم و آیت الکرسی یکبار
سورۃ اخلاص و معوذتین سہ بار سبحان اللہ و سجدہ صد بار و وقت شام و خفتن نیز بخواند پس بعد فاتحہ و رجوع
بار و اح طیبہ حضرات مشائخ قدس اللہ تعالیٰ عنہم بذكر و مراقبہ مشغول شود و در وقت اشراق دو گانہ شکر نماز
و دو گانہ استنارہ باین نیت بگزارد آبی از علم تو استخار میگویند کہ آنچه از مراد تو روز شب در بارہ من بہتر باشد
مرا پیش آید و از سوء قضا مرا بگاہد و رضا بقضا کرامت فرما بعد از آن بدین کتاب و امور ضروریہ سپرداند و در وقت
چاشت چار رکعت کہ در حدیث صلوة الاوابین ہمین نماز منعی است انہ کان للادابین غفور پس اگر بیشتر
شود قبول نماید کہ توبہ قیام لیل است و وقت غروب چار رکعت بطول تنوت بخواند بعد سنت مغرب شش رکعت
کہ بصلوة الاوابین در مردم مشہور است و اولی سبت رکعت است و شب را اگر مقیوانہ تثلیث نماید ثلث اول
و آخر برائے اداے حقوق مولیٰ جل و علا و ثلث وسط بجهت استراحت نفس خود مقرر نماید و الا تریع لیل از میان
داند و پیر خواب کافی است نماز تہجد کہ آن بعد از خواب بر فراغت است و مغلوب النوم را پیش از خواب ہم
جائز است و بے ترفیق را وقت چاشت مدارک آن ضرور است و از وہ رکعت یادہ یا ہشت آنچه تواند
بخواند در بوافل قرأت سورہ یسین معمول است و الا سورہ اخلاص بخواند وقت سحر و عادت استغفار و ذکر و مراقبہ
نماید اگر از ثلث شب بیدار شود بعد فراغت از کار اندک خواب رود کہ آنرا خواب مشاہدہ گویند نماز صبح
در اول وقت کہ ستارگان درخشان باشند بخواند او را دے کہ در احادیث ثابت شدہ طیف باید نمود و تلاوت
قرآن مجید حافظ را توجہ بہ راست و غیر حافظ قرآن بعد نماز اشراق یا نماز ظہر تلاوت بترتیل و تحسین صوت
بدانند و قدر کہ بگویند از یاد و متہما و گشتہ و ذوق مطلوب باشد اندک کہ چہ متہما نماید کلمہ تہجد صد بار

و کلمه جید صد بار و در صد بار بعد از نماز خفتن و آلا هر وقت که میسر شود معمول هزار بار است هر قدر که تواند
 بخواند استغفار سراب اخضر لی و ارحمنی و تب علی انک انت الغفور صد بار سراب
 اخضر و ارحم و اهدنی السبیل الا قوم صد بار اللهم اغضری و ارحمنی و لو الدی و لمن
 قالی و للمومنین و المؤمنات سبت و پنج بار بخواند بدر آنکه این نماز با تلاوت و اوراد بے حضور قلبی
 صحیح نیست لهذا فرموده اند سالک بعد از آنکه نماز قرض و سنن مؤکده بجز ذکر و مراقبه نپزد از آنکه حضور
 ملکه گردد و بغیر نفس و تهذیب اخلاق مشرف نشود پس هر روز دس از او را دس از او را دس از او را دس
 و تدریس که پیش گیر و سپرداخت و قوف قلبی و یاد داشت لازم نشود اما در علوم و فقه و توفیق مضر است
 و شغل علم دینی و مدنی بابت باطن فرموده اند خصوصاً علم حدیث که جامع است تفسیر و فقه و علوم تصوف را
 بشرط توجیه و حانیت مقدس و طهر آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم و حفظ ادب کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم این چند فقره
 جامع بر همه تبرک از کلام مبارک حضرت خواجہ عبدالخالق غجدانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ناگزیر همه سالکان است نوشته می
 شود اللہ تعالیٰ کاتب را نیز توفیق عمل بر آن کرامت فرماید فصل ک حضرت خواجہ عبدالخالق رحمۃ اللہ علیہ
 میفرمایند رصیت می کنم ترا ای پسرک من بعلوم و ادب و تقویٰ در جمیع احوال بر تو باد که بتبع آثار سلف کنی
 و ملازم سنت و جماعت باشی و فقه و حدیث آموزی و از صوفیان جاہل پر میزی و نماز بجاعت گذاری
 بشرطیکہ امام و مؤذن نباشی، هرگز طلب شهرت کن که شهرت آفت است بمنصبه مقید مشود ایم گنام باش
 در قبالها نام خود منویس بچک و قضا حاضر مشو و صمان کسے مباش بوسایا کسے مردم در میا و بالوک و انبائے
 ایشان صحبت مدار خانقاہ بنا کن و در خانقاہ منشی و سماع بسیار کن که سماع بسیار دل را بمیراند اتفاق
 پدید آرد و نیز بر سماع انکار کن که سماع را اصحاب بسیار اند کم گو کم خور کم خپ از خلق بگریز چنانچه از شیر
 بگریزند و ملازم خلوت خود باش با مردان و زنان و مبتدعان و توانگران و عامیان صحبت مدار حلال بخور
 از شب بیدار تا زانو زنی زن مخا که طالب دنیا شوی و در طلب دنیا دین بیا و دمی بسیار غنی و از خند و فتنه
 اجتناب کن که خند بسیار دل را بمیراند باید که همه کس را بحیث شفق و نگرانی و بیخ فردی را حقیر نشمری ظاهر
 خود را میار که آرایش ظاہر از خرابی باطن است با خلق مجاوله کن از کسے چیزے نخواه و کسے را خدمت
 مفریاد و مشایخ را بمال و تن و جان خدمت کن بر افعال ایشان انکار منما که منکر ایشان هرگز رستگاری نیاید
 بدینا و اہل دنیا مغرور مشو باید که دل تو همیشه اندویش بد و بدن تو بیمار چشم تو گریان عمل تو فالحص دعائے
 تو بتضرع جائے تو کمترین رفیق تو درویش مایه تو فقر خانه تو مسجد منس توح سجانہ تعالیٰ باشد احوال حضرت
 نید و رحمۃ اللہ علیہ امام ربانی مجدد الف ثانی صاحب الطریقہ حضرت شیخ احمد فاروقی رضی اللہ عنہ طریقہ حقیقہ
 اند پر بند گوار خود گرفته اند و از ارواح طیبہ این سلسلہ علیہ قدس اللہ تعالیٰ اسرار ہم فعیان و اجازت و خلافت
 یافته و در غروی باز منظور نظر عنایت حضرت شاه کمال قادری قدس سرہ بودند و خرقہ تبرک حضرت شاه کمال

از دست شاه سکندر رحمة الله علیهما در واقعه حضرت شاه کمال بالباس آن ایشان را تألیفات فرموده پوشید
 و از ارواح مقدسه اکابر خاندان قادیان روح پر فتوح حضرت خورشید الثقلین رضی الله تعالی عنه
 بفیوض و بركات و اجازت و خلافت فائز شده اند و اجازت طریقه کبرویه از مولانا یعقوب صوفی که در
 خط کشیر کمالات ایشان مشهور است دانند اما نسبت حضرات خواجه گان نقشبندی قدس الله سرار هم که از
 خواجه آفاق حضرت خواجه باقی الله یافته اند بر حضرت ایشان غالب است و ذکر و شغل و وضع و آداب بهین
 طریقه معمول دارند پس تحریر هر چهار شجره ضرور است برائے تبرک و تمین تا موجب برکت متوسلان این سلسله
 علیه باشد و با وجود آنکه کسب فیوض هر چهار خاندان عالی شان از جناب الهی بموجب جلیله و عطایای
 نبلیه سرفراز شده اند که عقل در ادراک آن کمالات و حالات حیران است حضرت خواجه رضی الله تعالی عنه
 عنه در باره حضرت ایشان فرموده اند که هم چون ایشان زیر فلک نیست و درین امت مثل ایشان چند
 کس معلوم میشود و معلومات و مکشوفات ایشان همصحیح و قابل آن است که بنظر انبیاء علیهم الصلوات و التسلیمات در
 آید و از مکاتیب شریفه حضرت خواجه قدس الله سره العزیز کمال حضرت ایشان معلوم میشود ملا بدرالدین
 در (حضرات القدس) و محمد هاشم کشمیری در (برکات احمد علی محمد احسان در (روضه القیومیه) و دیگر عزیزان مقامات
 و طاعت و عبادات حضرت ایشان مفصل تحریر نموده اند و حضرت شاه ولی الله رحمة الله علیه بعد
 تحریر مناقبات حضرت ایشان نوشته اند لا یحبب الا مؤمن تقی و لا یفصد الا منافق مشقی محمد هاشم
 کشمیری در برکات احمدیه نوشته و فیکه حضرت خواجه رضی الله تعالی عنه اصحاب خود را بحیث استغاده
 از حضرت ایشان ترغیب نموده پس فرستاده اند یکے از امثال امر شریف ابا نموده پس در خواب می
 بیند که آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم خطبه در مدح ایشان میخوانند میفرمایند که مقبول میایں احمد مقبول است
 و مرد و میان احمد مرد و ما است حضرت شیخ عبدالحق رحمة الله علیه در خامه رساله که از سوالات بر کلام
 شریف حضرت ایشان نموده می نویسد که مراد باره شما این آیه شریفه دان یک کاذبا فعلیه کذب و
 ان یک صادق صا دقا یصیبکم بعض الذی بعد کما لفاکر دیده مخفی نیست که این آیه کریمه در رفع اشتباه
 حقیقت حضرت موسی علیه السلام است مرفوعون و دعویان را سبحان الله حضرت ایشان موسی المشرّب
 بودند اگر چه حضرت شیخ را از قوط غضب رفع شبهات از این کریمه نشده اما بعد چندی بحقیقت کمالات حضرت
 ایشان اقرار نموده اند چنانچه در مکتوب مرسل حضرت شیخ عبدالحق بنجدت حضرت مرزا حسام الدین احمد که از اجله خلفائے
 حضرت خواجه باقی بالله اند رحمة الله علیهما مذکور است که حضرت شیخ از انکار خود باز آمده و میفرماید که چنین عزیزان
 را بدنبال پنداشت و انکار و اقرار کسی که ترجمه لفظ عربی را مانده سخن از تعصب گوید و با معارف و تبحر مست
 ندارد اعتبار نیست کسی که دیده بصیرت او بنیاد و نظر کشفی او در تدقیق حقائق رسا باشد اگر در سخن الوالا بصره
 خوض کند جا دارد و با اینهمه مولانا محمد بیگ بخشی در رفع اغراضات که بر کلام حضرت ایشان متعسفان می نمایند

این مکتوب از دست حضرت شاه غلام علی صمد رحمة الله علیه در واقعه حضرت شاه کمال بالباس آن ایشان را تألیفات فرموده پوشید

چار مذہب رسایند و بالفعل درینجا موجود است و دیگر مخلصان حضرت ایشان نیز برچیدن این اذی این
سلوک راه خدا سعادت یافته و حضرت ایشان خود نیز دفع اعتراض فرموده اند پیش اہل انصاف و مدار
حد و اعتداف اجوبہ حضرت ایشان کافی و شافی است میفرمایند کلام ما غالی از سر نیست صحوفاً لخص
عوام است میفرمایند و این را اشتباه بسیار است از اشتباه ظل با اصل و عروج بنزدول الاثنی عشر
اللہ تعالیٰ میفرمایند کثوف و معارف خلاف کتاب و سنت مقبول نیست نزد خرد و قیاس ازین سہلہ
کلام شریف حضرت ایشان جواب ہر اعتراض می تواند شد و تفصیل ہر جواب در مکتوبات خیر العی حضرت ایشان
مسطور است فارح الیہا اما از تحریر معارف غریبہ و مقامات جدیدہ و بعد تقریر تثبیت معارف متقین
نقصانے بجناب آن اکابر عاید نیست چنانچہ از ظهور ملت محمدیہ علی صاحبہا افضل الصلوات و التسلیمات
بمحل سابقہ منقصتہ لاحق نشدہ از مذہب جدید شافعی کہ تلمید حضرت امام مالک است بمذہب امام مالک
فقہورے راہ نیافتہ میفرمایند کہ معرفت خدا بران کس حرام است کہ خود را از کافر فرنگ بہتر و اندکیست از
اکابر دین میفرمایند کہ من کینہ خوشہ چین خرمہا کے دول ایشانم در ذیل مذلتہ بر وار خواننا کے نعم اینہا ایشانند کہ
بالواع تربیت مربی ساختہ اند و با صنائی کرم و احسان مرا منتفع گردانیدہ حقوق این اکابر قدس اللہ سرار ہم بر خود
لازم دارم میفرمایند کہ ایں علوم و معارف از وحدت وجود و اماطہ و سرایان ذاتی و غیر ذلک ایں اکابر را در
وسط راہ پیش آمدہ باشد و از ان مقام ترقی فرمودہ باشند اگر تلبیع کلام اولیاء کرام رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہم
نمای بہ بینی کہ چہ سخنہا کے بلند ازین اعزہ بر زبان آمدہ است بزرگے میفرمایند سبحانی ما اعظم شافی
لوانی ارفع من لواء محمد و دیگر میگوید قدیمی علی راقبہ کل ولی اللہ دیگر گفتہ قدیمی علی جہتہ کل
ولی اللہ و در ایں کل اصحاب عظام و حضرت امام مہدی رضی اللہ عنہم کہ بالاتفاق افضل اولیاء کرام اند
داخل اند و دیگری گفتہ کہ قدمے در مقامات قرب از خود بیشتر دیدم غیر ہم آمد کہ سچکس بر من سابق نیست گفتند
قدم مبارک آنحضرت است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خاطر من تسکین یافت و دیگرے فرمودہ کہ در مقامات قرب از
دریائے گزشتہ ام کہ انبیاء علیہم السلام ایں طرف آند یا ماندہ اند حضرت شیخ محی الدین رحمۃ اللہ علیہ خود را
ختم ولایت نوشتہ اند فرمودہ اند کہ ختم رسالت از ختم ولایت استفادہ می نمایند پس ہر توحیہ کہ تابعان ایں اکابر
در چنین کلمات افادہ میفرمایند از غلبہ حال یا مأمور بودن با ظہار آن مقامات یا تحدیث نعمت الہی یا ترغیب
طالبان راہ یا صرف عبارات از ظاہر کہ گاہے الفاظ ایں بزرگان بمعانی مقصود مساعدت نمی نمایند پیش انصاف
ہمان ترجیہ جواب اعتراضات است کہ اہل ظاہر را بر کلام حضرت ایشان مظنون می شود فلا تکن من المتبرین
علوم و معارف ہر کہ موافق کتاب و سنت بیشتر است و بعضے غیر معقول خود تاویل لغویض باید نمود و زبان عہد
نباید کشود و منکر ایں طایفہ علیہ قدس اللہ سرار ہم در محل خطر است حضرت عبداللہ انصاری رحمۃ اللہ علیہ فرمود
اند انکار کن کہ انکار شوم است انکار آن کنند کہ ازین کار محروم است اللہ تعالیٰ ما و شمارا نجات خود و محبت دوست

خود عطا فرماید آمین المأمع من احب

مکتوب نود و یکم

منشی الدین الدولہ احمد خاں صدر یافتہ درو اعظم عبرت انگیز و
نصایح حسرت آمیز بعنوانی کہ مرکبان کیا پیر را راہ تو بہ کشاید از ضلالت

والات بدایت فرماید و پر وہ نفس نفیس خود جلوه ظهور دادہ

منشی صاحب دالامراتب عالی مناقب سلمی اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ حضرت منشی
نعیم الدین خاں صاحب مناقب آنجناب بسیار بیان فرمودند لہذا گذارش میرود کہ گوشہ چشم عنایت یادداشت
فرمایند و توجہ نمایند کہ عمر این پیر در گمانان بگذشت گمان محضہ از کلہ و غیبت و طعن و لعن و حیف بجال عزیزان
یا مخلوط نماز بے حضور و بی ترتیل قرات و روزہ مشوب ببلوغ و لایعن و تلاوت بدون تدبیر معنی و اوقات خالی
از خشیت و حضور حق سبحانہ و انفاس و غفلت مصروف اعمال نامہ را سیاہ ساخت فوا اسفاد باغ جہان
برائے گل آیدیم و خار و بیار داریم فوا حسرتا صحت و عافیت و کامیابیہا مرحمت فرمودند و شکر آن ہمہ تصور
فوائد متا بقراآن مجید و نبی حمید صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عنایت تہا شد و رپاس آن این ہمہ غفلت معاذ اللہ حیرتہا
است کہ فروا بچہ رو پیش خدا و رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قبولی پیدا شود چہ نا فہمیہا است بدہمہ شفاعت
و مغفرت رسیدن باین عدم لیاقت متعذر مگر سابقہ رحمت و دیاد تہا رک ماناات اللہ تعالیٰ بفضل خود
می تواند فرمود و الا بیج عذر نیست انا للہ مرگ بر مسوق قیامت نزدیک کہ ام عمل بکار آید تمیکان بجنبت
بروند و بتنعمات و دیدار حضرت حق پسند و با غافلان و محاسبہ روزے کہ مقدار آن پنجاہ ہزار سال
است گفتار ہای ہای یا الیتنی لم اخلق تامل ضرور است کہ فروا حسرت نشود التزام اعمال چنانچہ سحر خیزی
و از دیدہ حسرت اخک ربی و مجاہدات و جالفشانی از مقریان بارگاہ الہی سبحانہ و لیست اللہ تعالیٰ
غیرت و حمیت مرحمت فرماید حضرت منشی نعیم الدین خاں و آنجناب مہربان در اوقات خاصہ خود یاد
پیران شکستہ بال در راہ ماندہ فرمایند سبک پے جوانان چو منزل رسند و نچیند کہ و اماندہ گان در
پس اند و دعائے غایب برائے غایب امرع است در اجابت از شب نیم مہادی الثانی بدویشان برائے
دعائے خیر برائے آنجناب گفتہ شد بعد ختم نیز دعا کردہ میشود بندہ نیز از دعا غافل نیست اللہ تعالیٰ
بکامیابی داین فائز فرماید و بندہ را نیز آمین والسلام والا کرام

مکتوب نو و دوم

در بیان آنکه آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جامع جمیع کمالات الہیہ اند
و سر علوی و معارفی کہ در امت ظاهر شدہ پر تو نیست از کمال او صلی
اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ ظہور او موقوف بر وقت خاص و شخص خاص بود و انبیا سب

بدانکہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سید المرسلین جامع کمالات الہیہ است و علوم و فیوض کہ در
علما و اولیا رحمۃ اللہ علیہم رواج دارد بر تو نیست از کمالات او صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کما لہ آثار
افاضات آنجناب بر دہائے اصحاب کرام تافذ آنہا را یا قصی مراتب قرب الہی سبحانہ رسانید و آن طہور
تجلیات ذاتیہ و ائمہ است پس با علی و وجہ احسان و بر و یقین و محبت و معرفت حضرت حق سبحانہ سید
و اعراض از دنیا و اقبال با آخرت و اتباع سنن ہدی بلکہ سنن عادی آنحضرت بحمد ضیہ خود ساختہ و حفظ
از نماز بطریق سنن کہ معراج مومن است و تلاوت قرآن و اذکار ماورہ می یافتند و وطن و ملک و ملک
گذشتہ بہمت بحار بات کفار و آرزوئے شہادت فی سبیل اللہ داشتند نسبت سکنیہ طمانیت
گویا برائے ایشان طیب و شستہ اند از کمال حضور گویا رویت علیی نقد وقت اینہا بود می گفتند کنا
نتوای اللہ ہا ہتا اولیا را شہود خیالی میشود و اصحاب کرام را رویت غیبی از انعکاس مشاہدہ قرآن حضرت
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و این از وجہ فضل ایشان است بر ادبایکے امت از کمال مجاہدات و در راہ
خدا و ترک دنیا و رغبت آخرت از خود خبری نہ داشتند کمال مرتبہ احسان و صفات لطافت حالات
کہ دست ادراک از ان کوتاه است سرای ایشان بود و فنا و بقا و استغراق و بنجودی و اسرار توحید و جود
و کثرت خوارق عادات ازین اکابر منقول نیست باز کما لے از دل پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہ تعالی
در امت ظاہر فرمود قابل این کمال کبرائے صوفیہ مثل حضرت ذوالنون مصری و حضرت ابو یزید بسطامی
و حضرت جنید و امثال اینہا رحمۃ اللہ علیہم شدند و از مقتضیات این کمال ذوق و شوق و استغراق
و بنجودی و آہ و نالہ و اسرار توحید و استماع اشعار نغمہ و وجد و رقص و میل بحسن و جمال و کم خوردن و کم گفتن
و غیر ہما و متحیر و شہود حق سبحانہ بودن و سکروستی و فنا و بقا و عالم با منظر وجود حق و توالع آن یافتن از
معارف این کمال است این کمال از اسرار قلبی است و دنیا تجلیات انغالیہ و صفاتیہ ظہور دار و ازین
ذوق و شوق قلبی بودید نور توحید ہر طرف انجمن با آراستہ شد و دلولہ و طنطنہ و شورش و گرمی و بے
تابی دل در جہان پیدا آمد و غلغلہ آہ و نالہ دل گہ از در گنبد دنا رنجید و جو آسمان پر شد از گرمی ہائے
آمار محبت جان سوز ساکنان ملا و اعلیٰ حیران و جود تو اجدل سوختگان گردیدند و حق ہائے تجلی غلبات

عشق و اشتیاق و احراق جانہائے از خود رفتگان پر داخت صبر و فروخت قرار و آرام بیرون
انداخت و اشعار محبت و شوق از نو کہ و حیرانی اردواح خبر داد سے اسے عجب آن عبد و آن سوگند کو
و دعا ہائے آن لب چون قند کہ ز چہ بہانہ میدہی شیدات را از اسے بہانے شکر لہیات را ازین
گرمی ہائے نالہ آہ و بیتا بیہائے و فرمائے جانگاہ ملائک سرگردان و مقدسان و رفیعین این معنی نہاد آن
ملک را از سوز آتش عشق آدم چہ خبر و جن را ازین گرمی ہائے جانسوز چہ اثر از بعینات و انواع
اذکار اگر چہ از جوگیہ باشد اختیار نمودند سبحان اللہ عما یصفون لکن طریقہ اصحاب کرام کہ آن
صفاء مرتبہ احسان و اقتضای اذکار ما توره بود و ناپیدا شد ہمین حالات قلبی و ولایت را بر نبوت فضل و اوند کہ در
ولایت توجہ و روستے بحق است و در نبوت توجہ بخلق بدانکہ ولایت از تجلیات افعالیہ و صفاتیہ ناقص است و
نبوت از تجلیات ذاتیہ و ایمہ کہ صاحب آن نہایات مقامات قرب رسیدہ توجہ و انتظار ندارد و در ولایت
توجہ باقی است کہ علامت تارسانی بکمال مقصود است اللهم اذنا الحق حقا و اهدنا الصراط المستقیم
از نبی اولیاء برآمدہ اند باتباع او و ولی محتاج است در صعود مقامات بہ نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باز کمالے
از لطیفہ نفس مقدس پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ظهور سے یافت و ازین کمال حلقے وافر بکفرت شاہ نقشبند
عنایت فرمودند بلکہ این کمال خاصہ حضرت شاہ نقشبند است رحمۃ اللہ علیہ درین کمال حضور توجہ و مشاہدہ کہ
از خلہ قلب از آمد و دود و دام آگاہی بکفرت حق سبحانہ حاصل میشود و جذبات و واردات و شمول توجہ جہات
سنہ را لازم میگردد و توجہ و تشرع و عمل بفرمیت پیش نہاد میشود بعضی را اسرار توحید واضح میگردد و والا
دوام توجہ و کیفیات در بے خطرگی یا کم خطرگی حاصل وقت می شود توسط در امور از ماکولات و عبادات و عبادات
طریقہ حضرت خواجہ است و بہمت و ہمارا اذکر و نورانی ساختن و از خواطر پر داختن و کار را بر انجام فرمودن از
خصائص شاہ نقشبند است جزاہ اللہ ذکر خفی با توجہ بقلب و حضرت حق سبحانہ و التزائم محبت مرشد مختار
ایشان است مرشد باید کہ کثیرا لا محال بکسب کمالات قلبیہ و محالات لطیفہ نفس از استہلاک و ضحلال و غیرہ
والا ناقص است و از ناقص کامل نیاید چنانچہ شریعت بحکم نافذ از آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ظہور یافتہ بنی آدم را مقرب
بارگاہ الہی بجانہ ساختہ طریقہ حضرت خواجہ خواجگان شاہ نقشبند بکمال سیر و سہولت در افاضہ احوال باطن را کامیاب فرمودہ سبحان
اللہ و بحمدہ و این طریقہ اسہل طرق در افاضہ احوال باطن و کثیر النفع و علی پستہ راست باز کمالے از جناب پیغمبر
خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حق تعالیٰ حضرت مجدد را کرامت کرد و در طریقہ حضرت مجدد تصنیف قلب و لطایف
علم نہروتر کی نفس و استقامت بدن و لطافتہائے نسبتہائے کمالات و حقایق ہر کرا حق تعالیٰ میخواد عنایت
این طریقہ می نماید بسبب کثرت نسبتہا و علوم مقامات ہمہ کس را حاصل نمیشود و ہر جا غذا خواستہ است میرسند
لہذا در علوم و محالات اختلاف دارند توحید وجودی و توحید شہودی در سیر یعنی درجات این طریقہ اگر حق تعالیٰ
فضل نماید ظاہر میشود و باز بجزبات و عنایت الہی بان درجات عالیہ نماید و ند کہ امر را برسد و بچندوی

صوفیہ را آخری راہ نیست سبحان اللہ این نا الیق منرا و از تقریر مراتب قرب اولیا نیست رحمتہ اللہ علیہم لیکن
برائے حصول افتخار و سعادت حریفی چند از مقامات بزرگان نوشته ام کہ نگذارم از شکر جز نامہ ہر
زمان پسے خوشتر کہ اندر کام زہرہ کثرت کمالات الہی کہ بواسطہ حبیب خود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم امت
را بان نواختہ چہ مقدور بیان است و ہر یک را از اولیا و خدایا یصل بیا رست و ہر فرد را از انسان ہر
انواع تجلیات بیشتر یعنی از کمالات را آہہ پر کردہ شدہ بمانکہ در طرق اولیا و طریقہ حضرت شاہ
نقشبند بطریقہ اصحاب کرام مناسبت تمام دارد اللہ تعالیٰ مرا و ترا در اتباع این طریقہ و احوال مقامات
آن برہ و در وارد و حلقہ وافر نصیب فرماید و عنایت از شاہ نقشبند و خلفائے ایشان شامل حال ما پس
ماندگان گردانار علی و لکشا و بہمتہ کار و با و ابریم بگاہر شاہ حضرت خواجہ ما مراد انیم یا فضلیا نیم ما را امید
دارمیدار دفاحم اللہ علی ذاک نوشته شمار سید کہ اگر شخصے اعتقاد حقیقت توحید و وجودی با توحید
شہودی نماید حکم او چیست بدانند کہ قرآن مجید و شریعت برائے اصحیح عقائد و ایمانیات و اعمال صالحہ و
اخلاق حسنہ و معاملات برائے بیکر گیر و رود یافتہ و از اثر بؤثر رفتن و با استدلال یقین توحید ایمانی قوی
داشتن و تصدیق نبی و آنچه آورده صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و خوف قیامت و واقعات را از تقدیر حق
تعالی دانستہ رضایا صبر بآن حاصل نمودن و دوام ذکر و مرتبہ احسان و عبادات لازم دل و جان داشتن
و نہایت جہاد و دل راسخ نمودہ و توکل و قناعت تسلیم و تقویٰ و وثوق بر وعدہ ہائے حق سبحانہ قوی
ساختہ خشیت و رضا را مددگار استعداد موت کردن از مامورات الہی و مختار اکابر دین است بر کرا
و بہن امور ظاہر و باطن قصورے باشد قصور است در دین او تمام است ہمین طریق ماورائہ اندچہ مردمان
بکثرت از کار و پیوستہ ریاضات و خیال بستہ آنرا وحدت وجود مقرر کردہ اند ماوراء نیست و این
اولام مستولبہ قابل اعتقاد متواند شد مبنا کے شرع بر غیریت است و در مقامات عالیہ تجلیات ذاتیہ
دانند کہ اصحاب کرام رضی اللہ عنہم بآن درجات رسیدہ اند این خیالات بھی خود و آن اہل علم از ان کا بہرگز مردی
نیست ماموم اتباع امام العرف و المحققین حضرت مجدد و ابریم کہ آنچہ علوم و معارف از جناب قائل
قول صدق سبحانہ ذی ذی علما ایشان را محبت می شد بلعلا و مقلامی نمودند سخن تعلیم و دہم گفتن
اعتبارے ندارد ایشان میفرمایند کہ رسائل توحید از والد ماجد حضرت شیخ عبدالاحد خلیفہ حضرت
شیخ عبدالقدوس رحمۃ اللہ علیہا خواندہ علی باین معرفت حاصل نمودم باز ہمین تربیت و تلقین و صحبت
شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی قدس سرہ العزیز آن بعبیان و شود مبدل گردید و اتصالی و تجلی ذاتی
برقی کہ قبلہ بہت حضرت شیخ ابن العربی است رحمہ اللہ دست داد و علوم و اسرار این معرفت بسیار حاصل
شدہ مغلوب گردانید باز بعنایت الہی و توجہات حضرت خواجہ تبرقیات کثیرہ فائز شدم و معرفتے ذرا کے
معرفت مذکورہ بحصول آمد و آن وعدت شہود حضرت حق است سبحانہ و در مایا کے ممکنات دین معرفت

غیرست باقی است چنانچه آئینه از لمعان آفتاب متملی گردد و حرارت و قرص شمس پدید آید اگر آئینه از شمس
بگوید بظهور طبقات و انعکاس قرص آفتاب کاذب تواند شد اما جرم آئینه باقی است این است غیرت
آئینه از اتحاد با آفتاب معرفت اولی در سیر لطیفه قلب ظاهر میگردد و آن از غلبه سکر و محبت است و صاحب
این معرفت از سکر معذوری تواند شد و معرفت ثانی در سیر لطایف فوقانی پیش می آید و سکر بصیرت مبدل میگردد
باز بجدیات معنایات الهی ترقی واقع شد و معارف موافق مذاق انبیاء علیهم السلام پیش آمد و از توحید
وجودی که در سیر تجلیات افعالیه ظهور می نماید و از توحید شهودی که در سیر تجلیات صفاتیه واضح میگردد اثری
نماند بکلی ذاتی ذاتی ازین معانی هیچ نگذاشت محض عبودیت و ذل عبدیت نقد و وقت گشت فلت اعتقاد
تجلیات مقصود خلاف طریق شرع است اعتقادات مقررات علماء از واجبات است تا دین درست
حاصل شود آیات را که معانی آنها علماء موافق مذاق انبیاء علیهم السلام فرموده اند بتأویل بر خیالات فرود آوردن
موافق غلبه ای نام هرگز مرضی نتواند شد و تطبیق وحدت شهود با وحدت وجود و آنرا تابع این معرفت ساختن
از قوت ملکه علمی است معرفت از مقایسه ناشی میشود و معرفت از مقایسه دیگر حاصل میشود هر دو نفس
الامر یکی نتواند شد توحید وجودی در سیر لطیفه قلب توحید شهودی در سیر لطایف فوقانی و ازین
هر دو توحید اثری نیافتن در تجلیات فائیه دایم و جز عبودیت و عبدیت حاصل نه داشتن کسی که جمیع
مقامات طریقه حضرت مجدد رسیده و وجدان صحیح و علمی صریح دارد بر وظایر است و محض انتساب
طریقه حضرت مجدد تا کسب نور از انوار این طریقه بمعارف طلعه مذکوره نمیرساند سخن بطن و تخمین
و بتعلیل گفتن اعتباری ندارد غرض از طریقه صوفیه آن است که فیض باطن حاصل شود و کیفیات
قلبی نقد و وقت گردد و الا جائی دیگر بعیت نماید و السلام تحریر رفته پیش از درود خطی است که پانزیم
رجب نوشته شده حضرت سلامت بزرگان دین و طالبان حق الیقین بسبب غلبات محبت ترک و
تجرید و کثرت ریاضات و اذکار طریقه خود ساخته موافق موقوفات قبلان تمسک و از حفظ خود دست
برداشته بقا از خود و بقا کن مسجده با خلاق او علم نواله تخلق قوی پدید آمده باین معرفت که از سکر
محبت است رسیدن و مسائل در اثبات آن نوشته و آیات را بتأویل بر مقصود فرود آورده و دین
معرفت که با دوست یکے بودن بهتر است از بندگی و غیرت شور و جهان افکندند مغلوبان
جان باز استهلاک در خیال محبوب بهم رسانیده از خود رفتند و الهوسان تکبیه مذکر لا اله الا انا و انا
اللذ گزیده بوجه همه او است توحید متخیل را رواج دادند پس باین معرفت رسیده مقتداے
ماست پیروی او ضرور بنائے پیروی پیر اول که پیشواے انبیاء است عند الله منظور اگر رسیدگان
بلطائف فوقانی مجددیه در معرفت قلبیه استقراری نمودند مجنون و اراکان لیل بر خیال او شان
استیلا می نمود و گرفتاران سیر قلب اگر ترقی میکردند از اتحاد و عینیت بتری میفرمودند سوائے معرفت

معروفہ کہ در عالم شہرت یافتہ در ہر زمان موجود است اے وَلِ تَوْنِ اُتْ وَلِ تَوْنِ تَوْنِ
 تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ تَوْنِ
 گردیدہ است موافق انبیاء علیہم السلام ولا یحیطون بہ علما اللہم اذنا الحق حقا این سنگ
 و عار و دوشی سخت حیران است و پشیمان تا انجام چہ شود اللہم اَحْبِنِی مَوْمِنًا وَاَمْتِنِی مَوْمِنًا وَا
 احْشُرْنِی مَوْمِنًا وَاَسْلِ بِطَرِیقِی حَضْرَتِ غَوْثِ الثَّقَلِینِ و حَضْرَتِ شَاہِ نَقِشْبند و حَضْرَتِ مُحَمَّدِ الْف
 ثَانِی رَضِی اللہ تعالیٰ عنہم محض برائے آن است کہ مردن بر کمال ثبات ایمان شود و صف بکف و پا
 برہ دیدہ با دست و پایک اجل خندہ زمان بیرون شود و امیدوار دعائست :

مکتوب نو و سیوم

بحضرت خواجہ حسن بود و صد در یافتہ و تطبیق این دو حدیث شریف

الفقر فخری و الفقر سواد الوجه فی الدارین بر تقدیر ثبوت اینها

مقدم بود کہ دین و حدیث کہ مردم مشہوری نمایند تناقض است تطبیق بکنند و الا آنحضرت تطبیق
 خواہند فرمود ازین چہ بہتر افادہ فرمایند و معانی بیان نمایند تا مستعملان مشتاقان بفائدہ جدید و بہر باب
 گردند حدیث الفقر فخری گویند اہل ندارد و ثابت نمیشود حضرت شیخ سعدی آنچہ شنیدہ نوشتہ اند
 کہ از فقر یاد آرد بے افتخار و در صورتی کہ ثابت باشد گوئیم کہ فقر دو قسم است فقر محمود و فقر
 مذموم فقر مذموم کہ از عدم اسباب بے صبری نماید معاذ اللہ سیادہ روی در آخرت است خلاف امر خدا
 تعالیٰ و رسول صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کردہ باشد کہ امر بصبر و قنوع یافتہ و در دنیا بکسایت و اظہار تنگی بے
 آبروی است الفقر سواد الوجه فی الدارین ثابت شد و فقر محمود آنکہ از عدم اسباب صبر بلکہ رضا بلکہ
 التذاذ بان نماید و در باطن عدم آند و عدم التفات بغیر و توفیق بر جا و خوف و توجہ بحضرت کبریا سبحانہ
 کا تک ترہ ملکہ قوی باشد و این نگاہ و مرتبہ احسان آنچنان غلبہ کند کہ ہر جا مشہود و اوجہ باشد الفقر
 اذا تم ہو اللہ یعنی عدم التفات بغیر بلکہ غلبہ شود استیلا یافتہ ہر جا در ظاہر و باطن مشہود حقیقت الحقائق
 گرد و پس این صبر و رضا و این چنین مشہود و تصفیہ مقصود اولیاء کرام است رحمۃ اللہ علیہم و فی الزینہ و این
 اسرار مقامات از تجلی صفاتی سرزدہ است تجلی صفاتی و آنچہ آنجا حاصل شود از تجلی ذاتی دائمی کہ بعد قطع
 تجلیات افعالیہ و صفاتیہ و بسیر اسماء الطاہرہ و اسم باطن و سرچہ ازین قرب بر باطن انبیاء علیہم السلام و امر و
 نبی بسیار فروتر است اللہ تعالیٰ از فقر مذموم نگاہ داشتہ بکمال فقر محمود رساند و از آنچہ اولیاء را بان
 افتخار میرسد برہ یا بگرداند ما و این ماندگان کہ ہم بطلالت بسر برہ ہم و درین ضعف پیری کہ چہ

حسرت و ندامت از گذشته و نهان از آینده که در پیشانی چه نوشته شده و کسل و سستی در اعمال
نداریم چه کنیم رب الهی مستی الفروانت ارحم الراحمین

مکتوب نود و چهارم

در بیان مراقبات و اذکار و اشتغال لطیفه قلب و لطیفه نفس و حالات
و کیفیات آنها و توحید و جودی و توحید شهودی و یاناسرب ذلک

بعد حمد و صلوة معلوم نمایند که اختیار طریقه شریفه عوفیه بایسته حصول غلبه محبت است و معرفت
و افعال و صفات و ذات را از حضرت حق سبحانه دانسته چون در چهار راه نهد و بغیر او تقالیه پیدا و از
و محبت و معرفت بدون اتباع حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم و بے ذکر کثیر و دوام توجه و التجا بعباب
الهی در هر امر حاصل نمیشود پس جمیع اوقات بلکه جمیع لحظات بذكر و توحید معمور داریم و غفلت از یاد حق سبحانه
نوریزیم اعمالی که از حدیث شریف ثابت است و تلاوت و استغفار و درود و تسبیح و تجمید و تقدیس و درود
سازیم و صبر و قناعت و تحمل و توکل و تسلیم و رضا که از اخلاق مرضیه اولیاء رحمة الله علیهم است عادت
مستمر گردانیم تا بنجته بطریق دوستان خدا پیدا شود بد آنکه در طریقه شریفه مقامات و اصطلاحات مقرر
کرده اند و در هر حال انوار و اسرار و علوم و کیفیات اگر فضل الهی شامل شود دست میدهد بسیار و شاد و دام ذکر و
مراقبه و اتباع سنن و آداب مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم فرض طریقه محبت است و ما نیتانیم عشقش آتش
است و عشقظرکان آتش اندر سینه نند و در دایره امکان که اول دایره است مراقبه احدیت صرفه که سخی
اسم مبارک الله است موصوف جمیع صفات کمال و منزله از جمیع سمات نقصانات می نمایند هرگاه کیفیت
و جمعیت تا چهار گطری برسد باز دایره ولایت صغری که ولایت اولیاء است مراقبه جمعیت و هو معکم
اینما کنتم می کنند و درین ولایت سیر در تجلیات افعالیه الهیه که ظلال اسما و صفات است پیش می آید و
حالات و کیفیات داسر بسیار حاصل میشود بعد از آن که حظه درین مرتبه در باطن پیدا شود و اغلب اوقات
توحید و جودی ظاهر میگردد و آن یافتن و دیدن است وجود ممکنات را موج دریا که هستی حق تعالی بعین
هستی او سبحانه است در کثرت امکان نموده پیدا کرده و این دیدار غلبه محبت ظاهر میشود و بسبب کثرت
ذکر و مراقبه و توافل لازم باطن میگردد و آنچه باستیلا کے و اہمہ و بمراقبه ہمہ اوست عادت نمایند
اعتبار سے نکلند و پیش خواہند دایره ولایت کبری متفرض شد و دایره و توس است و این ولایت کبری ولایت است علیہ السلام
و درین ولایت سیر در تجلیات اسما و صفات و اصول این بیان نموده اند در دایره اولی مراقبه اقصیت بخون
اقرب الیہ من جبل الوردین معمول است و فیض پریشانی بر لطایف اربعہ روح و سر و خفی و اخفی

و لطیفه قلب نیز وارد میشود و هرگاه درین مراقبه جذبات و واردات و حالات حاصل میشود و مراقبه محبت محبوب و محبوبه در دایره ثانی این ولایت باید نمود و درین مراقبه مورد فیض لطیفه نفس است و حالات و کیفیات تمام بدن را درگیر دایره ثانی را اصل دایره اولی دانسته مراقبه محبت می کنند بعد از آن که برهه وافیه در اینجا دست و پا در دایره ثالثه مراقبه محبت نمایند دایره ثالثه را اصل دایره ثانی دانسته مراقبه محبت می نمایند و اینجا هر گاه حالات نافرمان شود و برهه تمام دست و پا بعد از آن مراقبه در قوس می کنند این قوس را اصل دایره ثالثه دانسته مراقبه محبت می نمایند و حصول این دوایر سیر اسم الظاهر تمام میشود و تا یار کمال خواهد رسید بکمال باشد و درین مقامات ترقی نسبت باطن بکثرت ذکر تهلیل بخمال باشد یا بلسان شود و درین دوایر توحید شهودی پیدای شود و آن ظهور شود حق است و در مریای ممکنات در توحید وجودی وجود ممکن در نظر نمی آید دستور میگردود و در توحید شهودی وجود ممکن آئینه شهود حق سبحانه می شود هر چند در شمعان نور آفتاب آئینه دستور میگردود و جرم آئینه باقی است و در توحید شهودی دید جرم آئینه مستور نمی شود بر صوفیه خود باقی است چنانچه در غلبه شمعان نور آفتاب ستاره بنظر نمی آید نه که وجود ستاره باکے زائل شده این چنین فرموده اند بزرگان رحمة الله علیهم و سیر تجلیات اسم الباطن در پیش است بعد از حصول تجلیات و حالات اسم الظاهر و اسم الباطن کمالات سه گانه و حقائق سبله درین طریقه بیان کرده اند الله تعالی عنایت فرماید بدینکه در سیر ولایات حالات و کیفیات و اسرار دیگر است و درین کمالات و حقایق انوار و کیفیات و علوم و معارف علیحدہ طریقه حضرت مجدد عبارت ازین ولایات و کمالات و حقائق است آنچه جناب حضرت ایشان شیخ المشائخ خواجه محمد باقی بالله در ارضی الله عنه عرض کرده اند که بنده را بواسطه عنایات آنجناب مبارک طریقه جدیدہ کرامت فرموده اند حضرت خواجه این معروض ثابت داشته ہمیں طریقه است متعنا الله سبحانه ایاکم بیکاتیل و حالاتها و اسرارها آمین +

مکتوب نود و پنجم

در بیان مراقبات تمام طریقه مجددیه از ابتدا تا انتها

بعد حمد و صلوات معلوم نمایند که بزرگان این طریقه از مقامات قرب تعبیر و تأیید میفرمایند که بی جهت است و سیر و سلوک در بے جهتی است و سیر قلب در دایره گفته اند دایره امکان و اینجا ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و قوت قلبی ترقی می بخشد و دریم دایره ولایت قلبی در اینجا اگر خدا خواهد اسرار توحید و حالات و کیفیات و غیره واضح گردد و سیوم دایره ولایت کبری و این ولایت متضمن سه دایره و یک قوس است حد دایره اولی مراقبه اقربیت حضرت ذات تعالی می کنند و مورد فیض اینجا پیشانی

و لطایف خمس است مفهومی اقرینیت و لحاظ داشته مراقبه نمایند در دایره ثانی و ثالث و قیس مراقبه محبت میجویم و میجویند می کنند و در اینجا مورد فیض لطیفه نفس است دایره ثانی را اصل دایره اولی دانسته و ثالث را اصل دایره ثانی و قیس را اصل ثالث دانسته مراقبه محبت بلحاظ مورد می نمایند هرگاه در جائی حلقه و کیفیت دست دهد توجه بجای دیگر باید نمود در اینجا نفس و زوال ندارد و تهذیب اخلاق و تبدیل رذایل بجمایید و غیره حاصل می شود و باز بمسمی اسم الظاهر متوجه شود و مورد فیض این لطایف عالم امور و جمیع اصول را در لحاظ دارد فیض بسیار دریا بد کجبول این منته درجات سیر اسم الظاهر تمام می شود باز سیر تجلیات اسم الباطن در پیش می آید و این سیر را دایره ولایت علیا گویند و این ولایت ملائکه ملاء اعلی است علیهم السلام اینجا مورد فیض لطایف ثلثه است سوائے عنصر خاک باز سیر تجلی ذاتی دائمی است و آن درجات دارد در حجاب الی را کمالات نبوت فرموده اند نبوت عبارت از تشریع احکام است و کمالات آن انوار و تجلیات است که بواسطه متابعت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر توبه باطن می افتد حضرت ذات را منشاء کمالات نبوت دانسته متوجه گردد و مورد فیض در اینجا عنصر خاک است باز سیر تجلیات کمالات رست است باز سیر تجلیات کمالات اولوالعزم بیان نموده اند و در اینجا مورد فیض هدایت و هدانی است که به تهذیب لطایف عشره حاصل شد تا آخر طریق مورد فیض هدایت و هدانی است هرگاه حلقه درین مراقبه دست دهد مراقبه در کمالات رسالت باید نمود باین لحاظ که حضرت ذات منشاء کمالات رسالت است توجه بحضرت ذات نماید باز مراقبه در کمالات اولوالعزم که حضرت ذات را منشاء کمالات اولوالعزم ملاحظه نموده مراقبه بکند باز سیر و دیگر است و آن سیر در حقیقت کعبه است حقیقت کعبه عبارت از مسجودیت حضرت ذات است ذات را باین لحاظ که مسجود مکتبات است توجه بکند باز حقیقت قرآن فرموده اند منشاء آن مبدء و وسعت یحیی حضرت ذات است توجه بحضرت ذات باین لحاظ که منشاء حقیقت قرآن است مراقبه انتظار فیض ازین مرتبه مقدسه نماید باز حقیقت صلوة می گویند توجه بحضرت ذات باین لحاظ که منشاء حقیقت صلوة است باید نمود حقیقت قرآن عبارت از مبدء و وسعت یحیی حضرت ذات و حقیقت صلوة عبارت از کمال وسعت یحیی حضرت ذات فرموده اند باز معبودیه صریح گفته اند بحضرت ذات بلحاظ معبود بودن آن توجه می نمایند حقیقت ابراهیمی علیه السلام و مقام خلقت آن جناب عبارت از انس و موافقت حضرت ذات است بخود پس توجه بحضرت ذات که منشاء خلقت حضرت ابراهیم است بجهت استفاضه فیض خلقت باید نمود حقیقت موسوی عبارت از محبت حضرت ذات است خود را توجه بحضرت ذات بلحاظ محبت بودن خود را که منشاء حقیقت موسوی است

باید نمود حقیقت محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عبارت از محبت و محبوبیت فاتیہ است پس توجہ باین
مرتبه عالیہ محبت و محبوبیت مندرجہ ذانیہ کہ حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود حقیقت
احمدی عبارت از محبوبیت صرفہ ذاتیہ است توجہ بحضرت ذات باعتبار محبوبیت ذات خود را کہ منشأ
حقیقت احمدی است باید کرد علیہ انقیاد الصلوات و التسلیمات باز مقام حب صرف حضرت ذات
است باز مقام لاتعین گفتہ اند کہ در ولایت علیا کثرت نوافل با طول تنوت و در کمالات ثلاثہ و
حقائق الہیہ قرأت و تلاوت قرآن مجید و در حقائق انبیاء کثرت درود اللهم صل علی سیدنا محمد
و اخوانہ من الانبیاء خصوصاً علی سیدنا ابراہیم یا علی سیدنا موسی و باریک وسلم
این ہمہ درجات را تعمیر بدو اینکر کردہ اند و سیر لطایف عالم امر کیفیات و اسرار و دین و دوا یر
کمالات ثلاثہ و حقائق سبعہ لطافت و سیرنگی در باطن و قوت و رعایہ حقہ حاصل میشود این سلوک وایر
در سالہامی شود و انوار و حالات ہر مقام در مدت ہا دست میدہد امر سہل نیست بذكر لا اله الا اللہ و صم
بار محمد رسول اللہ عروج و جذبہ حاصل میشود اگر بعد چند بار محمد رسول اللہ گوید عروج و نزول در می یابد
و اگر تمام کلمہ بخواند جملہ نزول میشود در کثرت ذکر اسم جذبہ می آید و از کثرت تہلیل فسادست و ہذا فر
و آرزو کم کرد از کثرت در دو خواہاے یک می بیند و از کثرت تلاوت انوار بسیار میشود و از
کثرت نماز تضرع دست میدہد

مکتوب نود و ششم

در بیان تعمیر اوقات با ذکر کار و اشغال و علوم تحکیمی و ادعیہ ما توره
و نوافل روز و شب و عمل برائے برآمدن حاجات و دوگانہ توفیق
و دید قصور و ترغیب جو و ادا کئے حقوق خدا و رسول و تعظیم
سادات و احترام علماء و آنکہ اصل کار اتباع پیغمبر است صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم و نواید دیگر و اعتراضات کہ ناہمان بر کلام حضرت
مجدد نمودہ اند شیخ اللہ واد صدور یافتہ

از فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ معلوم نمایند حاصل زندگانی حبیبیت علم دین و یاد حق سبحانہ
است و محبت خدا و رسول است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و از اسباب آن عمل موافق علم و مقام

ذکر است پس اوقات تحصیل علم و انفا س بیا و اسبحانه آراسته دارند از آخر شب تا نماز شراق
بعد از نماز تہجد و استغفار و دعا بتلاوت و ذکر پیرد ازند دو رکعت شکر الہی و دو رکعت
استخاره گذارده شغل کتاب نمایند بعد حصول علم صرف و نحو و تلوین و توضیح و از ما قول تا قبلی و
شرح عقاید و خیالی ہرچہ میسر شود تحصیل باید نمود و بہت در تبحر در علم حدیث و تفسیر و علم صوفیہ دارند
در شغل کتاب از آگاہی بذکر الہی سبحانہ و یادداشت غفلت نکنند بعد نماز چاشت قیلوہ نمایند بعد
زوال بر خاستہ اگر توفیق باشد چہار رکعت نماز بطول قرأت ادا کنند و این نماز مانند نماز سے
است کہ در بحر خواندہ شود تا نماز عصر شغل کتاب در پیش دارند بعد عصر وقت ذکر و شغل و استغفار
است بعد از اقل نماز مغرب مطالعہ کتاب قریب ربع شب بعد از نماز عشاء وقت خواندن در و مقرر
است و قرأت سورہ و آیات قرآن مجید سورہ تبارک و الہ تنزیل مجیدہ و آخر سورہ بقرہ و آل عمران
و چہار قل سہ صد بار و آیت الکرسی وقت خواب معمول دارند سبحان اللہ و بحمد اللہ سبحان
اللہ العظیم صد بار و استغفار برای مسلمانان بہت و پنج بار اللہم اغفر لی و ارحم لی
و لو الدنئی و الدنئی و الدنئی و الدنئی و المؤمنین و المؤمنات باید از وظایف کلمہ تجید صد بار و کلمہ توحید صد بار سبحان
اللہ و بحمد اللہ سبحان اللہ العظیم صد بار و درود ہر ایابا نصد بار ہر قدر میسر شود استغفار اللہم اغفر لی و ارحم لی
حمفی و عافنی و تب علی انک انت التواب الرحیم صد بار و یا یازدہ بار مقرر نمایند یا الاستغفار نیست
اللہم انت ربی لا الہ الا انت خلقتی و انا عبدک و انا علی عہدک و وعدک ما استطعت
ابو عبد بنی فاعف لی فانہ لا یغفر الذنوب الا انت و اعوذ بک من شر ما صنعت
اللہم مغفر ربک اوسع من ذنوبی و رحمتک ارحم من عملی اکثر من زبان و زبیر
الا استغفار ہر کہ وقت صبح بخواند اگر میہ در آن روز داخل بہشت گردد و اگر وقت مغرب بخواند و ہمہ
در آن شب داخل بہشت گردد پس اکثر باید خواند سبحان اللہ و بحمد اللہ و رضاء و نشہ و زہد و عیش
و مد و کلمات چند بار سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر و لا حول و لا قوۃ
الا باللہ العلی العظیم عد و ما خلق فی السماء سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ
و اللہ اکبر عد و ما خلق فی الارض سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر
عد و ما بین ذلک سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر عد و ما ہر خلقہ
درود اللہم صلی علی سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ صلواتکون لک رضاء و لحقہم ادا
شی و رضہ بار اللہم صلی علی سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ و بارک و سلم بعد کل معلوم
لک بر اسے حصول مرتبہ احسان و یادداشت دوام توجہ بدل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ کہ بران
ایمان آورده ایم و نگہداشت دل از خواطر گزشتہ و آیندہ و بازگشت بعد چند مرتبہ ذکر بزبان خیال گفتن

خداوند مقصود من تویی و رضا کے تو محبت و معرفت خودہ و معنی کلمہ نیست هیچ مقصود بجز ذالک
دوام ذکر اسم ذات باشد یا نفی و اثبات اللہ اللہ المقصود هو اللہ المعبود و هو اللہ المحبوب
هو اللہ المعین فرمودہ اند برائے ذوق و شوق خیر تو بسط با جلیس نفس مقرر است شنیدن اشعار
محبت بے مزایا و بدون صحبت اغیار و غافلان جائز است برائے آمدن حاجات و نقل خواندہ ثواب
آن بار و طرح پیران گذرنیدہ بواسطہ آن کابر حضرت قاضی الحاجات التاجی بایزود تفویض امور بحضرت کار ساز نموده
فانخذنا و کیلا تحصیل ملک یا دداشت و علم دین باید کرد و در دو گانہ بعد از نماز اشراق و نماز
مغرب حبنا اللہ و نعم الوکیل نعم المولی و نعم النصیر و افوض امری الی اللہ ان اللہ
بصیر بالعباد بعد سورہ فاتحہ و سورہ اخلاص ستر بار این آیات باید خواند و در دو گانہ این آیات
ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنكونن من الخاسرين ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
اذ هديتنا و هب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب ربنا انتم لنا الوترنا و اغفر لنا انك
على كل شيء قدير بعد از سلام سبحان اللہ الخ عدد ما هو خلقه یا من یحب المصطفى
اذا دعاه و یکشف الہ سوء الہ الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین یا کسے کالے نہ داشتہ
ایستاد شدہ بر صدق و سادہ نائے الہی دل قوی داشتہ زندگی باید نمود و اوقات را از تقدیر حق سبحانہ
دانشہ لب چمن و چراغ نشودن خلق را مصدر آثار قدرت و حکمت الہی دیدہ ترک جدال نمودن
دیدہ تصور و خورائیت و عدم یافتہ ہمہ را بتعظیم پیش آمدن کہ مظهر کمال وجود و تابع و آثار و حمد
حق اند سبحانہ و بی آنچه میسر شود بہمہ کس نمرود پیش آمدن گرسنہ را دوان و کوزه آب دادن بر این
نماز پر و سوسہ ماست و تجانی از دنیا و انابت بعقبی و استعداد موت شمار خود ساختہ خلق نیک
و رفیق و عنوف و فروگز داشت و اعراض و اعراض سیر خود ساختن و اداے حقوق خدا و رسول خدا اصلی
اللہ علیہ السلام و تعظیم سادات کبار و احترام علما و فقر لازم گرفتن از حق خود گذشتن و حق عزیزا
ادا نمودن و تجانی باز دنیا و انابت با حضرت استعداد الموت قبل فزولہ و صف خود ساختن از کثرت
ذکر و توجہ و نگہداشت حضور و آگاہی دست میدہ علامت آن خشیتہ از حق سبحانہ و دوام تضرع
و انکسار است گویا بشاقہ اعمال بہین دم را خود می شود عظمت و کبریائی او سبحانہ باطن را احوالہ
کرده باشد و اصل کار تقوی و اتباع حبیب خداست صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اعتقاد او خلا تا دہمالا
و احوال سعی باید نمود تا تقوی در ہر امر و شرف متابعت مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ترک فریاد
و تکلیل و تسلیم و رضا ملکہ و عادت نمودن آیین اللہ تعالیٰ این سیر عمر ضایع کردہ را و شمارا توین عمل باین
طالب کرامت فرماید بمنہ و کرمہ ذکر شاجرات اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم و تفضیل بزیبے
بہر بہر و دیگر و تفضل مشائخ عظام با ہم ہرگز نباید نمود از ذکر عقاید سنی و شیوہ لب باید بست

وسماع که مختلف فیه علما و صوفیه است نباید کرد و بدون مزامیرا کا برآود لیا شنیده اند اگر چه در
قرن اقل نبوده مذکور حضرت مجدد رضی اللہ عنہ و اصطلاحات ایشان نباید کرد تا نا فهمان بوجه خود
افزایان نمایند هر که طریقه ایشان کسب کرده است در صحبت آن مقامات مشاهده می نماید و جواب
اعتراض با حضرت مجدد و خمد کافی و شافی بیان فرموده اند از مطالعه مکتوبات شریعه ایشان واضح میشود
حاجت رد اعتراضات که مخالفان بابیشان نموده اند نیست و دلیل وحدت طریقه ایشان همین کافی که
هر که طریقه ایشان دارند توفیق اتباع سنت می یابد و از اتباع سنت نسبت باطن قوی میگردد و فالحمده
لله دائماً و آخراً و ظاهراً و باطناً و الصلوة والسلام علی رسولہ و صحبه بعد کل معلومات اللہ :

مکتوب نورو مفتوحہ

در بیان طریقه مجذوبان سالک و آنکه طریقه که در اهل الله شایع
است و موصل بمقصود طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی و
اثبات و مایه سبب ذکر

بعد سلام اشتیاق گذارش می نماید محبت و احوال نجات بدون دوام ذکر مشهود نیست که کسی
را شده باشد آری کسی بود که جذب عنایت الهی او را خود بخود در می یابد و بذوق و شوق
غلبات محبت منکشف شود ۵ این کار دولت است کنون تا کار رسد و این طریق محذوران
مسائل است که بعد حصول جذب محض بمحض است سبانه کثرت ریاضت و اذکار و عبادات اختیاری
می نمایند از محبوبان و مجذوبان خداوند تعالی می شوند اللهم تعالی الله تعالی این رحمة عامه خود
این پیر عمر صالح کرده را نیز باین موهبت سرفراز نماید لیک طریقه که در اهل الله شائع است و باین
طریق بمقتضای سیر فی فضل و باب مطلق عم قائله طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی و اثبات
یا حاضر کردن مذکور مفهوم مسمی اسم مبارک الله سبحانه و در لحاظ داشته که بران ایمان آورده ایم توجه
بقلب کرده که محل آن زیب پتان چپ بفاصله دوازده انگشت مایل به پهلوی است و دل را از خاطر گذشته
و آینده نگه داشته ذکر اسم ذات بر زبان خیال باید نمود الله الله بعد چندی باید گفت المقصود هو الله
المعبود هو الله المحبوب هو الله باز ذکر باید نمود و لفظ الله آنچنان بگوید گویا در دل در
آمده و تمام دل را گرفته و این ذکر بعد فاعله پیران قاصدی اگر قاصدی است و بار و اح پیران نقشبندی
اگر نقشبندی است خانه ایشان را وسیله ساخته طلب فیض محبت از جناب الهی سبحانه باید کرد و صبح و شام و آخر
شب اگر میسر شود بسیار باید نمود و هر وقت این ذکر و توجه بقلب و نگه داشت خاطر باید کرد این

راہ محبت است و در محبت غفلت حرام تا که دل جاری شود بعد از آن از هر لطیفه بهمین طور ذکر می نماید اول
 لطیفه قلب دوم لطیفه روح زیارتان راست محاذی آن بقاصله دوازده گشت سیوم لطیفه سر برابر
 پستان چپ نزدیک وسط سینه چهارم لطیفه خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینه بقاصله دوازده گشت
 پنجم لطیفه اخفی در وسط سینه ششم لطیفه نفس محل آن پیشانی انسان هفتم لطیفه قلوب که مرکب از عناصر
 اربعه است باعتبار عناصر و ده لطیفه میشود بعد از آن کردن این همه لطایف ذکر یعنی اثبات می نمایند و
 طریقی آن است که زبان بکام چسبانیده اند که نفس بند کرده کلمه لا ازنات تا بدماغ کلمات تا بدوش
 راست میرسانند و الا الله را بر دل بکمر لطایف خمس ضرب می کنند و معنی کلمه لا الا نیست هیچ مقصود الا
 الله بجز ذات پاک وقت گذاشتن نفس محمد رسول الله میگویند و یک نفس یکبار یا سه بار هر قدر نفس کفایت
 کند میگویند و انفس متعدده می باشند یعنی اثبات بے حس دم هم معمول است ذکر بسیار می باید دل بے ذکر
 کثیر نمی کشاید طریق معمول اینست هرگاه میخواهند که مشغولی نمایند اول استغفار می کنند باز فاتحه یا رواج بزرگان
 میخوانند باز صورت مرشد حاضری نمایند پس ذکر می کنند اسم ذات باشد یا نفی و اثبات توجه بدل و توجید بعینه
 حق سبحانه و نگهبان است خراط و باز گشت ضرور است خداوند مقصودین قوی و رضای تو محبت و معرفت خود
 و هرگاه کیفیت ظاهر شود آن کیفیت را نگاه می نمایند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند تا که آن کیفیت ملکه شود پس
 حضور و معیت و بخودی و جذبات و وارادات شامل حال میگردد و اگر شود و شاید و یادداشت لازم جوهر
 دل گردد و کار یک لطیفه قلب کرده باشد و معاملات لطایف دیگر و دیگر حالات در پیش است سه تا بار
 که خواهد و پیش بکه باشد و نوافل تعبد و اشراق و جاشت و بعد مغرب و تلاوت و درود و استغفار و کلمات
 طیبه مد نسبت باطن است و توجه بدل و توجه بحضرت حق سبحانه و نگهبان است خراط و باز گشت و درام ذکر طریق
 و زیارتان خداست این طریق ساکنان مجذوب است غرض با خدا بودن است خواه جذب مقدم باشد خواه
 سلوک سه یک چشم زدن غافل از آن ماه نباشی و شاید که نگاه کند آگاه نباشی :

مکتوب نو و دهم

در بیان معنی حدیث شریف: انه لیغان علی قلبی وانی لا استغفر الله

کل یوم سبعین مکر و فی درایت مایه ترجمه

دوام استغفار از غناه و غنی که از صفات بشریت و محبت اغیار و غفلت از ذکر بسبب مدا
 در امور ضروری بدل طاری میشود لازم اوقات ساکنان است آنقدر که صفاء حضور و خشیت بجای
 آن نشیند و فی الحقیقت الشریف انه لیغان علی قلبی وانی لا استغفر الله کل یوم سبعین مکر و فی

روایت مائتہ مقہر گاہ آن سرور اصفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چنین فرماید احوال با خاک آلودگان
 کدورات بشریت چه خواهد بود مگر تضرع و ابتعال اللہ تعالیٰ انصیب فرماید و از غیبی کہ آنحضرت صلی
 اللہ علیہ وآلہ وسلم از طریق آن بر دل مبارک خیر داده اند سکوت اولی است کہ از چه بود و چه بود و صحتی
 رحمت اللہ علیہ گفتہ کہ درینجا دم نتوانم زود از غین قلب دیگران سخن توأم گفت یعنی از عارفان در
 کتب آن غین سخن گفتہ اند باین وجه کہ روزے جبرئیل علیہ السلام بخدمت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم عرض نمود کہ ہنایت در ہات قرب من در حضرت صمدیت آن بود کہ زیادہ بران برگزینودہ است
 کہ میان من و پروردگار من ہفتاد ہزار پردہ از نور بود پس آنحضرت را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ہر لمحہ
 و ہر آن پردہ از نور جلال مشہودی گشت و بجلی نوری بالاتر از ان بر طرف می شد و بتوقف در مقام اول
 پیش از انکشاف مقام ثانی استغفار میکرد پس طربان غین بر شہود و مشاہدہ بصیرت قلبی باشد بعضی گویند
 کہ این غین پردہ رقیق و لطیف است و بکم بشریت از ملاستہ کثرت اہتمام مہام دین و ملت بمقدار
 طرفہ العین فرستے و غفلتے بر دیدہ شہود آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم می نشست باز بظہور نور و مد
 انجملال می پذیرفت و بعضی گفتہ اند کہ این پردہ غین از جہت غم امت و خوف غائمہ ایشان بود و استغفار
 ہم از برائے امت ۛ

مکتوب نود و نہم

و بیان ترغیب طریقیہ علیہ نقشبندیہ در ضمن حدیث الدین النصیحۃ
 و دیگر فوائد کثیرہ از اذکار و اشغال و مراقبات و اخلاق و اعمال و اعتقاد
 و فتاویٰ و دیگر مقامات مجددیہ و دفع شبہات کہ ناہمان بر کلام آنحضرت
 مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ نمودہ اند صد ریافتہ

بعد حمد و صلوات فقیر عبد اللہ معروف غلام علی حق عنہ واقع می نماید قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم الدین النصیحۃ فرمود است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و خدا با و برود سلام
 دین عبارت از خیر خواہی است پس وصیت می کند دوستان خود را کہ طریقیہ علیہ نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم
 موافق است بطریق اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم اتباع سلت و اجتناب بدعت لازم گرفتہ اند
 اگرچہ آن بدعت مفید باشد موافق این آیت شریف الیوم اکملت لکم دینکم دین متین کمال
 یافتہ پس عقاید و اعمال و اخلاق و احوال و آن در دو مقام سکینہ و انوار و کیفیات باطنی است بر اہل

طالب و صدق معاملات کہ از حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مرویست کافی است و حصول نسبت
مع اللہ سبحانہ و حاجت با اختیار و رعینات شاقہ و تشدد و طاعت و احوال جو گنہ نیست حضرت
شیخ عبدالحق رحمہ اللہ تعالیٰ بعد استفادہ از طریقہ عالیہ قادریہ رحمۃ اللہ علیہم خدمت حضرت خواجه
خواجگان خواجه محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ رسیدہ نسبت حضور و آگاہی از ایشان کسب کردہ و در رسالہ
موصول مریدی الی المراد نوشتہ اند کہ نزد انصاف بجهت کسب حالات فنا و بقا بہتر از طریقہ نقشبندیہ
طریقہ نیست و استفادہ خود از حضرت خواجه محمد باقی باللہ در رسالہ کہ سلاسل طرق پیران خود بیان
فرمودہ اند تشریر نمودہ پس بر تو باد تفصیل نسبت یادداشت کہ آنرا در طبقہ اصحاب کبار رضی اللہ تعالیٰ
عنہم مرتبہ احسان می گفتند و صوفیہ دوام آگاہی و حضور و شہود و مشاہدہ کہ دل را توجہ بسط بحضرت
حق سبحانہ پیدا شود میگویند و آن توجہ اکثر اوقات با جمال می باشد و گاہے تفصیل پیدا نمودہ ہر ذرہ ممکنات
را مراست شہود حضرت حق سبحانہ می کند ہر گاہ توجہ و آگاہی در بخطرگی یا کم خطرگی یا کیفیت از کیفیت
قلبیہ دوام پیدا کند این حالت را اندراج نہایت در بدایت گویند و ہر گاہ توجہ و حضور جہات ستہ را
احاطہ نماید و توجہ بفقہ نماید نسبت نقشبندیہ عبارت ازین حضور بے جہت است و این نسبت شریفہ
در طریقہ نقشبندیہ احرار یہ رحمۃ اللہ تعالیٰ علی اہلہا از طرف خواجه خواجگان محمد باقی باللہ قدس سرہ
شیوع یافتہ و سالہ راہ ز غرضان بالغی ساختہ جزاہ اللہ عنا خیر العجزاء و این نسبت حاصل میشود
از پنج چیز یکے دوام توجہ بدل و دوم دوام توجہ دل بجناب حضرت حق سبحانہ و این ہر دو توجہ را وقوف قلبی
گویند سیوم دوام ذکر اسم ذات باشد یا نفی اثبات خفیہ مفہد تراست از نہانی بلحاظ معنی کہ نیست
یعنی مقصود بجز ذات پاک و ذکر نہ بانی بشرط ہر دو توجہ نامدہ می بخشد چہارم نگہداشت دل از خواطر
دل را از خواطر گذشتہ و آئندہ بجز و خطورہ خطورہ گاہ بایادداشت تا خواطر بجوم نہمانند بر اسے
دفع خواطر توجہ بمرشد و نگہداشت صورت او مقابل دل اثر تمام دارد و این توجہ بصورت مرشد را ذکر
الابطہ گویند و التماس بجناب حضرت حق سبحانہ دفع این بلیہ عامہ است یا نقش اسم ذات اللہ
سبحانہ در نظر دارد و پنجم بازگشت بعد چند بار ذکر بزبان خیال کمال تضرع و انکسار بگویند کہ خداوند مقتدر
من ترکی و رفا کے توجہت خود و معرفت خودہ این پنج آموزہ کورد ہر لمحہ و ہر لحظہ فرعون راہ محبت ست پس
نفس مفید است شرط نیست بدانکہ با س کے این طریقہ بر این اصطلاحات مقرر داشتہ اند و بدون عمل
بر این نسبت شریفہ حاصل نمی شود الا ان یشاء اللہ سبحانہ پس دل سالک را محض بعبادت خود و بجناب
فرمایند و باطنش را از ماسوا بریدہ و آن اصطلاحات این است یاد کرد عبارت از ذکر است نہانی باشد یا ظہری
دبین طریقہ ذکر قلبی را اعتبار کردہ اند کہ ہر وقت میشود ہر ش در دم عبارت از آگاہی سالک است اول
از ذکر قلبی کہ آنرا یادداشت اسمی گویند و پنج نفس بے ذکر قلبی نہ برآید ہر گاہ دل را توجہ و آگاہی حضرت

حق سبحانہ دست دیدہ و بینا کے درمل پیدا شود باز پروا خست و نگہبانی این توجہ در ہر نفس باید نمود
 با توجہ بقلب ہر گاہ ذکر قلبی با نگہبانی آگاہی و حضور در خلوت و جلوت یکے شود و کثرت و خوفائے
 خلق سبب فتور نشود خلوت در انجمن گزینہ آیتہ شریفہ رجال لا تلهیہم تجارۃ ولا بیع عن ذکر
 اللہ ایمائے با خیالت میفرماید و قوت نہائی واقف بودن سالک است از احوال خود کہ اگر زیاد و حضور
 گذشتہ است فکر نماید و اگر در غفلت گذشتہ است غفلت بکند و باز بر سر غفلت نرود و یادداشت عبارت
 از دوام توجہ و آگاہی است بے مزاحمت فتور نظر بر قدم باید کہ نظر سالک از پشت پا در رفتن پریشان
 نشود بیکہ در نشستن نیز و قوت عددی در وقت ذکر نفی و اثبات مجلس نفس باید نمود و نفس را بر عدد
 طاق بگذارد و قوت قلبی و نگہداشت و باز گشت معنی این ہر سہ کلمہ پیش ازین نوشتہ شدہ سفر در وطن
 عبارت از کسب اخلاق حمیدہ است از ذائل بجائید باید رفت تہذیب اخلاق حاصل سیر و سلوک است
 چنانچہ حدیث شریف تاکید فرمائے تحصیل مکارم اخلاق است قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم بعثت لاتمم مکارم الاخلاق نفخص احوال خود کنی تا کلام رذیلہ بر تو غالب است پس از
 نفی و اثبات آنرا از الہ بنجائی مثلاً حد را از دل بلا نفی کنی باین طریقہ لا الہ نیست حد در من الا اللہ مگر
 حب الہی در چند روز بمرکت نور ذکر الہی حد زائل گردد و ہم چنین ہر خورے بد با زوار ذکر مستور و منکسر شود
 و میتواند کہ باستیلائے ذکر و یادداشت کہ تمام بدن ظاہر و باطن را احاطہ می نماید رذائل زوال یابند
 رذائل مثل حسد و بخل و ذمات و حب جاہ و کبر و سمعہ و ریاء و عجب و تعلق بغیر و حرص و طمع و ہوا و طول
 امل و فضول کلام و غیبت و عیب بینی از اینہا پدید میزد واجب است بدانکہ تخلق با اخلاق الہی با موریہ
 است پس تہذیب اخلاق خدا باید نمود و حسن اخلاق و صوف باید شد خلق ملکہ ایست کہ آن کارمائے
 نیک و آداب پسندیدہ و پرہیز از رذائل مانند خلقت میگرد و بغیر نکات و از حسن خلق است تجب بسوی
 مردم در گفتار و کردار و شگفتہ روی و تسامح و تسامح در حقوق و ترک تقاطع و برداشتن ایند از ادنی و اعلی
 منها الحکمہ و المتواضع گفتہ اند نظر بآمریکویی کہ ہر شے خلق و مرند و محفوظ و مظهر آثار قدرت حق سبحانہ
 تعالیٰ و مقسم علیہ اسبحانہ است تعظیم ہر ممکن واجب میشود و بآمر تشریفی حفظ مراتب واجب باید داشت
 منها النصیحتہ و الشفقتہ گنہ گار را بنظر خفقت بینی کہ معذور است گرفتار است در دست نفس و شیطان

لہ و ہوا تحمل و عدم الخفۃ بالجلست فی العقوبۃ و الحلیم من اسماء الکیرم منہ قولہ تعالیٰ انہ کان علیہا غفرا و قدورہا حلیم سید فی اینہا
 و سید فی الآخرۃ رد الخطیب عن انس لان العلم فرع العلم ۱۲

معہ مع الفقر اذ رد الکبر مع الکبر صدقہ من تواضع لغنی ذہب ثلثا دینہ و قدورہ من قاضی اللہ و فعالہ و رواہ ابو
 نعیم فی الجلیۃ عن ابو ہریرۃ رضی اللہ عنہ ۱۳

و برآید از استغفار کنی و توبه خواهی و امر معروف و نهی و خلوت احتمال قبول دارد منها الموافقة و در امریکه موافق مشرعیّت و طریقیّت باشد موافقت با رفیقان باید نمود و الا اجتناب از آن لازم باید دانست منها الاحسان نیکی به هر چیز که در آن ایذاست و با دوستی جستن منها المدارة با مردم مسالمت کردن و تنگ ناکر رفتن منها الاثیر خاطر غیر بر خود مقدم داشتن و ایصال نفع نمودن منها الخدمة بخدمت آنچه رضائے کسی باشد اگر گناه در آن نباشد سعی در آن نمودن منها الالفة با دوستان ربط نمودن و بهر که از تو قطع کرده است وصل نمودن منها البشاشة بطلاقت و چهره با مردم پیش آمدن و شگفتی زدن منها الکرم عطا و بخشش بے سبقت سوال کردن منها الفتوة حق خود بخشیدن و حق غیر او نمودن منها بذل الجاه جاه علم یا علو نسب و حسب یا وجاهت در خلق هر چه باشد در تعظیم خلق صرف نمودن منها المروءة باس و بهادار داشتن و آنچه کسی را ایندای برسد از آن احتراز کردن اگر چه ترادف آن ضرر رسد باید شد اگر مردی حسن الی من اساء منها التورّد و تلافی و تقصیر نمودن جستجو کنی که شخصی در چه حال است پس رعایت آن واجب وافی منها المودة بتمام محبت یا صلح داشتن منها الجود بخشنیدن بے سوال و بی سوال منها العفو از گناهان درگذشتن منها الصفح از عتاب روگردانیدن منها السوا عطا ببد سوال منها الحیا بسبب شرم از حضرت حق سبحانه یا ملائکه کرام علیهم السلام یا عرض اعمال بحضور رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم یا اندیشه اطلاع مردم از ناشائسته بآنها و منها وفاء العهد اگر در بیعتی عهد نموده غیر باشد یا ضرر و نفع تواند نمود و نادان واجب است و الا سبب منها السکينة سکون دل زیر حکم قضا و واجب است و جزع و فزع ممنوع نظر حکم الهی دل را صبر یا رضا حاصل باشد اگر چه بسبب ایذا آه و ناله از دلمان برآید منها الوفا کلام را بتمکین و توفائی نمودن و طمانیت در تجاری احکام تقدیر لازم دانستن منها الشاء والدعاء هر نعمتی از هر که بتو رسد از منعم حقیقی دانسته حمد و ثناء و سبحانه فرض باید داشت و مکافات واسطه اگر ممکن باشد بهتر و الا در حق او دعاء خیر کنی اللهم اجزه عنا خیر الجزاء منها عن الطن بتأویل نیک سیئات غیرا حسنات پسند آوری و حسنات خود را قابل قبول ندانی منها تصغیر النفس یقین کنی که نفس محل شورا است از در نیکی نیاید اگر نیکی مستم شود مستعار است از حق سبحانه و قائلی منها استحقاق ما هو من عندک و استعظام ما هو من عند غیرک حقیقت آنست آنچه از تو بود که نفس در آن چه آید خسته است از نیت بد و عجب و غرور و بزرگ داشت آنچه از غیر باشد که او در آن عمل چه نیاید محال کرده است و بدرگاه الهی بسبب اخلاص چه قدر رسد داشته باشد و قد ورد بسند حسن عن حسن انه مراد به الحسن عن ابی الحسن رضی الله تعالی عنه عن جده الحسن صلی الله علیه و آله و سلم و ان الحسن الحسن الله تعالی و ترا مخلوق یا من اخلاق فرایدها مقامات مقام عبارت است از قیام بنده در عبادات اول آن اقتباه است و آن برآمدن بنده است از غفلت آگاه می شود که بر آسک چه کار آمده ام و در چه

آرام دل است بخداوند خوشتن از دور جمیع المومنین و آن آرام دل است و افتقار بخدا و بر مجاری
اقدار ثم الیقین و آن تصدیق دل است با ارتفاع شک و وجود حق سبحانہ و مواعید او ثم المشاہدہ و آن
حالتی است و بینائی دل غیر رویہ یقین و رویہ عیان و آن آخر احوال است لقولہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
اعبد اللہ کانک تراه فان لم تکن تراه فانسیراک این ترجمہ بزبان فارسی است عبارت عربی
را کہ حضرت شیخ المشائخ ضیاء الدین ابو نجیب عبدالقادر سرور مدنی رحمۃ اللہ علیہ در کتاب آداب المریدین
اخلاق و مقامات و احوال را بیان فرمودہ اند بدانکہ طریقہ قدما کے صوفیہ علیکہ تقدیم مقامات سلوک
است بر طریق جذبہ کہ از کثرت ذکر و توجہ حاصل میشود مقامات سلوک را بتفصیل حاصل می نمودند و
بایعینات و مجاہدات تہذیب نفس میفرمودند و اکابر نقشبندیہ طریق جذب ذکر و توجہ را بر سلوک مقدم
داشتہ میفرمایند بعد رعایت مقامات سلوک با جمال اوقات ذکر و توجہ معمور باید داشت و مشاہدہ شود
و یاد داشت حاصل باید نمود و خلاصہ مقامات سلوک در طریقہ ایشان مندرج است کہ ولایت بی مقامات
سلوک و جذبہ حاصل نمی شود و در طریقہ حضرات مجددیہ در ہر لطیفہ از لطائف عشرہ شہود و مشاہدہ دست
میدہد بآنکہ شرط است در ذکر توجہ بمبدء فیاض و لحاظ معنی داشتن ہذا مراقبات مراتب قدس ذات
اللہ سبحانہ مقرر نمودہ اند در لطیفہ قلبی مراقبہ ذات جامع جمیع صفات کاملہ و منزہ از سمات جمیع نقصات
کہ بران ایمان آورده ایم اسم مبارک اللہ است سبحانہ می نمایند پس این مفهوم در لحاظ داشتہ توجہ
بقلب نمودہ ذکر باید کرد و اشارہ اللہ در اسم ذات و دلغی و اثبات اشارہ الّا اللہ بہین مفهوم باید کرد تا
این مفهوم در لحاظ داشتہ استقرار گیرد و ہر گاہ توجہ در این مراقبہ قوت گیرد و آثار جمعیت ظاہر شود و جذبات
و واردات در رسیدن و واردات را وجود عدم گویند و این واردات از تواتر بتواصل انجامد مراقبہ معیہ
باید نمود و اشارہ تہائے الّا اللہ بمعیت حضرت حق سبحانہ بہستی خود و ہستی جمیع ممکنات کہ آزاد لحاظ
میدارند باید نمود تا معیت در آرد بصیرت جلوہ گر گردد و مراقباتی کہ بعد سیر قلبی مقرر است آنجا ذکر و توجہ
بمبدء و مورد فیض اشارہ ہائے اللہ و الّا اللہ یا نحوہ در لحاظ ملحوظ است ضرور است و طریق مشغولی است
کہ اول استغفار نماید و فاتحہ بارودح مشایخ رحمۃ اللہ علیہم کہ واسطہ فیوض الہی اند سبحانہ خواندہ صورت
مرشد مقابل دل بدارد باز ذکر بشرائط آن و صحبت الفاظ و لحاظ معنی و افتقار تمام نماید و ملاحظہ منت حضرت
حق سبحانہ کہ بتوفیق یا خود سرفراز ساختہ ضرور است و خود را نالائق ذکر پاک خدا کے پاک دیدہ انکار و
شکست لازم داشتن واجب ہر گاہ کیفیتی و جمعیتی و بخودی دست دیدہ آنرا نگاہ دارد و اگر مستور شود
باز بر سر ذکر و وہم چنین لازم گیرد تا کیفیت ملکہ گردد و دوام پذیرد و طرق موصلا برائے دوام حضور
و مشاہدہ اللہ است ذکر است بشرائط آن و استفادہ از صحبت مرشد است بر رعایت ادب و خلعت
او و کیفیت و توجہ کہ از صحبت او حاصل شود تا آنکہ ہاشتن و در غیبت او صورت او را در دل محافظت

نمونہ بان ضرورت یا محض مراقبہ عبارت است از انتظار فیض از مبدء فیاض لازم است کہ بر توجہ مبرش شود
و قوف قلبی در ذکر مواظبت نماید بعد حصول ملکہ یادداشت و نماز توجہ بجهت فوق اگر بہر لطیفہ
از لطایف سببہ بہ ترتیب مشغول شود و بذکر و توجہ برہر یک مداومت نماید در ہر لطیفہ آگاہی و یادداشت
و کیفیات و انوار و اسرار جدا جدا بعنایت الہی سبحانہ ظاہر گردد و صحبت غریبے کہ ہمیشہ بینی او
سبب جمعیتہ خاطر و توجہ باشد مقوی نسبت یادداشت است بمراقبہ معیت و ہوہ محکم اینما کنتم
کثرۃ ذکر لا الہ الا اللہ بلحاظ نفی وجودات جمیع ممکنات و اثبات ہستی حق سبحانہ و وقوف قلبی بہر دو
معنی شوق و ذوق و استغراق و پیچیدی و آہ و نالہ و گریہ دست میدہد و دیگر حالات لغت و وقت میگذرد
و اسرار توحید و جود و در سیر لطیفہ قلبی ظاہر میشود و مجنون عامری بترک مالوفات خود لیلی لیلی می گفت تا کہ
پرتو از صورت لیلی ہر جا جلوہ گر گشت و آن لیلی گفت مجنون در طریقہ محبت کہ بکثرت ذکر و ترک مرغوبات
خود مختار صوفیہ علیہ است درین راہ مقتدا است مجنون بر خیال فانی جان باخستہ از کمال غلبات محبت
اتحادی با محبوب خود پیدا نمود و اسے برآمد عیان کہ دعویٰ محبت لا یزال کہ ہر جا کہ حسن و خوبی است
پرتو از بختی جمالی ادست می نمایم و جانفشانی و درود طلب و ترک خودی خود نمی کنم آہ صد آہ ظہور توحید
و جود عبارت است از یافتن و دیدن ممکنات عین وجود حضرت حق سبحانہ تعالیٰ و جود ممکنات
را امواع دریاے ہستی مطلق بلینہ و تعین نقوش غیرا بر صفحہ ہستی مطلق مثل تعلیمات نقوش بر صفحہ
موم دریا بدو این دریا فتن و دیدن بسبب کثرت ذکر و نوافل عبادات در ریاضات دست میدہد
بخیال و وہم توحید و ہمی پیدا نمودن در شرع شریف منع است از شامت این عمل سستی و راتباع
شرعیت می زاید و در ارتکاب محظورات محتمل است کہ مبادرت نماید معاذ اللہ نقل است کہ ملحدے
خود را موجد گرفتہ بنگ میخورد می گفت مرا با ہیچ مذہب مزاحمت نیست بزرگے در جواب گفت مگر
با مذہب محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مخالفت می کنی بخل شد جواب نیامد این است احوال چنین
بے ادبان خود را صلح کل و با ہر مذہب ہم رنگ قرار دادہ در خانہ نواسق می در آیند کہ ما ظہور حق می بینیم
و می شنویم این چنین بے حرمتی شرع شریف معاذ اللہ کہ از ہیچ یکی از متقدمین مروی باشد
آنچہ از کثرت ذکر و مراقبات و عبادت کہ اکابر اولیاء رحمۃ اللہ علیہم بسبب آن باین اسرار رسیدہ
آنرا از نا اہلان پوشیدہ اند تا کہ ظاہر نشود و معتبر است از کثرت ذکر و توجہ محبت علیہ می نمساید
این توحید حاصل می شود و این توجہ از احوال قلبی است از مقاصد نیست در سیر ہر لطیفہ
معرفیہ دیگر است و کیفیات علیحدہ و نسبتہائے کمالات نبوت و حقائق الہیہ و حقائق انبیاء علیہم السلام
کہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ در طریقہ خود بیان فرمودہ اند و عالمے بآن حالات و معارف رسیدہ
آنجا جو نسبت بندگی ثابت نمی شود و نسبت توحید و سریان وجود در ہستی ممکنات و ذوق و شوق و وصل و اتحاد

فرمیریزد بدانکہ از نسبتہائے این خاندان شریف اگر دین و وقت نسبت قلبی حاصل شود با حالات و اسرار آن
نسبتی کہ در سیر لطیفہ نفس میدید با کیفیات و علوم آن حاصل شود بسیار غنیمت است و از لازم این نسبت
است استہلاک و انحلال انانیت و صفات خود مسلوب و منسوب یافتن بحضرت حق سبحانہ و وجود خود
و توبیع وجود خود باطل و وجود حضرت حق سبحانہ یابد و پرتو سے از صفات حضرت حق سبحانہ می آیند و حصول این
نسبت توحید شہودی حاصل میشود و آن در بدن مقصور است در مجالی و مریایے ممکنات مثل ظهور آفتاب در آئینہ
لمائے مقابلہ درین دید و دریافت ہر م آئینہ در حدت نظر باقی است و در توحید وجودی از غلبہ محبت مستور در
فنا ر قلبی کہ عبارت از نسیان ماسوا است از قلب و بے شعوری از دیدن ماسوی ہر گاہ متوجہ بدل شود و دل ز
مستغرق انوار جمع با حق یا بد سبحانہ فنا خلق میشود و امید و بیم از غیر نمی ماند و فنا ہوا و فنا فعل میشود آند و نیز خدا
نمی باشد و صدور افعال از یک فاعل حقیقی می یابد و در فنا لطیفہ نفس فنا ارادہ میشود این قدر بے شعوری
از ضروریات طریقہ است سعی نماید کہ دوام این حالت و دوام توجہ و تواتر و در حالات لازم نسبت باطن
شود و تا دوست بچشم سمر نہ بینم ہر دم از انہائے طلب کجا شینم ہر دم از گویند مذا بچشم سمر نتوان دید و ایشان
آند من چنیم ہر دم از دعائے رثیت بہتری نمودہ است معتقد اہل سنت و جماعت است کہ رثیت در دنیا واقع
نیست این از غلبات حضور و توجہ است در اشتباہ افتادہ دعائے خلاف اہل حق می نمایند لائے لائے چہ
بودے اگر این ہیچکارہ کہ از ہیچ باین اسرار و حالات فایز شدے آری کہ ہر گاہے مرد میدان کے بود و توفیق
باین اسرار و حالات کفایت کندے گردارم از شکر جز نام بہرہ زن این یسے خوشتر کہ اندر کام زہر و وصیت
بدانکہ توجہ و جدی از مقتضیات سیر لطیفہ قلبی است و توحید شہودی در سیر لطایف فوقانی پیدای گردد و تطہیر
این سر و دید یافت متعذر است آن معرفت از مقامے دیگر است و انجا احوال و کیفیات و علوم جداست و این
از مقامے دیگر پیدا اینجا حالات و واردات علیحدہ در پیش می آید سر و احوال متباینہ و اسرار متفاوتہ و دید و یافت
مخالفہ را یکے گردانیدن بسیار تعجب است اما آنچہ اہل معرفت بیان فرمایند ادراک اہل جہل از ان کوتاہ خواہد
بود و صحبت بدانکہ تمام نسبتہائے خاندان حضرت مجدد دینی اللہ تعالیٰ عنہ با کیفیات و حالات و انوار و علوم
آہنا کہ ہر مقام احوال و اذواق و اسرار جدا دارد و دین و وقت تا یاب است این نسبتہائے عالیہ در فرزندان
ایشان و کمل خلفا مان اکابر جلوہ گر بود حضرت محمد زبیر در صاحبزادہ با ختم المشایخ بودند و حضرت مرشد مادر
خلفاء خاتم این مقامات بلند کہ از خصائص حضرت مجدد است این ہر دو بزرگ تسلیم ساکنان تانہایات طریقہ
احمدیہ مجددیہ می نموشہ فیض روح القدس اربانہ مد فرماید و دیگران ہم مکنند آنچہ مسیحائی کرد و بدانکہ
حاصل سیر و سلوک کہ در صوفیہ صافیہ معمول است انصباغ است بصیغۃ الشدفا و در ذائل و انصاف
و بقا بجا بید و تہور با نور و کیفیات کہ در مقامات جذبہ پیش می آید و ہر یکے را کہ از خار و بقا و حالات توفیق
بمقامے کہ رسیدہ است بقوت دست دادہ و بشریت خودے یافتہ و جہت حق غالب آمدہ تسلیم و رضا

و توکل و صبر بوجه حسن بهم رسانیده اور افضل و شرف ثابت است بر غیر خود که بدین امور شایسته ندارد
 اللهم وفقنا لما تحب و ترضی بدانکه برائے رفع قبض باطن و تیره شدن حالات و کیفیات باطن
 تلاوة یا استماع قرآن مجید با ترتیل و تحسین صوت و حزن و طول قنوت در نماز با کمال خضوع و خشوع
 مقرر است و اصحاب کبار رضی اللہ عنہم بہین اعمال قرب خود رسانند بودند معمول نبود کہ انعقاد مجلس تعصاید
 و اشعار نمایانہ اگر کسی از انتخاب این امور میکرد و مطعون و ملام بود استماع نغمہ و تار و جہر ذکر یا بشد در قرون
 متاخرہ ظہور یافته محدث است در استماع نغمہ در صوفیہ نیز اختلاف است حضرت ابوالحسن شاذلی و
 حضرت حماد دباس رضی اللہ عنہما سخت انکار داشتند حضرت شیخ عبدالحق محدث رحمۃ اللہ علیہ در
 بعضی رسائل خود این اختلاف نقل کرده اند لیک بے مزا میریزون انعقاد مجلس غافلان شنیدن اشعار
 محبت در خلوت گاہ گاہ مضائقہ نیست حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ و علیہم فرمودہ اند کہ مانہ انکار
 کنیم نہ این کار کنیم در وقتیکہ نائے و چنگے بحضور مبارک ایشان آدروند این کلام فرمودند زیرا کہ پیغمبر خدا
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این کار نکرده اند و از بعضی مشایخ این امر و ولایت انکار بزرگان چہر اکرم در نسبت مجیدہ
 استماع نغمہ را اثر نیست شنیدن قرآن مجید کہ معمول حضرت مجدد بود صفا و جمعیت می افزاید و نغمہ و تار اہل قلب
 را ذوق می بخشد در مجلس مبارک مقدس حضرت سلطان المشائخ نظام الدین اولیا رحمۃ اللہ علیہ پاسبی و مزامیر
 ہرگز نبود و مجمع اہل غفلت العقائے نہاشت در فوائد الفواد و سیر الاولیا این چنین مسطور است ذکر جہر
 متوسط یا از حزن برائے ذوق و شوق و گرمی باطن احیاناً لا باس بہ ہر گاہ در دل آنجذابے پیدا شود و بے
 اختیار آواز ذکر بدرود حزن بلند می برآید این چنین جہر را کسے مانع نیست ذکر خفی را افضل است بر جہر
 بچندین مراتب ذکر خفیہ ہر وقت می شود و ذکر جہر مانند جلس در لغی و اثبات برائے حصول گداز و گرمی مقرر
 کردہ اند مثل و است از الہ سستی و کسل را بداند کہ نصیحت اتباع عقاید سلف صالح مثل حضرت غوث الثقلین
 و حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہما باید نمود و در شان اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جہر نیکی
 لب نباید کشود و نفوس ایشان بقیع صحبت خیر الاخیار صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تہذیب تمام یافته و از نفسانیت
 پاک گردیدہ و واقعات اینہا ہمہ بہ نیت صالح بود و الالزام می آید کہ صحبت خیر البشر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 در جماعت کہ مال و جان و رزق خدا و رسول در باختہ اند و قرآن مجید از شنائے این بامبشرت تاثیرے بخشد
 و حسب و نیاز صحبت جاہ از دلہا کسے آہنازفتہ پس ما واپس ماندگان را چہ نفع باشد دین و عقاید و اعمال
 و اخلاق پیغمبر خدا و کلام خدا و رسول و مناقب ائمہ اہل بیت نبوت رضی اللہ تعالیٰ عنہم ایشان رسانیدہ
 اند در صورت تفسیق و تکفیر معاذ اللہ اعتماد از دین برمی خیزد و دینے کہ فساق و کفار رسانیدہ باشند بر آن
 و ترقے و اعتمادے نتواند شد حضرت امیر در وقت خود امام بحق و نائب حضرت رسول بحق بودند مخالفانرا استیجاب
 افتادہ دآن اشتہاء موجب لعن اہل مصر و شام گردیدہ فتنہ برپا شد و اصحاب باہم یکے بودند آیتہ شریفیہ را حجام

بینہم در شان اصحاب کرام دارد است و روح اصیغہ صفت مشبہ است و صفت مشبہ دلالت
بر دوام دارد پس الفت وعدستی آنها با ہم ازین آیت شریفہ ثابت شد و کلاً وعدہ اللہ الحسنی در بارہ
ایشان است وعدہ حسنٰ برائے نیکان بود رضی اللہ تعالیٰ عنہم واجب است سکوت و عدم غرض دین
واقعات برائے رعایت جانب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ ہمہ را شرف صحبت و قرابت بآن حضرت
ثابت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما فرمودہ اند کہ آنحضرت را جامع
قبائل عرب پیوندے و قرابتے بود متقدمان مشرک را رحمتہ اللہ علیہم کہ بر بتاخرین حق تربیت و تلقین ثابت
دارند فضل ثابت است پاس ادب آن اکابر لازم است و غلبہ جنون محبت مفروض در حفظ مراتب ساقط
است در ترجیح مذہبے بر مذہبے تفصیل مجتہدے بر مجتہدے بر طریقہ بر طریقہ تفصیلی نباید نمود آنها ہمہ را تائید نمود
و تحقیق اتباع سنت و رضاء الہی بود سبحانہ و رحمۃ اللہ علیہم و از تحقیر مسلمانے و عیب بینی و سخن چینی و
خود را قدرے نہادن اجتناب لازم باید کرد و خود را محض عدم یافتن کمالات را باصل آن دادن جنات
خود را قابل قبول ندیدن و سیئات خود را مثل کوہے بر سر گرفتن و دیدہاے غیر را بتاویل نیک انگاشتن و
وقائع روزمرہ را تارادہ حق سبحانہ دستن و لب بچون و چرا نکشادن و با کسے بحث و جدال نکردن این قدر
مناقشہ و لہامی خراشد کہ مخالف میگوید چنین است و تو گوئی آنچنان او تکرار نمایدنی این چنین است
تو گوئی سلمنا من بر خطا بودیم زیادہ ازین سخن تکرار نکشد تا فتنہ و غوغا پیدا نشود و دل مکہ زنگردد و این است
طریقہ اہل معرفت رحمۃ اللہ علیہم نقل است چند رویش بخدمت حضرت شیخ شکر گنج قدس سرہ آند
کہ ما را با ہم ناخوشی در میان است قصہ ما را بشنوند و انفصال فرمایند ایشان فرمودند ما را داغ شنیدن تفصیلاً
نیست مولانا بدر الدین اسحاق و بابا نظام الدین شافعیل نمایند اینہا نزد آن ہر دو بزرگ در جائے
نشستہ سخن نزاع شروع کردند یکے بدیگرے گفت شما در این مقدمہ چنین ارشاد کردید دیگرے گفت
فی شما چنین فرمودہ بودید اہل منازعت نقل خنہاے یکدیگرے بالفاظ حسن ادب بیان کردند سلطان المشائخ
و مولانا بدر الدین اسحاق بسیار گریہ کردند ہر گاہ کلمات ناخوشی شما ہمہ ادب و تعظیم یکدیگر باشد در صورت
خوشی چہ قدر رعایت یکدیگر کردہ باشید ایشان بحضور حضرت گنج شکر عرض کردند کہ این عزیزان
برائے تربیت آندہ اند کہ در دیشاں را با ہم درشتی و سخت گوی نمی باشد اللہ تعالیٰ اتباع این بزرگان
عطا فرماید بدانکہ نماز را در اول وقت بار رعایت طمانیت رکوع و سجود در رعایت قومہ و جلسہ جماعت
ادا باید نمود قومہ و جلسہ پیش بعضے فرض و نزد بعضے واجب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گاہ نماز بے
قومہ و جلسہ نکرده اند ہر کہ عمد آن ترک می نماید عادہ نماز بے واجب است و اگر سہواً ترک نمودہ سجدہ
سہو بجا آورد و در غفایک اہل سنت و جماعت داخل است کہ استخفاف سنت کفر است و صحبت ہر ہر
ماہ سہ روزہ و عرفہ روزہ عاشورہ و روزہ پانزدہم شعبان در حدیث ثابت است و شش روزہ شوال

در روزه احتیاط از غیبت و دروغ و طعن و فضول کلام ضرور است و آلا روزه قابل ثواب است و استحقاق
 بود که در پنج گز سنگی و تشنگی بردارد و روزه باین امور بر باد و پیش بعضی غیبت نفس روزه است و این است
 مذہب اوزاعی و پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم غیبت گرا با عادت روزه و وضو امر کرده اند و اسباب از ازار و قیام
 و غیرہما کبیرہ است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم از ازار با عادت و وضو فرموده اند کہ نماز مسبل قبیلے ندارد و غیبت
 و بدانکہ حصول نسبت جمعیت و توجہ بے اعمال ظاہر محال است نور اعمال را در اطمینان باطن اثر سے تمام
 است اندون از التفات و عظمت غیر پیراستہ و بیرون با اعمال و اخلاق نیک و تشنگی و انکسار آزار
 بالا تر ازین کمال نیست پس بر توباد با اعمال کہ از ان حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در احادیث مجیدہ ثابت
 است التزام آن کنی تا از اہل سنت حبیب خدا باشی ان المحب لمن یحب لیطیع حضرت خواجہ نقشبند
 رحمۃ اللہ علیہ در طریقہ خود اوراد و اعمال مقرر نکرده اند کہ آنچہ با حدیث ثابت شود از اعمال براسے
 حصول محبت و قرب حضرت حق سبحانہ کافی است پس اعمال و عادات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم تحقیق منوہ ثابت
 نمائی حرکات و سکنات کہ بہ نیت اتباع و توجہ بآنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ادا کردہ شود تمام
 عبادت می شود در ادائے فرائض نیت ادائے فرض و سنت متابع پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم کنی کہ این فرض بجهت فرض بودن آن از حق سبحانہ بر من و با اتباع حبیب خدا ادائی کم مکافات
 تحائف یکدیگر و رسوم و زیارت و دستان و پاکولات مثل گوشت و کدو و مرکہ و شیرینی و مشروبات
 مثل شربت آب سرد و غسل و بلورسات مثل پیراہن و قیام و ازار و حله و سبزه و سحر کہ علماء حنفیہ آنرا
 مخطوط تحقیق کرده اند بہ نیت اتباع عبادت میشود و نور ایمان می افزاید کہ این ہمہ از رسول خدا صلی
 اللہ علیہ وآلہ وسلم ثابت است نماز تہجد و اشراق و چاشت و اوایین و سنت عصر چار نفل بعد
 سنت عشاء و دو نفل بعد و ترشستہ بقراءۃ سورۃ اذان و زلزلت و قل یا ایہا الکافرون در حدیث ثمرین
 بہ ثبوت پیوستہ است و تلاوت قرآن مجید وقت تہجد اولی و کلمہ تمجید صد بار در روز و سبحان اللہ
 و بکمدہ صد بار و وقت صبح و شام و صد بار و وقت خفتن و درود و استغفار در حدیث وارد است
 و ادعیہ صبح و شام و وقت خفتن و وقت غیر معین ہر قدر بران مواظبت توان نمود از احادیث صحیح
 و دریافتہ بران عمل نماید و درین ہمہ اعمال و عادات نیت متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم بکنند و صمیمت بدانکہ توجہ باطن بحضرت حق سبحانہ درین طریقہ معمول است و آن دوام
 آگاہی است بحضرت حق سبحانہ و بعد از توجہ و حضور باطن دیدن صدور افعال از فاعل حقیقی سبحانہ
 سے دور و گم شد وصال این است و پس باین معنی وارد بعد تہجد از حول و قوت خود تدبیر و
 اختیار بکار ساز مطابق سبحانہ تفریض باید نمود این است مراد ازین مصرعہ سے تو مباش اصلا
 کمال این است و پس بزوہر گاہ در ہر امر نیت اتباع رسول خدا کنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و توجہ

یا حضرت داری صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم توجہ و قسم پیا شد پس بر تو باد کہ این ہر دو توجہ را حاصل زندگے دانی
 و این ہر دو توجہ را لازم گیری و صییت کسی کہ ذکی و فارغ باشد علم صرف و نحو و منطق تا قطبی و علم کلام و
 فقہ و اصول بخواند و درس علم حدیث و علوم صوفیہ علیہ کہ در آداب و اخلاق و مقامات سلوک و احوال تالیف
 رسایل نموده و مکتوبات حضرت شیخ یحییٰ مینری رحمۃ اللہ علیہ و کتب سیر و داستان حق سبحانہ در تہذیب نفس
 اثر تمام دارد و رسایل حقایق چندان مفید نیست کہ ہر کہ در طریقہ سعی و مجاہدہ و کثرت ذکر می کند اسرار و معارف
 برود واضح میشود اکثر اولیاء کرام رحمۃ اللہ علیہم بدش جو دوندہ و جہاد عبادات نافلہ لازم گرفتہ بودند و
 غلبات احوال و کیفیات بسیار داشتند و در بیان اسرار و معارف سکوت میفرمودہ اند و این است طریقہ
 اسلم از مطالعہ مکتوبات شریفہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ توفیق متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 و تحقیق معارف و روشنی دل و جان حاصل است و جواب اعتراضات کہ بر کلام ایشان می نمایند واضح میشود
 کہ ایشان جواب اعتراضات خود فرمودہ اند عزیزان کلام زیادہ گویان را تحقیق نکرده سوء عقیدہ بخیر مت ایشان
 بہرسانند مکتوبات شریفہ ایشان را درس و مطالعہ نمایند اگر مطالعہ نکنند انصاف بدہند چہ قدر فوائد شریعت
 و طریقہ و حقیقت و معرفت و اسرار الہیہ دریابند پس ای سعادت بزور باز نیست و سبحان اللہ چہ
 معانی و معارف و حقائق موافق شرع شریف در آن مندرج است حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی
 رحمۃ اللہ علیہ پیر ایشان کہ از ائمہ عارفان اند میفرمودند و جواب استفسار ایشان کہ معارف شما قابل
 آن است کہ بمطالعہ اولیاء و در آید میفرمودند بواسطہ شیخ احمد دریافت شد کہ توجہ کہ چہ تنگ است و شاہ
 راہ دیگر مثل ایشان زیر فلک نیست و این چنین مدرج ایشان در مکاتیب حضرت خواجہ موجود است و حضرت
 علیہم حضرت مجدد میفرمایند کہ بعد حصول توحید و جود کہ از غلبہ محبت و کثرت ذکر و طاعت نافلہ دست
 میدہد معرفت دیگر پیش می آید و آن موافق کتاب و سنت است و در طریقہ ایشان کہ از سیر لطیفہ قلب
 برتر رفتہ و بسیر لطیفہ نفس رسید و از آنجا ترقیات نموده بسیر لطیفہ قالب خاک راہ یافتہ آنچه حضرت
 مجدد از اسرار و معارف فرمودہ اند آنرا اعیان می بیند ایشان امام صدیقان اند و پیشوا کے عارفان آنچه
 فرمودہ اند بہزاران کس نموده اند و حضرت اللہ علیہم رحمت و وسعت کافیتہ و نافعان گزند
 ایشان بخیر مت و دستان خدا سخن بے ادبانی نہ اندازد و عرض در کلام ایشان است ایشان میفرمایند کہ معرفت
 خدا بر کسے حرام است کہ خود را از کافر و زنگ بدتر نہ بیند این کیمہ زلہ بردار خوان نعمت ایشان است و اینہما را
 با تواع نعم تربیت فرمودہ اند حضرت غوث الثقلین رافعی اللہ عنہ واسطہ فیض ولایت و ہدایت نوشتہ اند و خود را نائب ایشان
 کہ خلیفہ قائم مقام میرمی باشد میفرمایند حضرت غوث الاعظم گویا در شمار اصحاب کبار و اہل بیت عظام اند و این عبارت
 در رسالہ مکاشفات خلیفہ مندرج است و بیج بالفظ بے ادبی یا نجاب تحریر کردہ اند و مردم بے تحقیق آنچه میخوانند مگویند
 کبریت کلمہ تخرج من افواہم ان یقولون الاکت با حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ

زمانہ بی حرفہ گویان آنجہ شفیقہ اند بخندمت ایشان نوشته کہ شہاد عولے ہمہ سری با انبیای نمایند ایشان
صریح فرمودہ اند کہ ہمہ سری کفر است مگر شرکت عادم با مخدوم و بیج ولی بر تہ ادنی انہی نہیں رسد و بیج
ولی بر تہ صحابی نہیں رسد اگر چہ اویس قرنی و عمر بن عبدالعزیز مروانی باشند و برائے تنقید معلومات خود آن
ہمہ در واقعہ دیدہ اند بخندمت پیر خود نوشتہ اند مقام خود را بانعکاس الوار و الوان مقام حضرت ابو بکر صدیق
رضی اللہ تعالیٰ عنہ رنگین یافتہ اند کہ این مقام بہ نسبت آن مقام شریف بلند دیدم ہر گاہ مقام ایشان
بانعکاس الوان این مقام متلون باشد بیج جا اعتراض نیست باطن مریدان بانعکاس الوار پیران خود نور
می باشد برائے طلب صلہ ابہامیم علیہ السلام ہمہ امت مامور است اگر بعضی را دین امر دخل زیادہ
باشد خلاف دین و ملت نیست از اعمال نیک امتہ ثواب یکجا بانبیاء علیہم السلام حاصل است از یکے
زیادہ و از یکے کم پیغمبر ہندار امفاتیخ خزان زمین کرامت کردند و آن بواسطہ خلفاء سلاطین حاصل شد
و برقع توسط حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ تا کل است مردم نا فہم کہ از علوم و اقوال صوفیہ خبر نہ اسند
و بے لحاظ انکار می نمایند تا ب اللہ علیہم ایشان استفادہ خود از حضرت غوث الثقلین و حضرت
خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہما بیان نمودہ اند و فرمودہ اند کہ کبرے طریقہ قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ
و کبرویہ رحمۃ اللہ علیہم مرا بجلالہ نسبت ہائے شریفہ خود سرفراز فرمودہ اند اگر خواہم نسبت ہر یکے ازین اکابر
سالکان را جدا جدا تربیت نمایم ما طریقہ جدیدہ کہ بنایت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی نقشبندی
احرار رحمۃ اللہ علیہ بالیشان مرحمت شدہ کیفیات و علوم آن جدا است سالکان بآن طریقہ کم رسیدہ
اند بسیار بے کفایت و بے رنگ است دست اداک انان کوتاہ است ہذا زبان انکار پیران دراز است
نار سیدن و نا فہمیدن سبب انکاری شود کہ کہ بجمع اصطلاحات مقامات این طریقہ علیہ برسد اورا
بیج انکار نمیشود آیتہ شریفہ بر بے نہایتی کمالات الہیہ دلالت مینماید قل مراب زدنی علما و لا یحیطون
بہ علما حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ تسلیک نسبت نقشبندی اختیار نمودہ اند کہ موجب تشرع و
تورع میشود بہ نسبت اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بسیار مشابہ است و نسبت احرار ای کہ حضرت
خواجہ احرار را از آبائے کرام رسیدہ و منشاء اسرار تو حیدری میشود آن مزملہ اقدام است سلوک آن موقوف
داشتہ اند اما اسرار تو حیدر در ہر نسبت در سیر قلب واضح میگردد و ظہور این علوم از اہل سلوک قلب کہ نہایت
می ماند و صمیمیت بدانکہ اگر بنایت الہی سوانہ قناعتہ بمالابد معاش و ثلثہ بمضمون حاصل شود بہتر
ازین راحتے و فراغتے نیست و الا اختیار وجہ معاش را بجمہت ضرورات بشریت موافق شرع شریفان
مانعی نیست اللہ تعالیٰ این فقیر حقیر و جمیع دوستان را در یاد خود و اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم از کیفیات محبت و معرفت و حسن خاتمہ در ہر امر بہرہ یاب و ارادہ صمیمت بدانکہ طریقہ دلچسپی
راہ محبت است و محبت شعلہ جان سوز سے است کہ ہر ترس و بیم را می سوزد و حصول محبت بر دوام ذکر

و خلوت و عزلت و ترک کار زوایا می شود و تعریف بگزیده هر کس عاقل است و دانکه در خلوت منافا
 دل است و جان بازان راه حق تبرک مآلذات و مرغوبات گوهر زندگی نثار قدم محبوب خود نموده
 اند برگ درختان قوت ایشان بود و عمر با خواب نکردند ذکر و تلاوت آرام بخشیدند اینها میکرد و حضرت
 غوث الثقلین که محبوب اوس سبحاناست رضی اللہ عنہ هفتده سال در برج عجمی انزوا نموده پنج
 گیاره معاش خود داشتند در ایام مشیخت خود یک ختم قرآن مجید و طیفه داشتند سلطان المشایخ
 نظام الدین اولیا چهارصد رکعت می نمودند وقت سحر طعام سهل می خوردند حضرت عبدالقدوس هشت
 صد رکعت و طیفه داشتند حضرت غلام محمد باقی قدس سره پیرامون اکثر شبها احیا می فرمودند می فرمودند که
 افسوس شبهای کرد و رحمة اللہ علیهم اجمعین اللہ تعالیٰ مرا و ترا شرم و ندامت کرامت فرماید که اتساع
 بزرگان دین لازم حال ماگرد و آملین و صمیمیت بدانکه آنچه از حال و مقال کبرائے دین علیهم الرحمة
 در رسائل سیر و مقامات و معارف آن پیشوایان طریقت و حقیقت دریافت می شود آن است که
 حاصل سیر و سلوک جذب و شهود وحدت و در کثرت و توحید و جودی است و فنا کفعل و صفت و
 استیلاک ذات سالک است در غلیات مشاهد حضرت حق سبحانه و این معارف را کمال گفته اند
 مگر حضرت علاءالدوله سمنانی رحمة اللہ علیه و اتباع ایشان رحمة اللہ علیهم میفرمایند ظهور اسرار
 وحدت وجود در وسط راه سلوک پیش می آید و جواب و سوال عبدالرزاق کاشی که در توحید و جودی غلو
 دارد و بخدمت ایشان در نفحات حضرت ملا جامی مذکور است و از معارف حضرت مجدد رحمة اللہ علیه
 و تابعان ایشان آن است که توحید و جودی در سیر لطیفه قلبی پیش می آید و غلیات محبت و آه و ناله و استغراق
 در بخودی و مستیها از لوازم سیر این لطیفه است و در سیر لطیفه روح سلب نسبت صفات از خود و نسبت آن
 بحق سبحانه و در سیر لطیفه ترا ضحلال ذات سالک در شهود حضرت ذات تعالی و تقدست و در سیر
 لطیفه خفی تنزیه جناب کبریا از جمیع مغایر و در سیر لطیفه اختی تخلق با خلاق الهی سبحانه و در سیر لطیفه
 نفس زوال عین داتر و انتفا رانا حضرت حق سبحانه کرامت میفرماید و این معارف در سیر لطیفه عالم
 اندر درج اند و در سیر لطیفه ثلثه عالم خلق حیثیت ظهور تجلی ذاتی و انکی دست میدهند و در سیر لطیفه خاک تجلی ذاتی
 و انکی و نقدان این همه معارف و کمال لطافت و صرافت و بی رنگی و بی کیفیتی تقدیر وقت میگرد و کمال بود و دید
 تصور نیستی و اتباع هوی لما جاء به المصطفى صلی اللہ علیه و آله وسلم حاصل می شود العبد
 عبد غض اللہ له و الحق حق سبحانه ما للتراب و در باب بعد ازین در کمالات و کمال
 و الوالعزم و حقائق انبیاء علیهم السلام معاملات بهیات و حدانی که از لطیفه قلبی تزکیه

نفس و عناصر حاصل شد می افتد واردات در فایست تنزیه و احوال و انوار لطیفه و کمال یقین ایمان
 کانا سرای عین پیش می آید کسی را که کشف صریح باشد سیر خود درین مقامات بدیده بصیرت می
 بیند و الا در انتقال مقامی از مقامی تغییرات صریح در احوال باطن خود از روی ذوق و وجدان
 دریافت می نمایند و آنچه بشارات در این طریق روح دارد اگر صاحب بشارت سیر کیفیات در
 باطن خود عیان نه بیند یا بوجدان و ذوق تغییرات صریح در خود نیابد از اعتبار ساقط است و آخر
 است بر حضرت حق سبحانه تاب اللہ علیهم بدانکه شمه از سلوک جدیده مقامات که بحضرت مجدد^{الطریق}
 علیه مرحمت شده نوشته شده و تصویر برے از آن کرده اند باین همه مقامات و معارف خود را ذیل مشرب
 خوارا کابر او بیا نوشته اند و هیچ از مراتب ادب فرونگذاشته ع دولت ندید خدا کے کس را بعینت
 بجز ان ایشان را منکر او بیا مقرر کرده اند عنقر اللہ لهم از حد است معاذ اللہ یا از عباد است استغفر اللہ
 از بے خبری است پس حد و عباد هر دو از یکایک است مسلمانان از ارتکاب کبار بری و پاک اند اگر
 بدیده انصاف مطالعه کلام ایشان نمایند هیچ اعتراضی و انحرافی نماند و صحبت بدانکه اختیار طرق
 صوفیه که از مقربان بارگاه الهی اند سبحانه برائے آن است که بین صحبت ایشان عقاید صحیحہ اہل سنت
 و جماعت با قوتی و صفاتی در آن حاصل شود و توفیق تقدیم اعمال صالحہ و اخلاق حسنہ عاگرد و احوال
 نیک و ذوق و شوق حضور و آگاهے و یادداشت و محبت خدا و رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و توحید
 و تخلص دل از التفات غیر کیفیات و معرفت و غیره که آن کبار در کتب خود بیان نموده دست دہا تصفیہ
 دل از آرزو و غفلت و تزکیہ نفس از رذائل حاصل شود و دل را بتری و لذت از بدعت و معصیت پدید شود
 و الامر بدی بنیادہ بود و مریدی برائے آن نیست که با عتماد شفاعت پیران بدعت اختیار نمایند و آنچه بزبان
 آید بگویند و بیباکی در افعال بکنند الحمد للہ کہ ہمین توسل مشایخ کبار مخلصان صادق را این امور موافق مقتضای
 این وقت دست می دهد نقل است کہ بزرگے بجناب الهی سبحانه نالید کہ الهی ہمین توفیق فضل تو در اعمال
 و اذکار تصور نمی کنم و احوال و کیفیاتے کہ در ایام جوانی من بود درین پیری نمی یابم ہا تفہے گفت جوانی تو
 نزدیک بود بزبان پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پس بعد از زمان حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم موجب بعد ما بعیدان شدہ است انا للہ و انا الیہ راجعون بدانکہ این مقامات و درجات کہ
 در طریقہ علیہ احمدیہ مجدیہ سلوک بود درین زمان معلوم نیست کہ کسی در عالم موجود باشد کہ بآن تواند
 رسانید پس لائق ما واپس ماندگان است کہ بعد توبہ و انابت در عایت زہد و درع و صبر و قناعت
 و توکل و تسلیم و رضا و مقاماتی کہ در صوفیہ علیہ معمول است طریقہ توسط دریا کولات و ترک مآلقات
 و عادات پیش گرفته اوقات بوظایف اعمال از نماز کہ در شب و روز شصت رکعت میشود و
 تلاوت قرآن مجید و ورود و استغفار و کلمات طیبات معمور و اریم و بوقت قلبی و ذکر اسم ذات باشد

یا نفی و اثبات جنائاً و لساناً و نگہداشت دل از خواطر و کمال توجہ بحضرت حق سبحانہ بکمال افتقار و
انکسار و بازگشت و سفر و وطن حاصل زندگانی بدست آریم و عمر بخسارت نگذاریم و رویشی
چسبیت بکسان زیستن بکمال استقامت بر اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و یکسو
نگہ داشتن ملکہ آگاہی و حضور و یادداشت راسخ داشتن کہ صاحب شرع را انکار سے براعمال
ظاہر و باطن را طعن بر حضور باطن نمازد ہوتا یا علی مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و دیدہ دل بمشاہدہ
حضرت حق سبحانہ بنیاد باشد لقاے این پیغمبر ضائع کردہ را و جمیع مدستان را توفیق عمل برین
طریقہ کرامت فرماید و دوام ہر دو توجہ بحضرت حق سبحانہ و توجہ بحضرت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم لقد وقت فرماید آمین آمین آمین -

مکتوب عدم رسالہ حکم

در بیان مقامات تمام طریقہ اینقہ مجددیہ از دائرہ امکان تا بدایرہ
الغین و مراقبات انہا من ابتدای الی انتہا صد ریافتہ

بعد حمد و صلوة واضح باد کہ اکابر این طریقہ شریفہ مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معاینہ صریح دیدہ
تعبیر از ان مقامات بدائرہ مناسب یافتہ اند کہ آن مقامات بے جہتہ و بے چون اند و دائرہ ہم بے جہت است
والا جاکے کہ خدا است دائرہ کجا است دائرہ اولی دائرہ امکان است در نصف سافل آن
سیر آفاقی دست میدہد و آن عبارت از دیدن انوار است بیرون باطن خود بر نگاہ کے مختلفہ دور
نصف عالی آن بیرون سلوک نفسی است و آن مشاہدہ انوار و تجلیات است در باطن خود استقامت
و دقائق را اعتبار نہادہ سعی و جہد در حصول دوام حضور و آگاہی باید نمود و پیچہ ذکر اسم ذات
و نفی و اثبات و تحلیل لسانی ترقی می بخشد و مراقبہ احدیت صرفہ حضرت ذات کہ مسیحی اسم مبارک
اللہ است می نمایند و قوت قلبی توجہ بدل و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک با صحت
الفاظ ذکر و نگہداشت دل از خواطر علی الدوام می باید کہ دل بے ذکر کثیر نمی کشاید توجہ بدل و توجہ
دل بحضرت ذات او سبحانہ و نگہداشت خواطر و ذکر بہ صحت الفاظ و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود
بجز ذات پاک و بازگشت کہ خداوند مقصود من توئی و رضا کے تو محبت و معرفت خودہ با ملاحظہ
نستی خود و اثبات ہستی حضرت ذات پاک بانکسار و تضرع باید کہ دائمی باشد چون کم خطرگی یا
بے خطرگی کہ مانع توجہ و کیفیت نشود تا بچار گھڑی برسد مراقبہ معیت و هو معکد اینما کنتم
در ہر لحظہ و ہر دم باید نمود و ذکر تحلیل لسانی نیز و این مراقبہ در ولایت صغریٰ می کنند کہ دائرہ ثانی

است و اینجا سیر تجلیات افعالیه الهیه و ظلال اسماء و صفات است و در اینجا توحید و جود و ذوق و شوق و آه و ناله و استغراق و یخودی و دوام حضور و توجه و غیره حاصل میشود و چون توجه احاطه و شش جهت نماید و انتظار سے مانند شروع سیر در دایره ولایت کبری می نماید و این دایره ثالث است متضمن سیه دایره یک قوس و دایره اولی مراقبه اقربیت نحن اقرب الیہ من جبل الودید می کنند و ذکر تلیل زبان موجب ترقی می شود و بخیاں نیز مورد فیض و اینجا لطائف خمس اند بشرکت لطیفه نفس نصف مافیل دایره اولی اشتمل بر تجلیات اسماء و صفات زائده است و نصف عالی آن متضمن اعتبارات و شیون ذاتیه و دایره ثانی اصول آن تجلیات و دایره ثالثه اصول آن اصول و قوس اصول آن اصول درین دایره دریم و سیم و قوس مراقبه محبت بحبهم و محبونی می نمایند مورد فیض و اینجا لطیفه نفس است هرگاه دایره اول تمام گردد مراقبه و ذکر در دایره ثانیه باز در دایره ثالثه باز و قوس ذکر و مراقبه بعمل آید و این ولایت کبری که تولا انبیاء است علیهم السلام توحید شهودی و فناء انا و استهلاک و اضمحلال در نسبت باطن و اسلام حقیقی و شرح صدر و عالم را اطل وجود و توابع وجود حضرت حق سبحانه یافتن و فناء و ذائل صفات و تخلق با خلاق نیک دست میدهد و بحصول این همه تجلیات ظلال اسماء و صفات و تجلیات اسمائی و صفاتی و اصول این سیر اسم ظاهر تمام می شود و من بعد سیر تجلیات اسم الباطن و حالات آن پیش می آید و این دایره رابع مقامات است و این سیر را ولایت علیا مقرر کرده اند و در اینجا نماز نافله با طول قنوت و مراقبه مسائے اسم الباطن موجب ترقی میشود بعد ازین سیر تجلی ذاتی دائمی دست می دهد و این تجلی ذاتی دائمی را تعبیر بکمالات نبوت کرده اند و این دایره خامسه است و تجلیات ذاتیه درجات دارد اول کمالات نبوت است و در این جا مراقبه ذات بحت از اعتبارات می نمایند و لطیفه عنصر خاک و در اینجا مورد فیض است تلاوت قرآن مجید و در اینجا ترقی می بخشد و نکارت حالات باطن و بله رنگی و بله کیفیت لغت و وقت می شود و در اینجا در نیات و عقاید و قوتها حاصل می شود و استدلالی بدیهی میگردد و کشف اسرار حروف مقطعه قرآنی بحققان این درجات حاصل میشود و درجه دوم دایره کمالات رساله است و این دایره ششم است و درجه سیم دایره کمالات اولوا العزم است این دایره هفتم است درین دو دایره مورد فیض هیبت و هدائی ساکت است که بعد تصفیه حصول فناء لطائف خمس عالم امر و تهذیب لطائف خمس عالم خلق ترکیب دیگر یافته و در حقایق سب و بود ازین پیش خواهد آمد نیز مورد فیض هیبت و هدائی است و تلاوت قرآن مجید مخصوص و زمانه ما موجب ترقی میشود و بعضی اکابر بعد حصول کمالات شکر سیر حقایق انبیاء علیهم السلام مقرر فرموده اند دایره خلعت این دایره هشتم است حقیقت ابراهیمی است علیه السلام در اینجا مراقبه حضرت ذات بلحاظ آنکه حقیقت ابراهیمی علیه السلام از آنجا ناشی است می نمایند و صلوات ابراهیمی بسیاری می خوانند دایره تجلیات ذاتیه این دایره نهم حقیقت موسوی است علیه السلام در اینجا مراقبه حضرت ذات پاک که منشأ حقیقت موسوی است می کنند و درود

اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی اخوانه من الانبیاء خصوصاً علی کلیمک موسی وبارک وسلم
 وروی کنند دایره محبت ذاتیه مرتزجہ با محبوبیت ذاتیه حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این دایره
 دہم است در اینجا مراقبہ حضرت ذات پاک بلحاظ آنکہ منشاء حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 می نمایند دایره حقیقت احمدی این دایره یازدہم محبوبیت صرفہ ذاتیه است در اینجا مراقبہ حضرت ذات
 اوسمانہ بلحاظ آنکہ منشاء حقیقت احمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود و در دایره حب صرفہ ذاتیه این دایره دوازدهم
 مراقبہ حضرت ذات بلحاظ آنکہ منشاء حب ذاتیه است می نمایند و کثرت صلوات اللهم صل علی
 محمد و آلہ واصحابہ افضل صلواتک عدد معلوما ملک وبارک وسلم کذلک درین
 مقامات ترقی می بخش بعد ازین مرتبہ لا تعلین واطلاق حضرت ذات است سبحانہ من بعد دایره
 حقیقت کعبہ حسنی این دایره سیزدہم کہ آن عبارت از ظهور عظمت و کبریا کی حضرت ذات
 است سبحانہ در اینجا مراقبہ حضرت ذات باعتبار مسجودیت آن مکانات را می کنند باز دایره حقیقت
 قرآن و این دایره چهاردهم است حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت حضرت ذات است
 در اینجا مراقبہ حضرت ذات باعتبار رے کہ منشاء حقیقت قرآنی است می نمایند این دایره پانزدهم
 است باز دایره حقیقت صلوة کہ عبارت از کمال وسعت بیچون حضرت ذات است سبحانہ در اینجا
 مراقبہ حضرت ذات کہ منشاء حقیقت صلوة است باید نمود من بعد مرتبہ معبودیت صرفہ است در اینجا
 سیر نظری می تواند شد نہ سیر قدمی کہ آن در مقام عابدیت میشود این است اسامی مقامات و براتیات
 طریقیہ احمدیہ مجددیہ کہ تفصیل آن در مکتوبات شریفہ مندرج است در ولایات ثلاثہ ظهور کیفیات
 میشود از بنیوی و استغراق و توحید وجودی و استہلاک و انحلال و توحید شہودی و فناء انا و کیفیات لطیفہ تالیف
 در تجلیات ذاتیه دائمی کہ حککالات ثلاثہ و در حقایق سبعہ لطافت و بساطت و وسعت و بے یگسازدگی کیفیات
 نسبت باطن و قوت در ایبانیات و عقاید حقہ بهم می رسد و کسی کہ کثرت مراقبات در این مقام
 عالی می نماید در بساطت و بے رنگی ہر مقام فرق می تواند کرد و اللہ اعلم بالصواب والیہ المرجع
 والیہ المآب

است فائزہ بداند کہ حضرت مجدد رضی اللہ عنہ تہذیب و تسلیک لطائف خمسہ عالم امر مد ابدال میفرمودند بعد
 حصول فنائیت و احوال و اسرار بطیفہ بہ تربیت و تہذیب لطائف عالم خلق می بود و خلتند اما فرزندان گرامی آنحضرت
 ابابکر و عمر و ابی بکر و علی و امیرالمومنین و ائمتہ اطہار علیہم السلام و ائمتہ اندک و در ضمن سیر لطیفہ
 قلب آن لطائف را تہذیب حاصل می شود و منشاء و مقام فنا و بقا و لطیفہ روح تجلیات ثبوتیاتی است و منشاء
 و حصول فنا و بقا و لطیفہ سر تجلیات حیوانات ذاتیه الکی است و منشاء و وجائے حصول فنا و بقا و لطیفہ حقی
 تجلیات و صفات سلیمہ الکی و منشاء و وجائے حصول فنا و بقا لطیفہ اخفی اشائے است جامع از شانہائے (باقی صفحہ ۱۴۲)

مکتوب صد و یکم

خواجہ حسن مودود صدور یافته در جواب اعتراضات اول آنکہ بمشرد
باید کہ موافق طبائع مختلفہ طالبان بالذراع متنوعہ اشتغال تربیت فرماید
دویم آنکہ حضرت مجدد پر داخت نسبت حضرت خواجہ محمد باقی نکردند
در ریاضات نہ نمودند و نسبت فتورے راہ یافت کلمات عالیہ چگونه
صادر می شد سیوم آنکہ تفضیل طریقہ علیہ چشتیہ چہارم آنکہ اولیاء
بمرتبہ غوثیت رسیدہ اند بسیار اند و در چشتیہ دو نقش بندہ در نظر نمی
آید و در قادریہ یک ذات مبارک حضرت غوث الاعظم رضی اللہ
عنه او ما ینا سر ذلک

بجناب فیض آب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
قولکم مشر موافق مختلفہ طبائع طالبان بالذراع متنوعہ اشتغال تربیت فرماید ارباب بصیرت و کشف
ہمیں طریقہ تسلیم کردہ اند اما این کلیہ نیست انبیاء علیہم السلام بیک طور شریعت کہ ایمانیات و
عملیات و خلق نیک و تراضی در معاملات است اصلاح بنی آدم میفرمایند و آن اغراض از دنیا و
اقبال بآخرت است و اہل اسلام باین یک طور صلاح و فلاح یافتہ اند حضرت خواجہ نقشبند
رحمۃ اللہ علیہ بیک شغل کہ توجہ بقلب بقلب توجہ بحضرت حق است سجانہ و آنرا مرتبہ
احسان گویند و ذکر خفیہ و اتباع سنت و ترک بدعت عالمی را کامیاب فرمودہ اند و آن حصول مرتبہ
احسان است کہ جز دسیوم دین است بسبب نور قلب بدوام ذکر و توجہ اخلاق و اعمال را مرضی فرمودہ
آن توجہ جہات سستہ را احاطہ میفرماید و سر توحید واضح میگردد و اگر واضح نشد دین خالص بمرتبہ

(بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۴۰) اہل سجانہ در سیر لطیفہ قلب ظہور اسرار توحید وجودی و در سیر روح سلب صفات از خود
و نسبت آن بجن سجانہ و در سیر لطیفہ اسرار ختمال ذات و مذات او سجانہ و در لطیفہ خفی تغزید جناب بکر یا از جمیع
مظاہر در لطیفہ خفی تخلی باخلاق او سجانہ نقد وقت مالک شود و تا یا ر کرا خاہد و میلش بکہ باشد ۱۲

احسان حاصل است و انوار ذکر ظاہر و باطن را مستنیر میدارد بہ صحبت مرشد و دوام ذکر و
توجہ این مرتبہ دست می دہد و ریاضات و عبادات اہل این طریقہ ہمین اتباع شریعت است و پس عمل
بعزمیت نسبت باطن را درخشان میدارد و قولکم در بارہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ نسبت
حاصلہ از شیخ المشایخ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ انکس است پنداخت آن نکردند و ریاضات
نہ نمودند و در آن فتورے راہ یافت و نسبت با اولیاء و صحابہ ترک ادب کردہ مساوات بخیر البشر نمودند
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگر در نسبت فتور راہ می یافت کلمات عالیہ چگونہ صادر می شد حضرت
خواجہ کہ امام اہل معرفتہ اند و بارہ ایشان میفرمایند عاوم شما ہمہ صحیح و قابل ملاحظہ انبیاء است علیہم
السلام مثل ایشان زیر فلک نیست مانند ایشان چند کس گزشتہ باشند شیخ احمد آفتابی است کہ مثل
ماہر ارباب ستارہ ما در سایہ او گم اند و علماء و عقلاء بصحت معلومات و مقامات طریقہ ایشان شہادت داد
اند و در سیر لطیفہ و قلب اسرار توحید و جود و در سیر دیگر لطائف علوم و کیفیات متنوعہ و در سیر لطیفہ نفس
توحید شہودی و در سیر ظاہر عالم خلق العبد عبد و الحق حق شہودی شود این است مشرب انبیاء علیہم
السلام و مبنائے شریعت بر غیریت است این معانی از مکشوفات و تسلیکات ایشان بطالبان است سہ
ولایت و سہ کمالات و سہت حقان و در طریقہ خود بیان کردہ اند و بان درجات طالبان را رسانیدہ این حقیر
کمترین اگر طالب خوش استعدادے کہ تارک و خلوت گزین باشد و اوقات مراقبات و اذکار معمر و دارد
ادرا باین مراتب تواند رسانید بواسطہ سخاوت پیران کبار بحض فضل الہی سبحانہ بلکہ چندین کسان باین درجات
رسیدہ اند فالحمد للہ سبحانہ و این از کمال صدق و نہایت کمالات حضرت مجدد است رضی اللہ عنہ عرض کہ
حضرت مجدد معدن فیض چشمیہ و قادریہ و سہروردیہ و کبردیہ و نقشبندیہ و نسبتہائے جدیدہ کہ محض ایشان
فائز شدہ بودند سہ خاص کنندہ مصلحت عام را چون این طریقہ جامع فیوض خاندانہائے خمسہ بلکہ سہ
است از نسبت بر شیعہ سیراب تو انیم ساخت شکر و سپاس نعمتہائے الہی سبحانہ و انعامات حضرت رسالت
پناہی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و انعامات جناب ارشاد و شگاہی مقدور بیان این مجمع ہر ایم غیر متناہی نیست
در برابر نعمتہائے متناثرہ جز انفعال و عذر تقصیر من مقصر نقد وقت ندارم سالہا شدہ کہ این چنین عبادت
در حق حضرت مجدد و شیعہ بودند و حالانکہ از مکارم اخلاق دور است بمریدان ایشان این کلمات تحریف
نمودن قولکم و تفصیل طریقہ علیہ چشمیہ بر کر از خاندان خاص بہرہ مند و منسوب میفرمایند فضائل آن در نظر
او جلویہ گزینی نمایند و الا شرف و فضل بر خاندان و مشایخ بقدر اتباع سنت است و تہذیب طالبان این معنی
در نقشبندیہ بسیار است تامل و انصاف ضرور است دین طریقہ از بدعت مزجی نیست و فیوض
آن عالم گرفتہ است فالحمد للہ حق تعالیٰ میداند کہ بندہ را بچاندان عالیہ ایشان چشمیہ آنقدر نیاز است
بہتریم کہ گویند اخلاص نقشبندیہ ندارد و آن کسے خوردن و شکر کسے گفتن سجیہ خود ساختہ است حضرت

شیخ عبدالحق محدث دہلی تحقیق آنچہ شنیدہ بر آن اعتراض فرمودہ می فرمایند شما انکار پیر خود را کردید
ایشان میگویند ہر کمالے کہ مرا کرامت فرمودہ اند از علم و معرفت بواسطہ حضرت خواجہ سہراست
می فرمایند شما انکار حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ کردید ایشان میگویند مرتبہ حضرت
غوث الثقلین در احباب کرام و اہل بیت عظام محسوب است میفرمایند شما انکار اولیاء می نمائید
ایشان میگویند این کینہہ رذیلہ نہ لہ بردار خوشہ نعمت ہائے اینہا است میفرمایند شما ہمہ سری می
کنید پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ایشان می گویند ہمہ سری کفر است ظاہر است ہر کہ در نعمت ایمان
و اسلام پیغمبر خدا شریک نیست کافر است میفرمایند کلام شما در مذکور خلعت اشداست امر بطلب فزونی
در مرتبہ خلعت ہمہ راست پس ہمہ را درین امر دخلی باشد از بعضی کم از بعضی زیادہ مفایح زمین پیغمبر خدا
را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عنایت شد فتح بلاد بعد پیغمبر بر دست خلفاء و سلاطین نامدار واقع شد این
فتوح موجب ثواب آنحضرت است الدال علی الخیر کفاعلہ تاویلات تفسیر و جزئیات فقہ و
وقایع تصوف ہمہ از کمالات آنحضرت است ظهور آن موقوف بر اشخاص خاص در وقت خاص بود
و ہمہ است کہ بعد پیغمبر خدا این کمالات بآن حضرت لاحق شد بلکہ ظهور آن کمالات در این اوقات
شده از غلبہ احوال و ہمہ فرق نمیشود گفت شیخ عبدالحق محدث در ترجمہ فتوح الغیب حضرت غوث الاعظم
بعضی معانی بر قلوب عرفاء می آید عبارت از ان قاصر است تسلیم آن اولی قلت شیخ ابن چین میفرماید
و با حضرت مجدد جنگ دارد المعاصرۃ اہل المنافق حضرت شیخ در ترجمہ عبارات آویختہ
است از آیات ظواہر است کلام حضرت مجدد از مقامے ناشی است نظر ایشان بر مقامے قاصر توجہات
از غلبہ حال یا از امر الہی یا بر غیب طالبان یا بحدیث پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تحقیقی کہ در کمالات
شطحیات می نمایند و ریختن بہمان می تواند شد تو لکم اولیاء بر مرتبہ غوثیت رسیدہ در حقیقت بسیار
اند و قادر بہ ہمین ذات حضرت غوث الاعظم است نے در خاندان قادریہ حاجی زشر و شاہ قتبیس
میران عبد اللہ شاہ ابو المعالی شاہ کمال کہتیلی رحمۃ اللہ علیہم مثل اینہا عزیزان بسیار گذشتہ اند و برین
دیوار و احوال خلفائے کہ در دیار دیگر اند بسیار اند و نقش بند یہ خواجہ محمد باقی حضرت مجدد و پسران
ایشان حضرت آدم بنوری میر الواعلی و مثل اینہا بسیار اند اقطاب و غوثان مریدان ایشانند محبت
بخاندان چشتیہ بر این تحریر باعث است آن جناب را سلمکم اللہ تعالیٰ و ابناکم علمائے شریعت
مصطفوی صلی اللہ علی صاحبہا بر صوفیہ علیہ کہ ریاضات شادہ و لذات و رابعیات و انواع
اشغال کہ بآن ملہم شدہ باشند نہ آن است کہ از جوگیہ گرفتہ اند از عمل بنوریہ منع است و ضرر و ب کہ
در ان اذکار می نمایند اعتراض دارند باین شریعت بر توسط داعی ال است قلت اگر مجاہدات شاق
باشد و نفس تاب آن ندارد ابن اکابر معمول نمی کنند پس رعایت نفس کہ در حدیث شریف آمدہ نفس را

بر کوه حق است بیداری با شمع هفتاد و عبادت و خواب می کنم بر آس راحت نفس هم میفرماید خلاف سنت
از بزرگان تجویز نمی شود حضرت خوابه باینکه طریقی بر دستها اعمال نهاده اند جزاه الله خیر الجزاء و با حضرت
خوث الثقلین ابن جوزی انکار می داشت و بر سلطان المشایخ نظام الدین اولیا و رضی الله عنه تابعان
ایشان گویند از حضرت آدم علیه السلام تا زبان ایشان این چنین آثار ولایت از بیج یک ولی ظاهر نشده
گویند که هر کمالی که انبیاء و اولیاء و علماء داشته اند سلطان المشایخ جامع آن است باین همه کمالات بر
ایشان احتساب کرده اند یکے گفته از دریای گذشته ام که انبیا علیهم السلام بر سائل آن مانده اند و لای
انفع من لواء محمد خاتم النبوة این همه اسرار از من که خاتم ولایتیم کسب نمایند گفته اند پس ولایت را افضل
بر نبوت ثابته شد تا بعد از توحیات این سکریات کرده اند بر طریقی حضرت مجدد هائے اعتراض نیست
و تا ولایت و توحیات بعضی کلام که نمون الا انکار است خود کرده اند و مخلصان نیز مردمان اذان تاویل
چشم پوشیده زبان طعن در آن کرده اند و ماوراء بحین ظن و وعد طعن اعتراضات را کجاست مردم و
جواب اعتراض مسلم غرض باین کثرت و دعوت و افوار و حالات که ذوق لطیف و علوم و کیفیات آنها و زیاده
از آن بیان فرسوده اند که ام طریقی است بیک فضل متقدم راست بسبب تربیت و تلقین اللهم انزل الحق
حقا و اهدنا الصراط المستقیم تذیل آنچه گویند فلا نسی فلا نسی فیض یافته فیض یعنی رکنین
و القاست بهمین محبت افوار و کیفیات از حق سبحانه بر دل افوار پاشیده و این افوار و کیفیات دل را مردانه
ماسوا و گرم بجهت جناب گریه یافته اند و از خست بر لبست و راهی بنییب هویت بکشادانز و او خلوت
و ذکر و عبادت سجده او کردند این است معنی فیض و این حالات از نقش بندیه شائع گردیده و سماع بے
مزامیر مختلف نمیه است جواز آن نیز باین دوام گرمی و حرارت پیدای شود و بیاسب می نماید ذوق و شوق
که باین گرمی دست و پا بسته باعث ترک و تجرید میگردد پس فیض از نقش بندیه بسیار حاصل شده حضرت
سلامت درین تحریرها که بوجهی نوشته شده فضیلت یافته آجناب صاحب جزاءه اند کجمن دراز مناسب نیست
از خیر الی اعمال خود چه نوشته شود عمر کیسل و بطالت شکر شده دین شدت ضعف پیری تدارک کجا الله
تعالی بواسطه حضرت خوث الثقلین و حضرت شاه نقش بند و حضرت مجدد گنا بن اول مر و اوسط و آخر
آن معارف فزوده سیات را بعد از حسنات فرماید و رضائے که مخطوبان آن نباشد و استیاق لقا بجا نآید
لازم حقیقت دل و جان عطا نماید سه منکر که دل ابن عیین پر خون شد و منکر که ازین سرانے قالی چون
شد و محقق بکف و یا برمودیده بر دست بیا بیک اجل خنده زمان بیرون شد و این مرگ کرامت فرماید
آمین

مکتوب صد و دوم

بسیده احمد بغدادی در جواب عریضه که مشتمل بر اظهار ملال مزاج مبارک

جناب حضرت ایشان منبری از عسرت ظاهری خود بود و صد و بیست و پنج

نصائح و مایه ناسب و لک

بید صاحب عالی مراتب حضرت سید احمد بغدادی سلمه الله تعالی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته
عنایت نامه محرمه بیست و هفتم ربیع الثانی چهارم و دهم جمادی الاولی رسید مسرت بخشید و رفع انتظار نمود
نوشته اند که نواز ما کند درستی و نا خوشی داری وجه نا خوشی معلوم نیست استغفر الله این چه حرف است
وجود شما مردم عزت و شرف این کمترین درویشان است کثر الله امثالکم و این دهم تا اول دور
فرمایند اگر در راه موانع است البته توقف ضرورت است هو آت بخان بزرگ شما موافق نیست بهر حال غلبت
نمایید شریف دارند و مشغول بخدمت باشند و احیائے طریقہ نمایند بارها نوشته شد که در خطاب و القاب
این حقیر اغراق نکنند خطوطها کئے طوفانی موقوف دارند معلوم نیست که چرا پذیرائی نمی شود و این تند نوشتن
کفایت می کند حضرت سلامت السلام علیکم ورحمة الله الحمد لله اینجا خیریت است و خیریت شما مطلوب
و بامر شما تفتیح طریقہ می کنم فایده هم میرسد الحمد لله سعی نمایند که جمعیت و توجیه حضور و جذبات و ادوات
در دلها پیدا آید و در علایف دیگر نیز تماشا کئے زمین و آسمان و بهشت و دوزخ براسک ترغیب کودکان
خوب است و اهل محبت سوزی در جگر و از گذشته در خطر و از آینده دست بسر دارند تا چه پیش خواهد آمد
و نه که بنده پیش کس نمی کنند و ترغیب نمایند حاصل سیه و سلوک شخصیت ساله من همین چهار چیز است
اولین این خوبی است و شما راست که مردم را این حالات پیش می آید دل شکسته و سینه پر شسته و
جان و راسنه و دیده بیدار جان فزاسته می بایده همه اندر ز من بتوان این است و که تو طفل و
خانه رنگین است و رویت حضرت حق سبحانه و زیارت نمی برحق صلی الله علیه و آله و سلم بهترین
مقامات است خط مرسله اوائل ربیع الاول بستم آن رسیده بود جواب آن فرستاده شد
و در جواب آن همین مطلب تحریر و از تنگی نوشته اند فاء فقر فاقه و قاف قناعت و راء ریاضت
این اشارتها در نظر دارند پس مادر شما این خدا اختیار کرده ایم شکایت چیست غیر مرون بیسک
فرستی و اگر بزرگ و با خدای حیلہ گر استقامت و رضا و شوق لقاء جان فزا و دوام عافیت
و برآمدن حاجات با وقت عمر و بعد فراغت از مساکت نموده باشند جمعیت میشود و بدوای چیست
خاطر جمع دارند بنده از دعا غافل نیست و السلام بعزیزان و دوستان سلام و التماس دعا

مکتوب صد و سیوم

به نواب شمشیر خان در دعائے ترقیات ظاهری و باطنی با بعضی مطالب

در جواب عرضیه ایشان صدر یافته

فواب صاحب والا مناقب عالی مراتب تلمنت فرمائی مخلصان ترقی خواه جمیع مطالب فواب
شمشیر بنادیرسمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ ترقی در ایمان و عرفان گو یا حضرت حق را
مشاہدہ می نمایند ترقی در اسلام کہ در اعمال ظاہر خطی کامل و در ذوق حب الہی می افزاینند ترقی در محبت کہ
بسوز و درون بنالہ دلکش عشق را تازہ میدارند و ترقی در صداقت کہ عمر بر اخلاص صدیقان میگذارند ترقی
در جاہ و دولت دنیا کہ جہاں را بجام بخشی معمر دارند و عاصی عافیت و کامیاب بیاموده می شود و کامیابی
نمی شود مگر حصول این ترقیات اللہ تعالیٰ ازین مطالب مارا و شمارا برہ کامل عطا فرماید و بدوام اذکار و
اشتغال ہمہ را ازین مقاصد محفوظ دارد و در زشدہ کہ عنایت نامہ ورود نموده با خبا و خیریت ذات والا
صفات مسرت رسانندہ الحمد للہ مرقوم بود کہ کس حافظ قرآن مجید مقرر نموده در بانہ بفرستد کس
بست پیارہ ہر روز بخواند این قدر تلاوت شکل می شود منزل خواندن ورود وقت آسان است معنی پیچہ
ہمیں است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اما بزرگان ماخلیفہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم امیر المؤمنین عثمان
رضی اللہ عنہ در یک رکعتہ ختم می کردند و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ معین الدین رحمۃ اللہ
علیہا ہر روز یک ختم قرآن سیفر نمودند و باب شرق و محبت زیستن در عبادت می گذارند زندگی بے بندگی
بکار آید و السلام اللہ تعالیٰ خوش و خورم ہمہ جادار و کہ گوشہ چشم عنایت بحال فقیران دارند بخدمت درو
و جمیع اعزہ سلام و ستوق ملاقات و تاکید نماز و ذکر و عملوۃ بر محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و استغفار و کلمات
طیبات و در حاکم آنجناب بفرمایند۔

مکتوب صد و چہارم

بہ سید احمد بغدادی در جواب عرضیہ ایشان مع احوال خالقہ عرش
اشتباہ و طریقہ توجہ نمودن و بیان مقام اجازت طالبان

بخدمت شریف سیادت و منقبت مرتبت صاحبزادہ عالی نسب حضرت سید احمد بغدادی
صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد سلام منون و دعا کے برآمد مطالب ترقی در حبات واضح می نماید الحمد للہ کہ
فقیر عنایت الہی سجاۃ نجیہ ریت است و شب و روز بجلفہ و مراقبہ با شتاع پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم اوقات
خوش دارد و طالبان گاہی صد و ہفتاد گاہی از ان کم بالفعل صد و چیل باشند می باشند درین کثرت
توجہ کم میشود و یک می گویند مارا فایرہ می شود اگر کسی نسبت بیایند توجہ جذب و حضور و واردات حاصل
شود بسیار باینہا گفتہ است و آنجناب ہم فرمودہ بودند پشیمان خود را می گردہ اند و می گفتہ با خود بفرمایند

در عمر بہین بالقائے نور و جمعیت و حضور شغل نموده ام اللہ تعالیٰ قبول فرماید و بفضل خود بواسطہ آنجناب
و دیگر مردم کہ بنایت الہی فیضہا یافتہ اند طریقہ مرا پدیدار و باقی دارد و عنایت نامہ دیروز رسیدہ مسرتہا
بخشیدہ در آمدن خطوط بسیار خوش می شود شدت انتظار مکرر داشتہ بود الحمد للہ کہ بنایت الہی بواسطہ
تحریر آنجناب رفع شد از ترقیات باطن شریف و مستفیدان نوشتہ باشند بہمت و توجہ بالتجا بجناب حضرت
حق سبحانہ بواسطہ مشاکح کرام رحمۃ اللہ علیہم و خود را در خیال این فقیر را تمثیل نموده در ترقی طالبان سعی نمایند
ہر گاہ حضور و جمعیت و توجہ و جذبات و واردات لطائف عالم امر را دریابد
توجہ بر لطیفہ نفس نمایند پس بلطائف عالم خلاق و دیگر درجات باید نمود کہ
را حضور قلب و لطیفہ نفس حاصل شود قابل اجازت است و آنچه از تقدیر ملائکہ و ملائکہ ظہور نماید شکر
و استغفار لازم شناسند مطالعہ و ملاحظہ بکنند کہ این ناموافق چہا رسیدہ و از ان احتراز واجب شناسند
حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ یکسال دین جا بودہ بوطن رفتہ خدا العفو و
اعراض عن الجاہلین غلظ کریم خود نمایند و مراد و علایا دارند چہ خوش بود کہ در بغداد شریف و آن دیار بعانیت
رسیدہ اشاعت طریقہ فرمایند از بدستان سلام و بدوستان سلام رسانند :

مکتوب صد و پنجم

بمولوی بشارت اللہ صدر یافتہ در اظہار افترائے بعضی مردم کہ تکفیر
قائلان توحید و جودی و تفصیل طریقہ خود بر طرق دیگر بجناب حضرت ایشان
نسبت کردہ بودند مایہ ناسب ذلک

مولوی صاحب الامانات عالی مراتب حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ
السلام علیکم ورحمۃ اللہ قبل ازین خطے بنام شریف در خط حضرت ابوسعید صاحب فرستادہ شدہ حق
تعالیٰ برساند مزاج فقیر بدستور است و صنعت مستولی در اندک حرکت تشدد و تمض می شود و مریضی دیگر و عا
فرمایند کہ حق تعالیٰ عاقبت بخیر کند ملا غابدہ گفتند کہ بزرگان لکھنؤ میگویند کہ غلام علی شاہ تکفیر
قائلان توحید و جودی و تفصیل طریقہ نقش بندی بر جمیع طرق اہل اللہ می نماید کبریت کلمتہ تخرج
من افواہہم ان یقولون الا کذا یا فقیری گویم کہ کسی کہ خلوت و ترک و تجرید و ریاضت و مجاہدہ و
کثرت اذکار و عبادات مغلوب محبت میشود و این کلمات بگوید از سرکہ محبت معذور می تواند شد و
بتقصید و خیال بختن و وہم بستن و مطالعہ رسائل توحید این امر را مستان محبت بر زبان آوردن جایز نیست
قاضی منع کند کہ بجناب قدس الہی بے ادبی نکنند در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اصحاب

کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ازین توحیدات مذکور سے نبود بعد زبان پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این امر
سکریہ ظہور یافتہ ہیں آیات و حدیث را بتأویل تابع این معرفت نمودن طریقہ ساختہ اند و تطبیق معرفت
حضرت مجدد با معرفت حضرت شیخ ابن عربی از قوت علمی است نہ در حقیقت و واقعہ آنکہ تفصیل
یکے بر دیگرے بے حجت شرعی آیت محکمہ و حدیث صحیح و اجماع نمی تواند شد پس آنچه این دو امر مشہور کردہ
اند نسبت باین فقیر افترا و کذب است کفی بالمراء کذب ان یحدث بكل ما سمع مردم بے تحقیق
بخدمت بزرگان سخنان غیر واقع میرسانند مگر کسی کہ در صحبت او تصفیہ و تزکیہ و اتباع سنت و تہذیب اخلاق
و احوال محبت بطالبان بسیار سے رسد اور افضل ثابت است بلے اولیاء را خاصہ است بآن خصائص
از یکہ دیگر امتیاز دارند حضرت مجدد بہین تربیت حضرت خواجہ بطریق جدیدہ رسیدہ اند و آن طریقہ متضمن
لطائف عشرہ و احوال و انوار و اسرار بسیار است و سوائے آن نیز حق تعالیٰ ہر کرامی خواہد بآن مراتب
میرساند فلشری لہ ما دون ہمتان کجا و آن مقامات کجا الا ان یشاء اللہ در سیر قلب اسرار این معرفت
و در سیر لطائف دیگر معرفت توحید شہودی و در سیر لطائف عالم خلق الحق حق و العبد عبد ظاہر میشود
کہ مشرب انبیاء است علیہم السلام فرمود پیرا حضرت مجدد اسرار و معارف توحید در سیر تجلیات افعالیہ و
صفاتیہ پیش می آید و در سیر تجلیاتی و دائمی عبدیت عنہ العبد عبد و الحق حق عیان میگردد و آن مشرب
انبیاء است علیہم السلام و کسانے کہ تجلی افعالیہ و صفاتیہ رسیدہ با سرار توحید زبان کشادہ و رسایل توحید
بنوشتہ اند ممکن است کہ از آنجا ترقیات کردہ باشند چنانچہ این فقیر اقل علم این معرفتہ داشتہ باز
بعبیان و شہود مبدل شد بانہ بکذب عنایت حضرت حق سبحانہ بواسطہ حضرت شیخ المشائخ حضرت
خواجہ معارف حضرات انبیاء کرام مشرف شد فالحمد للہ کما ہوا اہلہ عجب عجب شمارا ترک طہانیت
و رکوع و سجود و قومہ و جلسہ طہالیح می نمایند و شنیدن تار و نغمہ و تعزیر با و مرثیہ با و صور تصاویر
سجیہ دارند معاذ اللہ ثم معاذ اللہ اکابر چشتیہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم ما مریدان را باین بدعتہا
نفرمودہ اند انا للہ مسلمانی اگر انیسبت کہ حافظ دار و مدار اقامت دین خود باید داشت بگرم شاید
رحمت ظہور فرماید و فلا حے و صلا حے بمنظر آید حال مشائخ و پیران باین تباہی باشد مریدان طوط
مستقیم و دین قویم را کم می شناسند

مکتوب صد و ششم

بہ سید امین الدین در جواب غرضیہ ایشان کہ درخواست اجازت
تعلیم طریقہ نمودہ بودند صد و ریافتہ مع بیان بعضی روش طریقہ

میر صاحب عالی منائب حضرت سید امین الدین صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیہ
 ورحمۃ اللہ از رونے کہ تشریف بآن صوبہ بردہ اند دو قطعہ عنایت نامہ رسیدہ بیک مضمون کہ
 احوال باطن خوب است در ترقی و کسے را توجہ کردہ می شود و تاثیر میشود و اجازت نامہ حسب رفقہ
 نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم بفرسند طریقہ این بزرگان جمعیت و حضور و جذبات و واردات است
 و انوار نسبت تمام بدن را احاطہ کند اگر این امور حاصل است و بدیگران میرسد اجازت است
 بارک اللہ فیما اعطاکم فائزہ حضرت شاہ نقشبند و پیران و خلقاء ایشان خواندہ و بندہ را در دل
 داشتہ بہمت و توجہ نمایند ذکر یکہ از بزرگان رسیدہ است در دل طالب در آید و حرکت پیدا شود بچنین لطیفہ
 و بعد ذکر شدن لطائف توجہ کنند کہ انوار جمعیت و حضور از بزرگان کہ رسیدہ است در دل طالب فائز
 شود و باز توجہ بر اسے انجذاب قلب کردہ باشد تا انجذاب بعون شود و بچنین برہر لطیفہ و در ہر لحظہ دلچ
 از پر و اخت نسبت باطن و نفی خواطر و دوام توجہ و دوام ذکر لازم گیرید تا فرو آں حسرت و انفعالی حاصل
 نہ شود صلی اللہ علی خیر خلق محمد و آلہ و اصحابہ و بارک وسلم و بدوستان و عزیزان سلام و التماس غارسانہ
 ظاہر باعمال صالحہ آراستن و باطن از خواطر و آرزو و غفلت پیراستن معمول مقربان بارگاہ الہی است بجانہ
 ۵۰ این کار دولت ست کنون تا کرار شد توجہ و آگاہی را حقیقت ذکر و نسبت باطن گیرید ہر گاہ این حضور
 و آگاہی در بے خطرگی یا کم خطرگی با کیفیت قلبی دست دہد آنرا اندراج نہایت در بدایت گویند

مکتوب صد و ہفتم

بمولوی عبدالرحمن شاہ بھانپوری در جواب معنی این دو شعر صد و ریافت

۵۰ یا تبریز گیر مردانہ بزن ؛ تو علی وار این رخبر مکن

یا چو صدیق و چو فاروق مہین ؛ رو طریق دیگر آنرا برگزین

معنی بیت اول جہاد اکبر کن بانفس تا تہذیب آن حاصل شود و معنی بیت ثانی جہاد اصغر
 مکن با کفار و اعمال ظاہر لازم گیر سرگردا عقل است میدانہ کہ امر مجاہد اکبر و جہاد اصغر بہا صحابہ است
 رضی اللہ تعالیٰ عنہم مرد و جہاد اصحاب میکردند و متابعت در اعمال ظاہر لازم می گرفتند صبر و توکل و
 تسلیم در رضا اعمال باطن است و تلاوت و تہجد و صدقات اعمال ظاہر ہیچ مسلمان نیست کہ این اعمال
 ظاہر و باطن نکنند و الا مسلمان کجا پس بہ ترک اعمال باطن داخل محض اعمال ظاہر مسلمان درستی نمی شود
 در حق صحابہ این گمان را فضیان است قرآن مجید در مدح صحابہ نازل است احمقان نمی ہند مگر مناقب
 جزئیہ کہ از حضرت امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہم مروی بسیار است بآن مناقب بفضل ثابت
 نماید قدم اسلام و اخوت و قرابت و زود رج حضرت غاثر بن جنت بودن و در خیبر بزر و ولایت شکستن

مرض حرکت سفر ہرگز مناسب نیست در غلوئے نشستہ و در اختلاط ہر دو کے خلق بستہ باستفشار
و نہ امت از گدشتہ و ارباب و حسرت از آئندہ تا چہ پیش آید و تلاوت و دعا و مقصدا کے مافات و ذکر اسم
ذات و لفظی و اثبات لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ یہ طریقہ کہ معمول است بلحاظ حق نیست بایں مقصود بجز
ذات پاک اگر بجز متوسط برائے ذوق و شوق ہم کردہ شود مضایقہ نذارد و در اہم توجہ بحضرت ذات
و لفظی و خراط و رجوع بمشاغ کرام کہ بہت متوجہ ایشان است رحمۃ اللہ علیہم اوقات امور و دشمن موجب
قرب الہی است سبحانہ اطاعت الہی و توفیق کرامت فرماید آمین این پر عمر ضائع کردہ فرصت ندارد کہ بایں
اعمال بجا آید و درین پیری و ضعف قوی و مرفعی کہ تلاوت و نماز متعسر است و بے مدد برخواستن و بجا آئیں
استیجا و و ضرورتی متعذر و مسجد و مزار پر خود حاضر شدن کہ گویا بجز رفتن است تو اہم رفت کثرت
توجہ و در و در باب حاجت برائے دعا بسیار شد الحمد للہ تشبہ بجا لیں کردہ می شود من تشبہ
بقوم فهو منہم انشاء اللہ تعالیٰ من و این نعمتہا کے متکاثرہ متوافرہ حضرت منعم حقیقی ہم فوالہ و
احسان ہائے کثیرہ حضرت رحمۃ اللعالمین صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و انعام ہائے لا اللہ و لا تعالیٰ حضرت
پیر و مرشد برحق رضی اللہ تعالیٰ عنہ و مرہم اللہ سبحانہ عنی خیر الجزا گیا ہی ضعیفہ را بنواختہ و خاک افتادہ
را از مذلت خواری دور ساختہ اللہ اللہ سے اگر بد وید از تن صدر زبانی و کجا من شکر یک نعمت گذارم
چو گویم و چہ نویسم کہ این لاشی چہ معاملات جمالی ظہر یافتہ و چہ سلوک ہائے خوشحالی بر عرصہ و درشتافتہ و ان
نعت و انعمۃ اللہ لا تحصى و اگر معاش است فراغت و فراغت بیخ یکے از اجداد و مرا عشر عشر آن
میں شدہ و اگر معاد است فیوض و برکات و کرامات معلوم نیست کہ درین وقت کسے را بایں حالات و احوال
فراغت باشند سبحان ربك رب العزۃ عما یصفون و سلام علی المرسلین و الحمد للہ رب العالمین
و تھے مراقبہ حدیث مسمی ہو اللہ سبحانہ موصوفہ بمع کمالات و منزہ از جمیع نقصانات و در لحاظ داشتہ توجہ
و ذکر و نگداشتہ معمول است و تھے مراقبہ بیعت و ہو معکم ایما کنتم مفہوم بیعت حضرت حق سبحانہ
و در لحاظ داشتہ کہ با ما صمت دل و جان و بدن و شغل می نمایند بزرگ و توجہ بقلب و ذکر چند کثرت معمول است
بہ بنیاد تمام بدل این دعا سے اسے خدا قربان احسانت شوم و این چہ احسان است قربانت شوم و مقصود
من قوی غیبت و معرفت خود و اپنے از خواہی نماز میسر شود معمول است زبان از لایمنی و لغو و غیبت و سخن چینی و
عیب بینی پاک می باید استغفار برائے خود و مسلمانان و برائے کسے کہ حق و اثبات صحت یا باطن و حق و
غیبت و بدگویی سواخذہ اثبات شدہ لازم است و انفعال از گدشتہ و حسرت از آئندہ نقد وقت باشد
شیخ فضل علی پیر ایشان سلمہما اللہ تعالیٰ برین نوشتہ عمل فرض شناسد و السلام دہم عزیمان و دوست
بقول سلام دعا کے بغیر برائے این ناچیز نمایند سخن کم کردن کم مدخلی بودن و کم خفتن و در ہر امر و مسئلہ نمودن

و دوام ذکر این است طریق طالبان حق سبحانه در ادنی حرکت و نماز تشدد تنفس و کوفت ساق در آن می شود اسباب حیات قوت اعضا مانده است محض باراده قادی قوی سبحانه صورت حیات باقی است
 خدا یا بحق بنی فاطمه که بر قول ایمان کنی خاتمه ی مغلوب احوال محبت و در شهود حضرت حق
 سبحانه مرگ میجویم و آرزو کنی معنی این بیت ابن یمن کبروی دارم منکر که دل ابن یمن پر خون
 شد و منکر که ازین جهان فانی چون شد و مصحف بکف و پابره و دیده بدوست و با یک اهل خند
 نشان بیرون شد

مکتوب صد و نهم

بخدمت علماء و فضلاء و غیرهما از شرفائے و رؤسائے اعلیٰ روم
 صدر یافته و بیان احوال مولانا خالد سلیم اللہ تعالیٰ

بعد حمد و صلوات بخدمت خدام ذوالاحترام علماء و فضلاء و حفاظ و امراء حکام و شرفاء آندیار بک
 آثار گذارش میشود که جمیع فضائل ظاہر و باطن مولانا خالد سلیم اللہ تعالیٰ با اشارات فیلی در مہند و شایمان
 آبا و نژاد حقراشتی رسیدہ در طریق نقشبندیہ مجددیہ مصافحہ بیعت نموده باز کار و اشغال و مراقبات
 در خلوت پر داشتند بنایت الہی سبحانه بواسطہ مشائخ کرام ایشانرا حضور و جمعیت و بیخودی و جذبات
 و واردات و کیفیات و حالات و افکار حاصل شد و مناسبے بہ نسبت قلبی نقشبندیہ دست داد باز
 توجهات بر لطایف عالم امور و لطایف عالم خلق ایشان کرده شد و باین توجهات بنی اندیامائے
 نسبتہائے حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ پیرہ یافته و باین حالات و مقامات اجازت و خلافت کہ در
 تلقین و ارشاد طالبان ایشانرا داده شد در وطن رسیدہ بریاضات و پرداخت نسبت باطن مشغول
 شدند و ایشان را قبولے پیدا شد و بنایت حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ اشاعت طریقہ
 نقشبندیہ در آن دیار نمودند فالحمد للہ دست ایشان دست من دیدن ایشان مدین من دوستی ایشان تن من
 و عداوت ایشان بمن میرسد و مقبول ایشان مقبول پیران کبار من اعمی حضرت شاہ نقشبند و خواجہ
 احرار و خواجہ محمد باقی و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہم تعظیم و احترام ایشان بر مسلمانان آن ملک و دی
 غیر خواہی و مزید حیات و حفاظت ایشان برین فقیر واجب است خیر الناس من ینفع الناس
 وجود ایشان را غنیمت دانند و محبت و دوستی و رعایت آداب آن واجب شناسند و حدیث دین
 اسلام چار جز دارد تو جید و اعمال و ایمان و مرتبہ احسان و تصدیق قیامت و مرتبہ احسان جان دین علی
 است سبحان اللہ در خدمت ایشان این مرتبہ دست میدہد و توفیق اقبال با عزت و اعراض از دنیا

نقد و قوت میشود و در قرن اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم فیض از پیغمبر خدا میرسد که سکینه و طمانیت قوت
 دست میداد و فیض از آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بر دلهاست که اولیاء رحمۃ اللہ علیہم وارد شد
 بیتابی با و اضطراب و دلوا و دلوه و لغره و ربا عث گشت لغره باست حضرت شبلی رحمہ اللہ از عجایب احوال
 صوفیہ گفتند اندر صحبت حضرت خواجہ باقی باللہ میر محمد نعمان و مرزا مراد بیگ و در جمہ اشرف این ہر دو ازین فقیر
 استفادہ داشتند لغره و آداب بیتابی با بسیار حاصل می شد در خاندان حضرت میر ابو العلی نقشبندی آہ و ناله
 بسیار است اگر در اصحاب مولانا خالد این امور ظاهر شد بہرہ خوبی مولانا خالد است نہ جائے طعن ناواقفان
 و این فیوض پیغمبر یا بخصایص محل مقتضی صیاح و میقرار بہا است و فیض از پیغمبر یا بخواجہ نقشبند رحمہ اللہ
 رسید استہلاک و اضحلال و نسبت اصحاب حضرت خواجہ نقشبند بر سرایت نمود و فیض از پیغمبر صلی اللہ
 علیہ و آلہ وسلم بر باطن حضرت مجدد و دیانت جامع این حالات مسطورہ اولیاء رحمۃ اللہ علیہ و شامل
 کیفیات نسبتہا کے اصحاب کرام رضی اللہ عنہم کہ بس عالی و لطیف و بزرگ از تجلی ذاتی و دائمی ناشی است
 و تمام بدن را بجزبات و وار و ات میرساند و از لطائف عالم امور و عالم خلق برتر است سبحان اللہ و
 بحمدہ الحمد للہ کہ مولانا خالد از جمیع حالات و درمات فیوض از بجا بہرہ یافتند و مناسب استعدادات
 طالبان افاضت آن می نمایند این چنین گوہر نایاب در آن ملک باشد سعادت آن زمین و مستفیدان باہقین
 است در ہیج عصرے و قرنی از قرون صوفیہ این چنین مجامع و کثرت فیوض را معلوم نیست کہ باشد
 تائید ایشان و اخلاص و محبت و استفادہ از ایشان واجب است حضرت مجدد و اصحاب کرام حضرت
 خواجہ محمد باقی و حضرت آدم بنودی در اصحاب حضرت مجدد مولانا خالد در اصحاب ابن لاشی امتیاز ہا دارند بلکہ
 اینقدر کثرت نیرو عن رحمت آن اکابر ہم بنود الحمد للہ ثم الحمد للہ ایداد عداوت حاسدان از خدمت
 حضرت مولانا دفع نمایند و ثواب رسند و لائق سجاۃ نامزد معین کافی است ہمراہ اخلاص میگیرند
 حضرت مجدد طریقہ حشبیہ و قادریہ و سہروردیہ از الدخود و کبرویہ از مولانا یعقوب صرنی گرفتہ استفادہ نقشبندیہ
 از حضرت شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی نمودند و در اندک زمانہ با سرار و انوار و حالات و کیفیات و جذبات
 و واردات کثیرہ رسیدند باز ہمین تربیت حضرت خواجہ محمد باقی بطریقہ جدیدہ و راستے طریقہ صوفیہ
 علوم و معارف بلند غیر متعارفہ صوبہ ناکز شدند حضرت خواجہ فرمودند علوم شما صحیح قابل آن است کہ بنظر
 انبیاء علیہم السلام در آید میفرمودند شیخ احمد نام حضرت مجدد است آفتابی است کہ مثل ماہر ابرار ستارہ دور
 سایہ او گم اند مثل ما ایشان زیر فلک نیست ملا عبد الحکیم سیالکوٹی گفتہ کہ ایشان مجدد ہیں تلف اندام اللہ
 شاہ ولی اللہ در مکہ شریف رسالہ کہ در مدو و فیض حضرت مجدد نوشتہ اند از اظہار عری از فاضی ترجمہ کردہ
 اند و بجا نوشتہ اند بلع امرہ الی ان لا یجہد الا صومن تقی ولا یغفدہ الا منافق شقی پر شد بلع اسلام
 از فیوض حضرت مجدد واجب شد بر مسلمانان شکر فیوض قلت این فیوض متنوعہ کہ در طریقہ جدیدہ خود بیان کردہ اند

از صوفیہ مروی نیست مولانا خالد و مولوی ہراتی و مولوی قمر الدین پشوری انکار بعید از تحریر میرسانند پیش منہ
آمدہ فیوض مجددہ کسب کردہ در مجددیہ بعیت کردند کہ این فیوض در کتب و صدور بلکہ در قبور بھی با یک علم و فضل
بدرجات مقامات طریقہ مجددیہ اقرار دارند سزاوارست کہ مناقشہ بزرگ نجی نیست عارف نامی کہ عبارات مکتوبات حضرت
مجدد را تحریف نموده عبارت محرزہ را تہ جملہ بلفظ عربی کردہ در مدینہ منورہ رسالہ فرستاد و سید بزرگ نجی ناواقف
از عبارت و بے تحقیق انکار ایشان نور شہ رسالہ در کہ شریفہ ارسال داشت و بدست میرزا محمد یار خانی از ناد
و عبارات صحیحہ مکتوبات از مکتوبات بر آوردہ ترجمہ بلفظ عربی نوشت کہ برین عبارت بیج گزینی نیست و بہر ہائے
علمائے مگر آن رسالہ رسانید کہ برین عبارت صحیحہ بیج اعتراض نیست و آن رسالہ درین ہیست و شیخ عبدالحق
از انکار باز آمادہ در رسالہ نوشتہ کہ باین چنین عزیزان بد نباید بود و غشاوہ بشریت مرا نماند حضرت مجاہد و جواب
اعتراضات خود نوشتہ اند و مخلصان ہم تاویل در کلام الہی سبحانہ جاری است در کلام اولیاد نیز ہمہ کلام حضرت
اولیاد و نیز ہمہ کلام حضرت مجدد و شروع است بجائے اعتراض نہاد و معترضان را از بے ادبی منع باید نمود
کہ منکر اولیاد و خطر ملت و اسلام گفتہ اند از قلوب عارفان گاہے معافی مے آید کہ الفاظ عبارت بآن معنی
نمیگردد پس تسلیم اولی لکھنؤ کر قلب و لطائف از توجہ مولانا خالد رسیدہ اند و مے قزاقی بدعت گذشتہ
صلح نہند و ہزاراں بحضور و جذبات فائز شدہ اند اسے برادر انصاف باید داد کہ اس سعادت و دولت ادکجا آمد
باین مواہب ایشان را حضرت و باب سبحانہ بواسطہ پیران نقشبند رسانیدہ امید دعا و تمہت از ایشان
داریم

مکتوب صد و دوم

بمولانا خالد رومی در جواب عریضہ ایشان

جامع کمالات ظاہر و باطن و مجمع فیوض الہیہ حضرت مولانا خالد سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ
وبرکاتہ الحمد للہ کہ تائبست و دوم ذی الحجہ ۱۲۳۳ھ فقیر بخیریت است و بآنچی امر شایع کرام است
رحمۃ اللہ علیہم وعلیہم تعلیم و تلقین طریقہ اوقات معہ و دارد رفیقہ کریمہ و رند نمود باخبار خیریت مسرور فرمود
و اشاعت طریقہ کہ از شامی شود بطالبان فیضها میرسد موجب ادا کے ہزاراں شکر و حمد بجناب منعم حقیقی
نورانی و ہزاراں درود و صلوة بر رحمت العالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و مدح الوف و شایع عظام
رحمۃ اللہ علیہم میگردد کہ مثل شامی مقبول بارگاہ الہی سبحانہ ظاہر گردید بسبب حضور و توجہ و یادداشت گذارا
مرتبہ احسان و شہود و مشاہدہ گویند دل از خواطر و آرزو پاک و در توجہ بحضرت حق سبحانہ مستغرق اینست
مشاہدہ و غایت آرزو مے عارفان دران ملک و ابجے یافت و مردم بر اتباع شریعت قائم تر شدند
اللہ تعالیٰ زیادہ برین نسبت شریفہ و شریعت و ابجے بخشہ امین بر مستفیدان شاکہ در حقیقت مستفیدان

من اندو جميع مخلصان و محبان رفا کے خاطر شہادۃت باع در ہر امر واجب است اگر در اعمال فخر شود و غلام
باطن باقی بخدمت مرشد خراب نمی شود ظہور بے تابیا و آہ و ناله و لغو سنت اکابر صوفیہ است و در خدمت
حضرت غوث الثقلین و ابو علی قنقار کہ باوستاد مشہور اند از بس اضطراب و شوش مردم میگردند کاش
درین عمر جان برآید گر آنجانان را ازین پر تو دیدار حق سبحانہ می میراند از دست نشان و از مشتاق جان
اللهم ارزقني قتلا بسييف غلبة الاشتياق في حبك من قتلته محقق فانا صبيته تنخ لاسر
خود بباردانايت نالذالاطال الاشتياق الى لقاء حبيبي نرااد الله شوقي اليه بدیهه گریان و
سینه بریان بروم سے مصحف بکف پابره و بدیهه بدوست و ہر فیضی گور امت فالض شد فیض
پیغمبر است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مگر از ظہور خصائص محل ناگزیر است نور آفتاب در آئینہ صاحب اللہ
برنگہائے گوناگون می تابد اسرار توحید و جود در سیر لطیفہ قلب میشود سے زود یا مونج گوناگون
برآمدہ از بچہ بی رنگ چون برآمدہ ہے در کسوت لیلی افروشد و ہمنے در صورت مجنوں برآمدہ ازین توحید
از شعبہ اے غلبہ محبت است کہ از کثرت ذکر و مراقبہ و عبادات و خلوت ہا دست میدہد مجنوں ہر جا
کہ دید صورت لیلی مشاهده کرد از غلبہ محبت حضرت مجدد توحید و گیر بیان نموده اند و مشرب انبیاء علیہم السلام العبد
عبد و الحق حق فرمودہ انسا پنچہ ازین حالات و معارف عنایت فرمائید لائق استغداد طالب خواهد بود چہ کہفتم
و چہ نویسم مستفیدان و محبان تمام تابع رضا کے شہا باشند و سچ کس اختلافی نہ نماید و السلام

مکتوب صد و یازدهم
بخواجہ حسن صدور یافته در رد بعضی طعنہا کہ درین طریقہ شریفہ و بجناب
حضرت مجدد رضی اللہ عنہ تحریر کردہ بود

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ و بشارتہ اند کہ نسبت طریقہ نقشبندیہ انعکاسی است
کسانی کہ بریاضت و عبادت و کثرت اذکار تصفیہ قلب و تزکیہ نفس کردند آن نسبت اینہا را مہذب
نمود و نیستی و فنا و شکتی و انکار و ذل افتقار سچیہ رضیہ ایشان گردید مگر کسی کہ در ریاضات و خلوت
و انزوا تصور ہی نمود بہمان انعکاس و انوار و کیفیات و توجہ و حضور اکتفا کرد زبان در طعن اولیاء
و سادات بانبیاء و بلکہ تفضیل خود بر خیر الانبیاء علیہم السلام زبان کشاد سبحان اللہ ہر گاہ نسبت
باطن یکسے میرسد جزو تصور و تعظیم مقربان بارگاہ الہی سبحانہ از وظاہر نمیشود و آلا از نسبت مع اللہ
حفظ ندارد حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ بعد تلغین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد ماجد
خود طریقہ کبرویہ از مولانا یعقوب صر فی رحمۃ اللہ علیہم و طریقہ نقشبندیہ از شیخ المشائخ حضرت خواجہ

محمد باقی قدس سرہ یافتند و در اندکی زمان بفضور و شہود و جذبات و واردات و انوار و اسرار توجید و جود می کہ در طریقہ احراری است مشرف شدند حضرت خواجہ پیر ایشان مدد در استعداد بلند و ترقیات ارجمند کہ محض بموہبت الہی سبحانہ بآن رسیدہ اند میفرمودند شیخ احمد آقایی است کہ مثل ماہزاران ستارہ ما در سایہ آن گم اند و مثل ایشان نہ بزرگ نیست اگر چه سبب این ہمہ ترقیات موہبت الہیہ و التفات حضرت جناب پیر ایشان است لیکن قوی العلم و کثیر العمل و تابع آنچه در طریقہ نقشبندیہ است بودند پس اللہ تعالیٰ ایشان را بواسطہ تربیت حضرت خواجہ محمد باقی طریقہ جدیدہ عنایت فرمود و آن طریقہ مشتمل بر لطائف عشرہ و در اسکے آن علوم و معارف بسیار است و اسرار کہ در ہر لطیفہ جدا جدا ظاہر میشود حالات و کیفیات ہر لطیفہ بسیار دارد حضرت خواجہ محمد باقی پیر ایشان میفرمودند این علوم شہا بہ صحیح و قابل مطالعہ انبیاء علیہم السلام است و علماء و عقلا و طرقہ جدیدہ ایشان را حاصل کردہ شہادت بصبحت آن دادند و لا یحیطون بہ علماء آیتہ شریفہ است کہ جمیع علوم الہی رسیدن امکان بشر نیست پس فضل و تفضل در اولیاء ظاہر است آنچه ایشان را از مقامات اولیاء ظاہر شدہ نوشتہ اند کہ سیر او در تجلی افعالی است و کہ سیر او در تجلی صفاتی و کہ سیر او در تجلی ذاتی ازین تہریر نقصانے بحضرات اولیاء عاید نمی شود و در سیر مقامات انبیاء کہ خود را محتفلی از ان یافتہ اند میگویند خادم یا مخدوم ہمراہ می باشد و با مخدوم مساوات ندارد آیتہ شریفہ میفرمودند و جمیع اصحاب کرام را مرید ذات خود فرمود و آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مرید بودند پس اصحاب اولوالالباب مرید اند حضرت ذات را حق تعالیٰ در ارادت خد پیغمبر خود و یاران او را مساوات فرمود ہر کہ باین آیت ایمان دارد و مریدی یاران پیغمبر بحضرت ذات شک نمی آرد و طلب افزونی مرتبہ خلعت ہمہ امت برابر انداز یکے زیادہ و از یکے کم میفرماید آنچه مرا حاصل است ہمہ بواسطہ جواب پیغمبر است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ہمہ اولیاء و انبیاء بواسطہ محمد رسول اللہ بمراتب قریب رسیدہ اند آنچه نوشتہ شدہ ایمان ہمہ اہل اسلام است ازین طریقہ جدیدہ حضرت مجدد عالم عالم نبی آدم فیض یافتہ و پر شد بلاد اسلام از فیض ایشان حضرت سلامت ہم نوشتہ اند کہ مرا از طرف حضرت آدم خلیفہ حضرت مجدد و اجازت است و اجازت نمی باشد مگر بعد حصول فیض والا اجازت محض لغو باشد اگر نسبت انعکاسی پس میگردند این فیوض و علوم چگونہ حاصل میشد گا ہی ہم شب مراقبہ میکردند و اکثر از نیم شب تا صبح در تہجد تلاوت میفرمودند کم خوردن و شب و روز در ذکر و تلاوت و عبادت و افاضہ عالیان طریقہ داشتند آنجناب نوشتہ اند کہ طریق حشیشہ بر طریق صوفیہ فضل دارد ہر کرا از خاندانی خاص فایدہ میرسد آنرا افضل میداند و الا فضل طرق و مشائخ بمقدار اتباع سنت و ترک بدعت است و نیست طریقہ حضرت نقشبند نوشتہ اند حشیشہ تربیت طالبان موافق استعداد اینہامی نمایند ہر یک طرز تربیت

مکتوب صد و دوازدہم در مدح طعن ہائے طاعنان کہ خود ترکب مخطوبہ رانند و بجناب مجدد رحمۃ اللہ علیہ الفاظ نامناسب بر زبان می آرند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

وہستین قال اللہ سبحانہ وکان حقاً علینا نصر المؤمنین بر فضل ما واجب است نصرت
مومنان بدانند امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد قادوقی نقشبندی سہروردی رحمۃ اللہ علیہم بعد حفظ
قرآن مجید و تحصیل علم طریقہ چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد ماجد خود خلیفہ حضرت شیخ عبد القدوس
گنگوہی و کبرویہ از شیخ یعقوب صر فی کشمیری رحمۃ اللہ علیہم و نیز از خدمت شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی
احرار ی طریقہ نقشبندیہ اخذ کردہ ہمین صحبت و توجہات شریفہ آنجناب نسبت نقشبندی حاصل کردند
و آن نسبت عبارت از دوام آگاہی و حضور حضرت حق سبحانہ است و شمول آن جماعت سستہ را و حالات
و جذبات و واردات و علوم و معارف و طریقت و حقیقت و اسرار توحید پیدا نمودند و بہرکت عنایت آنحضرت
و جذبات فضل الہی سبحانہ طریقہ جدیدہ بالیشان مرحمت شد و آن طریقہ متضمن لطائف عشرہ است
و سوائے آن و ہر لطیفہ کیفیت علم و معرفت جدا دارد و علوم و دقائق و حقائق کثیرہ و مقامات بسیار
درین طریقہ بیان نمودہ اند الحمد للہ کہ علما و عقلاء بحقیقت آن شہادت دادہ اند و در آن شبہ و شک
نیست و دوام توجہ بقلب و نسبت باطن و توجہ بحضرت حق سبحانہ کہ از امر تہ احسان گویند و ذکر خفیہ
و ترک بدعت و اتباع سنت مثل اصحاب کبار و اخلاص و نیاز بخدمت اولیا و طریقہ ایشان است
و آنچه بے تامل بر کلام ایشان اعتراض نمایند مخلصان جواب آن گفتہ اند و میجہ جائے انکار نیست
پس بایں طریقہ کہ مثل طریقہ اصحاب کرام است ایشان را و اصحاب ایشان را کافر گفتن این چہ مسلمانی
ست و در حدیث آہم کہ کسی را تکبیر نماید اگر کافر نیست خود کافر گردد و عقیدہ اہل سنت و توجہ بحضرت
حق سبحانہ و ذکر خفیہ و اتباع سنت و ترک بدعت و اخلاص حضرات مشائخ اگر کفر باشد دین اسلام
چیست و بداند مشائخ عظام عقیدہ اہل سنت و جماعت ترک بدعت و ذکر خفیہ طریقہ داشتند اما لغو
ساختن و مرتیہ خواندن و تصویر پیش خود داشتن و سنگ تراشیدہ نام قدم پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم بران بناوہ خلق را رنگ پرست ساختن و رقص زنان ویدن و قصر ریش کردن و نماز ترک قومہ و طبعہ
و طمانیت ضائع کردن و باہولاد و مرغہ بایندن و نغمہ تارطنبور و اعمال جوگیان و افواج اذکار کہ از قدما موی
نیست نہ مردان درشتن این طریقہ صحابہ نیست و نہ بزرگان داشتند حلال دانستن آن کفر است و از

فسق عجب مسلمانی است طریقہ صحابہ را کفر میگویند و خود این امور معمول میدانند تا شیراز گوی حالات قلابی
و کشف و خرق عادت از کفار هم میشود و صراط مستقیم اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ظاہر و باطن
و این است مسلمانی و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللہ تعالیٰ این فقیر مسکین و جمیع مسلمانان
را کرامت فرماید و بر آن بہت داشته از مخلصان و مفلحان گرداند

مکتوب صد و نیردہم

بسید احمد بغدادی در جواب عرضیہ در احوال خلفائے خود با بیان
فروق قناعت صد و ریافتہ

سیادت و شرافت مرتبت حضرت سید احمد سلیم اللہ تعالیٰ و البقاء لا انتفاع المسلمین بطول
بقائہ السلام علیکم ورحمۃ اللہ یک دو عنایت نامہ رسیدہ بسیار مسرور و مبتیج و شاد کام ساخت جزا کم
اللہ خیر الجزا و بر محاسن صفات ذاتیہ آجتناب در ظاہر و باطن و بذل آن منکرم سامیہ و بارہ این فقیر
حقیر زیادہ تر وائق فرمودہ بر مندرجہ مطلع نمود حق نیست کہ بدون مثل شما عزیزان مولانا خالد و سید سمیع
و میان ابوسعید و پسرش احمد سعید و میان رؤف احمد و مولوی بشارت اللہ و مولوی کرم اللہ و دیگر اعزہ
سلیم اللہ تعالیٰ و جعلہم للمتقین املدک و این طریقہ و منسوب باین لاشی ساختن از اجلہ نعمائے
الہیہ مستغنی از تقدیم مراسم شکر و سپاس است از دست زبان کہ بر آید و کز عہدہ شکرش بدر آید
شکر نعمتائے حق چندانکہ نعمتائے حق بل اضعاف ذلک از کیفیاتی کہ نقد حال ظاہر و باطن و ترقیاتے
کہ در تجلیات صفایہ کہ در لطائف عالم امیر میشود و تجلیات ذاتیہ کہ در لطائف عالم خلق بکمالات حقایق
دست مے دید و از احوال مستفیدان و دوام توجہ و حضور و جذبات و واردات متواترہ متواصلہ البتہ بتجرید آن
مسرور و فرمودہ باشند ما مردم کہ بفضل الہی بزیب و زینت فقر محمدی شرف یافتہ ایم اللہ تعالیٰ بدوام
شکر و رضا تسلیم بجاری قضا عطا فرماید مرار بار بار لوجہائے حزن و غم می بیند کہ عاشق گشتہ و
انوار چشم رحمت دارد و رضیت باللہ رباً و ب محمد نبیا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللهم ارزقنا حبک حبہ
و رضاک و رضائہ و مشاعرۃ آمین معاذ اللہ این شعر سوگوشہ شدہ ماضعاتاب و رخ فقر ندایم
نعوذ باللہ من الفقر والعنت و صیق الدنیا و صیق الآخرة و نسئلك دوام العفو والعافیۃ فی الدارين و الشکر
والرضا

مکتوب صد و چہار دہم

بحاجی عبداللہ بخاری صد و ریافتہ و ربیان اجتناب از صحبت ہونیان

مبتدعین کہ دزدان دین اند و ترغیب بر الزام صحبت مشایخ طریقه

بہائیکہ با دیان طریقه الہیہ اند و مایہ ناسب ذلک

نیامرک اللہ سبحانہ یقول الحق و هو بہدی السبیل و صلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ
علی الصحبہ و بارک وسلم درویشان این شہر اسمایہ خوانند و لغویہ ہامی نویسند برائے تسخیر و رجوع خلق و تفصیل
جناب امیر المؤمنین علی مرتضیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ بر خلفا ثلاثہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم می نمایند و لغویہ ہامی
می سازند و مرثیہ ہامی شنوند و امر می کنند باین دو کار و شنیدن طنبور و سازنگی و بدعتیہا طریقیہ دارند و خصوصاً
در ساز کار و اعمال جوگیان معمول می نمایند و ملاقات فساق پیشہ کردہ اند و قومیہ و جلسہ و نماز و جماعت و
جمعیہ ترک دارند این امور و مثل آن در متقدمین ہرگز نبود کہ این ہمہ از دین نیست و علماء اہل سنت و
جماعت ازین بدعتات قومی میکنند معاذ اللہ کہ این اعمال منہی عنہا در صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم باشد ہر
کہ دین اسلام خواہد و بر طریقیہ سلف صالح باشد ازین دزدان دین دور ماند و ذکر و شغل و حبس گرمی و
شورش دارد و کشف معتبر نیست جوگیان ہم دارند فاعتبروا یا اولی الابصار دین و دنیا جمع نمی شوند
برائے دنیا دین برباد دادن از عقل نیست مشایخ بخاری شریف توکل و تفویض گزیدہ از دعوت خوانی
و آنچه واسطہ رجوع خلق باشد کہ دل را مشوش میسازد و احترام دارند عقیدہ سلف صالح و عمل سنت و
عزیمت و ترک بدعت اختیار کردہ اند آنچه از حرام و مکروہ کیفیت دست دہان از ان احترام دارند بحرام
آنچه نقد وقت گرد و حرام است ذکر خفیہ کہ افضل از جہراست و پرداخت مرتبہ احسان و دوام توجہ
بمبدء فیاض طریقیہ ایشان است بتوجہات آن اکابر و ہما بلکہ جمیع لطائف جاری میشوند و توجہ و حضور و
دل خالی از غیر کہ آنرا مشاہدہ گویند و جذبات و واردات و احاطہ الوارظا ہر و باطن اینہا را دست میدہد
دل از خطرہ غیر پرستہ حضور و مشاہدہ حاصل و باطن با اعمال سنت و عزیمت آراستہ سبحان اللہ عجیب
سعادتے است و عبادتے اللہم اہمنا فتننا بحبیبتک المصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم و ہولاء
المشایخ الکرام رحمۃ اللہ علیہم آمین طریقیہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ حصول این معانی است در جمیع
لطائف و لادری من کاس الکرام نصیب آمین

مکتوب صدیابانزدہم

بایں بندہ لاشئ صدور یافتہ در جواب عریضہ و آنکہ استخارہ در ہر
امر ضرور است مع احوال بعضی خلفاء خود

بخدمت شریف و اجزادہ عالی نسب و ولایت حسب جامع کمالات و مقامات احمدیہ مجیدہ حضرت
 شاہ رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ و جعلہ للمتقین اصاما بعد سلام مسنون السلام علیکم
 ورحمۃ اللہ وارضی می نماید الحمد للہ کہ تالبت و دویم ذی الحجہ خیر و عافیت است مگر ضعف و دعا
 استیلا است اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید بدعا و بہمت مدد فرماید کہ بر قول و احوال ایمان خاتمہ شود
 آمین خیریت و عافیت و سلامت و استقامت ایشان در کار عنایت نامہ بعد انتظار بسیار و فرمودہ
 منودہ باخبار خیریت مسرور فرمودہ آنچه از رجوع طالبان و ظهور تاثیرات توجہ بحال اینہا نوشتہ اند
 دل بسیار محفوظ گشت الحمد للہ اللہم زد فیہ اگر طریقہ در آنجا راجع میگردد و طالبان زیادہ
 میشوند توقف در آنجا مناسب است استخارہ در ہر امر ضرور است میان بشارت اللہ حیو ہنوز
 نیامدہ اند شاید تشریف فرما شوند خط مولوی غلام محی الدین قصوری رسیدہ نوشتہ اند کہ مردم بسیار برای
 طریقہ می آیند و فوائد می یابند دل بسیار خوش شد نوشتہ ام کہ ملاقات روحانی حاصل است و عنایت
 بحال شما شامل در قصد این طرف توقف نمایند گل محمد در کابل قبولی یافتہ اللہ تعالیٰ بطفیل شما مقبولان
 این نامقبول را ہم قبولی عطا فرماید و السلام بندہ را در دعایا و دارند شیخ بلیل الرحمن سلام میرسانند

مکتوب صد و شانزدہم

نیز باین نبارہ نالائق رؤف احمد جعل اللہ سبحانہ لذاتہ صدور یافتہ
 حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ عنایت نامہ رسیدہ و باخبار مترجمہ مسرتنا بخشید
 الحمد للہ بحال طالبان توجہات بلیغہ فرمایند حضور و جمعیت و توجہ و جذبات و واردات استہلاک و
 اضحلال و تہذیب اخلاق و شکر و صبر حاصل شود باین احوال و کیفیات اجازت بدہند و طریقہ را راجع
 نمایند جلدی در آمدن نکنند تفویض بہ کریم کار ساز نمودہ بکار نامور مشغول باشند و السلام بندہ را
 در دعایا و دارند

مکتوب صد و ہفتم

نیز باین عاصی پر معاصی عفی عنہ صدور یافتہ

بخدمت شریف و اجزادہ عالی نسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
 السلام علیکم ورحمۃ اللہ و برکاتہ الحمد للہ کہ فقیر تا تحریب بعافیت است و ضعف مستولی اللہ تعالیٰ
 عاقبت بخیر فرماید بدعا و عافیت دارین یاد دارند کہ میر رسیدہ مندرجہ واضح شد
 بموجب تحریر شریف و عالمائے عافیت دارین کردہ شدہ اللہ تعالیٰ اجابت فرماید اللہ تعالیٰ

مارا و شمارا بر طریقہ پیران کبار ظاہر و باطناً استقامت کرامت فرماید احوال باطن خود مستفیدان نوشتہ باشند در ہر امر بواسطہ ارواح طیبہ پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم بجناب الہی عم نوالہ التجا و تضرع لازم شناسند کہ حاجات دینی و دنیوی بواسطہ ایشان رواند و السلام بدوستان سلام :

مکتوب صد و ہشتم

نیز باین بندہ گنہ گار در بیان ضعف نفس نفیس خود معہ پند و پسند
و بشارات فیض اشارات صد دریافت

بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ الحمد للہ تا پانزدہم شوال عافیتہا است مگر ضعف پیری و ضعف قلب غالب اللہ تعالیٰ عواقب امور بخیر فرماید ویراست کہ باخبار خیریت رفع انتظار لغرمودند امید کہ ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نویسان باشند بامید و اتق رحمۃ واسعہ سابقہ بواسطہ ارواح طیبہ پیران کبار علیہم الرحمۃ بکار مامور مستعد باشند اندیشہ نہ کنند فقیرم از دعا و توجہ غافل نیست انشاء اللہ تعالیٰ ترقیات ظاہر و باطن لغد وقت می شود در ہر امر دوگانہ نماز و خواندن شجرہ طیبہ و دعا و تضرع لازم شناسند نعمتے بہتر ازین نیست کہ ظاہر و باطن باعمال مصطفویہ صلی اللہ علی صاحبہا آراستہ و دل از خواطر غیر پرستہ باشد خدا کے تعالیٰ مارا و شمارا نصیب فرماید قل اللہ ثم فرما ہم حسبنا اللہ و نعم الوکیل کتب تحبیل ہدایہ و نہایہ و توضیح و تلویح و مسلم و شرح وقایہ و کنز و کتب حدیث و ہر کتابی کہ باشد تفسیر بیضاوی و مدارک و جلالین و مکتوبات شریفہ و حوارف و قشیری و تعرف ہر کتابیکہ ازین ماہم رسد بفرسند و قیمت آن طلب نمایند رسالہ حد فاضل در کتب حضرت سراج احمد رحمۃ اللہ علیہ البتہ باشد اگر بدست آید بفرسند و السلام :

مکتوب صد و نوزدہم

نیز باین بندہ و جواب عرضداشت مع کلمات شوق انگیز و طلب آمیز
و عنایت شامل و بشارات حاصل صد دریافت

از فقیر عبد اللہ معروف غلام علی بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ امروز شانزدہم شوال عباد اللہ

رقیبہ کریمہ رسانید و اخبار خیریت مسرور ساخت از تحریر مبالغہ در القاب و آداب بارہا منع کرده ام
اللہ تعالیٰ برضائے خود و رضائے حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم موافق فرماید تحریر کلمات
دیدہ تصور کہ نمایی از فنا است حضرت خواجہ بندگ ارشاد کرده اند دو پر پرواز برائے طیران نصائے عالم
قدس است کثرت اعمال و دیدہ تصور اللہ تعالیٰ بایں دو جناح طیرانے در نیستی خود و استغراق شہود
ہستی حضرت حق سبحانہ میسر آرد و قطع اضافات روزی فرماید مصرع تمباش اصلا کمال این است
و بس نسبت یا منقطع گردد اگر اسبجا طالبان جمع آیند اقامت بہتر اگر در مسافت بعیدہ سفر آسان باشد
و استخارہ و شہادت قلبی راہ بدید این دولت دست دہد مبارک این کلید اخوان بہ تعمیر قدم انارت
لزم ہر وقت مشتاق است چہ نعمتے است کہ چندے از خود رفتہ رفتگی با ہم در نیستی یا پیدا نمایند نسبت دے
کہ یار گذار و قدم بجانہ ما سزد کہ کعبہ شود سنگ آستانہ ما و السلام :

مکتوب صد و بیستم

نیز بایں لاشی صد و ریافتہ در احوال مرض خود موعظ و نید

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمی اللہ
تعالیٰ بعد سلام و نیاز و التماس دعا گذارش می نمایم الحمد للہ کہ تا ششم ربیع الاول خیریت یافت
مگر ضعف پیری و ضعف قلب مستولے است و غارش متاثر میدارد اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید
بدعا و ہمت و ثواب ہلیل مدد فرماید برائے آبادی این کلید اخوان و عاف یابین کہ مسکن در دیشان
این طریقہ شریفہ اہل علم تفسیر و حدیث و فقہ و تصوف ہمیشہ باشند مقصباتا متراہم ہین در طریقہ دست
شکستہ پاشکستہ زبان بریدہ دین درست یقین درست دے از ما سوارستہ در ماتم آرزو نشسته
دیدہ بدوست دوختہ جگر باہ اشتیاق سوختہ مصرع اے خدا قربان احسانت شوم و ہر بہرین
مؤید بدو دل سجدہ محبت حاصل زندگی یافتہ رضا بقصا سجیہ خود ساختہ در کار است تا کہ ابنوا زند
سراب انی فستنی الضر وانت ارحم الراحمین این خاک پاسے ہمہ را باین اقصی مقاصد عرفا
و دیاب امین اگر سببی بے سعی بنوازند مقنا لہ نیست حضرت ابو سعید و پسر ایشان و جناب شہاب مولای
بشارت اللہ از برگزیدگان اصحاب اند اللہ تعالیٰ سلامت وارد و پرواز عنایت نامہ مرقومہ چند روز
در مژدہ صحبت و شفا مسرور ساخت ہمیشہ سلامت با عافیت موفق برضا باشند امروز ششم ربیع الاول
مجمیعہ شریفہ نوشتہ ایام مرض رسیدہ بمنذر رحمہ مرصیہ مشتاق ملاقات و دعا ہائے کثیرہ ساختہ امید کہ
اثر ظاہر شدہ باشد آنچه مرقوم است اللہ تعالیٰ احوال دائمی آنجناب و ابن عمر ضائع کردہ گرداناد و سلامت
و عافیت و استقامت رواج فرمائے طریقہ شریفہ باشند شرح و قایہ و پدایہ و تلویح و توضیح و کتب

تخصیصی و حدیث شریف و مقامات حریری و تفسیر و آنچه نوشته اند البتہ می باید اللہ تعالیٰ اگر خواست
است طلبیدہ شود و السلام بخد مت بزرگان و عزیزان و دوستان سلام و دعا

مکتوب صد و سبت و یکم

بیزباین بندہ لاشی رؤف احمد صد و ریافتہ و در ارسال این مکتوب کرامت
ایشان است کہ در آن ایام گفتگوئے توحید و جود و شہود و شخصے بمیان آورد
بود و محنان طعن آمیز بجناب حضرت مجدد و زبان می رانند ناگاہ این عنایت ناسید
حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ حضرت امام ربانی رحمۃ اللہ علیہ و اتباع ایشان میفرمایند
کہ معرفت وحدت وجود و شغل قلب و اذکار و ریاضات و عبادت و انزوا و مراقبہ معیت دست میدہد
و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ بتفصیل اسرار این معرفت از فیض صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ میباید
و در سیر لطیفہ قلب یافتہ پس ہمین تربیت حضرت خواجہ ترقیات کثیرہ نمودہ بمعارف دیگر فائز گشتہ
و معرفت وحدت شہود و سیر لطایف دیگر یافتہ اند پس بعنایت حضرت خواجہ ترقیات دیگر واقع شد
و حظ و افراز درجات تجلیات ذاتیہ المبیہ حاصل نمودہ میفرمایند و حصول این درجات نسبت عینیت
و ظلمت و توجہ وجود و شہود مفقود است و جز غیرت محضہ العبد عبد و الحق حق ثابت نیست
انبیاء علیہم السلام و اصحاب اینہارضی اللہ عنہم ازین مقولہ حرفہ زانند اند مشائخ عظام در ولایت کہ ناشی
از تجلیات صفاتیہ است از غلبہ سکر محبت کہ از کثرۃ ذکر و توجہ دست میدہد باین معارف امتیاز دارند
سبحان اللہ در صحبت این کمترین درویشان اگر قصد کردہ شود این ہر سہ مراتب نقد وقت گردد و جناب
حضرت محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ رسالہ سجد فاضل و بحق و باطل و برین ہر دو معرفت تحریر فرمودہ اند و کتب
حضرت سراج احمد صاحب البتہ باشد از فرزندان ایشان طلبیدہ یا از ہر جا بہر سہ باید فرستاد و دعائے
صحت و شفا براے فقیر کہ ضعف قوی و عارضہ خارش مولم دارد براے آبادی این کلبہ احزان کہ در تیاری
آن رنجہائے بسیار رسیدہ لازم شناسند و بذکر و مراقبہ و شغل و دوام توجہ بحضرت حق سبحانہ بہ نیاز و
انکسار و التجا بجناب کبریا عم نوالہ بواسطہ مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم لازم شناسند جناب حضرت
محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ غالب است کہ سلوک علی البصیرت و کشف در مقامات حضرت مجدد
کردہ باشند پس ہمیں درجات بیان نمودہ گفتگوئے علمی در آن نہ یادہ نمودہ باشند

مکتوب صد ولست و دوکم نیز باین بندہ صدور یافتہ

صاحبزادہ عالی مراتب والا مناتب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مدت مدید منقضی میشود کہ احوال ایشان بدریافت کرسیدہ و عنایت نامہ ہم نہ نوشته اند و جہش معلوم نیست اللہ تعالیٰ در یاد خود وارد و میاں محمد حسین بوعده ولست روز از اینجا رفته اند و ایشان ہم از حالات خود اطلاع ندادہ اند لازم کہ حالات خود و احوال مستفیدان نوشته باشند و حقیقت مزاج فقیر اس است کہ سوائے ضعف قلب و خفقان عارضہ غارش نہایت متاؤدی و متالم ساختہ از دعا و ختمہا مدد فرما باشند اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر گرداناد و اتباع حبیب خود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و شوق لقاء جان افزا و قطع ماسوی نصیب ما و شما کند و السلام رسالہ جد الفاصل بین الحق والباطل کہ تألیف حضرت مولوی فرخشاہ رحمۃ اللہ علیہ است تلاش نمودہ بفرسند :

مکتوب صد ولست و سیوم

نیز باین عاصی صدور یافتہ در احوال مرض غارش کہ لاحق انجناب شدہ بود بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام سنت الاسلام و دعاء عافیت انجام گذارش می نماید الحمد للہ کہ در اینجا خیریت است مگر ضعف استیلاء یافتہ اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید بدعا و ہمت و توجہ و ثوابہائے تہلیل و قرآن مجید مدد فرما باشند از چندے غارش ہم لاحق شدہ سزائے اعمال احتد دین شہراز بیماری تب و غارش معلوم نیست کہ کسے سالم ماندہ باشد مگر مردم باین تب کم می میرند حضرت مولوی بشارت اللہ بطلب پدر وطن رفتند بایستے کہ دریں وقت مرا نمی گذارند برین ضعف قوی و قریب انتقال رحمۃ سابقہ واسعہ کفایت می نماید انشاء اللہ تعالیٰ عنایت نامہ بعد مدتها رسبہ معلوم نیست کہ در تحریر توقفت چرا می شود از حقوق عارضہ نوشتہ اند اللہ تعالیٰ شفاء بخشد و عا و تبصرع تمام کردہ شد تخفیفی شدہ باشد انشاء اللہ تعالیٰ و باز ہم می شود عافا کما اللہ و سلمکم از احوال باطن شریف و کسے کہ برائے استفادہ می آید بنوشتہ اند ہمیشہ تحریر فرمودہ باشند حضرت حافظ ابوسعید صاحب و فرزند ایشان در لکھنؤ تشریف دارند و مردم برائے استفادہ می آیند اللهم زد فرزد :

مکتوب صد و لست و چہارم

نیز باین بندہ نالائق صد و ریافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت یوسف احمد صاحب سہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مدتهاست کہ بعنایت رقیہ کرمیہ متضمن احوال شریف مسرور نظرمودہ اند ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیضان نوشتہ باشند فقیر اضعفت پیری و ضعف قلب متولی است و از مرض خارش بسیار اذیالاست بدعا و بہت و ثواب ختمہا بد و فرمایا باشند اللہ تعالیٰ سلامتی ایمان و حسن خاتمہ و دوام عفو و عافیت و دوام رضا و دوام اشتیاق لقاے جانفزا ابن فیروز شمار او ہمہ را عنایت فرماید احوال میاں شاہ ابوسعید صاحب و میاں احمد سعید صاحب مولوی بشارت اللہ صاحب بزرگوارند و استقامت بر طریقہ شریفہ ایشان را بہت و السلام

مکتوب صد و لست و پنجم

در مرض الموت بحضرت شاہ ابوسعید صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ نوشتہ اند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بجناب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت شاہ ابوسعید صاحب و احمد سعید صاحب جعلہما اللہ للمتقین امانا بعد از سلام مسنون و دعاے عافیت مشحون واضح می نماید کہ مکرر رقیہ ہائے فیتربائے طلب شما فرستادہ شد معلوم نیست کہ بخدمت میرسند یا در راہ تلفت می شوند احوال مزاج فقیر بسیار سقیم طاقت نشستن نمادہ ہجوم امراض و نذال الرحیل در داوند فقیر را بجز دیدن شما هیچ آرزوئے نیست بلکہ از غیب القامی شود کہ ابوسعید را باید طلبید و روح مبارک حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ برین باعث است و دیدہ ام کہ شمارا بران راست خود نشانادہ ام و منہی کہ آثار آن عنقریب عاید لشامی شوند مفوض نمودہ خانقاہ شمارا مبارکباد جلد تر بیابند و توکلا علی اللہ اینجا آمدہ بنشینید اگر اللہ مرا بیا مرزید بصدقہ پیران کبار رضی اللہ تعالیٰ عنہم از توجہ و بہت قاصر نیست مہرچہ فتوح از غیب رسد صرف ما یحتاج خود و وابستہ ہائے خود نمایند و آنچه باقی ماندہ بر فقرا تقسیم کنند ہمہ اہل خانقاہ و اکثر مردمان شہر شمارا می خوانند مثل احمد یار و ابامہم بیگ و میر خود و مولوی عظیم و مولوی شیر محمد بلکہ جمیع مردمان شہر بارہا می گویند کہ میاں ابوسعید لائق اند کہ درس جا نشینند و حضرت شاہ عبدالعزیز صاحب و اکثر اعزہ شہر بر اخلاق حسنہ و مسکنیت و خلست و حفظ و مشغولی و بردبار سے شما نظر کردہ مجوز طلبیدن شما بلا شرکت غیر می شوند بہر صورت عازم اینجا

شوند در چو پالہ یادگار گاہی بیایند اجرت کہاران اینجا داده خواهد شد اجتماع اہل خانقاہ بر این شد ایشان را یعنی شمارا باید طلبید و مرا نیز الہام کردند کہ قابلیت این کار فقط در شما است بعد استخارہات بسیار بند و حاجت دیگرے نیست اینجا باشند و رواج طریقہ شریف فرمایند و تدبیر معاش را حوالہ بخند کنند حسبنا اللہ و نعم الوکیل وعدہ الہی کافی است بگذار و بیایا وقت ما آخر رسید چند انقاس باقی ماندہ را بہ بنیید و فیضہا بردارید شاید این آرزو و بتوقع آید بہت مرگ آرزو کنم چو شوی مہربان من یعنی بہ بخت خویش مرا اعتماد نیست و جناب حضرتین در وقت انتقال حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ حاضر بودند رضی اللہ تعالیٰ عنہم و مردمان میگویند کہ ازین ہر دو شخص یکی را متعین کنند تا بعد شما نزاع واقع نشود اگرچہ در کاغذ و کصیت نامہ مہر فقیر بگذاہی ہر سہ میاں صاحب و دیگر اعزہ نام شمار اولی و الیق نوشتہ ام بالفعل شمار ترتیح دادم و برخلاف احمد سعید را آنجا گذاشتہ بجز در سیدین رقیہ ہمہ را جناب دادہ نزد ما بیایند قبر مادر صحن ہمیں مکان خواهد شد و تبرکات بر بالین برگنبد ضیق و مردمان وابستہ شما ہر وقتیکہ خواهند آمد و در حرلی باشند و شما این جا بجزار ما باشند و اخراجات خانقاہ ہمہ بر طور شما است بہر طور کہ مناسب دانید و بر دباری و تحمل پسر پدید و عاکس حسن خاتمہ و لقائے جان افزا و اتباع حبیب خدا محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمائید زیادہ والسلام

جامع مکاتیب

جامع مکاتیب شریف حضرت شاہ رؤف احمد رحمۃ اللہ علیہ از جملہ خلفا حضرت ہستند نسب شریف ایشان بواسطہ حضرت شیخ محمد یحیی رحمۃ اللہ

حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ میرسد در علوم ظاہری و باطنی سرآمد علماء عارفین بودند و صاحب تصانیف کثیرہ و مفیدہ بودند در بلدہ بمعہ پال قبول تمام یافتند علماء و فقراء و ائمرا و در علمہ ایشان حاضر می شدند و فیضہا برداشتند ولادت شریف علیہ السلام در بلدہ رامپور بودہ - وفات بماء ذیقعدہ ۱۲۵۳ھ در بند لیس واقع ملک یمن (عرب) و سفر زیارت حرم واقع شد در اسبجا دفون گشتند رضی اللہ تعالیٰ عنہ از اولاد ایشان حضرت شیخ خطیب احمد و حضرت شیخ حبیب احمد جامع مکاتبات ظاہری و باطنی بودند - و بعد انتقال والد ماجد خود در بہوپال سکونت اختیار نمودہ قبول تمام یافتند و اولاد ایشان در بلدہ بہوپال ہم موجود است

مکتب بالخیر بر روز جمعہ ۱۳۴۱ھ ارجمادی الاخری

سہ ہر سہ میاں صاحب یعنی حضرت مولوی شاہ رفیع الدین و مولوی شاہ عبدالقادر و مولوی شاہ عبدالعزیز قدس سرہم از جملہ فضلا و ہر دو علماء عصر مشہورہ حضرت دہلی اند و فرزندان حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی اند رضوان اللہ علیہم ۱۲

۱- بعد کتاب الله و بعد کتب ستة افضل کتب مکتوبات است
۲- مانند مکتوبات امام ربانی هیچ کتاب چاپ نشده است

النقشبندی المجددی الخالدي
از علماء و سادات ترکیه
آرواسی زاده
عبدالحکیم بن مصطفی

[illegible]

که البته ایشان را تعظیم کنند و بالا نشانند و در مجالس خود جا دادن و با ایشان مصاحبت نمودن
و همزبانی کردن با ایشان داخل اعزاز است ^{و ایشان را} در رنگ سگان ایشان را دور باید داشت
و اگر غرضی از اغراض دنیاوی با ایشان مربوط باشد و نه ایشان بیشتر نشود و شود بی اعتبار
را امری داشته بقدر ضرورت با ایشان باید پرداخت و کمال سلام آنست که ازان عرض
و دنیاوی نیز باید گرفت و با ایشان نباید پرداخت حق سبحانه و تعالی کلام مجید خود اهل کفر دشمن خود
و دشمن پیغمبر خود فرموده است پس احتیاط و مواظبت با این دشمنان خدا و رسول او از اعظم
جملات باشد اقل ضرر و مصاحبت و مخالفت این دشمنان آنست که قدرت اجراء حکام
شرعی در رفع کفر می بین گیرند و حیای مؤمنان مانع آن می آید و این ضرر بسیار عظیم است
دوستی و الفت با دشمنان خدا ^{و دشمنان} دشمنی خداست و جعل دشمنی پیغمبر او علی الصلوة والسلام
میشود و شخصی گمان میکند که او ازال اسلام است و تصدیق و ایمان با بعد در رسول دارد اما نمیداند
که این قسم اعمال شنیعه دولت اسلام او را پاک و صاف می برد و خود بالله من شرور انفسنا
و من سبقات ائمانک ^{و دشمنان} خواص پندار که مرد و اهل است و حال خواجه بجز پندار نیست
کار این نابکاران است و آخرت است با سلام و اهل آن و منتظرند اگر قابو بیاوند و ازال
اسلام بر آید یا نه و قتل رسانند یا بکفر باز گردانند پس اهل اسلام را هم شر می دیکار است که
انجیای من لا یمکان و تنگ مسلمان ضرورت همواره در مقام خواری اینها باید بود جزیه
از اهل کفر که در هندوستان بر طرف شده است بواسطه شومی مصاحبت اهل کفر است با
سلاطین این دیار و مقصود اصلی از جزیه گرفتن از ایشان خواری ایشان است و این خواری
بسی است که از ترس جزیه جلوه خوب نمیتواند پوشیده و تحمل نمیتواند بود و همیشه ترسان لرزان
میداشند از اخذ اموال بادشاهان را چه میرسد که منع جزیه گرفتن کنند حق سبحانه و تعالی جزیه را

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

صلوات الله تعالى عليهما قال قتال رسول الله صلى الله عليه وسلم

صلوات الله تعالى عليهما قال قتال رسول الله صلى الله عليه وسلم

همه ترک کرده شود مگر بقدر ضرورت این قسم عملی ترک دنیا است نوعی دیگر است که از محرمات و مشبهات آن اجتناب کرده شود بامور بیاهن تنعم نموده آید این قسم نیز مخصوص آدمین اوان بسیار عزیز الوجود است آسمان نسبت بعرش آفروده ورنه پس عالیت پیش خاک توو پس ناچار از استعمال و تهنیت و فضا و نپس حریر و امثال آنها که شریعت مصطفویه علی مصلحها الصلوات والسلام و الحیة انرا محرم ساخته است اجتناب باید نمود اوانی و تهنیت و فضا را اگر برای تخیل کنندنی بجمه گنجائش دارد اما استعمال اینها حرام است از آب و طعام خوردن و رینها و خوشبوکی انداختن و سرمه ساختن و جز آن القصه حق سبحانه و تعالی و اثره امور بیاهن بسیار وسیع ساخته است نعمات و تمتعات با آنها و عیش و لذت زیاده ازان است که در امور محرمه است و ربامات ضایع حق است سبحانه و در محرمات عدم رضائے او تعالی عقل سلیم هرگز تجویز نمیکند که کسی برای لذت که بقائے هم ندارد و عدم رضائے مولائے خود اختیار کند و حال آنکه دعوی آن لذت محرمه لذت مباهه هم تجویز فرموده است رزقنا الله سبحانه و ایاکم الاستقامه علی متابعت صاحب الشریعت علیه و علی اله الصلوات و الحیة و معامله حل و حرمت همواره بعلم دین دار رجوع باید نمود و از اینها استفسار باید کرد و بمقتضای فتوی ایشان عمل باید نمود که را در نجاست شریعت است و بعد شریعت هر چه است باطل است و تبعبار نماز بعد از الاضلاع و الاضلاع

کتاب مشیت و جهاد

المنتخبات ۳۷

بحاقط بها والدين سر مندی صدر یافته در بیان آنکه فیض حق سبحانه علی الدوام بر خوص و وارو است تفاوت قبول عدم قبول آن ازین طرف ناشی است حق سبحانه و تعالی بر جاوه شریعت استقامت بخشد نمند و گرنه فیض حق سبحانه و تعالی علی الدوام بر خوص

الله تعالی

تعمیم است در حق و در اجتماع ۱۶

و عوام و کرام و لشام چه از تسم اموال و اولاد و چه از جنس و ایت و ارشاد بے تفرقه وار و است
تفاوت ازین طرف ناشی است و قبول بعضی فیوض و عدم قبول بعضی و گیر و ماطلم الله
و لا کین کما انفسهم یظلمون آفتاب تابستان بر گازر و جامه کیسان می تابد و روئے
گازر سیاه میگردد و جامه او سفید این عدم قبول بواسطه اعراض است اجتناب قدس وند
بجای سلطانة معرض او بالارام است و حرمان از نعمت واجب اینجا کسے گوید که بسیارے
از معضیان باشند که به نعمات عاجله متاخرانند و اعراض بسبب حرمان ایشان گذشته است یا بدو
که آن نعمت است که بصورت نعمت ظاهر گردانیده اند بطریق استدراج از برائے خرابی او و او
اعراض و ضلالت منہمک گرد و قال الله سبحانه و تعالی ایحسبون انما نمدھم بہ من مال
زینین نسارع لھم فی الخیرات بل لا یشرعون پس دنیا و نعمات او با وجود اعراض
عین خرابی است الحذر الحذر و السکرام

مکتوب حضرت (۱۶۵) و مشکوٰۃ و بیختم

بسیادت و تقابیت پناهی شیخ فرید صدوری یافته و ترغیب بر متابعت صاحب شریعت
 علیه و علی اله الصلوات و التسلیات و عبادت و بغض و غلطت با مخالفان شریعت
 علیه الصلوات و السلام شرفکم الله سبحانه بکشف المیراث المعنوی من الشیخ
 الاوی القرشی الهاشمی علیه و علی اله من الصلوات افضلها و من التسلیات اکملها
 کما شرفکم بکشف المیراث الصوری و رحمهم الله عبد قال امینا میراث صدوی
 ان سرور علی اله الصلوات و التسلیات بعام خلق تعلّق دارد و میراث معنوی بعام
 که آنجا همه ایمان و معرفت و رشد و هدایت شکر عظمی میراث صدوی است که میراث معنوی

تاریخ و جغرافیہ

[illegible]

و قال العاصم على علم السكون
 في فلاب لم يلق و يلا اير
 في سماء و نوا و نوا و نوا
 باه شكن و راه و راه و راه
 لعل لعل لعل لعل لعل

چه توان کرد و ما ظلمهم الله و ان کن کا نوا انفسهم یظلمون دیگر از منم ضعیف ظاهر اندیشه
 گفتند انشاء الله تعالی بصحت و عافیت تبدیل خواهر یافت خاطر اینجانب ازین بگذر
 جمع است جامه فقر اگر طلب داشته بودند پیر این فرستاده خواهند پوشید و متصدی تاج
 و ثمرات آن خواهند بود که کثیر البرکت است ^{هر کس افسانه بخواند افسانه است به و آنکه}
 ویدش نقد خود مرانه است + والسلام علی من اتبع الهدی ^{این دعا از مؤمنان بعد از حضرت علی علیه السلام}
^{والتسلیات}

کتاب صد هفتاد و شش

به هر وی رام میند که اظهار اخلاص باین طائفه علیه نموده بود و صد و ریافته در غیب بر عباد
 پروردگار عالمیان که همچون بوی گونه است و اجتناب از عبادت الهیه باطله هر سواد
 و کتاب شمار سید از هر دو محبت فقر و التماس باین طائفه علیه مفهوم گشت چه نعمتی است
 که کس را باین دولت بنوازند ثانیاً من آنچه شرط بلاغ است با تو میگویم به تو
 خواه او ختم نپند گیر و خواه ملال به بدان و آگاه باش که پروردگار ما دشما بلکه پروردگار عالمیان
 چه سموات و چه ارضین و چه غلین و چه غلین است و همچون و چگونه از شبه و مانع
 منزله است و از شکل و مثال نبر ایدری و فرزند و حق او تعالی محال است کفایت
 و تامل را در آن حضرت چه مجال شایسته اتحاد و حلول در شان او سبحانه مستحق است
 و منتهی کمون و بروز در آن جناب قدس متقی زمانی نیست که زمان مخلوق است
 مکانی نیست که مکان مصنوع است وجود او را بدایت نیست و بقا را و انهنایت
 هر چه اخیر و کمال است باو سبحانه ثابت و هر چه از نقص و زوال است ازو تعالی مسلوب
 پس مستحق عبادت او تعالی باشد و سزاوار پرستش او سبحانه رام و کرشن و مانند آنها که

در این کتاب صد هفتاد و شش
 در بیان عبادت الهیه
 و اجتناب از عبادت باطله
 و بیان نعمت فقر
 و بیان محبت فقر
 و بیان شرط بلاغ
 و بیان کفایت
 و بیان مجال شایسته
 و بیان منتهی کمون
 و بیان مکان نیست
 و بیان هر چه اخیر
 و بیان پس مستحق
 عبادت او تعالی
 باشد و سزاوار
 پرستش او سبحانه
 رام و کرشن
 و مانند آنها که

Insaaf Watch Company,

Proprietor :— KHAISTA MOHAMMAD Watch Maker,
Bazar Tehsil CHARSADDA, (District Peshawar)

انصاف و اج کمپنی - مالک خائستہ بد واج موکر - بازار تحصیل چارسدہ (ضلع پشاور)
۲ رجب المرجب ۱۳۹۶ Dated 1976
No. ۱۹۶۵۰/ از دفتر جمعیتہ العلماء اہل حق چارسدہ ضلع پشاور
ناظم مولوی عبد الواحد آشتی لستوی خان اللہ

امین مزیہ جناب حکیم الامتہ سید عبد الحکیم آرواسی قدس سرہ مرشد
المُرشدین و مراد المریدین و مرشد عزراہ حبیبی عشق سعید استانبولی الصیدی

گشت بر مغرب غروب آب شد سید عبد الحکیم آفتاب شد
گوهر یکیتا صدف عصر بود قیمتش در جوہر انایا شد
کان یعسوب الافاضل فی العلی اصل رفیق جو شہا شد
گشت حسین ابن السعید الصیدی عشق و اندر عشق او بیتا شد
زار ہم کریان و پریان انفاق زان کہ رو مرشدش بحج بیتا شد
سایہ مرشد مرقی از سرش رفت و او حیران درین گردشا شد
اہل قسطنطنیہ ایٹاماشدند شیخ ارواسی جو محو خواشا شد
دولت و اقبال در با غلوم رفت انقرہ در بہت چون آفتابا شد
یکہزار و عید و شصت و چہار سال وصلش بارتب الاربابا شد
شد شہید راہ حق استان رسم عشاقست کہ برا حبابا شد
از کبار نقشبندی عارفان سیر از سرمند شراپا شد
رفت بر خلد برین زین فانیان گشت باقی در ضیا غرقا شد
مشرقی استی بدن مشرق سعید مشیش زان نور پیر اداشا شد
غریب مناجات عبد الواحد آشتی لستوی نے ہمارا و تحصیل چارسدہ ضلع پشاور

الكتب المطبوعة في مكتبة اشيق كتاب أوى

- ١- علماء المسلمين ووهابيون : صفحة ١٦٣ . ١٩١٣
- ٢- المنحة الوهابية في رد الوهابية : صفحة ١٦ . ١٩١٣
- ٣- المنتخبات : صفحة ٢٤ . ١٩٧٣
- ٤- المتنبي القادياني : صفحة ٨ . ١٩٧٣
- ٥- مفتاح الفلاح : صفحة ٨٨ . ١٩٧٣
- ٦- خلاصة التحقيق : صفحة ١١٢ . ١٩٧٤
- ٧- خلاصة الكلام (الجزء الثاني) : صفحة ١١٢ . ١٩١٤
- ٨- اثبات النبوة مع هدية المهديتين : صفحة ١٠٦ و ١٠٥ . ١٩٧٤
- ٩- حجة الله على العالمين (المجلد الثاني) : صفحة ١١٢ . ١٩٧٤
- ١٠- المستند المعتمد : صفحة ١٦ . ١٩١٥
- ١١- التوسل بالنبي وجهلة الوهابيين : صفحة ٢٠٤ . ١٩٧٥
- ١٢- الصواعق الالهية مع فتنة الوهابية : صفحة ٦٤ و ١٣ . ١٩٧٥
- ١٣- البضائر لمنكري التوسل بأهل المقابر : صفحة ٢٦٤ . ١٩٧٥
- ١٤- نخبة الآلى شرح قصيدة الامالى : صفحة ١٩٢ . ١٩٧٥
- ١٥- القول الفصل شرح الفقه الاكبر : صفحة ٢٠٧ . ١٩٧٥
- ١٦- الدولة المكية بالمادة الغيبية : صفحة ١٥٢ . ١٩١٥
- ١٧- الدرر السنية في الرد على الوهابية .
- رسالة النصر في ذكر وقت صلاة العصر .
- مجموعة على ثلاث رسالة : صفحة ١٠٢ . ١٩٧٦

- ۱۸ - انصاف، عقد الجید، مقياس القياس : صفحہ ۷۵ ۱۹۷۶
- ۱۹ - الفجر الصادق في الرد على المنكرى التوسل والخوارق، ضياء الصدور : صفحہ ۳۰ ۱۹۷۶
- ۲۰ - ضلالت الوهابيين، بحث التلقين : صفحہ ۶۹ ۱۹۷۶
- ۲۱ - اوراق البغدادية في الحوادث النجدية : صفحہ ۱۳۲ ۱۹۷۶
- ۲۲ - تطهير الفؤاد، شفاء السقام : صفحہ ۴۱ ۱۹۷۶
- ۲۳ - سيف الجبار : صفحہ ۳۳۵ ۱۹۷۶
- ۲۴ - الفقه على المذاهب الاربعه : صفحہ ۲۰۰ ۱۹۷۶
- ۲۵ - الانوار المحمدية، المجلد الاول : صفحہ ۱۶۰ ۱۹۷۶
- ۲۶ - دُرُ المعارف، بلسان فارسي : صفحہ ۱۲۱ ۱۹۷۶
- ۲۷ - الاصول الاربعه في ترديد الوهابية : صفحہ ۹۶ ۱۹۷۶
- ۲۸ - صرف عربي وعوامل : صفحہ ۳۲ ۱۹۷۶
- ۲۹ - كتاب الصلوة : صفحہ ۲۱ ۱۹۷۶
- ۳۰ - جزء عم من القرآن الكريم : صفحہ ۱۱۲ ۱۹۷۶
- ۳۱ - المنقذ من الضلال، الجوامع العوام عن علم الكلام : صفحہ ۱۰۲ ۱۹۷۶
- ۳۲ - المسائل المنتخبة، التوسل بالموتى : صفحہ ۸۶ ۱۹۷۶
- ۳۳ - غاية التحقيق (سندی) : صفحہ ۳۰۴ ۱۹۷۶
- ۳۴ - مناقب شاه نقشبند فارسي : صفحہ ۹۶ ۱۹۷۶
- ۳۵ - بهجة السنية : صفحہ ۶۰ ۱۹۷۶
- ۳۶ - الخيرات حسان بلسان اردو : صفحہ ۲۵۲ ۱۹۷۶
- ۳۷ - مختصر (التحفة الاثني عشرية) : صفحہ ۴۸ ۱۹۷۶
- ۳۸ - مسلك مجدد الف ثانی : صفحہ ۴۱ ۱۹۷۶
- ۳۹ - نور الايمان بزيارت آثار حبيب الرحمن : صفحہ ۱۳۲ ۱۹۷۶
- ۴۰ - الوسيلة العظمى : صفحہ ۴۶ ۱۹۷۶
- ۴۱ - الناهية عن طعن أمير المؤمنين معاوية : صفحہ ۷۶ ۱۹۷۶
- ۴۲ - عقائد نظاميه، قصيدة بدء الأمل : صفحہ ۲۵۶ ۱۹۷۶
- ۴۳ - طريق النجات (عربي و اردو) : صفحہ ۱۶ ۱۹۷۶
- ۴۴ - فتاوى علماء الهند على منع المخطبة بغير العربية : صفحہ ۸۰ ۱۹۷۶
- ۴۵ - كتاب الشتي في رد الوهابي (بلسان مليّالَم) : صفحہ ۱۸۴ ۱۹۷۶
- ۴۶ - مكاتيب شريفة حضرت غلام علي دهلوي : صفحہ ۷، ۸ ۱۹۷۶
- ۴۷ - تسهيل المنافع، الطب النبوي : صفحہ ۷، ۸ ۱۹۷۶

Price 10 TL.